

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1906.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Naar aanleiding van de opmerkingen en beschouwingen, voorkomende in het *Voorloopig Verslag*, vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, betreffende het onderzoek van het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906, en ter beantwoording van de daarin gedane vragen, heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende mede te deelen.

§ 1. *Optreden des Ministers.*

Bij het aanvaarden der functie van Minister van Oorlog was de ondergeteekende zich volkomen bewust van den ernst der omstandigheden waaronder hij optrad, en van het moeilijke der taak die hem wachtte.

De ervaring, door hem sedert zijn optreden opgedaan, en de kennismeming van het *Voorloopig Verslag* hebben hem in die opvatting bevestigd.

Waar ook de Tweede Kamer doordrongen is van den ernst der omstandigheden meent hij bij zijn streven, om tot eene doelmatige inrichting en ontwikkeling van ons defensiewezen te geraken, op de medewerking van de Kamer te mogen rekenen.

Ten volle beseffende, dat de Kamer er recht op heeft, om, alvorens die medewerking te verleenen, ingelicht te worden aangaande zijne opvattingen en zijne denkbeelden in zake belangrijke vraagpunten, ons defensiewezen betreffende, grijpt de ondergeteekende gaarne de gelegenheid aan, om de Kamer in deze Memorie daaromtrent nader in te lichten.

Naar zijne overtuiging heeft men bij de samenstelling en de inrichting onzer weermiddelen in de eerste plaats rekening te houden met den eisch, dat wij ten allen tijde in staat moeten zijn met kracht op te treden tegen een vijand, die onze nationale onafhankelijkheid mocht bedreigen. Wordt aan dien eisch voldaan, dan zullen die weermiddelen tevens voldoende zijn tot het handhaven van onze neutraliteit bij oorlog tusschen andere Mogendheden.

Daar staat tegenover, dat onze weermiddelen, uitsluitend zijn samengesteld en ingericht met het oog op handhaving der neutraliteit, niet voldoende zouden wezen voor de verdediging onzer onafhankelijkheid.

Het zou dus geheel verkeerd wezen, wanneer men bij het organiseeren van onze weermiddelen zich uitsluitend liet leiden door de gedachte, dat het er slechts op aankomt, dat wij onze neutraliteit moeten kunnen handhaven.

Daargelaten, dat, naar de meening van den ondergeteekende, beschouwingen over de vraag; of er onder de oogenblikkelijke omstandigheden meerdere kans bestaat, dat wij tot handhaving der neutraliteit zullen worden geroepen, dan wel tot verdediging onzer onafhankelijkheid, allen vasten grond missen, mag niet uit het oog worden verloren, dat een gewapend optreden tot handhaving der neutraliteit steeds de mogelijkheid opent, en zelfs veelal tot natuurlijk gevolg zal hebben, dat men in den oorlog wordt betrokken en dat daarbij de onafhankelijkheid rechtstreeks bedreigd wordt. Het zou dus niet van wijs beleid getuigen als men ook niet daarop was voorbereid.

Naar de meening van den ondergeteekende heeft alzoo Nederland zijne strijdmiddelen te land zóódanig in te richten, dat steeds beschikt kan worden over een zoo talrijk mogelijk, goed geoefend en goed uitgerust *veldleger*, be-

stemd tot verdediging van ons grondgebied — e. q. ook tot handhaving van onze neutraliteit — en over voldoende *bezettingstroepen* tot het bewaken en verdedigen van onze vaste stellingen.

Dat het ondenkbaar zou wezen „dat een rechtstreeksche aanval op onze onafhankelijkheid zou worden ondernomen, anders dan in het geval van een grooten, min of meer algemeenen oorlog” kan de ondergeteekende allerminst toegeven en acht hij volstrekt onbewijsbaar. Doch al mocht zulks worden aangenomen wie waarborgt dan dat die algemeene oorlog niet geopend zal worden met den aanval op ons land, of zich niet geheel of ten deele zal afspelen in ons land?

Naar de meening van den ondergeteekende is er alzoo geen strijd tusschen onze huidige legerorganisatie en ons vestingstelsel eenerzijds, en de eischen welke zoowel de verdediging des lands als de handhaving van de neutraliteit stelt anderzijds.

Wat betreft de keuze die de ondergeteekende zou moeten doen tusschen twee richtingen, die in het leger strijden over de wijze waarop dit gevormd, ontwikkeld en geleid moet worden, de ondergeteekende moet tot zijn leedwezen verklaren, dat hij niet ziet tusschen welke twee richtingen hij zou moeten kiezen.

Voor zooveel hij weet staan te onzent niet twee richtingen ieder met een eigen program tegenover elkander. Wel is er veel meeningsverschil over onderscheidene vraagpunten, maar de ondergeteekende zou onmogelijk een program of een geschrift kunnen aangeven waarheen hij eenvoudig zou kunnen verwijzen om zijne opvattingen kenbaar te maken.

Hij meent trouwens, dat het meer op zijn weg ligt, en ook meer met zijne verantwoordelijkheid in overeenstemming is, richting te *geven*, dan eene richting te *volgen*. Hij wenscht zijn eigen weg te gaan in zijn eigen richting, en welke die is en waarheen die leiden zal moge uit den inhoud dezer Memorie en verder uit zijne daden blijken.

§ 2. *Volksleger.*

Na den oorlog van 1870 zijn de meeste Europeesche Staten hoe langer hoe meer gekomen tot uitbreiding hunner strijdkrachten. En de overtuiging vestigde zich, dat voortaan de oorlog niet meer zal zijn een strijd, een duel tusschen twee of meer *legers*, waarbij de rest der oorlogvoerende natien rustig blijft toezien, doch dat de oorlog voortaan zal zijn een strijd van *volk tegen volk*.

Vooral kleine Staten, omringd door machtige naburen, zullen bij den strijd om hun bestaan geen enkel eerlijk middel van afweer ongebruikt mogen laten en alle kracht hebben in te zetten. Bij de voorbereiding tot dien strijd moeten zij er dus naar streven hun weervermogen zoo hoog mogelijk op te voeren.

Maar dat weervermogen zetelt niet in de *massa* die den strijd aanbindt; het zetelt in de *weerbaarheid* dier massa.

Nederland is verplicht tot de hoogste inspanning bijaldien het tot een oorlog komt. Het geheele volk als het ware moet gereed staan om den aanvaller te keeren, die zijne onafhankelijkheid of de soevereiniteit van den Staat bedreigt.

Weerbaarheid van het geheele volk — *volksweerbaarheid* — moet dus de leus zijn.

Is zij een feit geworden, dan zal tevens een waarborg te meer zijn verkregen voor den vrede. Immers de wetenschap, *dat* wij in militairen zin sterk en krachtig zijn, zal maken dat men ons ontziet, en dat men er niet zoo licht toe zal overgaan ons tot vijand te maken of onze vrijheid en onafhankelijkheid te bedreigen.

Het goede dat van de volksweerbaarheid kan worden verwacht, zal echter slechts worden verkregen wanneer de schijn niet voor het wezen genomen wordt.

Zijn de opleiding en de vorming niet voldoende geweest, dan zal het niet helpen of men massa's in beweging brengt, indien men ze al in beweging brengen kan.

Op het gevechtsveld is geen plaats voor figuranten. Naarmate de vuurwapens vernielender in hunne werking worden, neemt de oorlog in ver-

schrikking toe. De Russisch-Japansche oorlog heeft dat opnieuw bewezen.

Wie deelneemt aan den strijd en dat doen wil met kans op goed gevolg, hij moet niet alleen technisch geoefend zijn — hij moet een hart onder den riem hebben, hij moet over vlugheid en fysieke kracht beschikken, hij moet geleerd hebben in samenwerking met anderen te handelen, hij moet discipline kennen, hij moet met vaderlandsliefde bezielde en hij moet opofferingsgezind wezen.

Bij die militair aangelegde volken, waar de jonge mannen door ras, omgeving en opvoeding zijn voorbereid tot een element van weerbaarheid, zal de eigenlijke „militaire oefening” kort van duur kunnen zijn.

Bij die volken echter — en het Nederlandsche behoort daartoe — waar zulks niet het geval is, daar zal de militaire oefening van langeren duur moeten wezen, omdat dáár in den tijd der militaire oefening, behalve de technische geoefendheid, den te vormen soldaat al datgene moet worden bijgebracht wat bij de eerstbedoelde volken de jonge man reeds medebrengt.

De jonge Zwitser komt onder de wapenen om zijne militaire vorming te voltooien; de jonge Nederlander begint zijne militaire opleiding met zijne opkomst onder de wapenen.

Wanneer men ten onzent bij de elementen zooals zij zich thans voor „eerste-oefening” aanmelden, met eene korte oefening volstaat, dan zal men, ook al is de paradepas afgeschafte en al wordt alle paradecultuur vermeden, slechts een *paradeleger* vormen dat wellicht bij vredesmanoeuvres een redelijk figuur zal maken, doch dat te kort zal schieten als het bloedige ernst wordt.

Zij die zoo tegen paradecultuur opkomen doch tevens thans reeds voor „korten oefeningstijd” ijveren — zij mogen dit wel bedenken.

De ondergeteekende is van meening dat wij moeten streven naar volksweerbaarheid. Reeds in een in 1889 aan de Regeering ingediend rapport heeft hij daarvan getuigd en op *voor*oefening der jeugd aangedrongen.

Hij is echter overtuigd, dat de weg welke daarheen voert niet als kort mag worden voorgespiegeld.

En dit om de volgende reden.

Het ideaal is, dat *alle* 20-jarige Nederlanders, daartoe geschikt, door den dienst onder de wapenen tot weerbaar man worden opgeleid. Om daartoe te kunnen komen is het echter noodig, dat met eene korte „eerste-oefening” kunne worden volstaan. Immers de geldmiddelen zijn niet toereikend, om al de vorenbedoelde jonge Nederlanders onder de wapenen te houden gedurende den tijd die thans tot goede opleiding en vorming noodig wordt geacht en vooralsnog noodig moet worden geacht.

Hoe korter de oefeningstijd kan zijn, hoe meer jongelieden onder de wapenen kunnen worden geroepen.

Het Nederlandsche element — het kan niet genoeg worden herhaald — is echter nog niet voldoende voorbereid om thans reeds tot verdere verkorting van den oefeningstijd over te gaan.

Het komt den ondergeteekende daarom *noodzakelijk* voor, dat thans ten spoedigste tot de *voor*oefening der jeugd worde overgegaan.

Dan is er kans, vooral nu de persoonlijke dienstplicht is ingevoerd, het schoolonderwijs is en wordt verbeterd, en de belangstelling in de staatsaangelegenheden toeneemt, dat een andere geest komt in de Nederlandsche jongelingschap, een geest welke den 20-jarige, die zich voor „eerste-oefening” aanmeldt, vormt tot een element, dat ook door korte oefening op te leiden is tot een landsverdediger op wien men ten volle vertrouwen kan en die in waarheid een „weerbaar man” is.

Dan is er kans. Meer kan men niet zeggen, omdat de zorg en de leiding, van Regeeringswege gegeven, hierbij niet omtrent den uitslag zullen beslissen, doch deze in groote mate afhangt van de medewerking, welke de natie zelve daarbij verleent.

Maar ook in het gunstigste geval zal de hervorming tijd vragen en slechts geleidelijk plaats hebben. De volksgeest, welke ten onzent voor algemeene weerbaarheid blijkbaar nog slechts weinig voelt, wijzigt zich, tenzij onder den indruk van zeer bijzondere omstandigheden, niet zoo gemakkelijk en zoo spoedig.

Op dit oogenblik, nu het er vóór alles op aankomt de volksweerbaarheid voor te bereiden, schijnt het den ondergeteekende van weinig aanbelang toe, te

spreken over de formatie van het leger, zooals die zal moeten zijn nadat die weerbaarheid tot een feit zal zijn geworden.

De aandacht zij thans bij voorkeur gevestigd op hetgeen te doen staat om de voorbereiding goed te doen zijn.

Intusschen zullen wij nog geruimen tijd met beperkte contingenten hebben te werken. Zal ten gevolge daarvan in oorlogstijd ons leger vooreerst niet talrijker kunnen zijn dan nu het geval is, dan moge de overtuiging zich vestigen, dat dit op zich zelf geen reden is om overijld op legeruitbreiding aan te dringen.

De legersterkte, welke wij thans hebben, levert, mits de grootste zorg aan de opleiding en vorming van het personeel wordt besteed, een waarborg op, welke vooreerst zeer voldoende kan worden geacht, al zal — zooals reeds werd betoogd — naar verdere uitbreiding, zoodra die mogelijk is, te streven zijn.

Het zou geheel verkeerd wezen en tot de noodlottigste misrekening kunnen leiden bijaldien men er toe kwam om, ten einde *talrijk* te zijn, aan de *ge oefendheid* en aan de *vorming* mindere eischen te stellen.

Eerst moet het volk weerbaar worden gemaakt, dan eerst kan er sprake zijn van een volksleger.

De ondergeteekende, die de vooroefening der jeugd voorstaat en tot stand wil helpen brengen; die den oefeningstijd onder de wapenen zoo nuttig en zoo doeltreffend mogelijk wil en zal doen aanwenden; die de jeugdige Nederlanders degelijk en deugdelijk wil opleiden tot landsverdedigers — hij stuurt naar een goed volksleger en naar volksweerbaarheid. Zij die thans reeds aandringen op verkorting van oefeningstijd, ten einde al dadelijk te komen tot uitbreiding van het contingent, of wel tot algemeenen dienstplicht, sturen naar iets, dat zij wel volksleger noemen, doch dat op het oorlogsveld in waarheid een paradeleger, zoo niet erger, zou blijken te zijn; eene menschenmassa, welke geenszins berekend zou zijn voor de taak die, zooals hier-voor werd aangeteekend, op het leger rust.

Eene dergelijke menschenmassa zonder onderlinge samenwerking, zonder voldoende tucht, zonder degelijke geoefendheid, draagt niet alleen de kiemen voor een nederlaag, doch ook die der ontbinding in zich. Zij levert een gevaar op voor den Staat, in plaats van er de steunpilaar van te zijn.

§ 3. *Plannen en beleid des Ministers.*

De ondergeteekende heeft tot zijn leedwezen in het Voorloopig Verslag de woorden gelezen: „Is hij (de Minister) van plan de organisatie van de doode weermiddelen op den voorgrond te schuiven en de regeling van de levende strijdkrachten naar den achtergrond te brengen? Uit de Troonrede schijnt dit te moeten worden opgemaakt.”

In de Troonrede heeft voor wat het militaire gedeelte van het program betreft, de regeling van de vóoroefening der jeugd — waarbij de Minister van Oorlog een belangrijk woord zal hebben mee te spreken — een eerste plaats gekregen. Uit hetgeen hiervoren in § 2 is aangevoerd volgt van hoeveel belang en van hoe grooten invloed die regeling zal zijn op de regeling der levende strijdkrachten.

De stelling van Amsterdam kwam eerst in de laatste plaats ter sprake. In dien zin dus: geen op den voorgrond schuiven der doode weermiddelen.

De ondergeteekende bracht voorts niet eene *nog te maken* Stelling van Amsterdam op het tapijt. Wel toonde hij zich voorstander van zoo spoedig mogelijke afwerking van de Stelling, waaraan nu al sedert jaren gewerkt wordt; waaraan, als men op den voet der vorige jaren blijft doorwerken, nog tal van jaren gewerkt zal moeten worden, terwijl zij in al die jaren niet den waarborg kan opleveren, dien zij als hoofdverdedigingsstelling opleveren *moet*.

Dit acht de ondergeteekende bepaald verkeerd, niet alleen in strategischen, maar ook in economischen zin. Hij dringt dus alleen op meer speed aan, en meent daardoor allermintst recht te geven tot de opmerking dat hij: „de doode weermiddelen op den voorgrond schuift.”

Uit het aangeteekende in § 2 volgt, dat de ondergeteekende eene wijziging in de regeling van de levende strijdkrachten, gegrond op uitbreiding van het contingent, niet dan geleidelijk meent tot stand te kunnen brengen. Voorstellen tot uitbreiding van het contingent zijn van hem *vooreerst* niet te verwachten.

Toegegeven wordt, dat bij beperkte contingenten de last inderdaad zwaar en lang drukt op de schouders van slechts een gedeelte der mannelijke bevolking, doch hieraan is op dit oogenblik niet te ontkomen.

Aangezien aan de eischen van geoefendheid, vorming en opleiding *moet* worden voldaan om niet in een paradeleger te vervallen, zal onder de bestaande omstandigheden mede onverbiddeijk vast zijn te houden aan de tot heden gevolgde gedragslijn voor wat betreft de toepassing van de artikelen der Militiewet betrekking hebbende op de herhalingsoefeningen.

Wat echter het blijvend gedeelte betreft, de ondergeteekende heeft in ernstig onderzoek genomen de vraag, of het mogelijk is het te beperken, zoo niet op te heffen.

Mocht die overweging er toe leiden, dat op sommige plaatsen de kazerne gedurende de wintermaanden zou kunnen worden gesloten, dan zou hij daarin geen bezwaar zien.

Tot een en ander zou eventueel echter eerst in het volgende jaar kunnen worden overgegaan.

Dat voor het houden van herhalingsoefeningen een meer gunstig tijdstip zou kunnen worden gekozen, kan de ondergeteekende niet toegeven. Zou men die oefeningen wenschen te doen houden in de wintermaanden? Maar deze zijn immers tot het houden van oefeningen op groote schaal geheel ongeschikt. En dat men de periode der herhalingsoefeningen voor zooveel mogelijk moet doen samenvallen met die van de oefeningen op groote schaal, is toch voor een ieder duidelijk.

De noodzakelijkheid tot het oefenen in grootere troepenverbanden is voorts niet uitsluitend gegrond op het belang van de oefening der aanvoerders, in dien zin, dat het daarbij alleen om opleiding van die aanvoerders te doen zou zijn. Zij is tevens gegrond op den eisch, dat het geheele grootere troepenverband, als zoodanig, de noodige geoefendheid moet verkrijgen. Hoofdaanvoerder, onderaanvoerders en de troep zelf, *allen* worden daarbij geoefend om te werken met die eenheid, met dien samenhang en met die zekerheid van handeling, welke van het grootere troepenverband als strijdelement moeten worden verlangd.

Voorts heeft het oefenen van de aanvoerders in troepenleiding op het terrein en met de troepen zelf meer nut dan algemeen schijnt te worden begrepen. Is de aanvoerder niet geoefend om *met troepen* te werken, en zou men te zijnen opzichte met oefeningen zonder troepen volstaan, dan zou dit tot de schromelijkste gevolgen kunnen leiden, ook voor de troepen zelf, die dan wellicht het slachtoffer zouden worden van het gebrek aan routine hunner chefs.

De bepalingen der bestaande Militiewet, voor zoover zij betrekking hebben op aanwijzing voor „korte oefening”, acht de ondergeteekende geenszins logisch. Het tegendeel is waar.

Terwijl hij maatregelen zal nemen om de nadeelige gevolgen er van al dadelijk zooveel mogelijk te beperken door eene doelmatige indeeling en oefening der viermaanders, heeft hij in overweging eene wijziging van de Militiewet, waardoor de instelling der viermaanders beter tot haar recht kan komen en de proef met deze instelling onder gunstiger voorwaarden dan thans het geval is, genomen kan worden.

Op de resultaten dier proef wenscht hij intusschen niet vooruit te loopen.

Met betrekking tot den wensch om eene opgave te ontvangen van de kosten, die aan de verdere uitvoering van de Legerwetten nog zullen zijn verbonden, meent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar de beantwoording van § 6 „*Legerorganisatie*”.

Dat de ondergeteekende zich bereid heeft verklaard in het Kabinet zitting te nemen is een bewijs, dat hij zich aansluit bij de wenschelijkheid tot hervorming en bezuiniging.

Bij zijn beleid kan en mag hij overigens slechts te rade gaan met zijne overtuiging en met zijne ernstige opvatting van hetgeen het landsbelang eischt.

Ten aanzien van de kaderquaestie is de ondergeteekende het geheel eens

met die leden, die meenen, dat deze zaak van groot belang is en in belangrijkheid zal toenemen bij elken verderen stap in de richting van volksweerbaarheid.

Nu de persoonlijke dienstplicht is ingevoerd en de oefeningstijd is verkort, nu zich meer en meer de overtuiging opdringt, dat, vooral voor het veldleger, de lagere aanvoeders jong en krachtig moeten zijn als de troepen zelf — is het noodzakelijk maatregelen te nemen, waardoor meer waarborgen verkregen worden dat het lagere kader eenerzijds de noodige beschaving en ontwikkeling heeft om drager van het gezag te zijn, ook tegenover meer ontwikkelden, en dat het anderzijds ten volle voor de taak van aanvoerder en onderwijzer geschikt is en blijft.

Behoudens voor het zoogenaamd administratief kader, dat men juist zoolang mogelijk in dienst zal wenschen te houden, geldt voor het kader van lagere rang het beginsel: dat men alleszins geschikte jonge mannen moet trachten te bewegen zich voor kaderaanvulling aan te melden en dat men ze niet langer als kaderlid moet handhaven dan zoolang zij jong en krachtig zijn. Op een leeftijd waarop zij zouden ophouden krachtige elementen voor de bevelvoering te wezen, moeten zij het leger verlaten om plaats te maken voor jongeren. Zal echter deze maatregel niet gevaar loopen af te stuiten op gemis van adspirant-kaderleden, dan moet eene regeling getroffen worden, waardoor de toekomst van deze mannen verzekerd wordt.

Men moet hen dus waarborgen dat zij, na een wel volbrachten militairen dienst van een 10- à 15-tal jaren, *recht hebben* op eene burgerbetrekking — in dienst van Staat, provincie of gemeente — waartoe zij overigens de geschiktheid bezitten. In het erlangen van zulk eene betrekking ligt dan tevens de belooning voor den volbrachten militairen dienst.

In verschillende landen — met name o.a. in Duitschland, Frankrijk, België, Oostenrijk en Italië — zijn regelingen in dien zin getroffen. Te zijner tijd zal er gelegenheid zijn om over de details van de voor ons land geschikte regeling dezer aangelegenheid nader van gedachte te wisselen, en de ondergeteekende meent daarom voor dit oogenblik met het vorenvermelde te mogen volstaan.

Bij de jongste reorganisatie is men gekomen tot de grootste vermindering van het aantal beroepsofficieren en vrijwillig dienend kader welke *vooreerst* aannemelijk is. Thans reeds verder te gaan acht de ondergeteekende niet alleen ongewenscht, maar zelfs gevaarlijk, omdat daardoor de behoorlijke aanvoering, onder de bestaande omstandigheden, niet meer gewaarborgd zou zijn.

De leden die „een weinig bemoedigend teeken voor 's Ministers reorganisatiezin en ernstigen wil om te bezuinigen, meenen te zien in de voorgenomen naamsverandering van het bestaande 1ste regiment huzaren” zullen vermoedelijk met geruststelling vernemen, dat die naamsverandering reeds was vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 30 Maart 1905 n°. 41, en dat de ondergeteekende bij zijn optreden de zaak bereids zoover vond voorbereid, dat om de reeds aangebrachte veranderingen, die het gevolg waren van die naamsverandering, weder ongedaan te maken, nieuwe kosten noodig zouden zijn geweest.

Intusschen — hij hecht wel degelijk groote waarde aan eene roemrijke traditie, welke — de geschiedenis bewijst het op zoo menige bladzijde — de drijfveer kan zijn tot grootsche daden.

De uitgaven van den hierbedoelden maatregel zijn slechts uiterst gering geweest. Zij bepalen zich namelijk tot het loon voor het overnummeren van de sokken van de manschappen van vier eskadrons.

Het overnummeren van de wapens en de verdere uitrusting geschiedt kosteloos en de verwisseling van de nummers op de sabeltasschen brengt geen extra uitgaven mede, vermits het benoodigde aantal cijfers 4 toch moest worden aangeschaft.

Het regiment, dat sedert 1 September j.l. den naam draagt van 4de regiment huzaren, heeft dien naam ook gehad van 1867 tot 1881, in welk jaar het toenmalige 1ste regiment huzaren werd opgeheven en om verschillende redenen werd verdeeld over de andere regimenten cavalerie. Het 4de regiment werd toen het 1ste regiment en heeft dus thans zijn ouden naam terug gekregen. Vóór 1867 was dit korps het 4de regiment dragonders.

Het regiment nam in vroegere formatie deel aan den tiendaagschen veldtocht.

Stelt de Kamer prijs op vereenvoudiging en bezuiniging die zonder schade voor de defensiebelangen aan te brengen is — niet minder de ondergeteekende, die zich volkomen bewust is dat, waar in elk opzicht groote offers gevraagd moeten worden, noch tijd, noch geld, noch werkkraft onnut mag worden verbruikt.

Aan het voorbereidend militair onderricht, buiten de kazerne gegeven, hecht de ondergeteekende weinig waarde. Het schieten en het oefenen in het maken van marschen daargelaten — welke gevoelig onder de gymnastische oefeningen waren te brengen — is de ondergeteekende van oordeel, dat zuiver *militaire* vooroefening weinig of geen nut of tijdwinst oplevert.

Voorts heeft hij de ervaring opgedaan, dat het geven van dat onderricht verkeerd en slecht werkt op het vrijwillig kader, dat tot het geven van dat onderricht wordt uitgezonden.

Met een en ander zal hij rekening houden bij de wijziging der Militiewet, welke bij hem in overweging is.

De reserve-onderofficier, aan wien door den kapitein, belast met de leiding van het voorbereidend militair onderricht in Westelijk Noordbrabant, geweigerd zou zijn, hem vrij te stellen van het geven van onderricht — tot welke vrijstelling die kapitein trouwens de bevoegdheid mist — behoort zonder twijfel tot de reserve-onderofficiëren, gepensionneerd krachtens art. 2, punt 6, der Pensioenwet voor de Landmacht 1902.

Bedoelde reserve-onderofficier heeft *geheel vrijwillig* het actieve leger verlaten en bij zijn overgang naar het reserve-personeel — onder het genot van een jaarlijksch pensioen —, op grond van eene door hem onderteekende verklaring, de *plichten* aanvaard, die als reserve-onderofficier, gepensionneerd krachtens vorenaangehaald punt 6, op hem rusten.

Tot die *plichten* behoort ook — bij gebleken geschiktheid als instructeur — het geven van voorbereidend militair onderricht.

Al valt het nu ook niet te ontkennen, dat de vervulling van die verplichting soms, in verband met zijne burgerbetrekking, voor den reserve-onderofficier bezwaren zal kunnen opleveren, zoo komt het den ondergeteekende in het algemeen niet gewenscht voor, vrijstelling van de uit vrijen wil op zich genomen verplichting te verleenen, te meer waar toch de reserve-onderofficier, bij de aanvaarding eener burgerbetrekking, weet, welke militaire plichten op hem rusten, en hij daarmede rekening kan houden.

Vrijstelling van het geven van voorbereidend militair onderricht wordt slechts dan aan reserve-onderofficiëren verleend, wanneer daartoe overwegende redenen bestaan.

Aangezien de naam van vorenbedoelden reserve-onderofficier niet werd genoemd, kan niet worden nagegaan of in het onderwerpelijke geval die overwegende redenen aanwezig waren.

De aard der oefeningen, bij het voorbereidend militair onderricht te houden, wordt bepaald door de eischen, waaraan de lotelingen moeten voldoen om in het bezit te worden gesteld van het bewijs, hetzij voor militaire bekwaamheid, hetzij voor lichamelijke geoefendheid, dan wel voor beide.

De instructeurs moeten dan ook het programma volgen dat, op grond van vorenbedoelde eischen, door den inspecteur der infanterie is vastgesteld.

Voor het geheele wintertijdperk wordt een schema van de te doorloopen oefeningen opgemaakt, zoowel voor de jongste als voor de oudste klasse.

In dit schema wordt voor elke week de te behandelen leerstof aangegeven. Vóór den aanvang van elke week wordt het wekelijksch programma schriftelijk ter kennis gebracht van de instructeurs.

Het meer op den voorgrond stellen van het onderwijs in de gymnastiek en het schieten bij het voorbereidend militair onderricht zou — afgescheiden van de vraag, of zulks wel in overeenstemming met den geest van art. 104 der Militiewet 1901 zou zijn — op dit oogenblik nog op tal van plaatsen waar dit onderricht gegeven wordt, tot bezwaren aanleiding geven.

Het streven van den ondergeteekende is van den eersten dag van zijn optreden af geweest en zal ook verder blijven, om het vertrouwen tusschen

hooger en lager in rang geplaatsten aan te kweken en aan hoog en laag de overtuiging te schenken, dat door ieder, mits zulks geschiede in behoorlijken vorm, voor waarheid en recht kan en mag worden opgekomen.

Elementen in het leger, die blijk geven van meer ontwikkeling en beter inzicht in militaire zaken dan anderen, zal hij gaarne in de gelegenheid stellen op den voorgrond te komen, terwijl hij allerminst van plan is hen te onderdrukken, die nieuwe begrippen ingang trachten te doen vinden, *mits* die nieuwe begrippen goed zijn en niet schaden aan die eigenschappen, welke in het leger hoog moeten worden gehouden, zal het een goed leger blijven.

De ondergeteekende zal er voorts voor waken, dat de discipline niet doodend werkt op het initiatief, de oorspronkelijkheid, het waarheidsgevoel, het besef van eigenwaarde en den zedelijken moed van hooger en lager geplaatsten. Zijn verleden is, meent hij, een waarborg daarvoor.

Tegen misstanden als waarop in het Voorloopig Verslag wordt gewezen, zal hij, wanneer daartoe aanleiding mocht bestaan, niet aarzelen met doortastendheid en met kracht op te treden.

Aangezien de inhoud van de circulaire, die, onder dagteekening van 18 Augustus jl., door den ondergeteekende werd uitgevaardigd bestemd was om onder de aandacht te worden gebracht van *allen* die een rang bekleeden in het leger, kon die circulaire onmogelijk als een „geheim stuk” behandeld worden. Daartoe bestond ook overigens geen reden.

Publicatie van de circulaire werd door den ondergeteekende niet *gewenscht*. Toen echter in enkele dagbladen op 22 Augustus een — ten deele onjuist — overzicht van den inhoud der circulaire werd gegeven, heeft hij er geen bezwaar in gezien, om op eene vraag, hem op 23 Augustus door een der officieren van het Departement gedaan: „of hij nog een beschikbaren afdruk mocht afgeven aan de redactie van een der groote bladen, die er om gevraagd had”, toestemmend te antwoorden.

De ondergeteekende achtte het uitvaardigen van de circulaire noodig tot het bevorderen van een goeden geest in het leger. Dat hij zich daarbij wendde tot de meerderen van welken rang ook, en niet tot de ondergeschikten, is zeer natuurlijk. Immers het bevorderen van den goeden geest bij de ondergeschikten ligt in de hand van den meerdere en niet omgekeerd.

Dat eene circulaire aan de meerderen vergezeld moet gaan van, of gevolgd moet worden door gene circulaire aan de ondergeschikten kan hij niet inzien — evenmin als eene circulaire bijv. aan onderwijzers op scholen noodwendig vergezeld moet gaan van eene circulaire aan de leerlingen.

De ondergeteekende heeft met hetgeen hij aan het slot zijner circulaire aanvoerde, allerminst willen ageeren of dreigen tegen het publiceeren door militairen van artikelen in bladen en tijdschriften in het algemeen. Het komt er op aan, van welken inhoud en strekking die artikelen zijn.

Anonieme klachten over en aanvallen tegen chefs ondermijnen de krijgstucht en getuigen van lafheid. De militair heeft te strijden met open vizier, en hij kan dat doen als zijne zaak eerlijk is. Door dat anoniem aanklagen wordt wantrouwen gekweekt in eigen kring en wordt getracht een beroep te doen op slechte rechters. Op slechte rechters — want wie zou den rechter niet wraken, die oordeelen zou op eene anoniem uitgebrachte aanklacht en zonder het „hoor en wederhoor” te kunnen toepassen?

Zeker, de ondergeteekende zal het niet bij woorden laten, doch door daden toonen, dat het hem ernst, hooge ernst is met hetgeen hij in de circulaire heeft verlangd of toegezegd.

Waarom verscheidene leden de mogelijkheid aannemen, dat de Minister zich niet geheel en al zou kunnen indenken in het feit, dat niet-naleving van § 2 van het Reglement van Krijgstucht voor velen ondragelijker is dan niet handelen naar de regelen in de circulaire aangegeven, is den ondergeteekende niet duidelijk. Hij heeft in en met den troep geleefd; hij meent te mogen zeggen, dat hij de nooden en de behoeften van hen die tot het leger behooren, kent, dat hij steeds elke eerlijke gemoedsovertuiging van zijne ondergeschikten heeft geëerbiedigd en doen eerbiedigen en dat hij de beginselen, neergelegd in de vermelde § 2, steeds heeft nageleefd en doen naleven.

Is de eisch redelijk dat, nu de Minister het woord nam, hij ook al dadelijk

alles had te zeggen of te schrijven wat wellicht omtrent verschillende aanlegenheden op te merken is? De ondergeteekende meent dit te mogen betwijfelen. Hij zal, ook met betrekking tot de verdere beginselen neergelegd in § 2 van het Reglement van Krijgstucht, nader eischen stellen zoodra hij daartoe aanleiding heeft.

Er wordt inderdaad veel van den Minister geëischt door hen die zich verongelijkt achten en meenen zich tot hem te moeten wenden ten einde herstel van grieven te verkrijgen. Toch meent de ondergeteekende het onderzoek in deze gevallen niet uit handen te moeten geven, al kan hij zich daarbij niet begeven in een onderzoek betreffende zaken, welke onder het beleid van zijne ambtsvoorgangers geheel werden afgedaan. Immers, deed hij dat, dan zou allicht zijn tijd zóódanig in beslag worden genomen, dat hij nieuwe zaken en verdere werkzaamheden niet ter hand zou kunnen nemen.

Een raad van tucht zou niet helpen, omdat deze alleen van advies zou kunnen dienen; de beslissing blijft aan den Minister, en om deze te kunnen nemen, is hij wel verplicht zelf de zaak na te gaan en te onderzoeken.

Met bevreesding heeft de ondergeteekende kennis genomen van hetgeen in het Verslag ten aanzien van de invulling van de beoordeelingslijsten en hetgeen daarmee samenhangt werd aangeteekend. Het is hem toch niet duidelijk, welke gegevens den leden, die zich daarover in zoo afkeurenden zin hebben uitgelaten, ten dienste hebben gestaan. Men mag toch aannemen, dat, op eene enkele uitzondering na, geen der leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ooit eene ingevulde beoordeelingslijst onder de oogen heeft gehad. Waarop steunen dan echter die afkeurende beschouwingen, waarin de uitdrukkingen „afkeurenswaardige middelen”, „ergerlijk misbruik van gezag”, „misstanden”, „bron van ongerechtigheden”, „dwaze voorstellingen” elkaar opvolgen? Uit het Verslag moet worden opgemaakt, dat die beschouwingen hun grond vinden in „uit zeer vertrouwbare bron” verkregen, doch niet nader aangeduide inlichtingen en verder in hetgeen „men” zegt.

Maar dan mag toch worden gevraagd of het te verdedigen is op dergelijke eenzijdige inlichtingen zoo ernstige beschuldigingen uit te spreken.

De ondergeteekende is — deels uit eigen ervaring, deels ook uit nauwgezette kennisneming van den inhoud der beoordeelingslijsten — bepaald overtuigd, dat de hoogst moeilijke en veel verantwoordelijkheid opleggende arbeid, verbonden aan het invullen van de beoordeelingslijsten, met groote nauwgezetheid en op goede gronden geschiedt, en nu mogen aan dat werk natuurlijk onvolmaaktheden kleven en daarbij mogen wellicht dwalingen worden begaan, het is er verre van af, dat daarbij middelen zouden worden gebezigd of praktijken zouden worden gevolgd, die eene qualificatie verdienen als die welke in het Verslag wordt gebezigd. De onderstelling is wellicht gewettigd, dat bij het voeren van de bedoelde beschouwingen, de leden meer het oog hebben gehad op toestanden, welke elders zijn aan het licht gekomen, dan op die welke in ons land voorkomen. Van de aangeduide minder lofwaardige praktijken of afkeurenswaardige handelingen is den ondergeteekende althans tot dusver niet gebleken.

In die omstandigheden meent hij dan ook zich van eene weerlegging van de ontwikkelde grieven, waarvoor geen gronden worden bijgebracht, te kunnen onthouden en zich te mogen bepalen tot de volgende opmerkingen.

Geheele afschaffing van de beoordeelingslijsten — zooals van sommige zijden wordt aanbevolen — is niet mogelijk, niet omdat men tot zoodanige afschaffing niet zou *durven* besluiten, maar omdat men er niet toe *kan* overgaan. Waar het doel van die lijsten is, den Minister van Oorlog in staat te stellen de geschiktheid van de officieren voor den rang, dien zij bekleeden, alsmede voor den hoogerden rang of voor bijzondere opdrachten te beoordeelen, en hunne aanspraken op bijzondere onderscheidingen te vergelijken, daar zal men moeten toegeven, dat die lijsten niet *kunnen* worden gemist. Soortgelijke aantekeningen of lijsten komen dan ook niet alleen ten aanzien van de officieren der landmacht voor; zij bestaan ook voor de zeemacht en voor het leger in de koloniën en evenzeer voor de ambtenaren van de posterijen en de telegraphie en voor die der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen. En geeft men eenmaal de noodzakelijkheid tot het aanhouden van beoordee-

lingslijsten toe, dan kan het antwoord op de vraag, *wie* met het invullen van die bescheiden moet worden belast, niet anders luiden dan dat deze arbeid in de eerste plaats door den onmiddellijken chef en vervolgens door de daarop in hiërarchisch opzicht volgende autoriteiten moet worden verricht; deze toch beschikken meer dan anderen over de gegevens welke voor den beoordeelingsarbeid noodig zijn.

De onmiddellijke chefs en de korpscommandanten zullen daarbij uit den aard der zaak meer in details hun gevoelen kunnen geven, de hoogere chefs zullen hun oordeel meer in algemeene bewoordingen en na vergelijking in ruimer kring invullen. Men mag, zonder dat het tegendeel blijkt, niet aannemen dat deze laatsten zich daarbij door iets anders dan door de belangen van den dienst zullen laten leiden, en het is derhalve noodig, ook aan hen een met hunne verantwoordelijkheid overeenkomend aandeel in den beoordeelingsarbeid te geven. Op die wijze verkrijgt men betere waarborgen voor eene juiste beoordeeling dan wanneer de invulling slechts door één of twee chefs zou geschieden, in welk geval toch de mogelijkheid grooter zou worden, dat een chef bij de beoordeeling van een ondergeschikte invloeden zou doen gelden, welke ten deze niet in rekening mogen worden gebracht. Juist de omstandigheid, dat verschillende autoriteiten hun oordeel over een zelfden persoon uitspreken is een waarborg te meer voor onpartijdige invulling der lijsten.

Wat nu de inrichting van de beoordeelingslijsten aangaat, daaromtrent kan inderdaad verschil van gevoelen bestaan.

De ondergeteekende heeft deze aangelegenheid in overweging, en zal daarbij aandacht schenken aan het bij de marine bestaande stelsel, om den beoordeelenden chef geen inzage te geven van vroegere invullingen, door anderen verricht.

Men moet evenwel niet vergeten dat, welk stelsel men ook bij de samenstelling en invulling van de lijsten wil volgen, verzet en reclame van de zijde der beoordeelden tegen ongunstige beoordeelingen steeds te verwachten blijft. Het ligt eenmaal in de menschelijke natuur, dat iemands eigenliefde zal worden gekwetst door de verklaring dat hij zekere gewenschte eigenschappen mist, of zekere minder gewenschte hoedanigheden bezit.

Dat zoodanige invullingen, indien zij ter kennis van de beoordeelden worden gebracht, tot verzet leiden, is een gewoon verschijnsel en zij hebben dan ook in den regel het indienen van een memorie van rechtvaardiging ten gevolge.

Dat met bedoelde memoriën aan het Departement van Oorlog niet op de juiste wijze wordt gehandeld, kan niet worden toegegeven. De talrijke memoriën, welke naar aanleiding van de beoordeelingen in 1904 werden ingediend, zijn door den afgetreden Minister van Oorlog met grooten ernst en nauwgezetheid onderzocht en de daarop genomen beslissingen, welke volstrekt niet altijd strekten ter bevestiging van het uitgebrachte oordeel, zijn dan ook het gevolg geweest van nauwkeurige en onpartijdige overweging.

De ondergeteekende verklaart gaarne dat het zijn streven zal wezen de memoriën van rechtvaardiging met niet minder zorg en onpartijdigheid te onderzoeken dan waarop dit door zijn ambtsvoorganger is geschied.

Hierbij moge nog worden aangeteekend, dat in een op 26 October l.l. genomen beschikking de bepaling is opgenomen, dat de bedoelde memoriën voortaan *rechtstreeks* aan den Minister van Oorlog zullen worden ingezonden; daardoor zal worden voorkomen, dat aan die stukken beschouwingen of weerleggingen worden vastgeknoot vóór dat de Minister van hunnen inhoud heeft kunnen kennis nemen, iets waartoe wel is waar de oorspronkelijke redactie van het voorschrift betreffende de beoordeelingslijsten geenerlei aanduiding bevatte, maar wat niettemin in enkele gevallen is voorgekomen. Door de thans vastgestelde bepaling zal het bezwaarschrift als het ware onaangetast het Departement van Oorlog bereiken en zal de Minister, het „hoor en wederhoor” toepassende, op de meest onpartijdige wijze eene beslissing kunnen nemen.

Het in het Voorloopig Verslag uitgesproken oordeel, dat de inspecteurs der wapens, een verderfelijken, alle zelfstandigheid brekenden invloed op de verschillende chefs zouden uitoefenen kan de ondergeteekende geenszins onderschrijven. Volgens de thans bestaande bepalingen staan de inspecteurs

aan het hoofd van hun wapen om dat te leiden, om eenheid in opleiding en oefening te waarborgen, en om de krachten tot één doel te doen samenwerken: zij zijn aan den Minister voor den toestand van hun wapen verantwoordelijk. In verband met die verantwoordelijkheid oefenen zij hun invloed uit op de verschillende chefs onder hun bevelen.

Eerst bij eene algeheele wijziging der hoogere commandovoering zou de taak der inspecteurs van karakter kunnen veranderen.

In een vroegeren werkkring ontving de ondergeteekende de opdracht, om eene reorganisatie te ontwerpen van het Departement van Oorlog en, in verband daarmee, van de hoogere commando's. In het ingediende ontwerp werd door hem tot grondslag genomen eene organisatie, waarbij reeds in vredestijd de onderdeelen der verschillende wapens die bij mobilisatie bij de divisies van het veldleger en bij de liniën en stellingen worden ingedeeld, onder de bevelen worden gesteld van de divisiecommandanten en van de stellingcommandanten. In aansluiting hiermede kwamen in het ontwerp de inspecteurs der wapens, als chefs der wapens te vervallen, en werden zij als eigenlijke „inspecteurs” werkzaam gesteld onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

De ondergeteekende is voornemens te trachten op de grondslagen van dat ontwerp eene reorganisatie tot stand te brengen.

Aangezien ook de ondergeteekende de uitdrukking: „vervorming van het gezag in democratische richting” niet begrijpt, moet hij zich van beschouwingen over die „vervorming” onthouden.

§ 4. Eindcijfer en bezuiniging.

De ondergeteekende is er van overtuigd, dat, zeer zeker ook voor wat het Oorlogsbudget betreft, ernstig naar beperking van uitgaven moet worden gestreefd en hij hoopt zoo spoedig mogelijk de bewijzen te leveren, dat hij bezuinigen wil, waar en voor zooveel zulks zonder schade voor de zaak doenlijk is.

Voorstellen tot bezuiniging kunnen en mogen echter slechts worden gedaan na nauwgezet onderzoek, een onderzoek, dat meer tijd vereischt dan waarover hij tot heden heeft kunnen beschikken. Overijld handelen in deze kan en zal niemand van hem verlangen. Het zou het gevaar kunnen opleveren, dat de gang van zaken geheel in de war werd gestuurd en dat men later met schade terug zou moeten komen van een aangebrachte wijziging.

Elk ingrijpen in het organisme van een leger moet, om latere teleurstellingen en het uit de voegen raken van het geheel te voorkomen, met bedachtzaamheid en behoedzaamheid geschieden.

De ondergeteekende begrijpt het ongeduld waarmede naar zijne eventueele bezuinigingsplannen wordt uitgezien, maar hij mag zich daardoor niet laten verleiden tot overhaasting.

Het is heel gemakkelijk om onderwerpen van bezuiniging op te noemen, vooral als men niet onder den druk van verantwoordelijkheid ligt, en het ontbreekt waarlijk dan ook niet aan voorstellen tot bezuiniging. Van alle kanten komt men er mede aandragen, maar in verreweg de meeste gevallen bepaalt men zich tot het „opnoemen” van onderwerpen, zonder dat de zaak behoorlijk wordt uitgewerkt en zonder dat *bewezen* wordt, dat de bezuiniging mogelijk is zonder schade voor de defensiebelangen of voor een geregelden gang van den dienst.

De voorstellers zijn op die wijze heel wat eerder klaar dan de Minister, die alles nauwgezet heeft na te gaan, te berekenen en te overwegen, alvorens hij — zooals toch van hem wordt verwacht — met een behoorlijk uitgewerkt voorstel komt, waarvan hij de gevolgen geheel overzien heeft en dat hij voor zijne verantwoordelijkheid nemen kan.

De ondergeteekende heeft de artikelen van *Economist* met belangstelling gelezen. Daargelaten, of hij zich met den inhoud geheel vereenigen kan, wil hij toch de vraag stellen of er iemand is, die maar eenigszins deskundige zich mag noemen, die zou durven beweren, dat de in die artikelen genoemde bezuinigingen zoo maar „dadelijk zouden kunnen worden aangebracht”.

De ondergeteekende kan slechts herhalen, dat hij met ernst en nauwgezet-

heid nagaat, en met bekwamen spoed zal nagaan, in welk opzicht vereenvoudiging of bezuiniging mogelijk is zonder schade voor het defensiebelang, dat is: van het Staatsbelang.

Maar hij vraagt, dat men hem tijd late voor een degelijk onderzoek.

Volmondig geeft hij toe, dat de bezuinigingen door hem aangebracht op de begrooting, zooals die kort na zijn optreden, door hem werd ingediend, voor een deel niet anders dan tijdelijke besparingen zijn.

Hij had, in verband met het voor 1906 te verwachten tekort op de middelen, niet minder dan zijne ambtgenooten zijn aandeel te leveren in de vermindering der uitgaven en waar hij nog niet bij machte was afdoende blijvende bezuiniging aan te brengen, heeft hij gemeend ook door tijdelijke besparing mede te moeten werken, om voor zooveel doenlijk het geraamde tekort te reduceeren.

Dat neemt niet weg, dat het onjuist is, als wordt beweerd, dat het slechts den schijn zou hebben alsof het eindcijfer „van deze begrooting” slechts ruim *f* 138 000 hooger is dan dat van de loopende begrooting en dat in werkelijkheid het verschil in eindcijfer zeer aanzienlijk grooter is. Voor *deze begrooting* is de toestand werkelijk zooals in de Memorie van Toelichting werd aangegeven, en het is niet voor tegenspraak vatbaar, dat voor 1906 de verhoogingen tot een totaal bedrag van *f* 985 000 toe te schrijven aan de meerdere uitgaven, noodig ter uitvoering van bestaande wetten en voorschriften en met die uitvoering in onmiddellijk verband te beschouwen — voor het grootste gedeelte worden goedge maakt door verschillende verminderingen welke in de Memorie van Toelichting zijn vermeld.

Bij eene volgende begrooting hoopt de ondergeteekende in staat te zijn van blijvende bezuinigingen te kunnen doen blijken.

Dat hij over de omstandigheden zooveel gunstiger oordeelt dan zijn ambtsvoorganger valt uit niets af te leiden, terwijl de ondergeteekende er tegen moet protesteeren, dat, wanneer hij eenvoudig wijst op het feit dat de som, waarmede het eindcijfer van 1905 is overschreden nog niet het zevende gedeelte bedraagt van hetgeen reeds voor de vroeger opgenoemde onderwerpen meer dan in 1905 noodig zal zijn — wordt gezegd: dat hij die mededeeling „met eene soort van opgewektheid” doet.

Door den ondergeteekende is alsnog nauwgezet overwogen, in hoeverre het mogelijk is, geheel gevolg te geven aan het in de Memorie van Toelichting aangekondigde voornemen om bij Nota van Wijziging verschillende verhoogingen voor de bezoldiging van de daargenoemde categorieën van onderofficieren aan te vragen. Gelet intusschen op de noodzakelijkheid om ten deze de uiterste spaarzaamheid te betrachten en zich dus te bepalen tot zoodanige aanvragen, als waarvan de noodzakelijkheid is aangewezen en waarvoor geen uitstel mogelijk is, zonder wanverhoudingen in het leven te roepen, heeft de ondergeteekende zich thans bepaald tot het aanvragen van de gelden, bestemd voor het verhoogen van de soldijen van het zoogenaamde administratieve kader, van het kader dus, dat zich voor langen tijd aan het leger wenschte te verbinden. Tot dit kader behooren de bij den troep dienstdoende adjudanten-onderofficier, de sergeanten-majoor-administrateur en de fouriers.

„In deze belangrijke betrekkingen goede en bekwame titularissen te *behouden* is bepaald een noodzakelijkheid”, zoo schreef de ambtsvoorganger van den ondergeteekende ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1905 (Zie Gedrukte Stukken, Zitting 1904—1905, 2. n°. 20, bladz. 25) en deze uitspraak wordt door hem ten volle gedeeld.

In verband daarmee is dan ook voor bovenbedoelde categorieën gerekend op een soldijverhooging per dag:

Voor een adjudant-onderofficier van 25 cent; voor een sergeant-majoor-administrateur van 25 ct., en voor een fourier van 10 ct. waarmede, gerekend over een tijdvak van negen maanden — men wenschte nl. de nieuwe regeling bij den aanvang van het *tweede* kwartaal van het dienstjaar te doen ingaan — een bedrag van *f* 41 350 gemoeid is. In verband hiermede zijn de artt. 22 tot en met 25, 97, 99, 101 en 103 — zooals uit bijgaande Nota van Wijziging kan blijken — verhoogd.

Met de bedoelde verhoogingen van de aanvangssoldijen in de genoemde rangen, zal dan gepaard gaan eene periodieke verhooging na drie en zes jaren

dienst in den rang van sergeant-majoor, telkenmale van 15 ct. per dag, terwijl voor de fouriers de thans bestaande soldijverhooging na drie en zes jaren gehandhaafd blijft.

Op deze wijze krijgt men eene geleidelijke opklimming van inkomsten, tot op het oogenblik, waarop de aanspraken op pensioen ter zake van langdurigen dienst worden verkregen, terwijl dan nu ook eene betere verhouding zal ontstaan tusschen de inkomsten der tot het administratieve kader behorende onderofficieren en die van burger-ambtenaren bij politiewezenen, postwijken of administratie der belastingen, waarvan de functiën met die van genoemde militairen zijn te vergelijken.

De zeer hooge uitgaven, welke gevorderd worden voor eene, ook door hem noodzakelijk geachte, lotsverbetering van verschillende categorieën van landsdienaren, werkzaam bij de landmacht, hebben hem genoopt, ten deze met bedachtzaamheid te werk te gaan.

In verband hiermede wordt er door hem de voorkeur aan gegeven, om voorshands van enkele, bepaald ongunstig bedeelde categorieën van ambtenaren en werklieden de geldelijke positie te verbeteren, terwijl met bekwaamen spoed zal worden overwogen of, in deze richting geleidelijk kan worden voortgegaan. Voor het oogenblik meent hij zich dus te dezer zake te moeten bepalen tot de wijzigingen, welke in de hiernevensgaande Nota van Wijzigingen zijn opgenomen.

Voor zoover die wijzigingen betrekking hebben op de bedoelde lotsverbetering, zullen deze hieronder nader worden toegelicht.

In de meening, dat de infanteristen een dure uniform dragen kan de ondergeteekende niet deelen, vermits de bovenkleeding door de invoering van de tuniek, tot een zeer eenvoudigen vorm is teruggebracht.

De voor dagelijks en voor veldtenue bestemde tuniek is noch van uitmonstering, noch van eenige andere versiering voorzien. Voor de groote tenue ontvangen de miliciens een tuniek met rooden kraag en roode biezen, welk kleedingstuk niet duurder is dan de tuniek voor dagelijksche tenue en met weinig kosten tot tuniek voor dagelijksche tenue gewijzigd kan worden, nadat het voor groote tenue niet meer geschikt is. Behalve de onderofficieren en mindere militairen van het regiment grenadiers en jagers, dragen alleen de vrijwillig dienende militairen van de regimenten infanterie in groote tenue en buiten dienst een korte jas, omdat dit kleedingstuk, zooals in het Voorloopig Verslag wordt gezegd, een net aanzien geeft, en de hierbedoelde militairen op behoud van de korte jas prijs stellen.

Indien de bewering juist ware, dat de roode kragen omstreeks *f* 200 000 kosten, zou daarvoor bij de elf regimenten infanterie en de beide bataljons grenadiers gemiddeld per compagnie *f* 1086 per jaar worden betaald. Die kosten zouden inderdaad zeer hoog zijn.

Uit de opgaven van de betrokken hoofdadministratiën blijkt, dat in het tijdvak van 1 November 1904 tot 1 November 1905 bij 10 regimenten infanterie — het 11de regiment is 1 Juli 11. opgericht — voor het vernieuwen van roode kragen per compagnie gemiddeld *f* 27,50, voor de regimenten infanterie te zamen ± *f* 4400, en bij de bataljons grenadiers, waarbij ook de tuniek voor dagelijksche tenue van een rooden kraag is voorzien, gemiddeld *f* 182,20 per compagnie, te zamen ± *f* 1450 is betaald.

In werkelijkheid belooopen dus de uitgaven omstreeks *f* 5850 per jaar.

Ook de bewering, dat het aanbrengen van nummers op de kragen der tunieken jaarlijks *f* 150 000, zijnde gemiddeld *f* 852 per compagnie, zou kosten, berust blijkbaar op eene dwaling. In het bovenvermelde tijdvak is voor die werkzaamheden, met inbegrip van de kosten der nummers, bij 10 regimenten infanterie gemiddeld *f* 29 per compagnie of te zamen *f* 4646 betaald. Ongeveer een gelijk bedrag wordt jaarlijks minder uitgegeven voor schouderbedekkingen kleine tenue, doordat vroeger op deze voorwerpen het regimentsnummer was geborduurd en zij thans zijn vervangen door schouderbedekkingen zonder nummer, welke *f* 0,31 goedkooper zijn.

Naar aanleiding van de vraag van sommige leden of tusschen de Departementen van Oorlog en Marine overleg is gepleegd nopens het eventueel

overbrengen van den torpedodienst naar de marine en zoo ja, welke resultaten dit overleg heeft gehad, zij medegedeeld, dat door beide Departementen is opgedragen aan de commissie in zake samenwerking van land- en zeemacht: „te onderzoeken in hoeverre het in 's lands belang is te achten, de torpedo-sperringen te brengen onder het Departement van Marine”.

Dit onderzoek is nog niet afgeloopen.

In de Memorie van Toelichting betreffende het wetsontwerp tot aanvulling en verhooging van het VIII^{ste} hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1903 (Gedrukte Stukken, Zitting 1903—1904, 59, n°. 3) werd ten aanzien van de regeling van verstrekking van kleeding aan de landweer door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende bereids medegedeeld, dat daarbij vóór alles de mogelijkheid eener snelle mobilisatie op den voorgrond moet staan en dat het daartoe noodig is, dat ieder landweerplichtige steeds in bezit heeft, en dat hem dus naar zijne haardstede worden medegegeven, de noodzakelijke kleeding- en uitrustingsstukken, om bij eene mobilisatie van het leger onverwijd behoorlijk gekleed te kunnen zijn.

De kleedingstukken, welke bij mobilisatie, of in andere omstandigheden, in het koude jaargetijde noodig zijn, worden in de centrale magazijnen van kleeding en uitrusting bewaard.

Zooals in bedoelde Memorie werd betoogd, is aan het voor de landweer gevolgde stelsel bovendien het voordeel verbonden, dat de uitgaven van de kleeding niet behoeven te worden vermeerderd met de kosten van gebouwen, welke anders in elk van de landweerdistricten tot magazijnen van kleeding zouden moeten dienen.

Tot de toepassing van dit stelsel werd te meer aanleiding gevonden, omdat de leeftijd van de landweerplichtigen genoegzamen waarborg oplevert voor zorgvuldige nakoming van de verplichtingen betreffende de bewaring van de kleeding.

De leden, die de aandacht vestigden op het rapport van den ritmeester J. M. BENTEYN, betreffende de Zwitsersche cavalerie meer in het bijzonder en het Zwitsersche leger meer in het algemeen, hebben daarmede een goed werk verricht. De lezing van dat rapport is inderdaad zeer aan te bevelen, vooral voor hen, die slechts een vaag begrip hebben van hetgeen vereischt wordt, om een goed volksleger te kunnen vormen, dat werkelijk voor zijne taak berekend is, en nog meer voor hen, van wie men wel eens den indruk krijgt, dat zij onder volksleger verstaan een leger, dat weinig kost, waarin aan ieder eene groote mate van vrijheid van handelen wordt gelaten, en dat geen of weinig persoonlijke offers en inspanning vordert.

Neen, een volksleger eischt de grootste toewijding en inspanning, niet van officieren en manschappen alleen, doch van de geheele natie en dat vooral is de hoofddruk, dien eene onbevooroordeelde lezing van dit rapport moet vestigen; dit juist is daarin zoo helder weergegeven.

Men leest daarin, hoe de geheele volksopvoeding medewerkt, om van den korten oefeningstijd in het leger goede vruchten te kunnen plukken en hoeveel, wat hier het Oorlogsbudget verzwart, daar wordt gedragen zonder of met slechts geringe schadevergoeding door de bevolking, die medewerkt in alles, wat voor de oefening van het leger bevorderlijk kan zijn en die het natuurlijk vindt, dat van den soldaat de grootste inspanning moet worden geëischt.

En waar het duidelijk moet zijn, dat het leger niet anders is en kan zijn dan het spiegelbeeld der natie, waaruit het voorkomt, daar kan het geen verwondering baren, dat de liefde van het Zwitsersche volk voor en de toewijding aan het leger zich in dat leger zelf uiten door een zich met alle kracht en inspanning geven van het daartoe behoorende personeel, dat niet slechts met liefde doet, waartoe het wettelijk *verplicht* is, maar — zooals in het rapport wordt medegedeeld ten opzichte van de cavalerie — kosten en lasten op zich neemt, geheel vrijwillig, in het belang van de goede zaak.

§ 5. Bezuinigingscommissie.

Hoe hetgeen door den ondergeteekende in de Memorie van Toelichting op de Oorlogsbegroting werd medegedeeld, den indruk kon vestigen, dat hij

de instelling van eene bezuinigingscommissie „op de lange baan zoekt te schuiven” is hem niet duidelijk.

De bedoeling van zijne mededeeling — hij meent het toch duidelijk te hebben uitgedrukt — was geen andere dan om te verklaren, dat hij met bekwamen spoed zelf zal onderzoeken, op welke posten kan en moet worden bezuinigd, alsmede hoe vereenvoudiging of bezuiniging is aan te brengen, en dat, wanneer hem bij dat onderzoek blijkt, dat er onderwerpen zijn waaromtrent hij zonder voorlichting niet kan beslissen, hij de voorlichting van onpartijdige, deskundige zijde zal inroepen.

Met waardeering constateert hij, dat „enkele” leden zijne mededeeling hebben begrepen, en zijn standpunt het juiste achten.

Het samenstellen van ééne bezuinigingscommissie, die „het geheele terrein zou kunnen overzien en dus ook bezuinigingen zou kunnen voorstellen die het geheel raken, of althans meerdere onderwerpen te gelijk”, acht de ondergeteekende onmogelijk. En zulks, omdat hij meent te mogen beweren, dat er, vooral buiten het leger, niemand is die het geheel zóó overziet, dat hij, zonder zelf weer voorgelicht te worden, tot eene beslissing omtrent alle onderwerpen komen kan.

Doch al bestond die mogelijkheid, het zou niet wenschelijk zijn ééne zoodanige commissie aan het werk te stellen, omdat deze toch verschillende onderwerpen niet dan achtereenvolgens zou kunnen behandelen.

Aangezien eene nauwgezette behandeling van ieder onderwerp, althans van de meeste dier onderwerpen, veel tijd zal eischen, zou bij den bedoelden gang van zaken het heel wat langer duren alvorens omtrent al de verschillende onderwerpen eene conclusie kon worden genomen, dan bijaldien meerdere commissiën te gelijk aan het werk gaan. De ondergeteekende deelt dan ook de meening van hen, die opmerkten, dat ééne groote commissie tot noodelooze vertraging aanleiding zou geven.

Hij stelt zich inderdaad voor, dat met kleinere, zelfstandig werkende commissiën kan worden bereikt, dat reeds op de volgende begrootingsontwerpen de resultaten van hare werkzaamheden zichtbaar zullen zijn.

Voor welke onderwerpen afzonderlijke commissiën in te stellen zijn, kan eerst worden uitgemaakt naarmate het door den Minister in eerste instantie te houden onderzoek vordert.

Op dit oogenblik is bereids eene commissie door den ondergeteekende werkzaam gesteld en wel nopens het onderwerp:

Verstrekking, bewaring, onderhoud en inlevering van de kleeding- en uitrustingsstukken voor de militia.

Aangaande twee andere commissiën — de eene betreffende de artillerie-inrichtingen en de andere betreffende het wapen der genie en den bouw van kazernen — is de voorbereiding aangevangen.

Bij de samenstelling der commissiën, zal de ondergeteekende er steeds naar streven, de combinatie zóó te nemen, dat eenzijdigheid volstrekt uitgesloten is.

De leden, die hoopten dat op het oogenblik van indiening dezer Memorie de Minister reeds kant en klaar is of met het instellen van alle commissiën of met voorstellen tot ingrijpende hervormingen en bezuinigingen, moet de ondergeteekende teleurstellen. Hij doet inderdaad wat hij kan, maar behalve het bezuinigingswerk zijn er andere werkzaamheden, waaraan hij zich heeft te wijden en die geen uitstel dulden.

Hij meent te mogen vertrouwen, dat de Kamer, dit begrijpende, in zake het bezuinigingswerk niet meer van hem zal vergen dan redelijkerwijze, gelet op den korten tijd gedurende welken hij als Minister werkzaam is, thans reeds van hem gevergd kan worden.

§ 6. Legerorganisatie.

Hiervoren werd reeds uiteengezet, welk standpunt door den ondergeteekende wordt ingenomen ten opzichte van het eventueel wijzigen van organisatie en bevelvoering. Zoolang hieromtrent, alsmede omtrent de dislocatie, welke door hem zoodra doenlijk in nadere overweging zal worden genomen, nog geen uitgewerkt plan is vastgesteld, zullen alle extra uitgaven zooveel mogelijk worden vermeden.

Omtrent de kosten van de verdere voltooiing der verschillende organisaties — zoals die volgens de thans nog van kracht zijnde besluiten zijn vastgesteld — wordt verwezen naar het dienaangaande gestelde onder „Ad 2um” op bladz. 3 van de Memorie van Antwoord betreffende de Oorlogsbegroting voor het loopende jaar.

De in deze paragraaf bedoelde oorlogsorganisatie is reeds vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 14 April 1905 n°. 43. Zij komt in hoofdzaak overeen met die, aangegeven in het ten vorigen jare aan de Kamer overgelegde „overzicht der ontwerp-organisatie van het Nederlandsche leger”. Zij is opgenomen in het aan alle autoriteiten en korpsen uitgereikte boekwerk „Oorlogs-organisatiën”, dat in den handel verkrijgbaar is en waarvan een exemplaar bij deze Memorie is gevoegd.

§ 7. Landweer.

Bij de organisatie der landweer is rekening gehouden met de taak, die een deel der landweertroepen tot dekking der mobilisatie zal hebben te vervullen.

Voor zoover de infanterie betreft, zal de landweer districtsgewijze worden geoefend.

In 1906 zullen de thans beschikbare drie lichten daartoe in elk district gelijktijdig worden opgeroepen.

Voor de landweermannen der andere wapens is districtsgewijze oefening veelal vanzelf buitengesloten, daar — het beschikbaar aantal manschappen te gering zijnde — bij die wapens de onderdeelen in den regel moeten worden gevormd uit dienstplichtigen, in verschillende districten woonachtig.

Toch wordt ook bij deze wapens niet lichtingsgewijze geoefend, daar eenige lichten te gelijk opkomen bij de onderdeelen, waartoe zij behooren.

De ondergeteekende deelt in het gevoelen der leden, die het voor de landweerplichtigen van groot belang achten geruimen tijd te voren in kennis te worden gesteld met het tijdstip, waarop de oefeningen zullen worden gehouden.

In verband met het voornemen, om de landweer-onderdeelen tot die oefeningen in 1906 achtereenvolgend in de daarvoor bestemde kampen, liniën en stellingen onder de wapenen te doen komen in het tijdvak tusschen ongeveer half Mei en begin Juli, zal dan ook zooveel mogelijk worden bevorderd, dat de data van opkomst voor die onderdeelen reeds in den loop van Januari e.k. ter kennis komen van de daartoe behorende dienstplichtigen.

Door de aanwijzing van het zooveen genoemde tijdvak is, naar het ondergeteekende voorkomt, doelmatige overeenstemming gebracht tusschen de belangen der oefeningen en die van maatschappelijken aard. Vorderen toch de eerstgenoemde o. a., dat de oefeningsperiode in het jaargetijde der lange dagen valt, de maatschappelijke en de bedrijfsbelangen zijn er ongetwijfeld mede gebaat, wanneer, zoals bij de voorgenomen regeling het geval is, landweer en militie in het algemeen niet te gelijker tijd ten behoeve van de herhalingsoefeningen aan den arbeid worden onttrokken. Eindelijk is het met het oog op de laatsbedoelde belangen een voordeel, dat de datum van aanvang der oefeningsperiode voor de landweer naar voren wordt geschoven tot half Mei, omdat althans in de daarop eerstvolgende weken het landbouwbedrijf, dat aan verreweg de meeste handen werk geeft, zijn arbeidskrachten het minst bezwaarlijk missen kan.

De vraag, of ook de landweerplichtigen de vergoeding overeenkomstig art. 113bis der Militiewet 1901 zal worden verstrekt, is door het bij de Tweede Kamer ingekomen wetsontwerp tot aanvulling der Landweerwet, voor zooveel de Regeering betreft, in bevestigenden zin beantwoord. Voorts kan uit dat wetsontwerp en de daarbij behorende Memorie van Toelichting instemming blijken met de zienswijze der leden, die van oordeel zijn, dat het wenschelijk is de mogelijkheid te openen, om den landweermannen eene vergoeding per dag toe te kennen tot hooger bedrag, dan zulks ten aanzien van den dienstplichtige bij de militie het geval is.

Met de verhooging te gaan tot een maximum van f2.— per dag, is den ondergeteekende echter, mede in verband met de ter zake opgedane ervaring ten aanzien van de militieplichtigen, noch noodig, noch wenschelijk voorgekomen.

Vermits het hiervoren vermelde wetsontwerp allicht gelegenheid zal bieden over dat punt nader van gedachten te wisselen, meent de ondergeteekende daarop thans niet verder te moeten ingaan en het ter zake te mogen laten bij het uitspreken reeds nu van het vertrouwen, dat de zooevenbedoelde leden en de leden, die ook voor landweerplichtigen eene maximum-vergoeding van f1.— per dag hoog genoeg achten zich ten slotte zullen kunnen vereenigen met het Regeeringsvoorstel tot vaststelling van de maximum-vergoeding voor de gezinnen van deze mannen op f1.50 per dag.

Voor het op- en inrichten van magazijnen ter oplegging van wapenen c. a. ten behoeve van de landweer, zal geen voorstel tot verhooging van hoofdstuk VIII der loopende Staatsbegrooting worden gedaan, dewijl door ondergeteekende is besloten, de wapenen c. a. aan de landweerplichtigen mede te geven naar hunne haardsteden, waardoor vanzelf de behoefte aan wapenmagazijnen vervalt.

Wel zullen wellicht eenige kleine uitgaven noodig blijken ten behoeve der munitie-oplegging en tot het verkrijgen eener tot verschillende doeleinden vereischte, zeer beperkte magazijnsruimte ter beschikking der landweerdistrictscommandanten.

Het is niet doenlijk reeds nu op te geven, welke kosten zullen verbonden zijn aan het verkrijgen van de beschikking over en het doen der vereischte voorzieningen aan schietbanen voor de landweer, daar de desbetreffende onderhandelingen, die met vele lichamen en personen gevoerd worden, uit den aard der zaak veel tijd vorderen.

Aangezien de nadere o. erweging van de ontworpen regeling der vrijwillige plaatselijke oefeningen bedoeld in de slotalinea van § 4 der Memorie van Toelichting, nog niet tot een definitief besluit geleid heeft, is het niet doenlijk reeds thans de kosten te ramen, welke daaruit zullen voortvloeien. Zooals ter aangehaalde plaatse vermeld werd, zal deze regeling intusschen niet voor 1907 in werking kunnen treden.

Bij de regeling van die oefeningen zal er uit den aard der zaak naar gestreefd worden, deze zoo veel doenlijk aan het maatschappelijk leven aan te passen, daar anders op voldoende deelname niet te rekenen zou vallen.

De gevolgtrekking, dat de thans gevormde landweer-afdeelingen nog niet geheel van kader zijn voorzien, is volkomen juist.

Een overzicht van het aanwezige aantal officieren en kader, alsmede van het incompleet gelieve de Kamer bij deze Memorie — als bijlage A — aan te treffen.

Naar de meening van den ondergeteekende bestaat er voor het tegenwoordige geen mogelijkheid om het bestaande incompleet aan kader aan te vullen, vermits thans reeds nagenoeg alle geschikte en daartoe genegen bevonden personen, buiten het leger aanwezig, bij de landweer zijn opgenomen.

Eenige meerdere toeloop zou nog slechts te verwachten zijn, indien de reeds matig gestelde eischen tot toelating bij het landweerkader werden verlicht, waartoe de ondergeteekende intusschen niet wenscht over te gaan, vermits zoodanige maatregel zeker een nadeeligen invloed zou uitoefenen op het gehalte van het genoemde kader.

Zooals reeds het vorige jaar werd medegedeeld verkeert men thans in een overgangstoestand; eerst, wanneer de militieplichtigen met hunne militie-officieren bij de landweer overgaan, zal de normale toestand intreden. Tot zoolang zal men zich moeten behelpen, en, zoo noodig, in de behoefte aan officieren en kader bij de landweer moeten voorzien door desnoods tijdelijk personeel van het leger daarbij dienst te laten doen.

Ter beantwoording van de vraag, naar welke regelen de ranglijst van de officieren der landweer is samengesteld, diene, dat die ranglijst wordt aangehouden overeenkomstig het bepaalde in de artt. 16 en 12 van de wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905.

Het ligt in het voornemen van den ondergeteekende, behalve nabij de reeds genoemde plaatsen, ook nabij Diever, Donderen en Ommen, oefeningskampen voor de landweerplichtigen der infanterie te doen betrekken. Met dit voornemen kon echter bij het samenstellen der begrooting nog geen rekening worden gehouden.

Térwijl toch nabij Milligen, Katwijk, Bergen op Zoom, 's Hertogenbosch en Roermond, voor het doel zeer geschikte terreinen aanwezig zijn, waarover het Departement van Oorlog reeds de beschikking heeft, moesten nabij Diever, Donderen en Ommen terreinen gehuurd worden, niet alleen voor het betrekken van oefeningskampen, doch ook voor het houden van schiet- en andere oefeningen.

Tijdroovende onderhandelingen met tal van eigenaren waren daartoe noodig, die eerst kort geleden tot een gunstig resultaat geleid hebben.

Daarom kan eerst thans het vereischte bedrag worden aangevraagd voor het inrichten van de oefeningsterreinen nabij de laatstgenoemde plaatsen.

In het thans aangevraagde bedrag is niet alleen begrepen het inrichten van de kampeerterreinen, doch ook het aanleggen van de vereischte schietbanen nabij die terreinen.

Loodsen voor het bewaren van de kampements-effecten zullen bij de kampeerterreinen niet gebouwd worden.

Ten aanzien van de bewaring van het tentmaterieel moge wijders worden verwezen naar hetgeen te dier zake is medegedeeld ad. art. 107 hierna.

De kosten voor de inrichting der kampeerterreinen, waarbij ook op de watervoorziening gerekend is, zijn niet te laag geraamd.

Om van den korten oefeningstijd zooveel mogelijk vrucht te trekken, is het noodig de landweer, voor zoover deze niet in de liniën en stellingen geoefend wordt, in kampen te doen oefenen.

Daar gaat geen tijd verloren met den heen- en terugmarsch naar en van de schiet- en oefeningsterreinen en kan men dus al den beschikbaren tijd aan de oefeningen wijden, térwijl het ook, met het oog op de zware inspanning, die van den troep geëischt moet worden, alle aanbeveling verdient, deze nabij de oefeningsplaatsen te doen kampeeren.

Het ligt niet in het voornemen, bij deze kampementen allerlei loodsens te bouwen.

Aan de autoriteiten, belast met de voorbereiding van en het toezicht op de landweeroefeningen, werd reeds opgedragen die oefeningen zoodanig te regelen, dat zij rechtstreeks verband houden met de oorlogsbestemming van den troep, en het elementaire onderricht te beperken tot het strikt noodige, d. w. z. daaraan niet meer tijd te besteden, dan vereischt wordt om de volgende oefeningen met vrucht te kunnen houden.

De voorraad geweren M. 95 is voldoende voor de oogenblikkelijke behoefte van de landweer. De aanmaak van die wapenen is in het jaar 1902 zoodanig geregeld, dat met de geleidelijke uitbreiding van de sterkte der landmacht ook het aantal daarvoor benodigde geweren en karabijnen M. 95 in toereikende mate aangroeit.

§ 8. *Landstorm.*

De werkzaamheden ter verzekering van de uitvoering der Landweewet hebben ook in het afgelopen parlementaire jaar nog in die mate beslag gelegd op het aan het Departement van Oorlog beschikbare personeel, dat eene regeling van den landstorm nog niet is kunnen worden ter hand genomen. Aan het verzoek om opgave der kosten, waartoe de uitvoering van eene Landstormwet aanleiding zou geven, kan daarom ook thans nog niet worden voldaan.

§ 9. *Bevordering van de godsdienstige en zedelijke belangen der militairen.*

Voor zoover den ondergeteekende bekend is, wordt de Zondagsrust in alle garnizoenen genoegzaam betracht, zooveel de belangen van den dienst het maar eenigszins toelaten.

Omtrent de, door eenige leden aangehaalde gevallen, welke tot bewijs van het tegendeel moeten dienen, zij het volgende medegedeeld.

Bij de bereden wapens — ook te Amersfoort dus — heeft het poetsen der paarden des Zondags alleen gedurende den *morgenstaltijd* plaats, waar dit, op werkdagen ook gedurende den *middagstaltijd* geschiedt.

De bewering, dat te Kampen des Zondags voor leerlingen van den cursus verplichte eigen oefening wordt gelast, is — in hare algemeenheid — minder juist.

Voor enkele leerlingen toch, nl. voor hen, wier ijver of vorderingen zeer veel te wenschen overlaten, wordt, telkens voor hoogstens zes weken, op Zondag verplichte eigen oefening bevolen, waarbij evenwel rekening wordt gehouden met de kerktijden. Blijkt het, dat de ouders of de voogd van zulk een leerling met het verplicht eigen oefening houden op den Zondag niet instemmen — en dit heeft éénmaal plaats gehad — dan wordt zulk een leerling verplicht, des Zaterdagavond laat eigen oefening te houden.

Door deze maatregelen wordt, naar de ondergeteekende vermeent, gehandeld in het belang der leerlingen en op eene wijze zooals waarschijnlijk ook de ouders of voogden der leerlingen zouden doen, indien zij daartoe in de gelegenheid waren.

Het middagappèl te Gorinchem op den Zondag, wordt in den regel buiten gehouden, doch van begin December tot begin Maart binnenskamers. Hierbij zij aangeteekend, dat — in het algemeen — des Zondags op het middagappèl slechts zij aanwezig moeten zijn, die de kazerne niet kunnen of mogen verlaten, hetzij wegens dienst, hetzij wegens straf, of zij, die in de kazerne het middagmaal gebruiken en aan wie daarom geen vrijstelling van dat appèl verleend is.

Waar gedurende het genoemde appèl op de werkdagen in den regel eene inspectie wordt gehouden over onderdeelen van kleeding, uitrusting en bewapening, daar beperkt zich te Gorinchem — en in den regel ook elders — des Zondags die handeling tot het vluchtig nagaan of kleeding en schoeisel van het aanwezige personeel in voldoende zindelijken toestand verkeerend om daarmede behoorlijk in het openbaar te kunnen verschijnen.

Betreffende de door sommige leden geuite mogelijkheid, om op Zon- en feestdagen geen fourageeringen meer te doen plaats hebben, zij opgemerkt, dat voor een zeer enkel artikel, bijv. voor vleesch, er zich omstandigheden kunnen voordoen (o. a. zeer warm weer, toestand van de bewaarplaats; aanvoer van elders, enz.) welke het noodzakelijk maken, om het benodigde voor Maandag (c. q. Dinsdag) eerst op den vorigen dag in te koopen.

Wat den terugkeer van verlof op Maandagmorgen betreft, zij opgemerkt, dat den ondergeteekende niet is gebleken, dat, ondanks de aanschrijving en de verdere bemoeiingen van zijn ambtsvoorganger, hier en daar met weerzin en niet in allen deele aan de te kennen gegeven verlangens wordt voldaan.

Integendeel, de onlangs ter zake uitgebrachte rapporten hebben hem doen zien, dat, overeenkomstig de door den vorigen Minister uitgesproken wenschen, bij de geheele landmacht — desgevraagd — minstens éénmaal per maand vergunning is verleend om op Maandagmorgen vóór 12 uur terug te keeren van eene op den voorafgaanden Zondag verleende permissie.

Daar uit de bedoelde rapporten tevens vrij algemeen bleek dat de vorenomschreven maatregel geen belangrijke nadeelen voor den dienst met zich bracht, noch belangrijke stoornis daarin teweegbracht, terwijl die maatregel geacht kan worden eene aansporing te zijn, om door goed gedrag die gunst te blijven verdienen, heeft de ondergeteekende vermeend, den maatregel te kunnen bestendigen niet alleen, doch dien tevens in dier voege uit te breiden, dat hij voortaan gelden zal voor *alle* militairen, onafhankelijk van het al dan niet bestaan van gemoedsbezwaren tegen den terugkeer op Zondagavond.

Ten opzichte van het uitvaardigen van voorschriften en het nemen van maatregelen met betrekking tot het geven van gelegenheid in de kazernes om vóór en na de maaltijden te bidden, is hij geheel de zienswijze toegedaan van den vorigen minister (M. v. A. betr. hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1905, blz. 16), en meent hij zich derhalve ten deze van nadere bespreking te kunnen onthouden.

Ook voor wat betreft de opmerking, door sommige leden gemaakt, nopens het bezigen van de winsten der cantines, om de militairen in de gelegenheid te stellen tooneel- of soortgelijke voorstellingen bij te wonen, kan ondergeteekende zich wel vereenigen met het standpunt, ten deze door zijnen ambtsvoorganger ingenomen (M. v. A. betr. hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1905, blz. 12).

Het bijwonen van de hierbedoelde voorstellingen toch is geheel vrijwillig; hij die gemoedsbezwaren meent te hebben of om andere redenen van de geboden gelegenheid geen gebruik wenscht te maken, is daarin geheel vrij.

Daarbij wordt vermeend, dat er bij de commandeerende officieren geen overwegend bezwaar tegen behoeft te bestaan, om aan hen, die eene tooneel- of soortgelijke voorstelling niet wenschen bij te wonen, een met den toegangsprijs gelijk staand bedrag in geld uit te betalen.

Om aan iederen militair zijn aandeel in de winst in geld uit te keeren, acht hij alleen reeds uit een administratief oogpunt niet mogelijk.

Het aantal cadetten der Koninklijke Militaire Academie, die gemiddeld op Zon- en feestdagen de godsdienstoefeningen van hunne gezindte hebben bijgewoond, bedroeg:

Nederlandsch-Hervormd	12
Evangelisch-Luthersch	1
Waalsch	3
Doopsgezind	3
Roomsch-Katholiek	22

Onder bovengenoemde cadetten bevonden zich twee meerderjarigen.

In het cursusjaar 1904—1905 werden de catechetische lessen bijgewoond door 24 cadetten, behoorende tot het Nederlandsch-Hervormde, 4, behoorende tot het Waalsche, 5, behoorende tot het Doopsgezinde, en 2, behoorende tot het Luthersche kerkgenootschap.

Het bestuur der Academie heft zooveel mogelijk de bezwaren op die in den weg staan aan het bezoeken der godsdienstoefeningen en aan het ontvangen van catechetisch onderwijs, doch ouders en voogden beslissen omtrent het al dan niet ter kerke gaan en het ontvangen van catechetisch onderwijs door hunne zoons of pupillen.

Dat van het door predikanten toespreken der cadetten niets wordt vermeld in het Verslag omtrent den toestand der Koninklijke Militaire Academie over het jaar 1903—1904, vindt zijn grond in de omstandigheid, dat dit toespreken door die predikanten blijkbaar niet noodig werd geacht; althans een verzoek daartoe is door hen niet ingediend.

Voor de leerlingen van den Hoofdcursus zijn zeer goede zitplaatsen gehuurd in de Nederlandsch-Hervormde en in de Roomsch-Katholieke kerk, terwijl zij in de gelegenheid worden gesteld ook andere godsdienstige plechtigheden dan de gewone kerkdiensten bij te wonen.

Aan wenschen van godsdienstleeraren, die over de godsdienstige belangen der leerlingen hunner gezindte komen spreken, wordt zoo eenigszins mogelijk voldaan.

Ouders of voogden van minderjarige leerlingen die wenschen, dat hunne zoons of pupillen vrijgelaten worden in het kerkgaan, moeten daarvan vóór het begin van het cursusjaar kennis geven. Ten behoeve van de 34 Protestantsche minderjarige leerlingen, welke op 1 October j.l. aan den Hoofdcursus aanwezig waren, zijn 31 verzoeken ingekomen van ouders of voogden, om vrijstelling van het verplicht kerkgaan.

Ook bij de Cadettenschool wonen de cadetten op Zon- en feestdagen de godsdienstoefeningen bij van de gezindte waartoe zij behooren, tenzij ouders of voogden schriftelijk hebben doen kennen uitdrukkelijk te verlangen, dat hunne zoons of pupillen worden vrijgesteld. Het catechetisch onderwijs door de predikanten wordt door de cadetten genoten, indien zij niet reeds tot lidmaten eener Kerk zijn aangenomen, tenzij ouders of voogden schriftelijk het verlangen te kennen geven, dat hunne zoons of pupillen daarvan worden vrijgesteld. Op uitnodiging hunner geestelijken worden de Roomsch-Katholieke cadetten eens in de veertien dagen, op Zondagavond, in de gelegenheid gesteld eene wetenschappelijk godsdienstige conferentie bij te wonen. Aan cadetten van den Nederlandsch-Hervormden godsdienst wordt toegestaan gebruik te maken van uitnodigingen van predikanten op de avonden voor dergelijke besprekingen bestemd.

Van de 128 cadetten der Cadettenschool ontvangen 89 catechetisch onderwijs; het kerkgaan is verplichtend voor 58 cadetten.

Aan het verlangen van verscheidene leden tot het verleen van financieelen steun aan militaire tehuizen kan dezerzijds niet worden te gemoet gekomen, om de redenen in de Memoriën van Antwoord, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrotingen voor 1904 en 1905 ontvouwd.

De ondergeteekende vermeent de bedoelde leden er opmerkzaam op te moeten maken, dat de finantieele lasten, die op het Departement van Oorlog drukken, mede ten gevolge van de Legerwetten in het algemeen en van de Militiewet 1901 in het bijzonder, zoo belangrijk zwaarder zijn geworden, dat daarom alleen reeds van het verleen van subsidiën aan inrichtingen als hierbedoeld, geen sprake kan en mag zijn.

In het onder dagteekening van 28 Juni 1904 aan den Minister van Oorlog gericht verzoekschrift van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsch-Hervormde Kerk werd de wenschelijkheid betoogd, om de geldelijke tegemoetkomingen, die van Rijkswege worden te goed gedaan voor de geestelijke verzorging van de militairen, behoorende tot de Protestantsche kerkgenootschappen, te verhoogen en ze in dien zin te regelen, dat voortaan jaarlijks aan elk van die genootschappen, voor iederen daartoe behoorenden militair, een vast bedrag zou worden uitgekeerd.

Het heeft den ondergeteekende nog ontbroken aan den noodigen tijd, om zich een gevoelen te vormen, betreffende de punten in dat verzoekschrift ter sprake gebracht.

Krachtens de thans geldende bepalingen worden voor de geestelijke verzorging van de militairen in de garnizoensplaatsen de navolgende tegemoetkomingen uitgekeerd.

a. bij den Roomsch-Katholieken eeredienst:

voor het eerste 10-tal militairen *f* 10, voor elk daaropvolgend 2-tal tot en met 100 *f* 1 en voor elk 3-tal boven 100 *f* 1. Een gemiddeld getal van minder dan 10 wordt voor 10 gerekend. De maximum tegemoetkoming per garnizoen bedraagt *f* 500;

b. bij de Protestantsche kerkgenootschappen:

voor iederen catechisant tot en met 20 *f* 1,50 en voor iederen catechisant boven dat aantal *f* 1; en

voor andere herderlijke diensten per hoofd *f* 0,20 of, voor zoover het totaal der tegemoetkoming per garnizoen, aldus berekend, minder dan *f* 50 zou bedragen, *f* 0,30. Voor enkele gemeenten gelden speciale bepalingen.

§ 10. *Militaire cantines.*

Het in deze paragraaf genoemde ontwerp-reglement betreffende de inrichting en het beheer der cantines is bij het Departement van Oorlog ingekomen. Het is echter nog niet vastgesteld.

Vermoedelijk zal het reglement nog dit jaar of anders in het begin van het volgende jaar kunnen in werking treden.

Een exemplaar zal, te zijner tijd, gaarne door den ondergeteekende aan de Kamer ter kennisneming worden gezonden.

Intusschen kan reeds thans medegedeeld worden, dat nopens den verkoop van sterken drank in de cantines en de bepalingen te dien opzichte in het bedoelde reglement op te nemen, hij zich geheel plaatst op het standpunt ter zake door zijn voorganger ingenomen.

§ 11. *Zaak-Toering.*

De ondergeteekende heeft er niet het minste bezwaar tegen, de inlichtingen, welke in het Voorloopig Verslag met betrekking tot het gebeurde met den milicien TOERING gevraagd worden, zoo omstandig en volledig als hem mogelijk is te verstrekken. Voor zoover in die inlichtingen het antwoord op de

in het Voorloopig Verslag gestelde speciale vragen niet te vinden is, zal de ondergeteekende trachten, het antwoord op die vragen hierna afzonderlijk te geven.

Den 14den Juli 1905 werd bij het Departement van Oorlog ontvangen een request van den heer H. TOERING, te Utrecht, waarbij deze zich erover beklagde, dat zijn zoon, de op 2 Juli overleden milicien ILSKE TOERING, in strijd met het advies van den hem behandelenden burger-geneesheer, vanwege den militair-geneeskundigen dienst naar het militair hospitaal was overgebracht toen hij, ten huize zijner ouders, wegens ziekte van verlof was achtergebleven. Dit request werd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende in handen gesteld van den, sedert afgetreden, inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, om ter zake te dienen van bericht, consideratiën en advies. Bij het naar aanleiding daarvan ingesteld onderzoek is het volgende gebleken:

De milicien TOERING, in garnizoen te Utrecht, bleef Zondagavond, 25 Juni 1905, wegens ongesteldheid van verlof (permissie) bij zijne familie te Utrecht achter. Een briefje van den burgerarts VAN ZADELHOFF, — geschreven op een zoogenaamd „receptenbriefje” met gedrukt hoofd: „van Zadelhoff, arts” — werd op genoemden Zondagavond omstreeks acht uur, zonder omslag of aanduiding van adres, afgegeven aan de kazernewacht en daarna ter hand gesteld aan den sergeant van de week. Het briefje, dat volgens verklaring van den arts VAN ZADELHOFF zelf, niet anders ten doel had, dan te dienen als bewijs, waarom de betrokken milicien niet op den bepaalden tijd van verlof terug was, en dat derhalve niet is te beschouwen als een „attest” in den zin welke aan dit woord gewoonlijk wordt gehecht, bevatte de mededeeling, dat de milicien TOERING ziek thuis lag en het bed moest houden, en voorts het adres van genoemden milicien. De sergeant van de week heeft hiervan kennis gegeven aan den sergeant, commandant van de kazernewacht, en voorts in het voor bijzondere meldingen bestemde cahier de volgende aantekening gesteld: „TOERING ligt ziek thuis en moet op last van dr. ZADELHOFF het bed houden. Witte Vrouwensingel 89”. Den volgenden morgen (25 Juni) heeft de sergeant van de week den milicien TOERING op het ziekenrapport geplaatst met vermelding alleen van diens adres in de kolom „aanmerkingen” van dat rapport en, naar hij beweert, aan den officier van gezondheid 2de klasse van de week gemeld, dat T. ziek thuis lag en op last van dr. ZADELHOFF het bed moest houden. Gemelde officier van gezondheid heeft het meerbedoelde briefje niet gezien en kan zich niet herinneren meer te hebben vernomen dan dat T. wegens ziekte van verlof was achtergebleven. Zooals bij een *nader* onderzoek is gebleken, is het briefje van den heer VAN ZADELHOFF door niemand anders dan door den sergeant van de week gelezen en schijnt deze laatste het (want hij kan zich dat niet meer met zekerheid herinneren) bij het eindigen van den wekdienst, met andere z.i. overtollige papieren te hebben vernietigd.

De meerbedoelde officier van gezondheid bezocht op 26 Juni, na afloop van het ziekenrapport, in verband met bovenbedoelde melding, den milicien TOERING in diens woning. Hij vernam aldaar, dat de zieke reeds door den heer VAN ZADELHOFF, die TOERING's moeder behandelde, was gezien en dat deze zijne ziekte voor influenza hield. Door hem werd eene matige temperatuursverhooging (37,8) geconstateerd eene polsfrequentie van 96 slagen in de minuut en boven de rechterlong teekenen van aandoening der luchtpijpen. Patiënt hoeste matig en gaf ongekleurde slijm op; daarenboven klaagde hij over vermoeiende pijn in de beenen en had hij een beslagen tong, zoodat de officier van gezondheid zich voorloopig met het oordeel van den arts VAN ZADELHOFF nopens den aard der ziekte kon vereenigen. Op het verzoek van de moeder die zelve eveneens aan influenza lijdende was, om den patiënt thuis te mogen verplegen, beloofde de officier van gezondheid, die ten deze zijne toestemming niet eigendunkelijk meende te moeten geven, omdat z.i. de toestand van den patient niet van dien aard was, dat vervoer in een gesloten brancard op een warmen dag eenig gevaar zou opleveren — den chef van het militair hospitaal met de omstandigheden en met haar verlangen te zullen in kennis stellen en het advies van dien chef te zullen vragen, doch hij voegde er dadelijk bij, geen uitzicht op eene gunstige beslissing te kunnen geven. Voorts heeft

hij de voordeelen van hospitaal-verpleging aan de moeder uiteengezet, en getracht haar de overtuiging te schenken, dat haar zoon in het hospitaal goed zou worden onderzocht en behandeld. Over de afgifte van een attest door den arts VAN ZADELHOFF werd door Toering's familieleden tegenover den officier van gezondheid bij diens bezoek niet gesproken.

Het door den officier van gezondheid aan den chef van het militair hospitaal mondeling uitgebracht rapport heeft deze laatste geen oogenblik doen aarzelen, om, krachtens de bepalingen der aanschrijving van het Departement van Oorlog van 29 November 1831, n°. 29 (Derde Beknopte Uitgave van het *Recueil Militair* bladz. 106) — welke bepalingen die chef ten deze van toepassing achtte — de overbrenging van den milicien TOERING te gelasten. Die overbrenging is daarop dienzelfden dag geschied in een overdekten brancard — model-de Mooy — door een ziekenopzichter en een hospitaalsoldaat. Toezicht daarbij van een officier van gezondheid werd door den chef van het militair hospitaal niet noodig geacht, omdat van een „ernstigen” ziekte-toestand geacht werd geen sprake te zijn, hetgeen overeenstemt met de meening van den laatstelijk afgetreden inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, volgens wiens overtuiging het vervoer van den lijder onder de gegeven omstandigheden dezen niet het minste nadeel heeft gebracht. (In de garnizoenen wordt voor patiënten wier toestand voorzichtig vervoer noodzakelijk maakt, steeds gebruik gemaakt van den raderbrancard-de Mooy. Alleen wanneer zulk een lijder aan eenige besmettelijke ziekte lijdende is of daarvan verdacht wordt, wordt van een daartoe bepaaldelijk bestemden brancard gebruik gemaakt. In sommige garnizoenen is dit ook een raderbrancard, in andere een draagbaar. Over een ander vervoermiddel beschikt de militaire geneeskundige dienst niet.)

De ziekenopzichter heeft met behulp van den hospitaalsoldaat den zieken milicien op het bed aangekleed, hem toen naar beneden gedragen, binnenshuis in den brancard gelegd, zorgvuldig in een laken en een deken gewikkeld en daarop vervoerd. Het weder was warm. De inrichting der woning maakte het onmogelijk den zieke, die op de eerste verdieping lag, per brancard naar beneden te brengen.

De vader van den patiënt, onderweg de vervoerders met den brancard tegenkomende en op zijne vraag vernemende dat de vervoerde zijn zoon was, heeft deze toegesproken en van zijn zoon ten antwoord gekregen: „het gaat wel”. De brancard werd echter niet geopend. In het militair hospitaal aangekomen werd de zieke milicien, in den brancard, door vier man daar de ziekenzaal gedragen.

De behandelende officier van gezondheid in het hospitaal heeft gedurende de verpleging van den milicien in de inrichting den arts VAN ZADELHOFF dagelijks in de gelegenheid gesteld den patiënt te zien.

Den 2den Juli 1905 is de milicien TOERING overleden aan „pleuropneumonie”.

De inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht heeft, afgescheiden van zijne hierboven weergegeven meening omtrent de *gevolgen* van TOERING's vervoer, nagegaan in hoeverre door den chef van het militair hospitaal te Utrecht, ten deze juist is gehandeld. Daarbij is dien inspecteur gebleken, dat gemelde chef zich beroept op de reeds hiervoren aangehaalde aanschrijving van het Departement van Oorlog van 29 November 1831, n°. 29 (D. B. U. blz. 106). De inspecteur wijst er op, dat in bedoelde beschikking niet van *eenig* vervoer naar een hospitaal sprake is, maar alleen van een zich daarheen *begeven* en dit toont — naar de meening van den inspecteur — duidelijk aan, dat bij de formuleering van die beschikking het „voorwendsel van ziekten welke veelal te betwijfelen zijn” den doorslag heeft gegeven, zoodat omtrent de toepasselijkheid van die aanschrijving in het onderwerpelijke geval twijfel kon blijven bestaan.

Met het oog daarop kon de ondergeteekende zich wel vereenigen met het voornemen van den inspecteur om — ten einde voor het vervolg duidelijke regelen te stellen en allen twijfel weg te nemen — de chefs van den geneeskundigen dienst in de garnizoenen aan te schrijven, om in omstandigheden als de hier bedoelde, met groote humaniteit en tact te werk te gaan en alleen in gevallen waarin op goede gronden kan worden aangenomen, dat een verblijf in een militaire ziekeninrichting voor den patiënt noodig is, hetzij op grond van waarschijnlijke simulatie, hetzij met het oog op onvoldoende

verpleging in huis, de overbrenging van den lijder te bevorderen ook tegen den wensch van den lijder of van zijne nabestaanden; en hij droeg mitsdien den genoemden inspecteur, onder dagteekening van 25 Augustus jl. op om, indien zulks inmiddels nog niet had plaats gehad, onverwijld aan dat voornemen gevolg te geven. Inmiddels werd nog eene poging beproefd om de tot op dat tijdstip onopgehelderde verdwijning van het door den heer VAN ZADELHOFF afgegeven briefje tot klaarheid te brengen, aangezien de ondergeteekende meende te mogen aannemen, dat, indien de verklaring aan den dienstdoenden officier van gezondheid ware ter hand gesteld, daaraan door dezen allicht meer beteekenis zou zijn gehecht dan aan de mondelinge boodschap, hem door den sergeant van de week overgebracht. Hij droeg mitsdien den inspecteur op, om den bedoelden sergeant omtrent het zoek raken der verklaring alsnog te doen hooren.

Dit onderzoek heeft echter, zooals reeds hiervoren werd aangegeven, niet geleid tot een bevredigend resultaat. Het briefje schijnt door den sergeant van de week te zijn vernietigd zonder dat iemand anders dan hij het heeft gelezen.

Hierbij kan nog worden aangeteekend dat, indien de inhoud van het bewuste briefje — waaraan uitsluitend de beteekenis is toegekend geworden van eene kennisgeving ter motiveering van het niet tijdig van verlof terug zijn van den milicien TOERING — voor den behandelenden officier van gezondheid maar eenigszins had kunnen bedoelen te zijn eene kennisgeving van den burger-medicus aan den officier van gezondheid omtrent den toestand van den lijder, deze laatste, volgens zijne eigen verklaring daarmede ongetwijfeld rekening zou hebben gehouden en getracht zou hebben het geval met dien medicus te bespreken en van een en ander kennis zou hebben gegeven aan den chef.

De hiervoren in de eerste plaats bedoelde opdracht heeft er den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht toe geleid, tot de chefs van den militairen geneeskundigen dienst in de garnizoenen de circulaire d.d. 1 September 1905, n°. 1009, te richten, waarvan afschrift hiernevens wordt overgelegd.

De ondergeteekende wenscht er hierbij nog op te wijzen, dat bij de beoordeeling der vraag, of aan belanghebbenden niet zooveel mogelijk moet worden toegestaan, in plaats van in een militair hospitaal, in de woning van ouders of familieleden te worden verpleegd, rekening moet worden gehouden met een tweetal belangrijke factoren. Eerstens zou het verleenen van eene zoodanige vergunning er toe kunnen leiden, dat het Rijk aansprakelijk werd gesteld voor de kosten der verpleging, waarvan de geldelijke gevolgen niet te overzien zouden zijn, te meer omdat die kosten niet altijd vallen binnen de controle van hen, die er over te oordeelen hebben. Maar in de tweede plaats is het voor de militaire geneeskundige autoriteiten ondoenlijk, om ten aanzien van militairen, die door burgergeneeskundigen worden behandeld, zich een, met hunne verantwoordelijkheid overeenkomend oordeel te vormen nopens de pensioenaanspraken, welke voor de betrokken militairen eventueel uit eene mogelijke afkeuring voor den dienst zouden voortvloeien en waaroontrent zij nochtans geroepen zijn een met het oog op de pensioenwetten zoo volledig mogelijk advies uit te brengen. Het is vooral ook deze laatste omstandigheid, welke bij de beoordeeling van de onderwerpelijke aangelegenheid niet mag worden uit het oog verloren.

Met het vorenstaande heeft de ondergeteekende getracht, duidelijk en volledig weer te geven hetgeen in de zaak TOERING, blijkens de aan hem uitgebrachte rapporten, is voorgevallen. Hij meent het er voor te mogen houden, dat de vragen, in het Voorloopig Verslag nopens die zaak gesteld, in het vorenstaande haar antwoord vinden. Overlegging van de rapporten acht hij dan ook niet noodig, terwijl van overlegging van het zoogenaamde attest van den heer VAN ZADELHOFF geen sprake kan zijn, waar een herhaald nauwkeurig onderzoek niet tot het terugvinden van het briefje heeft geleid. Nu trouwens de inhoud van bedoeld briefje voldoende bekend is, valt aan het vertoonen van dat stuk verder geen waarde te hechten.

§ 12. *Behandeling van militairen.*

Onder opmerking, dat de inlichtingen, welke te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag worden gevraagd, naar de meening van den ondergeteekende

ten deele weinig te maken hebben met hetgeen men te verstaan heeft onder „behandeling van militairen”, verklaart de ondergeteekende zich niettemin bereid die inlichtingen zoo volledig mogelijk te verstrekken, behoudens eene enkele uitzondering.

Na de ontvangst van een voorloopig rapport omtrent het ongeval met doodelijken afloop aan twee militairen bij eene oefening in de omstreken van Gouda dezen zomer overkomen, werd eenzelfde vraag als thans in het Voorloopig Verslag wordt gedaan, door den ondergeteekende gericht tot den inspecteur der infanterie. Het antwoord op die vraag was, dat aan gebrek aan tact of aan toezicht van de zijde der autoriteiten niet moest worden gedacht, maar dat het ongeval, behalve aan eenige onvoorzichtigheid van een korporaal — die daarvan zelf het slachtoffer geworden is — aan een ongelukkig toeval moet worden geweten.

Aan eenige bijzonderheden omtrent de toedracht van het gebeurde zij hier eene plaats gegeven:

Op 19 Augustus 1905 werd door den commandant van het bataljon infanterie, te Gouda in garnizoen, eene velddienstoefening bevolen te Waddinxveen en Reeuwijk.

Aan de commandanten der onderofficiersposten was te kennen gegeven, dat zij, om eene opstelling te zoeken op een paar honderd meters afstand naast de accessen, van vaartuigen mochten gebruik maken, om zodoende de werkelijkheid, zooals die zich bij den oorlog in het polderland zal voordoen, meer nabij te komen.

Een dier commandanten, van zijnen kapitein last ontvangen hebbende op een bepaald punt met zijn post positie te nemen, begaf zich met een milicien in eene ter plaatse aanwezige schouw, welke van den aldaar wonenden eigenaar was ter leen gevraagd, om het aangewezen punt, gelegen aan de overzijde eener wetting, nader te verkennen. De bedoelde milicien was met de behandeling van een dergelijk vaartuig vertrouwd. Vervolgens naar het punt van afvaart teruggekeerd, gelastte de commandant (sergeant-majoor) den korporaal Hoos een gedeelte der manschappen van den post met behulp van de schouw, die door denzelfden milicien zou worden bediend, naar het aangewezen punt over te brengen. De sergeant-majoor, zich willende verwijderen om de rest der manschappen, die een paar honderd meters terug als korporaalpost waren achtergelaten, van instructies te voorzien, hoorde, toen hij zich nauwelijks eenige schreden verwijderd had, zeggen, dat er water in het vaartuig kwam, waarop hij, onmiddellijk omkeerende, den milicien, bestuurder van de schouw, toeriep terug te keeren. Terwijl deze terugriep, dat er niet het minste gevaar was, mits de mannen stil stonden, zag de sergeant-majoor den korporaal Hoos te water geraken. Gedurende de oogenblikken, welke verliepen terwijl de sergeant-majoor in eene tweede daar aanwezige schouw sprong om redding te brengen, moet de eerste schouw zijn gekanteld, waardoor alle opvarenden (acht man), te water geraakten. Zes hunner wisten zich zelve te redden; een milicien, met name WORTMAN, werd door den sergeant-majoor na ongeveer 5 minuten dreggens opgevischt. Eerst 10 minuten later gelukte het, den korporaal Hoos te vinden. Op beide drenkelingen werden de gebruikelijke maatregelen tot het wederopwekken der levensgeesten toegepast, waarvan de leiding door den spoedig verschenen burgergeneeskundige van de militairen en de assisteerende burgerpersonen werd overgenomen.

De korporaal Hoos bleek reeds te zijn overleden; met den milicien WORTMAN bleef men nog ruim anderhalf uur bezig; het mocht echter niet gelukken, de levensgeesten weder bij hem op te wekken.

Omtrent het verdrinken van den milicien SLOT van het regiment grenadiers en jagers, die als schildwacht geplaatst was achter het paleis van H. M. de Koningin-Moeder aan het Smidswater, werd door den kapitein van piket van 15 op 16 Juli 1905 het volgende rapport uitgebracht:

„Hedenmorgen ongeveer 4,30 bij het doen mijner ronde, het politiepouhuis aan de Boschbrug passeerende, werd mij, door een aldaar gestationneerden politieagent medegedeeld, dat de schildwacht, geplaatst bij de stallen van Hare Majesteit de Koningin-Moeder, was verdronken en zijn lijk naar het militair hospitaal vervoerd.

„Op de plaats, waar het ongeluk had plaats gevonden, aankomende, was

de post reeds door een ander schildwacht bezet en was de politie nog aan het dreggen naar het geweer.

„Aan de hoofdwacht stelde ik een onderzoek in door het hooren van den commandant dier wacht, den oudsten onderofficier, den korporaal van aflossing en den milicien, die de post had overgedragen aan den milicien SLOT, W. L.

„Dit verhoor bracht mij tot de wetenschap dat de milicien SLOT om 11 uur n.m. afgelost, gedurende den terugmarsch naar de wacht door het onbewust loopen tegen een boom, teekenen had gegeven van slaapdrunkenheid.

„Bij het in 't geweer komen te 3 uur voormiddag en het op post brengen van dien milicien werd daarvan niets bemerkt. Integendeel gaf hij na het ontvangen van de consignes, die naar behooren weer.

„Terloops vernam ik, dat de politieagent die het lijk opdregde, te ongeveer 3 uur 30 min., den milicien passeerende, nog met hem had gesproken.

„Het geweer werd evenals het lijk opgedregd ongeveer 6 meter ter zijde van het zich aan den waterkant bevindende hek.

„De heer DIJCKMEESTER, hieronder nader door mij te noemen, verklaarde mij, niemand op het Smidswater gezien te hebben oogenblikkelijk nadat het ongeluk door hem werd opgemerkt.

„Het proces-verbaal door de politie op te maken zal een en ander wel uitvoeriger behandelen.

„Bij mij staat de overtuiging vast, gegrond op bovenstaande feiten, dat de milicien SLOT, bevangen door slaap, het water is ingelooopen.

„Voor het eindigen van het rapport wensch ik melding te maken van den betoonden moed en de zelfopoffering van den heer J. DIJCKMEESTER, reserve-tweede-luitenant van het regiment grenadiers en jagers, wonende Nieuwe Uitleg 4, die in zijn slaap waarschijnlijk het hulpgeroep heeft vernomen, althans plotseling wakker schrikte, uit het raam keek, eenige kringen in het water ontdekte, onmiddellijk zijne woning verliet, te water sprong en tot vier à vijfmaal heeft gedoken om den drenkeling te redden.

„De groote hoeveelheid modder en de bijna verstikkende reuk van het water waren oorzaak, dat zijne zelfopoffering niet bekroond is mogen worden door de redding van den milicien SLOT.”

De plaatselijke-commandant der residentie teekende bij dit rapport aan, dat, indien er slaapdrunkenheid bij den milicien SLOT heeft bestaan, dit niet kan worden toegeschreven aan te zwaren dienst. Hij had drie wachtvrije nachten gehad, was 14 Juli kamerwacht op de zaal voor onderofficieren — waardoor hij vrij was van nitrukkende diensten — en 15 Juli, na afloop der inspectie voor den bataljons-commandant, slechts aangewezen voor het verrichten van eenige kleine huishoudelijke diensten. De in het rapport genoemde reserve-tweede-luitenant mr. J. DIJCKMEESTER, die tijdelijk ten huize zijner familie, Nieuwe Uitleg n°. 4 alhier, vertoefde, is tot zes malen ondergedoken bij zijne lofwaardige pogingen om den milicien SLOT te redden, heeft ten laatste het lichaam gevonden, doch miste toen door vermoeidheid uitgeput, de kracht het hoven te brengen. De politie, op verzoek van den reserve-luitenant gewaarschuwd door een dienstbode, die op het geluid van den val in het water eveneens naar buiten was gesnel, heeft het lijk, op aanwijzing van den officier, uit het water gehaald.

Het is niet mogen gelukken de levensgeesten bij den drenkeling op te wekken, hoewel pogingen daartoe zijn in het werk gesteld door meerbedoelden officier met behulp der politie, en door den spoedig ter plaatse verschenen burgergeneeskundige.

Van een misdaad kan in het medegedeelde geval geen sprake zijn; wordende ook in het politierapport — zooals de plaatselijke-commandant mededeelt — het vermoeden geuit, dat de schildwacht slapende in het water is gevallen.

Het geval van den onderofficier (milicien-sergeant) te Amersfoort, die zelfmoord heeft gepleegd, leent zich niet tot eene uitvoerige behandeling te dezer plaatse, omdat daarbij bijzonderheden zouden moeten worden vermeld omtrent verhoudingen van hoogst onzedelijken aard.

De ondergeteekende wenschte zich dus te bepalen tot de opmerking, dat het hierbedoelde geval met den militairen dienst niets heeft uit te staan.

Van het in het Verslag besproken ongeval van een milicien, die in Juli

te Venlo dood gevonden zou zijn met een kogel in den buik, is den ondergeteekende — onder die bijzonderheden — niets bekend.

Hij vermoedt echter, dat men het oog heeft op een voorval, dat zich in de maand Augustus echter onder eenigszins andere omstandigheden heeft voorgedaan. Door den garnizoens-commandant te Venlo werd, na een voorloopig aan het Departement van Oorlog — volgens de bestaande voorschriften — ingezonden telegraphisch bericht, gerapporteerd, dat in den nacht van 15 op 16 Augustus tusschen 12 en 2 uur, zich een tweetal huzaren onder den invloed van sterken drank bevonden op een der pleinen van de stad. Zij ontmoetten aldaar een onbezoldigd rijksveldwachter (in burgerkleeding,) die hen aanmaande zich rustig te houden en naar de kazerne te gaan. De militairen wilden van dien burger, in wien zij geen politiebeambte konden herkennen, niets weten en verzetten zich. De veldwachter weerde hen af met zijn stok, schijnt daarna uit zijne woning (op hetzelfde plein) een revolver te hebben gehaald en heeft daarmede een der militairen in den linkerarm, den anderen in den buik verwond. Beiden huzaren werden dienzelfden nacht in het militair hospitaal opgenomen, waar de toestand van laatstbedoelde vrij ernstig, die van den eersten gunstig bevonden werd. De licht gewonde werd op 20 Augustus als hersteld uit het hospitaal ontslagen; doch de toestand van den tweeden militair is ook thans nog van dien aard, dat het zich laat aanzien, dat hij voor de waarneming van den dienst zal moeten worden afgekeurd.

Te oordeelen naar de in het Verslag verstrekte gegevens, wordt hier bedoeld het geval van een verlofganger, ingeschreven in het verlofgangersregister van 's Gravenhage en over wien een lid dezer Kamer reeds vroeger gemeend heeft zich tot den Minister van Oorlog te moeten wenden.

Uit het ter zake ingesteld onderzoek is gebleken: dat bedoelde verlofganger, ofschoon hij wist, dat hij in de maand Juni inspectie voor den militie-commissaris moest maken. 's Gravenhage heeft verlaten, zonder vrijstelling of uitstel of eenige andere faciliteit ten aanzien van het onderzoek te vragen; dat, toen hij bij het onderzoek op 6 Juni j.l. mankeerde, de militie-commissaris hem, geheel onverplicht doch enkel uit welwillendheid, heeft toegestaan, om nog op 9 Juni d. a. v. het onderzoek te ondergaan; dat, toen hij ook op 9 Juni niet verscheen, de militie-commissaris hem heeft gestraft met twee dagen provoost-arrest, de lichtste straf welke de wet veroorloofd voor deze overtreding op te leggen; dat bedoelde verlofganger bovendien ingevolge art. 130 der wet moest worden opgeroepen tot het ondergaan van het zoogenaamde nader onderzoek, van welke oproeping niet alleen openbare kennisgeving is geschied, doch waarvan hem ook eene persoonlijke kennisgeving werd thuis bezorgd; dat hij ook bij dit onderzoek is weggebleven, van welk feit de Minister van Oorlog bij het Verslag over het jaarlijksch onderzoek kennis kreeg.

Voor deze nieuwe overtreding werd de verlofganger op last van den Minister van Oorlog opgeroepen om voor den tijd van zes weken onder de wapenen te komen.

Na kennisneming van het vorenstaande zal de Kamer, naar mag worden vertrouwd, met den ondergeteekende van meening zijn, dat de door dien verlofganger ondervonden behandeling nòch onverdiend, nòch te streng mag heeten, zoodat voor het treffen van maatregelen, als daar gevraagd, geen aanleiding bestaat.

Haarlem is een van de garnizoenen, in welks onmiddellijke nabijheid over geen voldoende oefeningsterrein voor de infanterie wordt beschikt. De pogingen, om daartoe te geraken, zijn niet met goeden uitslag bekroond.

Het is echter gelukt, om een gedeelte van het jaar de beschikking te krijgen over het terrein, genaamd de Breesaap, onder IJmuiden. Dit terrein ligt in de duinen, doch is zelf afgegraven en vlak.

Het terrein is te ver gelegen van Haarlem, om voor eene oefening den troep heen en terug te doen marcheeren. Om der wille van de kosten echter wordt deze alleen gaande uit het garnizoen per spoor vervoerd naar Velsen. Men marcheert dan van daar naar de Breesaap en voorts weder terug naar de kazerne. Zoodoende wordt marcheerende een afstand van 19 K.M. afgelegd.

Vóór den terugmarsch wordt steeds eene langdurige rust van $\frac{3}{4}$ à 1 uur gehouden, waarbij wapens en uitrusting worden afgelegd.

Uit den aard der zaak zijn deze oefeningen vermoeiend, doch niet zóó, dat

zij niet behooren tot die prestatieën, welke men van den soldaat mag en ook moet kunnen vorderen.

Dat het intusschen wel eens voorkomt, dat er manschappen bij den terugmarsch achterblijven, is verklaarbaar, en wordt buitendien in de hand gewerkt door de omstandigheid, dat de stoomtram Alkmaar—Haarlem langs den marschweg loopt, zoodat de verleiding voor sommigen zeer groot is, om te trachten het er op toe te leggen, met dat vervoermiddel, zij het ook voor eigen geld, naar het garnizoen terug te keeren.

Na terugkeer in de kazerne is echter bij onderzoek van den officier van gezondheid steeds gebleken, dat van opname der achterblijvers in het hospitaal geen sprake behoefde te zijn.

Aangeteekend zij nog, dat de commandant der 1ste divisie infanterie, die in den zomer van 1904 op twee achtereenvolgende dagen de oefeningen op het bedoelde terrein bijwoonde, rapporteert, dat toen geen bijzondere vermoeienis viel waar te nemen, zoodat hij zelfs aanleiding heeft gevonden, zijne bijzondere tevredenheid te betuigen over de flinke houding en den volkomen narschvaardigen toestand, waarin de troep verkeerde bij het binnenrukken der kazerne.

Omtrent den toestand van het tentmaterieel, dat bij de oefeningen in den afgeloopen zomer in gebruik is geweest, heeft de ondergeteekende geen klachten vernomen, ofschoon ruim 3000 tenten aan de verschillende afdeelingen van het leger zijn verstrekt. Het is ook niet waarschijnlijk, dat aan de militairen in het kamp bij Oldebroek tenten zijn verstrekt, die in slechten toestand verkeerden, vermits eerst nadat de tenten vier maanden in gebruik waren geweest, tengevolge van het ongunstige weder, vervanging van een gedeelte der tenten noodig was. Wel is waar, is het tusschen 26 Augustus en 13 September driemaal noodig geweest, tenten, welke in het kamp bij Oldebroek in gebruik waren, tegen andere te verwisselen, maar de oorzaak daarvan ligt in de hevige winden, die op tenten, welke zooals te Oldebroek, op een vrij hoog gelegen vlakke zijn geplaatst, uit den aard der zaak veel vat hebben. Ook de directeur der artillerie-schietschool heeft over den toestand der tenten in dat kamp geen andere klachten vernomen, dan uit een ingezonden stuk in een der nieuwsbladen.

Dat het tentmaterieel geenszins in slechten toestand verkeert, kan o. m. hieruit blijken, dat de tenten, welke in de legerplaats bij Zeist van het begin van Juni tot het begin van Augustus in gebruik zijn geweest bij het regiment genietroepen, door dit korps zijn overgegeven aan het 4de regiment infanterie, dat in dezelfde legerplaats tot het laatst van September heeft gekampeerd, en dat gedurende al dien tijd niet noodig is geweest, een deel der tenten door andere te vervangen.

Zeer dikwijls zijn de herstellingen, welke aan de tenten verricht moeten worden, een gevolg van het uitscheuren der nestelgaten voor de spanlijnen, wat bewijst, dat het doek der tenten sterk gespannen is geweest. Werd steeds de noodige aandacht geschonken aan het ontspannen der tentenlijnen bij regen of bij vochtig weer, dan zou er waarschijnlijk minder reden zijn, om over defect geworden tenten te klagen.

Wanneer jongelieden sterven tengevolge van ziekten, die zij in den militairen dienst hebben gekregen of van ziekten die zich in den dienst hebben ontwikkeld, dan is dit zeer zeker te betreuren. Intusschen mag niet worden voorbijgezien, dat zij in aantal van ambachten en betrekkingen nog meer aan weer en wind blootgesteld zouden zijn geweest dan in het leger, waar de oefeningen in den regel slechts eenige uren achtereen duren en gevolgd worden door rustpoozen in de kazerne, waarbij gelegenheid bestaat tot het verwisselen van de natte kleeding door droge. Zoolang het voorts nog ernst is met de oefening van het leger, zal het wel geen betoog behoeven, dat het bij ons klimaat ondoenlijk zou zijn, die oefening te bepalen tot de dagen, waarop het, wat men noemt, mooi weder is.

Aan de leden die meenden, dat in dezen slechts heil is te verwachten van eene uiterst scherpe keuring, kan, evenals bij de beantwoording van het Voorloopig Verslag op de Oorlogsbegroting voor 1905 geschiedde ⁽¹⁾, met gerust-

(1) Memorie van Antwoord. (Gedrukte Stukken 1904—1905, 2, No. 20, bldz. 48.)

heid worden verklaard, dat de militaire geneeskundige dienst naar vermogen alles doet om te zorgen, dat enkel zij, die in allen deele fysiek geschikt zijn, voor den militairen dienst worden goedgekeurd. Echter mag niet uit het oog worden verloren, dat tal van lotelingen, uit onbekendheid met hunne organische gebreken, deze niet opgeven noch voor den militieraad, noch later bij de keuring na de inlijving. Voorts, dat vele lichaamsgebreken uiterst moeilijk zijn te constateeren of wel eerst te voorschijn treden nadat de loteling een tijdlang de vermoenenissen van den militairen dienst heeft doorstaan. Anderzijds mag ook niet eer tot afkeuring worden overgegaan, dan nadat de ongeschiktheid voor den dienst volkomen vaststaat. Dit uit billijkheid tegenover de overige lotelingen, wijl de afkeuring van den een in den regel de inlijving van een anderen loteling ten gevolge heeft.

Overigens zij hier herinnerd aan hetgeen te dezer zake aantroffen wordt in de beantwoording van het Voorloopig Verslag op de Oorlogsbegroting voor 1903 (1), waarin o. a. werd gezegd:

„Dat het herhaaldelijk voorkomt, dat lotelingen die een tijd lang onder de wapenen zijn geweest, voor den dienst moeten worden afgekeurd om gebreken waarvan de kiem reeds ten tijde van het onderzoek moet hebben bestaan, valt niet te ontkennen. Deze omstandigheid vindt echter, wat de borstziekten aangaat, hare verklaring daarin, dat in vele gevallen de ziekte bij het in dienst treden nog geen voldoende duidelijke verschijnselen vertoont en dus nog niet te constateeren is, zoodat de belanghebbenden niet op goede gronden voor Gedeputeerde Staten kunnen worden gebracht, dan na een tijd van observatie. Het belang van hen die door het trekken van een hoog lotingsnummer voorloopig buiten oproeping bleven, maant daarenboven aan tot groote voorzichtigheid bij het doen van uitspraken omtrent de militaire geschiktheid.

„Wat hartziekten aangaat: vele gevallen — een zeer groot aantal — zijn het gevolg van gewrichtsrheumatisme en in den dienst ontstaan; andere ontstonden langzamerhand zonder bepaald aan te geven oorzaak tijdens het verblijf onder de wapenen; nog andere, vooral de zenuwachtige hartkloppingen, zijn eerst op grond van langdurige waarneming te beoordeelen.”

In dit jaar zijn in October alleen bij enkele compagnieën vesting-artillerie verlofgangers van slechts ééne lichte oproeping. Die maand heeft overigens dit voor, dat dan de oogst in de meeste streken binnen is, de veldarbeid niet meer zooveel handen eischt en meest alle terreinen dan voor de troepen toegankelijk zijn. En wat den regenval betreft, daarin doen de andere maanden vaak voor October niet onder.

Ten aanzien van de zaak van den eerste-luitenant REITSMA heeft de ondergeteekende geen nadere mededeelingen aan de Kamer te doen, terwijl, met verwijzing naar het gestelde ad § 3 betreffende den te dezer plaatse genoemden hoofdofficier, kan worden medegedeeld, dat het niet in de bedoeling ligt, te zijnen aanzien een nieuw onderzoek in te stellen, tenzij zich omstandigheden mochten voordoen, die op het tijdstip van onderzoek niet bekend waren en welke van invloed op de vroeger genomen beslissing zouden kunnen zijn.

Met betrekking tot het des winters naar huis zenden van miliciens, ook voor zoover zij tot de onbemiddelde klasse behooren, moge er de aandacht op worden gevestigd, dat de korpscommandant bevoegd is, aan deze miliciens te vergunnen vrijwillig onder de wapenen te blijven of te komen, mits dezen zich vooraf verklaren omtrent den tijd, dien zij wenschen te blijven, en die tijd niet korter is dan ééne maand.

§ 13. *Recht van petitie.*

Naar aanleiding van de vraag, of ook niet naar de meening van den ondergeteekende uit het recht van petitie, dat aan militairen zoo goed als aan niet-militairen toekomt, voortvloeit, dat op elk verzoekschrift eene beschikking moet worden genomen, ook wanneer het niet is in den behoorlijken

(1) Memorie van Antwoord. (Gedrukte Stukken 1902—1903, 2, No. 22. bladz. 31 en 32.)

vorm, in welk geval zoo noodig eene berisping of eene correctie zou kunnen worden toegediend, zij het volgende aangeteekend.

Naar de meening van den ondergeteekende heeft het in art 8 der Grondwet toegekende recht voor de bevoegde macht de beteekenis van het gebod, dat zij niet mag weigeren de daarbedoelde verzoeken aan te nemen of er van kennis te nemen, behoudens in het geval dat het verzoekschrift niet voldoet aan de in het Grondwetsartikel zelf gestelde eischen.

Over de vraag, of het verzoek beantwoord moet worden, laat de Grondwet zich niet uit; bij beoordeeling van deze vraag heeft de Overheid zich derhalve te richten naar regelen van opportunititeit, tenzij bijzondere wetten eene bepaalde gedragslijn voorschrijven.

Als voorbeeld van zoodanige wetten, zij gewezen op de zegelwet, die beantwoording van ongezegelde verzoekschriften, behoudens in bepaald aangegeven gevallen, verbiedt.

Vooropstellende, dat de Regeering, bij de beoordeeling der vraag of op een request al dan niet zal worden geantwoord, niet door eene wet gebonden is, geschiedt zulks in den regel bij het Departement van Oorlog wel, wanneer de adressant voor zich zelve of voor zijne committenten eene beslissing vraagt in en ten aanzien van een concreet geval.

De ondergeteekende acht zich niet gerechtigd, om aan tot hem gerichte requesten openbaarheid te geven. Indien de requestanten openbaarmaking wenschen, kan zulks natuurlijk door hen zelve geschieden.

In het onderwerpelijke geval kan mitsdien aan het verzoek om overlegging van een verzoekschrift van reserve-luitenants te *Amsterdam* niet worden voldaan, in verband waarmede mededeeling van het op dat geschrift gegeven antwoord, evenzeer achterwege kan blijven.

Het aan den ambtsvoorganger van den ondergeteekende gerichte collectieve verzoek van 39 landweerofficieren is, overeenkomstig vroeger ter zelfder zake genomen beschikkingen, door den ondergeteekende afgewezen, zonder dat dit verzoek daarbij als onvoegzaam of ongepast is gequalificeerd.

Daar echter dergelijke collectieve verzoeken altijd een min of meer dringend karakter hebben en derhalve uit krijgstuuchtelijk oogpunt minder voegzaam zijn — vooral wanneer zich onder de requestanten, gelijk hier het geval was, personen bevinden, die niet lang te voren reeds individueel hetzelfde verzoek hebben gedaan en daarop een afwijzende beschikking hebben ontvangen — werden de landweerofficieren tot hunne leering en om herhaling te voorkomen, gewezen op het ongewenschte van eene dergelijke handeling.

§ 14. *Verbod van dagbladen.*

Door den ondergeteekende kunnen geen termen worden gevonden, om wijziging te brengen in de bepaling, dat de commandeerende officieren der korpsen en onderdeelen bevoegd zijn, op hunne verantwoordelijkheid te bepalen, welke dagbladen, enz. in de cantines ter lezing zullen worden gelegd.

De beslissing in deze over te brengen op den Minister of op een centraal orgaan, opdat ten aanzien van alle cantines op een zelfde wijze zou worden gehandeld, acht hij reeds daarom niet wenschelijk, omdat ten deze rekening is te houden met plaatselijke toestanden en behoeften, wat noch dezerzijds, noch door een centraal orgaan voldoende kan worden beoordeeld, daarentegen wel door den commandeerenden officier.

Intusschen zal hij gaarne zijne aandacht op deze aangelegenheid gevestigd houden, waarbij hij echter nadrukkelijk verklaart, dat alle geschriften, waarin het gezag of de krijgstuuch worden aangetast, uit de *militaire* cantines behooren te worden geweerd en zullen worden geweerd.

§ 15. *Incompleet aan officieren en kader.*

Het ligt in het voornemen van den ondergeteekende om aan deze aangelegenheid zijne bijzondere zorg te wijden, en met alle hem ten dienste staande middelen te trachten, zooveel mogelijk tot eene vermindering van het thans bestaande incompleet te geraken.

Zelfs bij het toenemend aantal militie en reserve-officieren kan eene kern

van beroepsofficieren van de tegenwoordige getalsterkte niet worden gemist.
Op 1 November 1905 bedroeg het incompleet aan officieren:

bij de infanterie 50;
bij de cavalerie 2;
bij de artillerie 60;
bij de genie 6.

Hoewel deze getallen zeker zeer beduidend moeten worden genoemd, heeft ten deze nog niet van eene crisis te worden gesproken, terwijl kan worden afgewacht of de nieuwe traktementsregeling, alsmede de gunstiger promotieverhoudingen voor de officieren, niet een gunstigen invloed op den toeloop van adspirant-officieren zal uitoefenen.

Dat het tekort aan officieren van nadeeligen invloed kan zijn op de oefeningen der troepen wordt tot zekere hoogte toegegeven.

Ook dezerzijds wordt het wenschelijk en billijk gevonden om het incompleet aan officieren zooveel mogelijk gelijkelijk op alle korpsen te doen drukken; daarmede wordt door de betrokken autoriteiten bij overplaatsing, detachering als anderszins voldoende rekening gehouden.

Het wordt echter wenschelijk geacht het officierskorps van het regiment grenadiers en jagers zooveel mogelijk voltallig te houden.

De vrees dat het in de toekomst openstellen van meerdere plaatsen voor jongelieden, die in aanmerking wenschen te komen, om aan de Koninklijke Militaire Academie te worden opgeleid tot officier bij het wapen der artillerie, noodzakelijk achteruitgang van het wetenschappelijk gehalte der cadetten aan vermelde inrichting zal ten gevolge hebben, wordt door den ondergeteekende niet gedeeld. In dit verband zij korthedshalve verwezen, in het bijzonder, naar § 4 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het wetsontwerp tot aanvulling en wijziging van de wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126) tot regeling van het militair onderwijs bij de landmacht, enz., welk wetsontwerp onlangs is ingetrokken. (Gedrukte Stukken, Zitting 1904—1905, 79, n°. 5.)

Het ligt niet in de bedoeling te bevorderen, dat genoemd wetsontwerp ongewijzigd opnieuw bij de Kamer aanhangig wordt gemaakt, aangezien het den ondergeteekende wenschelijk wil voorkomen, over te gaan tot eene algeheele herziening van vorenvermelde wet. Bij deze herziening zal dan tevens zooveel mogelijk rekening zijn te houden met de, op tal van andere plaatsen in het Voorloopig Verslag omtrent het VIII^{ste} hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1906, gemaakte opmerkingen betreffende het militair onderwijs in zijn geheelen omvang.

Dat ook door den ondergeteekende het vraagstuk der kaderaanvulling met den meesten ernst zal worden overwogen, behoeft hier voorzeker niet te worden uiteengezet.

Hoewel het aantal van hen, die op grond van de bepaling, vervat in punt 6 van artikel 2 der Pensioenwet voor de Landmacht 1902 den dienst verlaten, merkbaar afnemende is, wordt de terugslag van het groote verloop, hetwelk door die bepaling in de jaren 1903 en 1904 werd in het leven geroepen, nog steeds gevoeld.

Teekende dat verloop zich in den aanvang in hoofdzaak af in het cijfer van het tekort aan korporaals, thans is dit laatste afnemende, doch begint een tekort in de onderofficieren te ontstaan, doordien onder korporaals geen genoegzame stof voor aanstelling tot sergeant aanwezig is. Intusschen mag worden aangeteekend, dat het totale tekort aan korporaals en onderofficieren der infanterie sedert 1 Januari 1905 van 759 op 610 is gedaald. Deze vermindering van het tekort is een gevolg van de omstandigheid, dat de toewijzing van korporaals door het instructie-bataljon aan de korpsen een zeer gunstig verloop blijft houden. Terwijl toch het aantal korporaals der infanterie, dat in het jaar 1903 naar de korpsen kon worden overgeplaatst, 159 bedroeg, beliep dit getal in 1904: 216 en in de eerste 9 maanden van het loopende jaar zelfs 350, terwijl het ook voor de jaren 1906 en 1907 op ruim 350 mag worden geschat. Hoewel het nu — zooals ook door den ambtsvoorganger van

den ondergeteekende in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende de Oorlogsbegroting voor het loopende jaar werd opgemerkt — geen aanbeveling verdient, op eene zoo gunstige werking van het instructie-bataljon te blijven rekenen, mag toch wel worden aangenomen dat de vermeerdere toeloop naar die inrichting voor kaderopleiding, niet geheel aan het toeval te wijten is en dat een voorname grond voor die meerdere dienstneming moet worden gezocht in de gunstige vooruitzichten welke en door spoedige bevordering en door de mogelijkheid tot het verwerven van een pensioen op jeugdigen leeftijd zijn ontstaan.

Bij het wapen der artillerie valt nog geen afneming van het tekort waar te nemen; hoewel bij de vesting-artillerie eene wel is waar geringe stijging in het aantal korporaals, dat door de instructie-compagnie aan de korpsen kon worden geleverd, is aan te wijzen, blijft toch het tekort aan kader zich nog in stijgende richting bewegen, terwijl bij de bereden artillerie meer een stationnaire toestand schijnt te zijn ingetreden.

Het is zeer moeilijk reeds thans op eenmaal de middelen aan te geven, welke zouden zijn toe passen om eene verdere aangroeiing van het tekort te verhinderen; elke maatregel toch in dien zin te nemen, heeft ver strekende gevolgen, niet het minst in financieel opzicht, en kan, eenmaal tot stand gebracht, zelfs als hij blijkt niet aan de verwachtingen te beantwoorden, niet of althans zeer bezwaarlijk weder herroepen worden; vandaar dat in dit opzicht voorzichtigheid in de hoogste mate geboden is, en men dus als het ware slechts tastende vooruit mag gaan.

Zeer zeker zal de voorgenomen positieverbetering van het administratieve kader in deze van gunstigen invloed zijn en het komt den ondergeteekende voor, dat men verstandig doet door — alvorens weder dadelijk naar andere middelen ter verbetering om te zien — althans gedurende eenigen tijd de gevolgen van die verbetering af te wachten.

Inmiddels zal, zooals reeds werd aangeteekend, door hem het noodige worden verricht om eene invoering van het zoogenaamde capitulanten-stelsel voor te bereiden. Waar, zooals hiervoren reeds werd gezegd, het aantal dienstverlatingen op grond van de bepaling vervat in art. 2, punt 6, der Pensioenwet voor de landmacht 1902, afnemende is, zou er — bijaldien dit verschijnsel zich mocht bestendigen — voorzeker veel voor te zeggen zijn, naast dit middel tot het onderhouden van eene geregelde opschuiving in het onderofficierskorps, nog een tweede middel met gelijk doel in het leven te roepen. De ondergeteekende zal dan ook daaraan zijne aandacht wijden.

In het vorenstaande ligt reeds voor een deel het antwoord opgesloten dat de ondergeteekende meent te moeten geven op de beschouwingen van de leden, die zich omtrent de vermoedelijke oorzaken van het tekort hebben uitgesproken.

Daaromtrent moge verder nog het volgende worden aangeteekend:

Ad 1°. *Te weinig vooruitzichten.* Dat hiervan sprake zou zijn, kan geenszins worden toegegeven. Wanneer men toch bedenkt, dat een op circa 17-jarigen leeftijd in dienst tredende vrijwilliger bij het wapen der infanterie op den leeftijd van ruim 20 jaren den onderofficiersrang kan bereiken, dat hij derhalve op circa 26-jarigen leeftijd in het huwelijk kan treden en alsdan, zij het dan ook op bescheiden voet, met zijn gezin kan leven; dat hij verder desgewenscht op 32-jarigen leeftijd den dienst met een levenslang pensioen van circa f 220 kan verlaten, dan mag, naar de meening van den ondergeteekende, niet van te weinig vooruitzichten gesproken worden, zij het dan dat eene invoering van het meerbesproken capitulanten-stelsel in dit opzicht aan de onderofficieren nog meer waarborgen zal verschaffen.

Ad 2°. *Ontbreken van een behoorlijke salarisregeling.* Indien de Kamer hare goedkeuring schenkt aan het voorstel tot soldijverhoging van het administratief kader, is de ondergeteekende overtuigd, dat ook het hier opgeworpen bezwaar zal zijn uit den weg geruimd.

Ad 3°. *Onvoldoende regeling van de rechtspositie.* De ondergeteekende kan het onvoldoende van die regeling niet inzien, waar de regelen voor opleiding en bevordering van het kader in de bestaande reglementen naar behooren

zijn omschreven en de Pensioenwet volledig en op eene voor de betrokken personen gunstige wijze voorziet in de aanspraken op pensioen, welke bij het verlaten van den dienst worden verkregen.

Ad 4°. *Gemis van een pensioenfonds voor weduwen en weezen van militairen beneden den rang van officier.* De ondergeteekende stelt zich voor, het verslag van de commissie, welke zich onledig heeft gehouden met het ontwerpen van de grondslagen, waarop zoodanig fonds zou moeten rusten, spoedig tot een onderwerp van nauwgezette studie te maken. Hij moet echter reeds thans aantekenen, dat de leeftijdsverhoudingen in het onderofficierskorps, na het uitbrengen van dat verslag, waarin van de toestanden vóór 1 Januari 1899 is uitgegaan, juist ten gevolge van de sedert 1 Maart 1903 in werking getreden Pensioenwet voor de landmacht 1902 een zeer ingrijpende verandering hebben ondergaan, zoodat het hem twijfelachtig voorkomt, of de door die Commissie aangegeven grondslagen ook nu nog onveranderd — althans voor zoover de landmacht betreft — zullen kunnen gelden.

Zeer juist achtte de ondergeteekende de meening van de leden, die uiteenzetten, dat ten aanzien van het kader onderscheid moet worden gemaakt tusschen het deel, hetwelk zijn verblijf in het leger beschouwt als een overgang tot het burgerlijk leven, en een ander deel, hetwelk zich voor langen tijd aan het leger wenscht te verbinden.

Het is inderdaad zijne meening, dat in die richting zal moeten worden gestuurd; en in dien gedachtengang past dan ook geheel de thans voorgestelde soldijverhooging voor het administratieve kader, hetwelk de tweede van de bovenbedoelde categorieën uitmaakt, terwijl de eerste categorie behoort te worden gevormd door het kader, bestemd voor de opleiding van den troep.

Voor de eerste categorie moet vroegtijdige dienstverlating op den voorgrond staan, hetzij op grond van art. 2, punt 6, der Pensioenwet voor de landmacht 1902, hetzij op grond van een in te voeren capitulanten-stelsel.

De tweede categorie zal in den regel in dienst blijven, totdat aanspraken op pensioen wegens langdurigen dienst zijn verkregen; aan hen zijn dus de thans voorgestelde hoogere soldijen toe te kennen en voor hen alleen zou naar ondergeteekende meent sprake behoeven te zijn van een pensioenfonds voor weduwen en weezen. Op die wijze zal ten bate van den dienst bij de korpsen een te groot verloop onder het administratief kader worden voorkomen, terwijl in het kader, bestemd voor de opleiding van den troep, eene gewenschte strooming wordt onderhouden.

Het valt niet te ontkennen, dat het bestaande incompleet aan kader op den duur niet gunstig kan werken op het goede verloop der oefeningen. Het is namelijk niet wel mogelijk, dat incompleet steeds gelijkmatig over de verschillende compagnieën te verdeelen, omdat hiertoe een voortdurend verplaatsen van kader noodig zou zijn, wat belangrijke kosten met zich brengt en niet in het belang van dat personeel is. Zelfs het overplaatsen in een zelfde garnizoen heeft verschillende nadeelen, zoodat men er ongaarne en niet dan bij bepaalde noodzakelijkheid toe overgaat.

Uit een en ander is het verklaarbaar, dat het tekort zwaarder drukt op de eene afdeeling dan op de andere. Bij de minder goed voorziene afdeelingen doet zich het gemis vooral gevoelen gedurende de tweede helft van het 1ste en gedurende de eerste helft van het 2de oefeningstijdperk, met het oog op de opleiding der viermaanders. Deze tijdperken duren resp. van begin Maart tot 10 Juli en van 11 Juli tot begin September.

Intusschen is het den ondergeteekende aangenaam te kunnen verklaren, dat door de toewijding en inspanning van het kader — zoowel officieren als kader beneden den officiersrang — het tot nu toe mogelijk is geweest aan de hierbedoelde bezwaren het hoofd te bieden en de oefeningen voldoende tot haar recht te doen komen, al ware hier of daar met meer beschikbaar personeel ook meer te bereiken geweest.

Dat van de oefeningen zeer weinig is terechtgekomen, moet echter op grond van de resultaten van het onderzoek, hetgeen ook dit jaar ingevolge de bestaande voorschriften naar den graad van geoefendheid in elken tak der opleiding werd ingesteld, beslist worden ontkend.

Op 1 November 1905 waren bij het wapen der infanterie 86 korporaaals-

fouquier-aanwezig. Zooals der Kamer bekend zal zijn, is die categorie van militairen in de organisatie der andere wapens niet opgenomen.

De beteekenis van de door verscheidene leden noodig geoordeelde waarschuwing tegen het toevoegen van ondeugdelijke elementen aan het *kader*, is den ondergeteekende niet duidelijk, waar ten deze blijkbaar gedoeld wordt op de proefneming, door de vorige Regeering genomen ten aanzien van jongelieden, die in een Rijksopvoedingsgesticht zijn verpleegd geweest. De hierbedoelde maatregel toch had allerminst ten doel: aanvulling van het *kader*. De aanleiding, welke de ambtsvoorganger van den ondergeteekende voor het nemen der proef had, moge hier vermeld worden, tevens tot weerlegging van de minder juiste voorstelling, welke de leden, die hier aan het woord zijn, zich blijkbaar van de zaak gevormd hebben.

Tot vóór 1 Januari 1905 gold de regel, dat indien jongelingen, die in verpleging waren geweest in een Rijksopvoedingsgesticht, zich aanmeldden om te worden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis bij een der korpsen van het leger of bij de koloniale troepen, zij niet voor den militairen dienst werden aangenomen, zoolang zij niet konden aantoonen, dat zij zich na hun ontslag uit het opvoedingsgesticht, gedurende ten minste *een vol jaar* in de burgermaatschappij goed hadden gedragen. Voor dien regel bestond noodzakelijkheid, omdat een waarborg diende aanwezig te zijn voor het *blijvend* goede gedrag van de betrokken personen en aan het militair bestuur zooveel mogelijk de kans bespaard moest worden eenmaal voor den militairen dienst aangenomenen kort na hunne aanneming weder uit den dienst te moeten verwijderen. Vermits intusschen de uit een Rijksopvoedingsgesticht ontslagenen juist in het eerste jaar na hun ontslag de meeste moeilijkheid ondervinden in het bekomen van een werkkring en dus ook in het streven om zich goed te *blijven* gedragen, rees het denkbeeld om, bij wijze van proef, jongelingen als hier bedoeld, *mits zij zich gedurende hun verblijf in het Rijksopvoedingsgesticht goed hebben gedragen* en dus gedurende dien tijd geen blijk hebben gegeven van slechte karaktereigenschappen, voorloopig voor den tijd van *een jaar* zonder handgeld tot den militairen dienst toe te laten met het vooruitzicht om, indien zij zich goed bleven gedragen, definitief op de gewone voorwaarden tot eene militaire verbintenis te worden toegelaten.

Van dit denkbeeld werd door den vorigen Minister van Justitie met onverdeelde instemming kennis genomen, terwijl ook de plaatselijke besturen van de Rijksopvoedingsgestichten voor jongens, zonder uitzondering, van ingenomenheid met het denkbeeld hebben doen blijken.

De maatregel is toen met ingang van 1 Januari 1905 ingevoerd.

Hoewel er niet de *minste* reden zou zijn om jongelingen, die op de aangegeven wijze tot den militairen dienst zijn toegetreden, indien zij door gedrag, ijver en geschiktheid voor bevordering in aanmerking komen, ter wille van hun vroeger verblijf in een opvoedingsgesticht van bevordering uit te sluiten, gaat het, naar de meening van den ondergeteekende, niet aan den bovenbedoelden maatregel bedenkelijk te noemen, omdat hij ten gevolge zou hebben „dat aan het kader ondeugdelijke elementen worden toegevoegd”. Trouwens, gedurende de eerste tien maanden van het loopende jaar werden niet meer dan 7 jongelingen tot een proef-verbintenis toegelaten. Voor vrees, dat de maatregel, — in welke richting dan ook — groote gevolgen zal hebben, schijnt derhalve vooralsnog geen grond te bestaan.

Daar de ondergeteekende zich overigens met den maatregel in beginsel zeer wel kan vereenigen, ligt het niet in zijn voornemen, tot intrekking of beperking daarvan over te gaan.

Ook een andere, te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag als bedenkelijk veroordeelde bepaling is, naar de meening van den ondergeteekende, zeer wel te verdedigen, n.l. die, betrekking hebbende op de bevordering tot korporaal van een der tamboers of hoornblazers bij de compagnieën infanterie. Het voortdurend incompleet aan tamboers en hoornblazers maakt het noodig, niet alleen om te trachten militairen van die categorie te verkrijgen, maar ook om hen, die eenmaal als zoodanig geoefend zijn, er toe te bewegen niet al te spoedig tot den gewonen dienst — met de meerdere kansen op bevordering tot korporaal — over te gaan.

Daarom werd, te rekenen van 1 Februari 1905, overgegaan tot den maat-

regel — welke sedert in de legerorganisatie werd bevestigd — om per regiment infanterie voor zooveel tamboers of hoornblazers bevordering tot korporaal mogelijk te maken, als het aantal compagnieën bedraagt. Deze korporaals blijven echter als zoodanig de trom dragen, zij zijn gerangschikt *beneden* de overige korporaals. Om voor eene benoeming als (compagnies)-korporaal-tamboer in aanmerking te komen, moeten de tamboers en hoornblazers eerste klasse zich onderscheiden door gedrag en dienstijver, alsmede door geoefendheid in het blazen en op de trom slaan van alle marschen en dienstsignalen en voorts geschikt zijn om met gezag te worden bekleed.

Het hier medegedeelde moge voldoende zijn, om de meening te weerleggen, dat „men blijkbaar, ten einde aldus de vrijwillige dienstneming te bevorderen, kader aanstelt, waar dit niet noodig is, terwijl bovendien voor de geschiktheid van de betrokken personen niet de minste waarborg bestaat”.

Welke nu de bedoeling is om „in dit verband” te vragen naar den tegenwoordigen toestand bij het instructie-bataljon wordt door den ondergeteekende niet begrepen. Van de in het Voorloopig Verslag beweerde minder prijzenswaardige middelen tot aanvulling van het instructie-bataljon is hem niets bekend, terwijl er alle reden is om over den toestand bij die instelling tevreden te zijn. Voorts komt het voor geenerlei nut te hebben, hier ter plaatse eene opsomming te geven van de aantallen dagen kwartier-arrest, kamer-arrest en verdere disciplinaire straffen, die in de strafregisters van de 6 à 700 militairen van het instructie-bataljon vermeld staan. Volstaan moge worden met de mededeeling, dat de groote getalsterkte van genoemd korps in geen opzicht nadeeligen invloed uitoefent op de hoeveelheid der straffen, noch op den aard der overtredingen. Bij dat bataljon wordt, zoo min als bij de overige korpsen van het leger, meer gestraft dan hoog noodig blijkt, zoodat dan ook tal van korporaals-titulair met een blanco strafregister van het instructie-bataljon naar de regimenten infanterie kunnen vertrekken.

Bij een onderzoek, ingesteld naar de in het Voorloopig Verslag voorkomende bewering, als zouden onderofficieren van het instructie-bataljon belemmerd zijn in hun verlangen om den Minister van Oorlog te gaan spreken, is gebleken, dat van zoodanige belemmering in het minst geen sprake is geweest. Gedoeld wordt waarschijnlijk op het geval, dat aan een onderofficier die aanvankelijk het verlangen had te kennen gegeven om den Minister te spreken over „persoonlijke belangen” in verband met eene hem opgelegde straf van 6 dagen kwartier-arrest, door den waarnemenden bataljons-commandant werd te kennen gegeven, dat hem zulks vrij stond, doch dat hij daartoe een schriftelijk gemotiveerd verzoek langs den hierarchischen weg moest indienen. Bij een onderhoud over deze zaak met den korps-commandant zelve deelde de bedoelde sergeant mede, dat hij van zijn verzoek wenschte af te zien, daarbij voorts aanvoerende, dat hij, nog zeer jong onderofficier zijnde, zich door oudere kameraden had laten raden.

De vraag of het juist is dat tegenwoordig korporaals-titulair van het instructie-bataljon op 16½ jarigen leeftijd naar de regimenten infanterie kunnen worden overgeplaatst, kan bevestigend worden beantwoord.

Deze maatregel werd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende, op voorstel van den vorigen inspecteur der infanterie, genomen in het belang zoowel van die jongelieden zelve als van den dienst bij het wapen. Echter werd daarbij het voorbehoud gemaakt, dat de overplaatsing op dien leeftijd niet mocht geschieden tegen den bepaalden wensch van de betrokken jongelingen of van hunne ouders. Dat deze maatregel afkeuring zou verdienen, kan in geen deele worden beaamd, te minder wijl voor de bedoelde vroegde overplaatsing slechts in aanmerking komen die korporaals-titulair, welke door flink voorkomen, aplomb en goede wijze van optreden geschikt zijn, om als meerdere te kunnen fungeeren van ondergeschikten van minstens 20-jarigen leeftijd.

Aanleiding tot den maatregel werd gevonden in de omstandigheid, dat bevordering tot korporaal-*effectief* niet gewenscht is (en ook in strijd zou zijn met het bestaande voorschrift betreffende het instructie-bataljon) zoolang de volontair — bij een diensttijd van 8 maanden — niet den leeftijd van 17 jaren heeft bereikt, ten gevolge waarvan het herhaaldelijk voorkwam, dat korporaals-titulair gedurende 18 maanden te Kampen moesten verblijven alvorens zij naar de regimenten konden vertrekken.

Overigens komt de maatregel ten goede aan het incompleet aan korporaals bij het wapen der infanterie.

De ondergeteekende is voor zich echter overtuigd, dat er inderdaad bezwaren aan verbonden zijn om zeer jeugdige korporaals bij den troep te doen optreden en hij zal in verband daarmee overwegen of hierin geen verandering is te brengen.

Ter voldoening aan het verlangen der leden, die de eischen wenschen te kennen welke thans voor de aanneming van vrijwilligers worden gesteld, moge het den ondergeteekende vergund zijn te verwijzen naar:

de instructie op de werving behoorende bij het Koninklijk besluit van 27 Augustus 1881, n°. 20 (derde beknopte uitgave van het *Recueil Militair*, bladz. 475 en vlg.);

het voorschrift omtrent het instructie-bataljon, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog dd. 3 Februari 1888, n°. 56 (D. B. U. als boven, bladz. 615) en de voorschriften omtrent de instructie-batterij en de instructie-compagnie, behoorende bij de beschikking van den Minister van Oorlog, dd. 17 Augustus 1891, n°. 51 (D. B. U. als boven, bladz. 773 en 777).

Hoewel bedoelde instructie en voorschriften sedert op enkele punten wijziging hebben ondergaan, zijn de *eischen van toelating* — behoudens een klein verschil in de als minimum vastgestelde lichaams lengte — onveranderd gebleven.

§ 16. *Reservekader.*

Voor het leger is het bezit van een aantal bruikbare reserve-officieren van het grootste belang te achten. In dit verband wordt dan ook door den ondergeteekende betreurd de verminderde toeloop tot het reservekader, die — voor zooveel kan worden nagegaan — verband houdt met het feit, dat de dienst bij de militie als viermaander blijkbaar door de belanghebbenden minder bezwaard wordt geacht, dan de dienstvervulling bij het reservekader.

In verband hiermede zal zijn te overwegen, of — zonder de eischen van opleiding bij het reservekader te schaden — in de wijze van dienstvervulling bij dat kader zoodanige wijzigingen gebracht kunnen worden, dat hieraan weder de voorkeur wordt geschonken boven het vervullen van den dienstplicht bij de militie als viermaander.

Gaarne wil hij trachten aan deze moeilijke zaak eene bevredigende oplossing te geven.

Het weder in het leven roepen van de betrekking van hoofd-officier voor het reservekader in haren vroegeren vorm wordt door hem niet noodig en ook niet gewenscht geacht.

Niet noodig, omdat de functiën, door dien hoofdofficier uitgeoefend, sedert de opheffing der bedoelde betrekking zijn overgenomen door den inspecteur der infanterie, aan wien daartoe een hoofdofficier van dat wapen en het verder noodige personeel is toegevoegd.

Niet wenschelijk, omdat, waar die hoofdofficier rechtstreeks onder de bevelen van den Minister van Oorlog stond, het in de practijk niet wel uitvoerbaar is gebleken, bij de uitvoering van zijne functiën een ingrijpen in de bevoegdheid van de inspecteurs der wapens te vermijden.

De vermindering van de sterkte van het reservekader der 2de categorie vindt haren grond daarin, dat tusschen 1 Juli 1904 en 1 Juli 1905 vele onder-officieren dier categorie van het leger bij de landweer werden overgeplaatst, en dus niet meer voorkomen op den bij de ontwerp-begroting overgelegden staat G.

Het aantal reserve-officieren, herkomstig uit het reservekader der 1ste categorie, bedroeg bij de

	1 Nov. 1904.	1 Nov. 1905.
Infanterie	142	154
Cavalerie	14	19
Artillerie	4	7
Genie	—	1

Bij Koninklijk besluit van 3 November 1905 n°. 61, zijn alsnog benoemd respectievelijk bij de infanterie, cavalerie en artillerie: 12, 2 en 4 reserve-officieren.

Het aantal jongelieden dat tusschen 1 November 1904 en 1 November 1905 tot het reservekader der 1ste categorie is toegelaten, bedroeg bij de

Infanterie	25
Cavalerie	7 en
Artillerie	3

Volgens art. 45 van de wet van 9 April 1875 tot regeling van den dienst en het gebruik der spoorwegen (*Staatsblad* n°. 67), zijn de spoorwegmaatschappijen verplicht tot het vervoer in het belang van 's Rijks dienst van „krijgsvolk” tegen betaling van de helft van den vrachtprijs. Onder „krijgsvolk” worden evenwel niet verstaan officieren van de landmacht, zonder troepen reizende.

Dat dus officieren zonder troepen reizende, vervoerd worden tegen half geld, is eene gunst, verleend door die maatschappijen.

Op de vraag omtrent het reizen van reserve-officieren hebben de spoorwegmaatschappijen geantwoord, dat zij niet verder wenschten te gaan, dan waartoe zij volgens art. 45 van bovenvermelde wet en volgens het tarief voor het gewoon militair vervoer verplicht zijn en dat zij mitsdien bedoelde officieren alleen dan tegen de vrachtprijzen van het militair tarief zullen vervoeren, wanneer zij, met of zonder troepen, voor *Rijksrekening* reizen.

Wat de militie-officieren betreft, hebben de spoorwegmaatschappijen er in toegestemd, hen, zoowel in als buiten dienst te vervoeren tegen de prijzen van het militair tarief, gedurende den tijd dat zij onder de wapenen zijn.

Aan de oefening van de reserve-officieren, die, tot het verkrijgen of onderhouden van hunne geschiktheid als zoodanig, bij de korpsen onder de wapenen komen, wordt zooveel mogelijk zorg besteed. Aan hen eene geheel speciale opleiding te geven is, in verband met de eischen, die de opleiding der militie stelt, niet wel mogelijk en ook niet noodig, daar hun verblijf onder de wapenen voornamelijk moet strekken om hunne bruikbaarheid als aanvoerder te verhoogen.

Intusschen zal ook in dit opzicht naar verbetering worden gestreefd, o. a. door te trachten het aantal gelijktijdig bij een zelfde korps opkomenden te verminderen.

De opmerking, voorkomende in de laatste zinsnede dezer paragraaf, komt gegronnd voor.

Deze aangelegenheid was trouwens aan de aandacht niet ontgaan, en het ligt dan ook in de bedoeling, bij de in bewerking zijnde herziening van de voorschriften betreffende het reservekader, eene dergelijke bepaling niet meer op te nemen.

§ 17. Militie-officieren en militie-kader.

De ondergeteekende is van meening, dat de toestand ten opzichte van de opleiding tot militie-officier volstrekt niet ongunstig is te noemen, althans indien men in aanmerking neemt dat het instituut nog jong is.

Zoo wordt bij de infanterie — nadat sedert het opmaken van de Memorie van Toelichting betreffende hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1906, de examens voor miliciens-korporaal en -sergeant zijn gehouden en enkele adspiranten, behoorende tot oudere lichteningen, tot officier zijn aangesteld — de opleiding nog met 48 adspiranten voortgezet, van welke 45 zich in 1905 hebben verbonden.

Het geheele aantal miliciens, die in het loopende jaar eene verbintenis als adpirant-militie-officier bij de infanterie gesloten hebben, moge blijken uit het navolgende staatje:

REGIMENT.	Aantal.
Grenadiers en jagers	15 (9)
1ste regiment infanterie	— —
2de " "	— —
3de " "	1 (1)
4de " "	4 (4)
5de " "	7 (7)
6de " "	3 (2)
7de " "	7 (7)
8ste " "	4 (4)
9de " "	8 (8)
10de " "	3 (3)
11de " "	— —
	52 (45)

N.B. De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het getal aan van hen, die aan het examen voor milicien-sergeant hebben voldaan.

Uit die opgave moge tevens blijken, dat er bij het regiment grenadiers en jagers geen 22 aspiranten waren, doch slechts 15, waarvan 9 geslaagd zijn voor het examen van milicien-sergeant.

Ondergeteekende erkent gaarne, dat dit resultaat geenszins beantwoordt aan de verwachtingen welke men had mogen koesteren ten opzichte van jongelieden, die, alvorens de verbintenis als aspirant-militie-officier te kunnen sluiten, moesten voldoen aan de examen-eischen, vastgesteld voor toelating tot het reservekader. Te meer niet, daar de examen-eischen voor den rang van milicien-sergeant betrekkelijk eenvoudig zijn en de aspiranten, welke niet aan het examen voldeden, in de gelegenheid zijn gesteld na verloop van 14 dagen andermaal examen te doen in die vakken waarin zij de eerste maal geen voldoende cijfer behaalden.

Aan die leden, welke hadden vernomen dat het examen van sommige van de 52 tot luitenant der infanterie benoemde aspiranten heel wat te wenschen zou hebben overgelaten en er onder hen zouden zijn geweest die in 7 vakken onvoldoende cijfers hadden, kan ondergeteekende, tot geruststelling, mededeelen, dat het grootste aantal onvoldoende vakken van hen die *slaagden*, drie bedroeg. Onder het achtstal dat niet slaagde, waren er

2 met 7	} vakken onvoldoende.
1 " 6	
1 " 5	
3 " 4	
1 " 3	

Van de beide laatste categorieën deden er twee herexamen, waaraan zij voldeden en mitsdien tot militie-luitenant zijn benoemd geworden.

Tegen het overleggen der processen-verbaal van de afgelegde examens moet de ondergeteekende intusschen bezwaar maken.

Omtrent de practische bruikbaarheid der militie-officieren kan, gelet op de

omstandigheid, dat dit instituut nog zoo kort bestaat, nog geen afdoend oordeel geveld worden. Aanvankelijk zijn de resultaten gunstig te noemen.

Aan het doen doorloopen van een stage, zooals het geval is bij de opleiding tot militie-officier bij de vesting-artillerie en bij die tot reserve-officier, zouden — voor wat de *infanterie* betreft — ongetwijfeld voordeelen verbonden zijn. De invoering van een dergelijken maatregel zou echter gepaard moeten gaan met eene verlenging van den diensttijd, voorafgaande aan de aanstelling tot dien rang en daardoor, zeer zeker, tot vermindering van den toeloop van aspiranten leiden.

In verband met het vorenstaande kan de vraag, welke categorie van officieren over het algemeen beter voldoet, de reserve- of de militie-officiëren, nog niet beslist beantwoord worden.

Waar bij korte opleidingen, als de onderwerpelijke, de aanleg van de betrokken personen eene zoo groote rol speelt, daar zal het zeer de vraag zijn, of zelfs later met beslistheid aan de eene of andere wijze van opleiding de voorkeur zal kunnen worden geschonken.

De opmerking van enkele leden, als zou de opleiding van den militie-officier een klasse-karakter dragen, wordt dezerzijds niet begrepen. De weg tot dien rang toch staat open voor *iedereen* miliciens, die aan de gestelde eischen van kennis, gedrag in en buiten dienst, ijver, enz. voldoet.

Indien van deze wijze van opleiding gezegd zou kunnen worden, dat zij een klasse-karakter draagt, dan zou men dat, met gelijk recht, kunnen zeggen van elke opleiding tot eenen rang, onverschillig welken.

Dat zulks niet het geval is, behoeft zijns inziens, geen nader betoog.

Dat de aspirant-militie-officier, wegens de vrijwillig op zich genomen meerdere verplichtingen, eenige voordeelen geniet, komt den ondergeteekende alleszins billijk voor. Het bewonen van afzonderlijke vertrekken en het vrijgesteld zijn van het verrichten van corveediensten is alleen reeds noodig in het belang van zijne studie in verband met den korten tijd, welke voor de opleiding beschikbaar is.

Dat deze wijze van handelen *zeer stuitend* voor de andere miliciens zou zijn, kan dezerzijds dan ook niet onderschreven worden.

Het schoonhouden van de door de aspiranten-militie-officier bewoonde vertrekken, dat vroeger bij enkele korpsen wel aan andere miliciens werd opgedragen, geschiedt tegenwoordig door de aspiranten zelf.

Dat de snelle bevordering, niet alleen van deze aspiranten, doch van al wat militiekader heet, voor het beroepskader minder aangenaam is, kan worden toegegeven. Bij het groote belang echter, hetwelk het leger heeft bij het bezit van een zoo talrijk mogelijk *militie*-kader, verliezen dergelijke overwegingen hare beteekenis.

Zoowel bij het wapen der infanterie als bij de artillerie hebben zich van de lichte 1905 meer miliciens voor kadervorming aangemeld, dan tot de opleiding konden worden toegelaten; aanwijzing is dus niet noodig geweest.

§ 18. *Vorbereidend militair onderricht.*

Naar aanleiding van het door vele leden geleverde betoog, betreffende het voorbereidend militair onderricht, zij hier, in aansluiting aan het daaromtrent gestelde onder § 3 hiervoren, herhaald, dat de ondergeteekende voornemens is, bedoeld onderricht aan eene grondige herziening te onderwerpen, terwijl, voor wat betreft het opdragen van de leiding van dit onderricht aan een hoofdofficier, zij verwezen naar het hiervoren gestelde onder § 16 *Reservekader*. Telken male wordt, wanneer daartoe aanleiding bestaat, de tusschenkomst van den Minister van Binnenlandsche Zaken ingeroepen om bij de gemeentebesturen op medewerking ter zake aan te dringen.

In het oefeningstijdperk 1904/1905 werd het onderricht aangevangen met 12 071 deelnemers in 366 gemeenten; het oefeningstijdperk 1905/1906, waarvoor zich aanvankelijk 12 224 jongelieden hadden opgegeven, is aangevangen met 10 886 deelnemers in 345 gemeenten.

In eerstbedoeld tijdperk ving het onderricht aan op 2 November 1904 en eindigde op 28 Februari 1905, behalve in 21 plaatsen, waar, toen in den loop van het oefeningstijdperk, het aantal deelnemers tot beneden 10 was gedaald, de oefeningen reeds vroeger werden gestaakt.

- Met het onderricht waren belast:
- 172 officieren van het actieve leger;
  - 520 onderofficieren en — bij uitzondering — korporaals van het actieve leger;
  - 89 reserve-onderofficieren, behoorende tot de korpsen infanterie;
  - 165 reserve-onderofficieren, bestemd voor den dienst bij de landweer.

De totale kosten van het onderricht in meerbedoeld oefeningstijdperk bedroegen f 82 937,69.

De resultaten van het onderricht waren, dat van de 2965 lotelingen, die in Januari 1905 deelnamen aan het onderzoek naar de lichamelijke geoefendheid en militaire bekwaamheid van lotelingen:

- aan 507 het bewijs van militaire bekwaamheid;
- aan 491 het bewijs voor lichamelijke geoefendheid, en
- aan 1593 het bewijs van militaire bekwaamheid en lichamelijke geoefendheid kon worden uitgereikt.

§ 19. Lotelingen tot korte oefening in te lijven.

In het voorschrift betreffende de opleiding der infanterie, is het navolgende bepaald aangaande de opleiding der viermaanders.

De compagnies-commandant onderwerpt de tot korte oefening ingelijfde miliciens (viermaanders) zoodra doenlijk aan een grondig onderzoek, ter beoordeeling van de mate hunner geschiktheid, om de oefeningen bij de compagnie te gelijker tijd met de achtmaanders regelmatig te kunnen volgen. De bataljons-commandant doet de viermaanders, die de oefeningen bij de compagnie nog niet kunnen volgen, bataljongwijze vereenigen en in klassen splitsen naar gelang van den graad hunner geoefendheid.

De viermaander, die zoover gevorderd is, dat hij naar het oordeel van den bataljons-adjutant bij zijne compagnie kan intreden, wordt daartoe door dezen officier aan den bataljons-commandant voorgedragen, die hieromtrent beslist, na inwinning van het advies van den betrokken compagnies-commandant.

Uit het vorenstaande blijkt, dat bij de opleiding der viermaanders wel degelijk overal van eenzelfde hoofdgedachte wordt uitgegaan, en dat die opleiding is geregeld geheel overeenkomstig de wenschen der leden, die meenen, dat kan worden volstaan met de bepaling, „dat de viermaanders geleidelijk, naar mate van hunne geoefendheid, bij de achtmaanders zouden moeten worden ingedeeld.”

Dat intusschen het tijdstip, waarop die indeeling plaats heeft, zeer kan afwisselen, is duidelijk. Sommige viermaanders kunnen spoediger dan andere, eveneens tot korte oefening ingelijfden, in het compagniesverband optreden, wat in de eerste plaats verband houdt met het bestaan van twee soorten viermaanders, nl. *met* en *zonder* diploma van voldoende vóorgeoefendheid. Voorts werken hiertoe mede meerdere of mindere bevattelijkheid, aanleg, lust en lichamelijke geschiktheid, terwijl natuurlijk ook factoren, als verblijf in het hospitaal, verlof wegens ziekte, als anderszins, hun invloed doen gelden. Zelfs is het geval voorzien, dat de viermaander gedurende zijne eerste oefening de voor het volgen van de oefeningen der compagnie vereischte geschiktheid feitelijk niet verkrijgt. In het zoeven genoemde voorschrift is daaromtrent bepaald, dat de compagnies-commandant aanteekening houdt van de viermaanders, die bij vertrek met tijdelijk verlof, door langdurig verlof als anderszins, achterlijk zijn in geoefendheid, waarop met hunne opleiding garnizoensgewijze, d.w.z. buiten het compagniesverband, wordt voortgegaan — overeenkomstig eene door den commandeerende-officier ter plaatse te treffen regeling — zoodra zij voor het blijvend gedeelte, dan wel voor herhalingsoefening of om andere redenen, weder onder de wapenen zijn gekomen, en zulks tot zij in staat zijn, om de oefeningen bij de compagnie regelmatig te kunnen volgen.

Waar, zooals hiervoren is omschreven, dus ieder man op zich zelf moet worden beschouwd en beoordeeld, is het bij het bestaande systeem noch

wenschelijk noch raadzaam, ten deze meer te centraliseeren en daardoor de, voor de geoefendheid hunner onderhebbenden verantwoordelijke, korpscommandanten, aan wier oordeel en initiatief de verdere uitvoering dezer gelegenheid moet worden overgelaten, daarbij aan banden te leggen.

Bij dat systeem toch vormen in de verschillende afdelingen de achtmaanders de overal vrijwel gelijkwaardige kern, waarbij de viermaanders zich geleidelijk aansluiten en daarin opgaan.

Daar echter ook aan deze wijze van handelen bezwaren zijn verbonden, maakt het bij den ondergeteekende een punt van overweging uit, om, althans bij wijze van proef en desnoods te beginnen bij enkele korpsen van eenzelfde lichte, alle viermaanders in te deelen bij een zeker aantal compagnieën en de achtmaanders bij de overige compagnieën.

§ 20. *Blijvend gedeelte.*

Dat bij de bereden korpsen de daarbij ingelijfd, die laatstelijk den bij art. 107 der Militiewet 1901 bepaalden tijd onder de wapenen hebben doorgebracht, allen voor het blijvend gedeelte onder de wapenen worden gehouden, is noch met art. 107, noch met art. 109 der wet in strijd, mits dat verblijf onder de wapenen niet langer duurt dan zes maanden en het totale maximum van 7500 man voor het blijvend gedeelte niet overschreden wordt.

§ 21. *Groote manoeuvres en andere oefeningen.*

Zooals reeds in de Memorie van Toelichting is gezegd, werd aanvankelijk bij het opmaken der *begrooting voor 1906*, om der kosten wille, van het houden van groote manoeuvres in het jaar 1906 afgezien. De ondergeteekende is evenals zijn ambtsvoorganger van gevoelen, dat het te betreuren zou zijn, bijaldien groote manoeuvres niet geregeld konden worden gehouden. Nadere overweging heeft hem echter tot de overtuiging gebracht dat het, geheel onafhankelijk van de kosten-quaestie, aanbeveling verdient, zich in 1906 te bepalen bij het wapen der infanterie tot bataljons- en regimentsoefeningen.

Bij het ontwerpen der manoeuvres wordt zooveel doenlijk naar zuinigheid gestreefd. De grootste onkosten worden veroorzaakt, in de eerste plaats door het vervoer der troepen en in de tweede plaats door de toelagen aan het personeel.

Aan het rechtstreeksch betalen van de kosten voor het vervoer is niet te ontkomen, dan bij Staatsexploitatie der spoorwegen. Het aantal dagen gedurende welke de manoeuvres plaats hebben is op deze rubriek der kosten van weinig invloed.

Het laatste is uit den aard der zaak wél het geval met de kosten veroorzaakt door de toelagen aan het personeel. Het aantal manoeevredagen is echter in de laatste jaren al zeer gering — in het loopende jaar zes manoeevredagen — en de toelagen zijn niet voor inkrimping vatbaar.

Laat men de troepen marcheeren van en naar het manoeevretrein, dan stijgt daarmee het bedrag der toelagen en gaan voorts de dagen, gedurende welke wordt gemarcheerd, verloren voor andere oefeningen. Buitendien wordt, zooals hierna bij art. 57 uiteengezet zal worden, bij marcheeren vooral voor de troepen te voet, al spoedig meer betaald aan inkwartiering, dan het spoorwegvervoer zou vorderen.

Intusschen zal ook voor het vervolg ten deze zuinigheid worden betracht, voor zoover dit slechts uitvoerbaar is, zonder nadeel te doen aan het nut der oefeningen.

De manoeuvres worden gehouden op terreinen, die zonder te groote kosten kunnen worden betreden en die — met inachtneming van de noodige afwissing — op niet te groote afstanden der verschillende garnizoenen liggen.

Het nut der groote manoeuvres moet hoofdzakelijk worden gezocht in de gelegenheid, die zij geven tot het beoefenen der troepenleiding meer in het groot. Daarvan toch is in oorlogstijd de uitslag in de eerste plaats afhankelijk, en zij is niet anders afdoende te leeren dan door oefening *met troepen*.

Aan manoeevreren in polderterrein is het groote bezwaar verbonden, dat — wil men zich niet beperken tot de wegen, wat zeer ten nadeele is van de oefening — de kosten aanmerkelijk stijgen ten gevolge van de schade,

toegebracht door het betreden der terreinen; nog daargelaten, dat het dikwijls uiterst moeilijk en zelfs onmogelijk is voor dit laatste de toestemming der eigenaars te verkrijgen.

Dit bezwaar wordt reeds thans in hooge mate gevoeld bij de oefeningen der in het polderland gelegen garnizoenen.

Het medevoeren van de ransels op wagens, heeft het bezwaar dat de treinen zeer worden uitgebreid en de colonnes daardoor aanmerkelijk worden verlengd. Op iedere duizend man toch heeft men 18 wagens met twee paarden of 27 karren met één paard noodig, om de ransels zoo op te laden, dat de voertuigen den troep kunnen bijhouden.

Houdt men al die wagens in de troepencolonne, dan wordt de gevechtsvaardigheid daardoor zeer geschaad; laat men de wagens achter dan moet men er op voorbereid zijn, dat de soldaat na afloop van den dagmarsch niet over zijn ransel zal kunnen beschikken.

Is intusschen voor eene oorlogshandeling snelle verplaatsing gewenscht of noodzakelijk, dan mag men niet schromen, de ransels desnoods achter te laten en er is dan ook geen bezwaar tegen, dit bij de manoeuvres een enkele maal toe te passen, wanneer geene verandering in de dislocatie der troepen plaats heeft. Het komt zelfs gewenscht voor dit te doen, vermits daardoor de aandacht op deze aangelegenheid gevestigd blijft. Daar echter de soldaat de ransel moet kunnen dragen, moet hij daarin ook worden geoefend. Hierbij zij nog aangeteekend, dat de bepakkings van den Nederlandschen infanterist behoort tot de lichtste van die van alle Europeesche legers.

Dat reeds beperking plaats heeft bij het houden van cavalerie-manoeuvres, kan blijken uit het feit, dat, terwijl zij in de laatste tijden slechts om het jaar plaats grijpen, zij nu reeds in twee achtereenvolgende jaren niet zijn gehouden.

Terreinen, waarop gezaaid of jong hout voorkomt, mogen niet worden betreden. Is dit noodig, dan zal er bij toekomstige cavalerie-manoeuvres opnieuw aan worden herinnerd.

Bij de oefeningen te Assen wordt herhaaldelijk gebruik gemaakt van particuliere terreinen, die tevens worden bejaagd ten deele door de eigenaars, ten deele door eene jagersvereniging. Waar nu de eigenaars het betreden van hunne terreinen ten dienste van militaire oefeningen zouden kunnen verbieden, doch dit ter wille van de goede zaak niet doen, is, ter tegemoetkoming aan deze welwillendheid, dit jaar bepaald, dat op de eerste drie dagen van de opening der jacht geen gebruik zou worden gemaakt van losse patronen. Overigens is met het oog op jachtaangelegenheden aan het gebruik van losse patronen niet de minste beperking opgelegd.

Officieren, die deelnemen aan manoeuvres, ontvangen gedurende dien tijd eene toelage, bedragende:

	gehuwd	ongehuwd
voor een opperofficier	f 6,00	f 5,00
„ „ hoofdofficier	„ 4,00	„ 3,00
„ „ kapitein of luitenant	„ 2,50	„ 2,00

De officieren moeten tijdens de manoeuvres voor eigen rekening in hun *onderhoud* voorzien.

Het bedrag van de toelage wordt voor den *leider* van de oefeningen verhoogd met f 3 wanneer hij is opperofficier of kolonel, met f 2 wanneer hij eenen lagere rang bekleedt.

Indien de officieren mede voor eigen rekening in hunne *huisvesting* moeten voorzien, worden de bovenvermelde toelagen deswege, over de dagen waarop zulks het geval is, met f 2 verhoogd.

Onderofficieren en mindere militairen worden tijdens de manoeuvres steeds voor Rijksrekening gehuisvest en gevoed.

Zij ontvangen gedurende dien tijd tevens eene toelage, bedragende:

	gehuwd	ongehuwd
voor een adjudant-onderofficier	f 0,45	f 0,15
„ „ ander onderofficier	0,38	0,08
„ „ korporaal of soldaat	0,28	0,03

Terwijl uit het bovenstaande kan blijken, dat de in het verslag vermelde bedragen niet juist en onvolledig zijn, geeft de ondergeteekende als zijne meening te kennen, dat hij de omstandigheden, waaronder, en het doel, waarvoor de toelagen worden gegeven in aanmerking genomen, de verhouding tusschen de vastgestelde bedragen juist acht.

§ 22. *Beperking van wachtdiensten.*

Ten opzichte van den garnizoensdienst, meer in het bijzonder van den wachtdienst, zal de ondergeteekende ten ernstigste streven naar het betrachten van den grootst mogelijken eenvoud, niet alleen voor wat de residentie betreft, maar ook elders.

Vóór het verschijnen van het Voorloopig Verslag was dezerzijds o. m. dan ook reeds in overweging genomen en nagegaan, in hoeverre in normale tijden op andere wijze ware te voorzien in den *pikeldienst*.

Bereids zijn bevelen gegeven om in genoemde tijden het toezicht over de wachten — voor zooveel noodig — op te dragen aan de officieren van den plaatselijken staf, meer in het bijzonder aan de plaatselijke adjudanten of aan hen, die als zoodanig fungeren.

In verband daarmee wordt derhalve o. a. te 's Gravenhage de dienst van kapitein van piket onder normale omstandigheden niet verricht.

Hoewel de ondergeteekende geenszins kan onderschrijven, dat het verrichten van een bevolen dienst (in casu patrouilledienst) bij de onderofficieren verbittering zou wekken, omdat zij daardoor in hunne vrijheid worden bemmerd, zoo vermeent hij toch, dat, in gewone tijden, naar beperking van den patrouilledienst moet worden gestreefd en zijn in dien geest dan ook reeds de noodige bevelen gegeven.

Voor wat de wachtllokalen betreft, zoo vereenigt de ondergeteekende zich met het oordeel van de leden, die meenden dat het gebrekkige van de wachtllokalen door enkele leden overdreven is voorgesteld en de inrichting dier lokalen daarentegen aan billijke eischen voldoet.

Genoemde lokalen toch zijn niet anders te beschouwen dan als verblijven voor personeel, hetwelk hoogstens 24 uur in dienst is. Indien dit personeel daar behoorlijk beschutting tegen het weder, gelegenheid tot bijna geheel gekleed rusten (voor zooveel dit veroorloofd is), berging voor eventueel af te leggen kledingstukken en verder goede verpleging vindt, dan voldoen die lokalen — en dit is overal het geval, voor zoover hem bekend — z. i. aan billijke eischen.

In dit licht beschouwd, is ook de inrichting van het wachtlokaal op de Waalsdorpsche vlakte zeer voldoende te achten. Sedert 1 September ll. wordt dat lokaal verlicht door een petroleumlamp.

Aangaande de voeding der wacht op de evengenoemde vlakte zij het volgende medegedeeld.

De wacht trekt op te 4 uur n. m. Het middagmaal is des zomers dan genomen om 12 u. 30; des winters om 3 uur n.m.

De wacht neemt bij het optrekken mede een gedeelte van het ration brood, hetwelk den man des morgens voor 24 uur is uitgereikt, benevens ongezette koffie, welke laatste door den kampwachter bereid wordt.

De morgen- en middagmaaltijden (deze laatste alleen des zomers, des winters eet de wacht na terugkeer in de kazerne) worden onderscheidenlijk ongeveer 8 u. v.m. en 12.30 u. n.m. gebracht in een gesloten wagen, waarin zich een etendrager, voorzien van een stoof met vuur bevindt.

Tusschen middag- en morgenmaaltijd wordt, ook in het garnizoen, niet anders dan koffie verschaft.

Tegen verveling op wacht kan de man zelf waken door het medenemen van lectuur, die hij, desverlangd, uit de cantine kan bekomen.

Het denkbeeld, vervat in de slotalinea dezer paragraaf, om de verschillende compagnieën van een regiment beurtelings met het verrichten van den wachtdienst te belasten, kan bezwaarlijk algemeene toepassing vinden, vermits de aantallen compagnieën in de verschillende garnizoenen aanwezig en de aantallen der daarbij dienstdoende manschappen op verschillende tijdstippen van het jaar geheel uiteenloopen en geen verband houden met de aantallen en de sterkte der te bezetten wachten. Doch ook zonder dat, kan — en zulks

wordt gedaan — bij de regeling van de oefeningen, voor zooveel noodig en wenschelijk, met den nog komenden wachtdienst rekening worden gehouden.

§ 23. Keuring van lotelingen.

Aan den door enkele leden geuiten wensch, om een gestreng onderzoek te doen instellen naar de vreemdsoortige dingen, die ten aanzien van de keuring van lotelingen zouden geschieden in de provincie Groningen, is door den ondergeteekende voldaan.

Dit onderzoek is nog in gang. Evenwel stelt de ondergeteekende zich voor, de uitkomsten van dat onderzoek, zoodra het is beëindigd, ter kennis van de Kamer te brengen.

Het denkbeeld van den heer VAN VLIJMEN, om in de Militiewet het beginsel op te nemen, dat alle lotelingen voor den militieraad komen om daar geneeskundig te worden onderzocht, welk denkbeeld werd ontwikkeld in zijne afzonderlijke Nota, toegevoegd aan het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp tot aanvulling en wijziging der Militiewet (Gedrukte Stukken, Zitting 1903—1904 — 57), is zeer uitvoerig behandeld onder § 2, 5°, van de Memorie van Antwoord op dat Verslag.

Daar ter plaaise is, naar dezerzijds gemeend wordt, op de meest overtuigende wijze aangetoond, welke overwegende bezwaren er in verschillende opzichten bestaan tegen de verwezenlijking van dat denkbeeld.

De ondergeteekende wenschte zich ten deze te gedragen aan hetgeen zijn onmiddellijke ambtsvoorganger over het denkbeeld in het midden bracht, in de zitting der Tweede Kamer van 20 December 1902 ¹⁾.

Tweeërlei uitlatingen van de rede van dien bewindsman verdienen hier de bijzondere aandacht.

De eerste luidt: „Eigenlijk behoort deze zaak thuis bij het Departement van Binnenlandsche Zaken.”

De tweede luidt: „Reeds in 1890 is dit punt in den breede besproken en overwogen en is toen besloten in het stelsel geen verandering te brengen, en ook thans acht ik dergelijke verandering ongewensch.”

Deze laatste uitdrukking onderschrijft de ondergeteekende geheel.

§ 24. Keuring van levensmiddelen.

Volgens de voorwaarden van levering moet de koffie ten behoeve van de soldatenmenages bestaan uit een mengsel van goed gebrande Braziliaansche en van — hoogstens voor een derde gedeelte — Afrika-koffie, in den handel bekend als goede koffie, tweede soort. Er mogen slechts weinig gebroken boonen en geen slechte boonen in voorkomen. Door de inschrijvers moeten uiterlijk 4 dagen vóór de aanbesteding aan den aanbesteder worden toegezonden een verzegeld monster van 2 hectogram gebrande koffiëboonen van de aangeboden soort, alsmede een verzegeld monster ongebrande koffiëboonen van 2 hectogram, van dezelfde soort en in dezelfde verhouding gemengd als het monster gebrande boonen. De monsters worden vóór het uur der aanbesteding door de daarvoor door den Minister van Oorlog aangewezen keuringscommissie gekeurd. De monsters, welke *niet* aan de gestelde eischen voldoen, worden buiten aanmerking gelaten en de daarbij behoorende inschrijvingsbiljetten worden *ongeopend* ter zijde gelegd.

Bij de op 10 Maart l.l. door den intendant in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie gehouden *openbare* aanbesteding bleek, dat voor de levering van koffie het laagst was ingeschreven voor f0,54⁸⁵ per K.G.; de daarop volgende inschrijving bood de levering aan voor f0,57⁵.

Na bekendmaking van den uitslag der inschrijving trad de op een na laagste inschrijver op zeer ongepaste wijze tegen den laagsten inschrijver op, door, in tegenwoordigheid van de commissie van keuring en van de inschrijvers, aan dezen op hoogen toon toe te voegen, dat hij hem tartte voor dien prijs goede koffie te leveren.

Ongeveer eene maand later kwam de bedoelde persoon ten bureele van den aanbesteder, vertoonde een monster koffie en verklaarde, dat die koffie

¹⁾ Handelingen 1902—1903 — II, blad. 763.

aan de militairen werd geleverd en niet aan de gestelde eischen voldeed, terwijl hij op zeer aanmatigenden toon vroeg, wat in deze door den intendant zou worden gedaan.

Het feit, dat men hier te doen had met eenen teleurgestelden concurrent, gaf den intendant aanleiding tot de mededeeling, dat de wijze, waarop de betrokken keuringscommissie de keuring had verricht, door hem niet in twijfel werd getrokken, te meer nog omdat het door hem zeer onwaarschijnlijk werd geacht, dat het vertoonde monster werkelijk afkomstig was van aan het leger geleverde koffie.

Een particulier toch zou niet dan op ongeoorloofde wijze daarvan in het bezit kunnen geraken.

De inschrijver gaf daarop den intendant te kennen, dat hij zich tot den Minister van Oorlog zou wenden en eene campagne in de dagbladen zou openen om bekend te maken, op welke wijze met de leveringen aan het leger werd omgesprongen.

Hij heeft daarna bij gelegenheid van eene door den ondergeteekende verleende audiëntie zijne hierboven omschreven zienswijze kenbaar gemaakt.

Na het verleende onderhoud heeft de ondergeteekende den hoofdintendant opgedragen, een onderzoek in te stellen naar de hoedanigheid van de koffie, welke in de verschillende garnizoenen wordt verstrekt.

Nog vóór den afloop van dit onderzoek werd van den bedoelden inschrijver een request, gedagteekend 29 September 1905, ontvangen, om den ondergeteekende opmerkzaam te maken op een bericht in de *Utrechtsche Courant* van 22 September 1905, betreffende de verstrekking van slechte aardappelen aan het garnizoen te Utrecht.

Ook te dier zake werd een onderzoek bevolen.

Omtrent een en ander is den ondergeteekende het volgende gerapporteerd.

Koffie. Zoowel door de intendanten, toezienende-chefs van de militaire magazijnen van levensmiddelen, als door den hoofdintendant persoonlijk is de in de militaire magazijnen van levensmiddelen voorhanden koffie onderzocht en bevonden te voldoen aan de eischen, in de voorwaarden van levering omschreven. Van de zijde van de korpsen is geen enkele klacht over de hoedanigheid der verstrekte koffie vernomen.

Aardappelen. Op 20 September ll. zijn de aardappelen, geleverd voor het garnizoen te Utrecht, door den officier, met de keuring belast, goedgekeurd, ook na het nemen van eene kookproef. De aardappelen werden echter bij de veld-artillerie, na het koken, afgekeurd, omdat zij een onaangenamen reuk verspreiden. De met de keuring belaste officier had geen onaangenamen reuk bespeurd en ook de andere korpsen hadden daarover niet geklaagd.

In vervanging van de afgekeurde aardappelen zijn de noodige levensmiddelen voor rekening van den aannemer aangekocht.

In de volgende dagen heeft nog tweemaal afkeuring van aardappelen, nu door den officier met de keuring belast, plaats gehad en sedert dien tijd heeft de levering geen reden tot afkeuring meer gegeven.

Indien de bovenbedoelde inschrijver met de inzending van zijn request minder voortvarend ware geweest, zou hij de gelegenheid hebben gehad, vooraf kennis te nemen van een bericht, voorkomende in de *Utrechtsche Courant* van 23 September 1905: luidende: „*Smakelijk eten.* Onder dezen titel namen wij gisteren van een onzer gewone (*niet-militaire*) berichtgevers een berichtje op over het afkeuren van aardappelen in de kazerne der veld-artillerie.

„Het blijkt ons achteraf, dat onze berichtgever ons verkeerd heeft ingelicht. 't Feit zelf, dat de aardappelen voor het middagmaal werden afgekeurd, is waar. Doch dat ze te voren door een intendant waren goedgekeurd is onwaar, de intendance heeft zelfs met het keuren van aardappelen niet te maken.

„Daarbij is ons te goed bekend, hoe uitnemend tegenwoordig vooral in dit garnizoen, voor het eten der manschappen wordt gezorgd, dan dat wij den onverdienden blaam, aldus misschien op de intendance geworpen, niet levendig zouden betreuren.

„Wat het feit zelf betreft, willen we nog opmerken, dat juist door het verstrekken van ander eten, aan de manschappen (voor warm eten was natuurlijk geen tijd meer) aangetoond wordt, hoe nauwlettend er tegenwoordig gezorgd wordt voor deugdzame voeding.”

Blijkbaar is dit bericht ook ontgaan aan de aandacht van de leden, die het feit betreffende de plaats gehad hebbende afkeuring meenden in herinnering te moeten brengen.

De ondergeteekende meent door de vorenstaande uiteenzetting der feiten tevens een antwoord te hebben gegeven op de eerste drie der gedane vragen. Wat de laatste vraag betreft wordt aangeteekend dat de commissiën van keuring van levensmiddelen bestaan uit deskundige officieren. De commissiën zijn wijders bevoegd, zich bij het keuren van de artikelen door andere deskundigen te doen voorlichten.

§ 25. Zelflaadpistolen.

Ter beantwoording van het verzoek van verschillende zijden om te mogen vernemen, of, nu de proefneming met het Parabellumpistool als geëindigd kan worden beschouwd en de rapporten omtrent de verkregen resultaten zeker reeds zullen zijn ingekomen, tot de invoering van dit pistool zal worden overgegaan, zij medegedeeld, dat, zooals werd ondersteld, reeds is besloten tot invoering van zoodanig pistool, kaliber 9 m.M. Waar aanschaffing van vuistvuurwapenen *negens gebrek aan voorraad* onvermijdelijk was, moest beslist worden, of het nieuwere type, automatische pistolen, dan wel het oudere en ook eenigszins verouderde stelsel, revolvers, zou worden besteld.

Dat in dezen inderdaad met groote bedachtzaamheid te werk is gegaan, moge uit het navolgende blijken.

Nadat in 1899 was besloten tot een vergelijkend onderzoek van zelflaadpistolen, werden de stelsels Roth, Bergmann, Borchardt-Lueger (Parabellum), Mauser, Sömmerda, Schwarzlose, Mannlicher en Browning, sommige in meer dan een model, beproefd bij de werkplaatsen voor draagbare wapenen, bij de normaal-schietschool en bij den troep. De uitslag van dat vergelijkend onderzoek, dat ten vorigen jare reeds is geëindigd, was, dat het Parabellumpistool voor invoering geschikt werd bevonden. Alvorens daartoe evenwel definitief over te gaan, besloot de ambtsvoorganger van den ondergeteekende, ook om een oordeel te kunnen vestigen over de deugdelijkheid van het wapen bij levering in het groot, een belangrijker aantal pistolen dan te voren was onderzocht, te onderwerpen aan eene nadere beproeving bij de reeds genoemde inrichtingen en bij een tweetal regimenten infanterie. Rond 170 pistolen met bijbehorende munitie werden daartoe aangeschaft.

Ook de uitslag van deze proefneming was alleszins gunstig. Slechts een van de 32 compagnies-commandanten, die omtrent het pistool rapporteerden, grondde een ongunstig oordeel op het gevaar, hetwelk het wapen zou kunnen opleveren voor de partij die het gebruikt, uit hoofde van de gemakkelijke wijze, waarop het afgaat *in handen van weinig geoefenden*. Elk vuurwapen en in het bijzonder elk vuistvuurwapen moet echter in handen van weinig geoefenden gevaarlijk worden geacht. Waar aan zoodanig wapen de eisch moet worden gesteld, dat daarmede gemakkelijk en vlug eenige schoten achtereen kunnen worden gedaan, terwijl de uitwerking zoodanig moet zijn, dat de tegenstander onmiddellijk buiten gevecht wordt gesteld, mag een pistool, dat aan die eischen ten volle voldoet, niet worden afgekeurd omdat deszelfs goede eigenschappen, bij verkeerd gebruik, ook schaduwzijden vertoonen.

Wat betreft de vraag, of naast snelvuurkanonnen en snelvuurgeweren ook nog snelvuurpistolen noodig worden geacht, zij opgemerkt, dat de invoering niet is voortgesproten uit behoefte aan een wapen, waarmede sneller dan met de revolver kan worden gevuld; zij was, zooals hiervoren reeds is vermeld, een gevolg van een gebrek aan vuistvuurwapenen, hetwelk door de uitbreiding van het leger en de instelling van de landweer in belangrijke mate is toegenomen. *Vervanging* van revolvers door zelflaadpistolen heeft dan ook niet plaats. De revolvers, welke door invoering van het Parabellumpistool in de eerste plaats bij korpsen van het wapen der infanterie, beschikbaar komen, zullen worden gebruikt om in de bewapening van andere troepenafdeelingen te voorzien.

Naar aanleiding van het verzoek om inlichtingen nopens het benodigde aantal pistolen en het totaal bedrag van de aan de invoering van het wapen verbonden kosten zij medegedeeld, dat vooralsnog kan worden volstaan met

geleidelijke aanschaffing van nog 3800 zelflaadpistolen. Daarmede is eene uitgave gemoeid van f 134.000, welke over eenige dienstjaren kan worden verdeeld. Bij de beoordeeling van deze opgave mag niet uit het oog worden verloren, dat, indien geen zelflaadpistolen worden aangeschaft, een gelijk aantal revolvers zal moeten worden verkregen, hetwelk dan later als te eeniger tijd het stelsel der revolvers voorgoed mocht worden verlaten, weder zal moeten worden buiten gebruik gesteld.

De ongeveer 170 pistolen, welke in 1904 zijn aangeschaft, en in den voorraad zijn overgegaan, niet medegerekend, heeft de aanschaffing van proefwapenen en proefmunitie rond f 1470 gekost. Deze aanschaffing is bestreden uit de artikelen: „Aanschaffing van draagbare wapenen met toebehooren” en „Aanschaffing van patronen voor draagbare vuurwapenen met toebehooren”.

Het overleggen van de op verschillende tijdstippen sedert het jaar 1900 uitgebrachte verslagen nopens de onderzochte stelsels, acht de ondergeteekende niet doeltreffend, omdat in die stukken vele punten van technischen aard en allerlei, ten deele niet meer actueele bijzonderheden worden behandeld, slechts van waarde voor deskundigen, volkomen op de hoogte van de inrichting van de beproefde wapenen. Tegen het ter inzage verstrekken van de slot-adviezen bestaat bij den ondergeteekende evenwel geen bezwaar.

§ 26. *Omvang der administratie.*

Ten aanzien van de hier gemaakte opmerkingen moet onderscheiden worden tusschen de dienstcorrespondentie en de administratie.

De eerste is ongetwijfeld in de laatste jaren sterk toegenomen, mede ten gevolge van de velerlei bemoeiingen, welke aan de chefs zijn opgelegd moeten worden in het belang van hun, uit verschillende categorieën bestaand, personeel.

Dat aan verantwoordelijke chefs, ten gevolge van deze bezigheden, de tijd zou ontbreken, om zich met de oefeningen van den troep te bemoeien, is ongetwijfeld zeer overdreven, al moet erkend worden, dat velen hunner een drukken werkkring hebben.

Ten einde te gemoet te komen aan de bezwaren, die worden ondervonden door het aan den eigenlijken dienst onttrekken van personeel, is in de laatste twee jaren het aantal vaste schrijvers uitgebreid, terwijl door de aanschaffing van schrijfmachines getracht wordt, meerderen arbeid te leveren zonder verdere uitbreiding van personeel.

Moet niettemin ander personeel voor den hierbedoelden arbeid worden aangewezen, dan doet zich het gemis daarvan bij den troep zeer zeker gevoelen, ten gevolge van het bij de korpsen bestaande incompleet aan kader.

Intusschen zal de aandacht van de legerautoriteiten nogmaals op deze aan gelegenheid worden gevestigd, ten einde zooveel mogelijk tot beperking van schrijfwerk te geraken. Dat er veel moet geschreven worden heeft het leger evenwel met alle takken van dienst tegenwoordig gemeen, en zal wel niet geheel zijn te ontgaan. Uitbreiding van schrijfwerk is overal aan de orde, getuige het staatsstuk, waarop deze Memorie het antwoord vormt.

Het uitvaardigen van een verbod, als bedoeld in de slotalinea dezer paragraaf, wordt echter dezerzijds onnoodig geacht, en zou in de practijk aanleiding tot moeilijkheden geven.

Briefwisseling toch, tusschen hoofdofficieren en kapiteins (ritmeesters) met hunne onderhebbende officieren zal noodig blijven in die gevallen, waarin de belangrijkheid van het onderwerp eene schriftelijke behandeling eischt.

Dat de hierbedoelde correspondentie echter tot enkele gevallen beperkt en dus uitzondering moet blijven, wil ondergeteekende gaarne onderschrijven.

De administratie wordt verricht door het daarvoor aangewezen administratief personeel, zoodat ten behoeve daarvan geen ander personeel aan den gewonen dienst behoeft te worden onttrokken.

Er wordt naar gestreefd, ook de administratieve werkzaamheden, verbonden aan de verantwoording van gelden en goederen, zooveel mogelijk te beperken. Ten einde daartoe te geraken, is, sedert 1 Januari 1905, bij enkele korpsen van het leger een voorschrift in beproeving, ten aanzien van de ver-

strekking van gelden voor de betaling van soldij, enz., en voor de verantwoording van soldij, brood, levensmiddelen, fourage en toelage voor kleeding en uitrusting.

Dat voorschrift is samengesteld naar de inzichten van de Staatscommissie van 1899.

Het is echter nu reeds gebleken, dat de gewijzigde verantwoording van soldij, enz., niet heeft geleid tot vereenvoudiging, weshalve dit gedeelte van de gewijzigde voorschriften niet kan worden ingevoerd.

Zoolang in de comptabiliteitsstukken, ten opzichte van ieder man in het bijzonder, moet worden aangetoond dat niet meer is betaald en verstrekt dan waarop hij volgens de bestaande voorschriften aanspraak kan maken, zal het voeren van de administratie steeds veel arbeid blijven vorderen.

Zooals boven is gezegd, wordt er echter ook ten aanzien van deze aangelegenheid naar gestreefd, zooveel mogelijk vereenvoudiging aan te brengen.

§ 27. *Verhouding tusschen de militaire macht en het burgerlijk gezag.*

Naar aanleiding van de hier gedane vraag kan worden medegedeeld dat het ontwerp van wet tot vaststelling van verplichtingen en bevoegdheden van de militaire macht bij haar optreden tot hulp van het burgerlijk gezag en ten aanzien van de burgerij, gehandhaafd blijft.

§ 28. *Compagnie administratietroepen.*

Bij mobilisatie zal in 20 onderofficiersplaatsen bij de administratietroepen worden voorzien door aanwijzing van administrateurs van in dat geval op te heffen verplegingsinrichtingen en voorts van leerlingen-onderofficieren van den hoofdcursus, die voor den dienst der militaire administratie worden opgeleid. Het is dus zeer wel mogelijk, dat voor de hierbedoelde oorlogsbestemming ook leerlingen van den hoofdcursus zouden moeten worden aangewezen. Het zal wel geen betoog behoeven, dat de leerlingen die voor het bovengenoemd dienstvak worden opgeleid — hun aantal bedraagt thans 26 — die een cursus van 2 jaren doorloopen, bij mobilisatie niet allen geschikt zouden zijn te achten, om tot tweede-luitenant-kwartiermeester te worden benoemd.

Voor zooverre daaraan behoefte bestaat, kan dat wel geschieden met die leerlingen, die daartoe de vereischte geschiktheid bezitten.

§ 29. *Gelegenheid om klachten te uiten.*

Gelegenheid tot het brengen van klachten en grieven ter kennis van den *compagnies-, eskadrons- en batterij-commandant* bestaat dagelijks voor elkeen die zich hiertoe aanmeldt. Hiervoor zijn geen afzonderlijke bepalingen in het leven te roepen.

§ 30. *Late indiening van de Vestingbegrooting.*

Ook door ondergeteekende wordt het betreurd, dat, in verband met den datum van zijn optreden, het wetsontwerp tot vaststelling der begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel dit jaar later dan in andere jaren is ingediend.

ARTIKELEN.

1STE AFDEELING.

Toelage van officieren.

Art. 2. Het wordt dezerzijds billijk geacht dat het officieren-personeel werkzaam bij het Departement, waarvan dikwijls zeer veel inspannende arbeid wordt gevorderd, eene toelage geniet.

Het thans daartoe uitgetrokken zeer bescheiden bedrag is zeer zeker eene welverdiende belooning en het komt dan ook niet gewenscht voor tot het nemen van eene proef, als door sommige leden bedoeld, over te gaan.

Bevordering van ambtenaren.

Het ligt in de bedoeling, het hiergenoemde bedrag van f 500 en het vrijvallend traktement van een commies, die met ingang van 1 Januari 1906 den dienst met pensioen zal verlaten, aan te wenden tot:

bevordering van een commies tot hoofdcommies, van een adjunct-commies tot commies en van een eerste-klerk tot adjunct-commies, en

traktementsverhooving, ad f 100 voor ieder, van twee hoofdcommiezen, twee commiezen en eenige adjunct-commiezen, die, gedurende twee jaren of langer, op hun tegenwoordig traktement, — zijnde voor het meerendeel het minimum van de aan hunnen rang verbonden jaarwedde — hebben gediend.

De eerstbedoelde ambtenaar, die is aangewezen als waarnemend hoofd der IXde afdeling, Comptabiliteit, verdient ten volle de hem toegedachte rangsverhooving, met het oog op den hem toevertrouwd werkkring; de beide anderen die voor bevordering in rang in aanmerking worden gebracht, kunnen daarop eveneens billijke aanspraken doen gelden.

Ten einde bij de toekenning van de voorgenomen traktementsverhoovingen de billijkheid te betrachten jegens hen die gelijke aanspraken hebben, wenschte de ondergeteekende te kunnen beschikken over een bedrag van f 500 hoven hetgeen door vorenbedoelde vacature zal vrijvallen.

Aanstelling van tweede-klerken.

Dat sommige leden niet zonder verwondering hadden gezien, dat, met het oog op de steeds toenemende werkzaamheden — hoofdzakelijk in verband met de Militie- en Landweewetten — aanstelling van een viertal tweede-klerken noodzakelijk wordt geacht, is waarschijnlijk alleen een gevolg van de onbekendheid dier leden met de uitgebreidheid van de werkzaamheden, verbonden aan de uitvoering van evengemelde wetten.

Dat die werkzaamheden zich in het jaar 1906 nog sterk zullen uitbreiden, zal aan genoemde leden duidelijk worden, als zij kennis nemen van de „Opgave,” bij deze Memorie als Bijlage B gevoegd. Die Bijlage toch doet zien, dat, terwijl in het loopende jaar 35550 dienstplichtigen onder de wapenen zijn geweest, hun aantal in het volgende jaar 66507 zal bedragen.

Al laat men nu alle verdere werkzaamheden, welke, voor het Departement van Oorlog, zijn verbonden aan het onder de wapenen komen van bijna het dubbel aantal dienstplichtigen, buiten aanmerking, en vestigt men alleen de aandacht op het instituut der vergoedingen, dan volgt uit de bovengemelde „Opgave,” dat, vergeleken bij het jaar 1905, er in het jaar 1906 ongeveer het dubbele aantal — d. i. plm. 20000 — aanvragen om vergoeding zijn te wachten. En waar de ondergeteekende de verzekering kan geven, dat, in het loopende jaar, het personeel met de behandeling daarvan belast, het uiterste heeft gepraeesteerd, kan het niet bevreemden, dat eene uitbreiding van het aantal ambtenaren met een viertal personen niet alleen alleszins gerechtvaardigd moet worden geacht, maar zelfs zeer matig moet worden genoemd.

Ter voldoening aan het verzoek, door sommige leden gedaan, om eene opgave te mogen ontvangen van het aantal ambtenaren, met vermelding van ieders rang en bezoldiging, dat tot dus verre geheel of hoofdzakelijk in verband met de Militie- en Landweewetten aan het Departement is aangesteld, zij medegedeeld, dat, sedert 1 Januari 1902, bij de VIIde afdeling van het Departement zijn geplaatst:

- 1 hoofdcommies (traktement f 2700);
- 10 tweede-klerken (traktement f 400—f 600);
- 10 tijdelijke schrijvers (niet militairen) op een daggeld van f 0.75;
- 3 idem (gepensioneerde onderofficieren) op een daggeld van f 1.00;
- 2 gedetacheerde onderofficieren, op een toelage van f 0.50 daags;

Daarenboven is, tengevolge van de meerdere werkzaamheden, welke een uitvloeisel zijn van de Militiewet 1901 en van de Landweewet, ook het

personeel bij andere afdelingen van het Departement en het aantal schrijvers ter algemeene secretarie moeten worden versterkt.

Daar echter deze ambtenaren en schrijvers niet uitsluitend of hoofdzakelijk zijn belast met de werkzaamheden, waarvan hier sprake is, zijn zij niet in de bovenstaande opgave opgenomen.

Ten slotte wenscht de ondergeteekende te doen kennen, dat ook hij het op hoogen prijs zou stellen, indien hij de verzekering kon geven, dat de uitvoering der meerbedoelde wetten niet opnieuw aanstelling van ambtenaren ten gevolge zal hebben. Tot zijn leedwezen vermag hij zulks evenwel niet, daar de mogelijkheid geenszins is uitgesloten, dat de hierbovenbedoelde uitbreiding van het personeel van het Departement van Oorlog met vier personen zal blijken ontoereikend te zijn voor het naar behooren verrichten van de te verwachten meerdere werkzaamheden. De ondergeteekende teekent hierbij echter dadelijk aan, dat, wanneer het overleg met den Minister van Binnenlandsche Zaken — waarvan hierna sprake is bij de beantwoording van het punt: „Vergoeding ingevolge art. 113 en art. 113*bis* der Militiewet 1901” — ten gevolge heeft het overbrengen van de uitvoering van art 113*bis* voornoemd, voor zooveel de vergoedingen betreft, naar het Departement van Binnenlandsche Zaken, daarvan alsdan — in tegenstelling van uitbreiding — inkrimping van het personeel van het Departement van Oorlog, te zijner tijd, het gevolg zal zijn. De thans voorgestelde uitbreiding is echter *in elk geval* noodig, dewijl voor bedoelde overbrenging wijziging der Militiewet en der Landweermwet noodig is, en derhalve de gewijzigde toestand *in het jaar 1906 nog niet* van invloed op de werkzaamheden bij het Departement van Oorlog kan zijn.

Tijdelijke schrijvers.

De redenen, die er toe geleid hebben om bij het Departement van Oorlog verschillende categorieën van tijdelijke schrijvers te werk te stellen, zijn achtereenvolgens uiteengezet op bladzijde 12 van de Memorie van Toelichting op de Oorlogsbegroting voor 1904 (ad artt. 2*a*, 2*b* en 2*c*) en op bladzijde 8 van die betreffende de Oorlogsbegroting voor 1905 (ad art. 2*c*).

Detacheering van onderofficieren is een middel, waarvan slechts een zeer spaarzaam gebruik behoort te worden gemaakt, omdat anders te veel kader aan den dienst bij de korpsen zou worden onttrokken.

Om die reden is, in 1903, tot de aanstelling van gepensioneerde onderofficieren, als tijdelijke schrijver op daggeld, overgegaan. Toen daarop, hoofdzakelijk ten gevolge van de uitvoering der Militiewet 1901, de behoefte aan nieuwe werkkrachten zich weder deed gevoelen, is daaraan te gemoet gekomen door de aanstelling van jongelieden, niet-militairen, tot tijdelijk schrijver op daggeld, met het vooruitzicht om — in tegenstelling met de evenbedoelde categorie — bij voorkomende vacature en gebleken geschiktheid voor eene benoeming tot tweede-klerk in aanmerking te komen.

Door aldus te handelen, wordt eene al te snelle uitbreiding van het korps vaste ambtenaren voorkomen, hetgeen niet alleen eene belangrijke besparing ten gevolge heeft, maar ook het voordeel aanbiedt, dat, bij vacature, uit de op proef aangestelde tijdelijke schrijvers slechts zoodanige personen voor eene vaste benoeming in aanmerking behoeven te worden gebracht, die reeds blijken van bekwaamheid en geschiktheid hebben gegeven.

Als tijdelijk schrijver zijn thans bij het Departement van Oorlog werkzaam 39 personen, waarvan 7 gedetacheerde onderofficieren, 14 gepensioneerde onderofficieren en 18 jongelieden, niet-militairen.

Het stelsel, dat thans ten deze wordt gevolgd, is, om, alleen in zeer bijzondere gevallen en waarbij tevens slechts sprake is van dienstverrichtingen van zeer tijdelijken aard, onderofficieren als schrijver bij het Departement van Oorlog te detacheeren, doch overigens het personeel der tijdelijke schrijvers bij het Departement te doen bestaan uit de laatste twee der bovengenoemde categorieën.

*Wijziging van het Koninklijk besluit van 31 December 1874
(Staatsblad no. 231).*

Ten aanzien van het in dit punt besproken onderwerp meent de ondergeteekende te mogen volstaan met te verwijzen naar hetgeen dienaangaande is

medegedeeld in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende het Iste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1906.

Wijziging van een artikel.

Art. 2 c. Vermits het wenschelijk wordt geacht, een gepensionneerd officier bij de IIIde afdeeling van het Departement van Oorlog werkzaam te stellen, wordt de omschrijving van dit artikel, bij de Nota van Wijziging welke bij deze Memorie is gevoegd, zoodanig aangevuld, dat de aan den belanghebbende te verleenende toelage daaruit kan worden gekwetend.

Bureel- en lokaalbehoefden.

Art. 5. Het is den ondergeteekende niet mogelijk, van het bedrag van f4000, uitgetrokken voor de kosten van inrichting van het nieuwe gebouw naast het hoofdgebouw aan het Plein, eene meer uitvoerige specificatie te geven, dan in den uitgewerkten en toelichtenden staat is opgenomen.

Het betreft hier, uit den aard der zaak slechts eene globale raming. Dat deze echter veel te hoog zou zijn, kan de ondergeteekende niet toegeven. In de eerste plaats toch zal, daar de afmetingen in het nieuwe gebouw geheel anders zijn dan die van het vroeger bestaande, een hoog bedrag voor kleeden en gordijnen worden vereischt, terwijl verder de inrichting van het archief van het Departement van Oorlog, hetwelk zich thans voor een groot deel op de zolders van het hoofdgebouw bevindt en naar het sous-terrain van het nieuwe gebouw zal worden overgebracht, kosten zal medebrengen. De ondergeteekende geeft echter de verzekering, dat bij de installatie van het nieuwe gebouw de meest mogelijke zuinigheid zal worden betracht.

Verhooging van de som, voor brandstoffen uitgetrokken, met het oog op het in gebruik nemen van het nieuwe gebouw, is niet noodig voorgekomen. De lokalen, waarin de ambtenaren zijn gehuisvest, die, door de tegenwoordige verbouwing, tijdelijk buiten het gebouw van het Departement werkzaam zijn, worden thans toch ook verwarmd. Daarbij komt, dat het hoofdgebouw thans is voorzien van eene inrichting tot centrale verwarming, hetgeen — naar het zich laat aanzien — zal leiden tot besparing van verwarmingskosten.

Voor water ten behoeve van de verschillende, bij het Departement van Oorlog in gebruik zijnde lokalen, moest in 1904 een bedrag van f480 worden uitgegeven; voor 1905 zal die uitgaaf pl.m. f520 beloopt, waarvan f327 ten dienste van de in het hoofdgebouw aanwezige lift.

IIIde AFDEELING.

Groote staf.

Art. 7. Aangezien afschaffing van de inspectie van het militair onderwijs, wijziging van de wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126) noodzakelijk maakt, zij verwezen naar hetgeen omtrent deze wetswijziging is vermeld bij de beantwoording van § 15 hiervoren.

Commandanten van stellingen.

De positie van de commandanten der Nieuwe Hollandse Waterlinie, der Stelling van Amsterdam en der Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkenrak en hunne verhouding tot andere legerautoriteiten maken het noodzakelijk, dat zij tot de opperofficieren behooren.

Vereeniging van de zoo in geaardheid en doel uiteenlopende stellingen van 't Hollandsch Diep en het Volkenrak en van de Monden der Maas en van het Haringvliet onder één commando wordt ondoenlijk geacht.

Generale Staf.

Art. 8. Wanneer het tweede paard van alle officieren van den generalen staf — opper- en hoofdofficieren inbegrepen — werd afgeschafte zou dit leiden tot eene jaarlijksche bezuiniging van ruim f11 000.

Daar deze categorie van officieren in de eerste plaats uitstekend bereiden moet zijn en in ons land weinig rijpaarden voorkomen, zoodat niet de zekerheid bestaat, dat bij mobilisatie een voldoende aantal zal kunnen worden aangekocht, moet eene bezuiniging ten deze met nadruk worden ontraden. Evenwel wordt overwogen, in hoeverre de hier bedoelde maatregel zou kunnen worden toegepast op andere categorieën van officieren.

Omtrent het gestelde ten aanzien van de betrekking van sous-chef van den generalen staf wordt volstaan met te verwijzen naar de desbetreffende noot, door de Commissie van Rapporteurs, aan den voet van bladz. 37 van het Voorloopig Verslag opgenomen.

Opheffing van de provinciale en plaatselijke staven.

Artt. 9 en 10. Omtrent de wenschelijkheid tot het niet meer aanvullen van de vacatures in de betrekkingen bij de provinciale en plaatselijke staven kan de ondergeteekende zich nog niet beslist uitlaten, vermits deze aangelegenheid verband houdt met andere maatregelen, welke betreffende de organisatie van het leger in overweging zijn.

Ten aanzien van de uitbreiding van den plaatselijken staf te 's Gravenhage kan worden medegedeeld, dat deze maatregel, gelet op den drukken dienst op het bureau van den plaatselijke-commandant te 's Gravenhage, zeer noodig was, en dat daardoor in eene lang bestaande behoefte werd voorzien. Aan den tweeden plaatselijken adjudant in de residentie is meer in het bijzonder de buitendienst opgedragen, waartoe o. a. behoort de contrôle over wachten, posten en patrouilles, alsmede het toezicht op het gedrag van de militairen in het openbaar.

Vermits te gelijkertijd de betrekking van plaatselijke adjudant te Venlo werd opgeheven is het organieke aantal officieren bij den plaatselijken staf onveranderd gebleven.

IIIde AFDEELING.

Kwartiermeesters.

Art. 13. Ten vorigen jare werden onder dit artikel *meer* uitgetrokken twee kapiteins-kwartiermeester voor $\frac{1}{2}$ jaar; deze vermeerdering ontstond doordat de titularis bij het 10de regiment infanterie voor een heel jaar (dus voor $\frac{1}{2}$ jaar *meer* dan in 1904) en die bestemd om te worden werkzaam gesteld bij de nieuw op te richten contrôle van de inwendige administratie der korpsen voor $\frac{1}{2}$ jaar moest worden berekend.

Laatsbedoelde werd dit jaar geheel (dus voor $\frac{1}{2}$ jaar *meer*) in rekening gebracht, terwijl voorts gelden zijn uitgetrokken voor de kapiteins-kwartiermeester bij het 11de regiment infanterie, bij het nieuw opgerichte 1ste regiment huzaren en bij het 4de regiment veld-artillerie.

Door laatsbedoelde uitbreiding van het aantal kapiteins-kwartiermeester werd het overcompleet bij de eerste-luitenants-kwartiermeester met drie verminderd.

Een tweede-luitenant-kwartiermeester werd voorts gedetacheerd bij het koloniaal werfdepot; zijn traktement komt niet ten laste van dit hoofdstuk der Staatsbegrooting.

Nadere inlichting gevraagd.

Art. 14. De bezoldiging van den hierbedoelden burgerlijken ambtenaar is in de loopende begrooting uitgetrokken op art. 107. Zooals uit de Memorie van Toelichting betrekkelijk de ontwerp-begrooting voor 1906 blijkt, is op het gelijknamige artikel (art. 105) een bedrag van f 1500 minder geraamd.

Magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.

Reeds bij de organisatie van het personeel der centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting in het jaar 1879 werd bepaald, dat de magazijnmeesters bij die inrichtingen zouden zijn kapiteins of 1ste-luitenants. De

burgerlijke ambtenaar, die destijds de betrekking vervulde van magazijnmeester bij het centraal magazijn te Woerden, bleef voorloopig in die functie gehandhaafd.

Voor de betrekking van adsistent-magazijnmeester moesten burgerlijke ambtenaren worden benoemd.

Aan het hoofd van ieder centraal-magazijn stond een directeur, met den rang van majoor of luitenant-kolonel.

Deze organisatie is gewijzigd bij Koninklijk besluit van 8 April 1892 n°. 6, waarbij de directie van de drie centrale-magazijnen werd opgedragen aan een hoofdofficier van het personeel der intendance. In verband hiermede werden de magazijnmeesters (kapiteins), tevens hoofden der centrale magazijnen en alzoo niet alleen voor het beheer, het onderhoud en de verantwoording van alle in de magazijnen aanwezige goederen, maar ook voor den dienst in de werkplaatsen en voor het handhaven van bestaande verordeningen, verantwoordelijk gesteld aan den directeur.

De dienst van den magazijnmeester moet, in geval van ziekte of afwezigheid, worden waargenomen door den adsistent-magazijnmeester. Om die reden werd, toen de betrekking van directeur bij elk magazijn afzonderlijk werd opgeheven, ook de betrekking van adsistent-magazijnmeester aan officieren (luitenant) opgedragen.

Dit stelsel werkt zeer goed; het is niet kostbaar; het heeft het voordeel, dat de magazijnmeesters en adsistent-magazijnmeesters vooruitzicht behouden op bevordering bij het dienstvak, waartoe zij behooren, en dat zij, die voor de genoemde betrekkingen niet de vereischte geschiktheid blijken te bezitten, in eene andere betrekking kunnen worden overgeplaatst, terwijl de vervanging van burgerlijke ambtenaren vóór het bereiken van den 65-jarigen leeftijd, veelal zeer moeilijk is.

Tot dusver is het nog niet voorgekomen, dat een luitenant-kwartiermeester, die als adsistent-magazijnmeester werkzaam is geweest, tot magazijnmeester is benoemd.

IVde AFDEELING.

Kapiteins voor speciale diensten.

Art. 15. De werkzaamheden, thans door de kapiteins van speciale diensten verricht, zouden bij opheffing hunner betrekking aan compagnies-commandanten moeten worden opgedragen, die daardoor aan hun eigenlijken dienst zouden worden onttrokken, wat te recht onder § 26 van het Voorloopig Verslag wordt afgekeurd.

De leden die in herinnering brengen wat omtrent deze officieren is gezegd in de Memorie van Antwoord nopens de Oorlogsbegroting van het loopende jaar en die thans wenschen dat de bedoelde betrekking „ten spoedigste zal worden opgeheven”, hebben wellicht niet ten volle de aandacht gevestigd op hetgeen in de Memorie van Antwoord nog meer dienaangaande werd medegedeeld.

Om der zuinigheid wille zijn bij de tegenwoordige vredes-organisatie per regiment infanterie slechts vier bataljons geformeerd, welk aantal bij mobilisatie tot zes wordt uitgebreid. Zooals werd medegedeeld in de bovengenoemde Memorie van Antwoord, bladz. 53, zijn de kapiteins van speciale diensten noodig voor de bevelvoering bij de twee, in geval van mobilisatie op te richten, bataljons die den naam van Vde en VIde bataljon dragen.

Werd de betrekking thans — zonder meer — opgeheven, dan zouden bij mobilisatie twaalf bataljons en acht en veertig compagnieën zonder commandant zijn, terwijl ook in verschillende forten op niet voldoende wijze in de bevelvoering zou moeten worden voorzien. Zulk een maatregel zou te recht onverantwoordelijk moeten worden genoemd.

Intusschen werd ten vorigen jare ook medegedeeld, dat het aantal kapiteins zal kunnen worden ingekrompen, wanneer het blijkt, dat voor de functie van compagnies-commandant militie-officieren zullen kunnen worden aangewezen. Deze mededeeling wordt thans herhaald.

Zoolang echter niet over dergelijke militie-officieren wordt beschikt, zal men de hier bedoelde beroepsofficieren niet kunnen ontberen.

Toelichting gevraagd.

De wijzigingen in dit artikel en ook in de naast volgende artikelen, voor wat betreft het aantal officieren, berusten in hoofdzaak op de bepalingen van de in Maart j.l. nieuw vastgestelde vredes-organisatie der verschillende wapens en dienstvakken.

Zoo is, bij dit artikel, het bedrag, uitgetrokken voor drie luitenant-kolonels *meer* en drie majoors *minder*, te verklaren uit de omstandigheid, dat thans de helft van het organieke getal luitenant-kolonels en majoors den rang kan bekleeden van luitenant-kolonel en de helft dien van majoor, terwijl tot dusverre die verhouding was als 27:31. Ook treft men bij dit artikel afzonderlijk uitgetrokken aan de traktementen voor den kapitein-adjutant van den Minister van Oorlog en voor den kapitein-adjutant van den inspecteur van het militair onderwijs, omdat beide titularissen thans bij den staf van het wapen, waartoe zij behooren, voor memorie worden gevoerd.

Voorts heeft het aantal luitenants organiek eene verandering ondergaan, doordat, volgens de nieuwe organisatie, slechts gerekend mag worden op 2 luitenants per compagnie (vroeger 3), terwijl daarentegen de luitenants, werkzaam in verschillende speciale betrekkingen, boven de formatie worden gevoerd.

Ook deze laatste bepaling maakt het bezwaarlijk het *meer* en *minder* in aantal nauwkeurig te omschrijven, vermits in die detacheringen, als onder de bevelen van den chef van den generalen staf, bij de hoogere krijgsschool, bij de militaire verkenningen, enz., voortdurend wisseling plaats heeft.

Bezuiniging?

In 1904 is op het hierbedoelde artikel een aanzienlijk bedrag overgebleven, wat hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan het incompleet aan officieren. Niet het toepassen van „eene gemakkelijke en goedkoope manier van bezuiniging”, doch het streven om de raming zooveel mogelijk in overeenstemming te doen zijn met de werkelijk te doene uitgaven, heeft er toe geleid, om het uitgetrokken bedrag met f 30.000 te verminderen. De ondergeteekende vermeent, dat deze wijze van handelen geheel in overeenstemming is met den wensch der Kamer.

Vergoeding voor onderhoud van rijwielen.

Aan officieren, die verplicht zijn voortdurend in dienst van eigen rijwiel gebruik te maken, wordt vergoeding voor onderhoud verleend.

Ofschoon de wenschelijkheid van eene algemeene regeling ten aanzien van het verleenen van vergoeding aan officieren voor onderhoud van rijwielen wordt beaamd, verzetten de daaraan verbonden kosten er zich tegen, om aan de bestaande regeling uitbreiding te geven, tenzij bij bepaald gebleken noodzakelijkheid.

Voorts zij nog opgemerkt, dat bij gebruikmaking door burgerlijke en militaire landsdienaren van het eigen rijwiel tot het verrichten van dienstreizen, daarvoor een bedrag van twee cent per kilometer kan worden vergoed.

Bezuiniging?

Ten aanzien van de hiervermelde opmerking, wordt verwezen naar hetgeen is medegedeeld naar aanleiding van eene overeenkomstige vraag bij art. 15.

Bezuinigingen.

Art. 17. De hoofdofficieren der vesting-artillerie hebben slechts één paard. Voor de hoofdofficieren der bereden-artillerie en voor den commandant der vesting-artillerie, die twee dienstpaarden hebben, is het niet wenschelijk dit aantal op één terug te brengen.

Deze officieren hebben in oorlogstijd beslist twee paarden noodig en bij mobilisatie kan er niet op gerekend worden dat een voldoende aantal rijpaarden, als zoodanig afgericht, onmiddellijk door aankoop zal kunnen worden verkregen. Zal nu al van jongere officieren, die bij mobilisatie in gelijke

omstandigheden verkeerden, gevorderd moeten worden, dat zij zich behelpen met niet- of half afgerichte rijpaarden, diezelfde eisch is niet te stellen aan personen van den rang en van den leeftijd van hoofd- en opperofficieren.

Ten aanzien van de hier besproken ingrijpende organisatiewijzigingen is reeds hiervoren ontwikkeld welk standpunt te dien opzichte door den ondergeteekende wordt ingenomen.

Met betrekking tot de meening, dat voor de artillerie-schietschool naast de commissie van proefneming weinig reden van bestaan is, terwijl nog zeer onlangs zou zijn gebleken hoe weinig diensten eerstgenoemde instelling aan het leger bewijst, toen de proefnemingen met het snelvuurgeschut, die toch zeker bij de schietschool thuis behoorden, aan eene afzonderlijke commissie zijn opgedragen, zij opgemerkt, dat de artillerie-schietschool, zooals de naam reeds aangeeft, eene inrichting is waar in hoofdzaak aan officieren en onderofficieren van het wapen der artillerie, onderricht wordt gegeven in het schieten met geschut. Hare werkzaamheid op het gebied van proefnemingen strekt zich niet verder uit dan tot het verlenen van medewerking bij proeven, welke op haar schietterrein, de Oldebroeksche heide, worden genomen.

Het onderwijs, dat bij de schietschool wordt gegeven, kan, gelet op de beperkte gelegenheid welke aan de korpsen wordt geboden om het kader in het schieten met geschut te bekwamen, niet worden gemist.

Aangezien de 9de en 10de compagnie van het 1ste regiment vesting-artillerie zijn aangewezen voor den dienst bij de artillerie-schietschool, bepalen zich de kosten van organisatie der instelling tot de uitgaven voor een hoofdofficier, een adjudant-onderofficier en een sergeant-majoor-vuurwerker.

Mede ter beantwoording van elders (§ 4, bladz. 16 en art. 103, bladz. 53) gehouden beschouwingen, zij aangeteekend, dat het in de bedoeling ligt, ook de betrekkingen van voorzitter en lid der commissie van proefneming te doen vervullen door officieren, die tevens bij een regiment vesting-artillerie zijn ingedeeld. Ten gevolge van zoodanigen maatregel, welke op 1 Mei a.s. zal kunnen in werking treden, zullen de traktementen van een hoofdofficier, twee kapiteins en twee luitenants der artillerie worden uitgespaard.

Traktementen van de reserve-officieren.

Hieromtrent wordt opgemerkt, dat door de reserve-officieren slechts gedurende hun verblijf onder de wapenen traktement wordt genoten.

Alsdan wordt hun toegekend, het aanvangs-traktement voor hunne ranggenooten van het leger, behoorende tot hetzelfde wapen of dienstvak.

Deze regeling komt eenvoudig en billijk voor, en het is niet duidelijk, wat verlangd wordt met den wensch, om in die traktementen meer éénheid te brengen.

Toelage van een kapitein-magazijnmeester.

Inderdaad geniet de kapitein-magazijnmeester te Amsterdam een traktement van f 3200.

In verband met het hooge nummer in de ranglijst van den tegenwoordigen titularis is dat traktement op dit artikel niet meer uitgetrokken, vermits zijn opvolger te Amsterdam naar de algemeen geldende traktementsbepalingen zal worden berekend.

Dat „minder” is gerekend op een kapitein voor ½ jaar, houdt verband met eene voorgenomen inkrimping van personeel aan de artillerie-inrichtingen.

Voorts is bij de nieuwe legerorganisatie het aantal kapiteins-magazijnmeester met één verminderd, terwijl een luitenant-kolonel meer in rekening wordt gebracht in verband met de omstandigheid dat van de 30 luitenant-kolonels en majoors de helft den rang van luitenant-kolonel en de helft dien van majoor kan bekleeden.

Vermindering van het aantal eerste-luitenants bij de genie.

Art. 18. Om voor bevordering tot eerste-luitenant in aanmerking te komen, wordt in de Bevorderingswet voor de landmacht 1902 geen bepaalde diensttijd

als eisch gesteld; intusschen zal twee jaren wel het minimum zijn, vermits de tweede-luitenant in het eerste jaar hunner benoeming niet beoordeeld worden en er dus eerst na ongeveer twee jaren dienst als tweede-luitenant een oordeel omtrent hunne geschiktheid voor den hoogereren rang kan worden uitgebracht.

Het blijft dan evenwel *mogelijk*, dat een officier niet voldoet aan de algemeene voor bevordering gestelde eischen, te weten: goed gedrag, genoegzame dienstijver en de vereischte bekwaamheid en geschiktheid voor den hoogereren rang; en in dat geval is natuurlijk bevordering uitgesloten.

Voor zooveel betreft den inhoud der laatste zinsnede, vermeent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar de toelichting, welke werd verstrekt ten opzichte van hetgeen bij artikel 15, onder „*bezuiniging*” werd opgemerkt.

Opzichter-bureelambtenaar.

Art. 21. Op bladz. 16 van de Memorie van Antwoord, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1900 (Gedrukte Stukken, Zitting 1899—1900, 2, n°. 21) werd, onder het hoofd „Mindere geëmployeerden op daggeld werkzaam”, door den toenmaligen ambtsvoorganger van den ondergeteekende, op eene desbetreffende vraag in het Voorloopig Verslag, geantwoord dat hij bereid was te overwegen, wat gedaan zou kunnen worden in het belang van de tijdelijke teekenaars en opzichters bij de genie, wanneer zij een groot aantal jaren bij de genie werkzaam zijn geweest en steeds tot tevredenheid aanleiding hebben gegeven.

Als gevolg van de toegezegde overwegingen, werd besloten, aan deze categorie van landsdienaren, naarmate zij daarvoor in de termen vallen, eene vaste positie te verschaffen, door hen aan te stellen tot opzichter-bureelambtenaar.

Met de voorgenomen vermeerdering van het aantal van deze ambtenaren wordt dan ook niets anders beoogd, dan het voortgaan op den ingeslagen weg; het betreft niet eene vermeerdering van het aantal ambtenaren, doch eene, door de billijkheid geboden, verbetering van de positie van een in dienst zijnd ambtenaar.

Behandeling van onderofficieren.

Artt. 22—25. Het deed den ondergeteekende leed te vernemen, dat sommige leden van meening waren, dat de behandeling van onderofficieren soms veel te wenschen overlaat; hem is daarvan niets gebleken.

Wat de vergunning tot uitgaan des daags voor de ongehuwde onderofficieren betreft, zoo zij voorop gesteld, dat door de vele drukke bezigheden en het incompleet aan kader, de onderofficieren overdag, meestal slechts enkele oogeblikken tusschen de verschillende diensten vrij hebben.

Het is den ondergeteekende echter bekend, dat bij enkele korpsen in zoover beperkende bepalingen op het uitgaan bestaan, dat het aan onderofficieren, zoowel als aan minderen, op werkdagen eerst na afloop van het „rapport” (hetwelk in den regel in den voormiddag afloopt) vergund is, voor andere dan dienstredenen de kazerne te verlaten.

Zulks geschiedt, of wordt noodig geacht, om belanghebbenden tijdig met orders voor dienzelfden dag in kennis te kunnen stellen en aldus den geregelde gang van den dienst te verzekeren.

Naar de meening van den ondergeteekende moet echter ook in deze aan gelegenheid aan de commandeerende-officieren de meest mogelijke vrijheid worden gelaten, om — mede in verband met plaatselijke omstandigheden — al die maatregelen te treffen, welke hun ter verzekering van den geregelde gang van den dienst noodig en wenschelijk voorkomen.

Voor gehuwde onderofficieren die in Rijkswoningen, of in, van Rijkswege gehuurde, woningen zijn gehuisvest, is in de desbetreffende reglementen en voorschriften voldoende vrijheid gelaten tot het opnemen van personen buiten hun gezin. Voor het gedurende 14 dagen opnemen in hunne woning van niet tot hun gezin behorende personen (waaronder begrepen kinderen die in staat zijn in hun eigen onderhoud te voorzien) is slechts eene schriftelijke *kennisgeving* noodig aan den plaatselijke- of garnizoens-commandant, terwijl alleen voor een langer verblijf te hunnent vergunning wordt vereischt.

Deze beperking is bepaald noodig, om te dien opzichte misbruiken te voorkomen, als bijv. het gedurende langen tijd en soms tegen betaling herbergen van meer personen, dan waarvoor de woning geschikt is en ook slechts behoeft te zijn.

De hierboven bedoelde vergunningen worden overigens met de meest mogelijke mildheid verleend.

Het houden niet alleen van een hond, doch ook van verschillende andere dieren, is den gehuwden onderofficieren, die Rijkswoningen of van Rijkswegen gehuurde woningen bewonen, geoorloofd; in zulke woningen in of nabij de kazernegebouwen kan echter het houden van een hond door den commandeerende-officier worden verboden. Deze laatste beperking is, om voor de hand liggende redenen, noodzakelijk.

Herhalingsoefeningen.

De aantallen dagen, op welke de miliciens der lichting 1900, die dit jaar bij de regimenten infanterie voor herhalingsoefeningen onder de wapenen kwamen, deelnamen aan manoeuvres, varieerden bij de onderscheidene regimenten van 9 tot 12, gemiddeld bedroeg dat aantal 11.

Voor de miliciens der lichting 1902 wisselden de bedoelde aantallen af tusschen 3 en 5. Daar bij enkele regimenten die miliciens echter niet aan manoeuvres deel namen, bedraagt het gemiddelde voor deze lichting 3.

Bij de voorgaande gemiddelden zijn de zon- en feestdagen, welke tusschen de manoeuvredagen vielen, niet medegeteld.

Zowel de lichting 1900 als die van 1902 hield gedurende 3 dagen schiet-oefeningen.

Tucht bij het regiment grenadiers en jagers.

Naar de meening van den ondergeteekende bestaat er voor de bewering of het vermoeden der leden, die vernomen hadden, dat bij het regiment grenadiers en jagers de tucht veel te wenschen overlaat, geen grond.

In de laatste twee jaren zijn bij genoemd regiment 13 degedatiën voorgekomen, waaronder 3, welke door den krijgsraad werden opgelegd.

Soldijen voor schrijvers.

Het meer geraamde bedrag voor schrijvers houdt geen verband met de uitbreiding van het schrijverspersoneel, doch moet strekken voor het betalen van toelagen aan schrijvers, die, ten gevolge van de nieuwe soldijregeling, in inkomsten achteruit zijn gegaan, zooals bereids in de Memorie van Toelichting is medegedeeld.

Bijslag op de soldij.

Op verschillende artikelen van de begrooting komt nog een bedrag van f 24 272,50 voor wegens bijslag op de soldij voor gehuwde militairen, als in de gestelde vraag worden bedoeld. Op de artikelen 22—25 is hiervoor f 24 090 en op art. 97 f 182,50 uitgetrokken.

Lagere raming.

Voor het alhier gestelde vermeent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar hetgeen ten deze is opgenomen onder § 16 „Reservekader,” hiervoren.

Bezuiniging?

Ook ten aanzien van de hier vermelde opmerking, vermeent de ondergeteekende te mogen wijzen naar de toelichting, verstrekt bij art. 1°.

Van de toegestane bedragen voor soldijen, enz. blijven in den regel belangrijke bedragen over. Het buitengewone jaar 1903 buiten beschouwing latende, bedragen die overschotten in 1901, 1902 en 1904, respectievelijk ongeveer f 58 000, f 54 000 en f 160 000.

In verband daarmede heeft de ondergeteekende vermeend, het percentage van den aftrek zonder bezwaar 2 pct hooger te mogen stellen. Volgens de monsterrollen is in 1904 aan soldij uitbetaald een bedrag van f 2 659 250.

Cavalerie.

Art. 23. De tegenwoordige regeling van de opkomst der militie bij de cavalerie in het najaar heeft, wat de militaire zijde van het vraagstuk betreft, groote voordeelen. De eerste recruten-opleiding geschiedt dan in de eerste zes wintermaanden in de maneges en de man kan daardoor twee zomers buiten op het terrein geoefend worden voor zijn eigenlijke oorlogstaak. Des winters is ook meer kader beschikbaar voor de recrutenopleiding, een belang, dat vooral waarde gekregen heeft, nu die opleiding niet meer als tot nu toe bij de depots plaats vindt, maar aan de eskadrons is toevertrouwd.

Al mogen dus aan de tegenwoordige regeling bezwaren verbonden zijn, inzonderheid van maatschappelijken aard, schijnt het niettemin ongewenscht, om, waar zoovele groote voordeelen van militairen aard daartegenover staan, de opkomst tot eerste-oefening bij bedoelde korpsen weder naar het voorjaar te verplaatsen. Voor zooveel noodig zij hier nog herinnerd, dat verreweg de meeste lotelingen bij de bereden korpsen worden geplaatst op eigen verzoek, zoodat de nadeelen van maatschappelijken aard niet algemeen zwaar schijnen te worden gevoeld.

Of het al dan niet aanbeveling verdient de kolbak af te schaffen zal in overweging worden genomen bij het onderzoek waarvan hierna, onder art. 32, wordt gewaagd.

Wat het niet dragen van dit hoofddeksel op Zon- en feestdagen betreft, zij vermeld, dat het dezerzijds niet wenschelijk wordt geacht, de tenue op Zon- en feestdagen te doen overeenkomen met die op gewone werkdagen, en zulks overeenkomstig de, ten deze, ook in de burgermaatschappij gevolgd wordende gewoonte.

Daarom is voor de verschillende wapens voor Zon- en feestdagen de groote tenue — behoudens kleine wijzigingen — vastgesteld, waartoe voor het wapen der cavalerie de kolbak behoort.

Aan de hoefsmeden bij de bereden korpsen wordt voor het hoefbeslag eene vaste vergoeding per paard en per dag toegekend, en niet naar elk paard dat beslagen wordt, zooals men schijnt te onderstellen.

Het wordt niet ingezien, dat hierin eene groote onbillijkheid is gelegen.

Vde AFDEELING.

Afschaffing van militaire bakkerijen.

Art. 26. De levering van brood aan de militairen zou wel in meer garnizoensplaatsen, waar broodfabrieken gevestigd zijn, aan de particuliere industrie kunnen worden opgedragen, doch hierdoor zou geen bezuiniging worden verkregen, daar het in de militaire bakkerijen gebakken brood gemiddeld goedkooper is dan dat, hetwelk door particulieren aan de militairen wordt geleverd. De maatregel zou ook niet in het belang zijn van de voeding der militairen daar op het gebruik van deugdelijke grondstoffen voor de broodbereiding in particuliere inrichtingen niet dezelfde controle kan worden uitgeoefend als in militaire bakkerijen. Bovendien zou opheffing van de militaire bakkerijen ten gevolge hebben, dat bij troepenvereeningen in legerplaatsen en bij concentratie van troepen in geval van mobilisatie, de militairen, wat de broodvoeding betreft, geheel afhankelijk zouden zijn van particuliere bakkerijen en broodfabrieken, hetgeen aan eene goede legerverpleging geenszins bevorderlijk zou zijn.

De vermindering op dit artikel en de artt. 28 en 29, wegens verhooging van den aftrek houden verband met den hoogerden aftrek die op de soldijen is toegepast en berusten op dezelfde gronden die hiervoren ad art. 15 zijn vermeld.

De overweging, dat, naar alle waarschijnlijkheid, met een lager bedrag zal kunnen worden volstaan, heeft tot deze verminderingen, die trouwens niet als „bezuinigingen” zijn voorgesteld, geleid.

Voeding der manschappen.

Het is den ondergeteekende aangenaam, dat door vele leden wordt erkend, dat in de voeding der manschappen in de laatste jaren verbeteringen zijn aangebracht, alhoewel met de mededeeling, dat als gevolg van die verbe-

ringen de kosten der voeding steeds hooger zijn geworden, niet wordt ingestemd. De rationsprijzen toch bedragen op het betrekkelijk artikel van de begrooting voor 1903: 25⁵ cent, voor 1904: 25 cent, en voor 1905 en 1906: 24⁵ cent.

De regeling van de voeding, zooals die is aangegeven op bladz. 57 van de Memorie van Antwoord betreffende de oorlogsbegrooting voor 1905, voldoet zeer goed.

Verdere verbeteringen van de voeding zullen door den ondergeteekende zooveel mogelijk worden in de hand gewerkt, indien zulks kan geschieden zonder verhooging van de kosten der voeding.

Ter voldoening aan het gedaan verzoek zij verder medegedeeld, dat de opbrengsten van de spoeling, enz. in de na te noemen groote garnizoensplaatsen over 1904 hebben bedragen:

te Amersfoort	f	754,04
„ Amsterdam	„	1 683,415
„ Breda	„	2 754,505
„ 's Gravenhage	„	4 426,325
„ Utrecht	„	1 078,145

Onder de opbrengst van „spoeling, enz.” wordt verstaan de opbrengst van overgebleven eten en brood, van de aardappelschillen en veelal ook van de soepbeenderen. In vorenvermelde sommen is de opbrengst van al het hiervoren genoemde begrepen.

Het ration erwtensoep behoeft slechts éénmaal per week te worden verstrekt in de maanden Januari, Februari, November en December en éénmaal per twee weken in de maanden Maart, April, Mei en October. Hierin zal alsnog wijziging worden gebracht indien, na een dienaangaande door den ondergeteekende bevolen onderzoek, juist blijkt te zijn, hetgeen eenige leden hadden vernomen, dat het grootste gedeelte van dit voedsel in de spoelington terecht komt.

Dat in de Alexanderkazerne te 's Gravenhage drie manschappen-keukens in gebruik zijn, is een gevolg van de omstandigheid, dat die kazerne door verschillende korpsen wordt bewoond. Het zal worden nagegaan of hierin vereenvoudiging is te brengen.

Ook ten aanzien van mogelijke bezuiniging op keukenpersoneel en op brandstoffen zal de ondergeteekende niet nalaten een onderzoek te doen instellen.

Wijze en voorwaarden van aanbesteding van verduurzaamde levensmiddelen.

De aanschaffing van verduurzaamde levensmiddelen voor het Departement van Oorlog wordt zoodanig geregeld, dat de benoodigde conserven in de fabrieken der aannemers in de laatste weken van elk jaar en in de eerste maanden van het volgende jaar kunnen worden vervaardigd. In dat tijdvak worden geen belangrijke hoeveelheden groenten en andere artikelen voor den handel geconserveerd, zoodat de werkzaamheden in de fabrieken alsdan niet van grooten omvang zijn en er voldoende tijd is, om de voor het Departement van Oorlog noodige hoeveelheden te vervaardigen zonder overschrijding van den gewonen arbeidstijd. Volgens de uitdrukkelijke verklaring van de betrokken fabrikanten, geschiedt de levering dan ook nimmer ten koste van hunne gewone arbeidsregeling.

Splitsing van de aan te schaffen hoeveelheden verduurzaamde levensmiddelen in meer partijen dan thans in den regel geschiedt, met het doel, de levering over een grooter aantal fabrieken te verdeelen, acht de ondergeteekende niet aanbevelenswaardig, omdat daardoor de produktiekosten grooter en derhalve de leveringsprijzen hooger zouden worden.

Vide AFDEELING.

Korporaal-kleermakers.

Art. 31. Het toekennen van den rang van sergeant of van sergeant-titulair aan de korporaal-kleermakers wordt niet wenschelijk noch noodig geacht, en

zulks in aansluiting aan hetgeen tegen die rangsverhooging door sommige leden te berde is gebracht.

Lagere raming.

Van het voor 1905 toegestane bedrag zal waarschijnlijk $\pm f$ 10 000 overblijven.

Bij de raming van het artikel is, voor zooveel de arbeidsloozen voor den aanmaak van kleeding betreft, rekening gehouden met de vermoedelijke behoefte aan lakensche kleeding in 1906 zoowel als met den waarschijnlijksten voorraad bij het einde van het loopende jaar.

Vermits aan de landweerplichtigen bij het jaarlijksch onderzoek, bedoeld in art. 29 van de Landweernet, passende lakensche kleeding is verstrekt, is het niet noodig geacht bij de berekening van het benoodigde wegens arbeidsloozen voor den aanmaak van kleeding in het bijzonder met het onder de wapenen komen van de landweerplichtigen rekening te houden.

Vereenvoudiging der kleeding.

Art. 32. Zooals op bladz. 58 van de Memorie van Antwoord betreffende de Oorlogsbegroting voor 1905 werd medegedeeld, is in dit jaar bij het wapen der infanterie aangevangen met de afschaffing van de korte jas voor de militie, met de bedoeling daartoe eveneens, doch geleidelijk, over te gaan bij de andere wapens.

In plaats van de korte jas is of wordt als veldkleedingstuk ingevoerd eene eenvoudige tuniek, welke geen noemenswaardige uitmonstering heeft, hetgeen met bezuiniging op de uitgaven voor de kleeding gepaard zal gaan.

Door den ondergeteekende zal voorts een nauwgezet onderzoek worden ingesteld naar de vereenvoudigingen, welke overigens in de militaire kleeding voor alle wapens en dienstvakken zouden kunnen worden aangebracht.

Bezuiniging?

Wegens de invoering van het vorenbedoelde kleedingstuk, de daarmede gepaard gaande afschaffing van de korte jas en de omstandigheid, dat aan de voor korte oefening ingelijfde miliciens niet wordt verstrekt de korte jas of de tuniek, bestemd om in de groote tenue te worden gedragen, is het mogelijk gebleken, voor aanschaffing van kleeding een aanmerkelijk lager bedrag aan te vragen dan voor 1905.

Overigens is de lagere raming het gevolg van eene geringe daling van de prijzen van de lagere raming en linnen goederen, welke, zooals bekend is, gedurende de laatste jaren steeds aan rijzing onderhevig waren.

Kleeding voor de Landweer.

De jaarlijks voor de kleeding van de landweer toegestane gelden zijn toe-reikend om de landweerplichtigen in staat te stellen behoorlijk gekleed onder de wapenen te komen.

Het aangevraagde bedrag wordt voldoende geacht voor eventueele vernieuwingen, welke hoofdzakelijk voor het schoeisel noodig zullen zijn.

Hoewel oefeningen, als hierbedoeld, in 1906 voor het eerst zullen gehouden worden, en dus op dit punt nog geen ondervinding is opgedaan, vleit de ondergeteekende zich, dat de vrees, geuit voor eene aanvraag tot verhooging bij suppletoire begroting, ongegrond zal blijken te zijn.

Van pas maken en onderhouden van kleeding.

Art. 33. Onder het bedrag voor het onderhouden van kleeding en uitrusting zijn ook begrepen de kosten van herstellingen aan schoeisel en die wegens het opzetten van chevrons, kraagnummers en andere onderscheidings-teekenen.

De geraamde som is voor het doel werkelijk benoodigd. De te doene uitgaven worden begroot als volgt:

Herstellingen aan kleeding.	f 135 000
Van pas maken van nieuwe en van gedragen kleeding.	„ 12 000
Herstellen van hoofddeksels	„ 15 000
Herstellen van schoeisel.	„ 249 000
	<hr/>
Samen	f 411 000

een en ander met inbegrip van de kosten der materialen, welke voor de herstellingen noodig zijn.

Ter beantwoording van de vraag, of de aanmaak van kleeding zooveel te wenschen overlaat, moge worden verwezen naar bladz. 70 van het verslag der Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32, alwaar omtrent de grondstoffen welke voor den aanmaak van lakensche kleeding en van schoeisel worden gebezigd en omtrent de confectie van een en ander gunstig wordt geoordeeld.

Het is den ondergeteekende niet bekend, dat er naar wordt gestreefd om de militaire kleeding nauwsluitend te maken. De aandacht van de inspecteurs der wapens zal door hem op deze aangelegenheid worden gevestigd.

Onderhoud van kleeding voor de landweer.

Vermits het tot de landweer behoorende personeel van in goeden staat verkeerende kleeding en uitrusting is voorzien, wordt niet verwacht, dat ten gevolge van eene zesdaagsche opkomst onder de wapenen van bedoeld personeel, aan voormelde kleeding, enz. veelvuldige of kostbare herstellingen zullen moeten plaats hebben.

Naar wordt vertrouwd, zal tot bestrijding van de kosten, op de te doene herstellingen vallende, met het geraamde bedrag kunnen worden volstaan.

Deponeerkamers.

Vermits de vraag, of opheffing van de deponeerkamers aanbeveling verdient, een punt van onderzoek zal uitmaken van eene der commissiën, in § 5 bedoeld, meent de ondergeteekende de te dier zake gedane vraag voor het tegenwoordige onbeantwoord te mogen laten, overtuigd als hij is, dat deze zienswijze zal worden gebillijkt.

Opheldering gevraagd.

Waar in den uitgewerkten en toelichtenden staat de specificatie van de genoemde uitgaven onder *a* aanvangt, eindigt de omschrijving van het artikel. In die omschrijving, welke gelijkkluidend is aan die in het ontwerp van wet, wordt slechts eenmaal vermeld, dat de sommen, op de soldij ingehouden, worden afgetrokken van de uitgaven.

De eerste zes alinea's van het artikel hebben betrekking op de in de specificatie onder *a* tot en met *f* vermelde uitgaven; de laatste alinea houdt verband met de sommen, in de specificatie vermeld onder 1 en 2.

Reinigen van lijfgoederen van landweerplichtigen.

Art. 34. Van het bedrag, dat in 1904 voor het reinigen en herstellen van onderkleeding, enz. van soldaten was toegestaan, is ruim f15.000 overgebleven.

Voor genoemde uitgave werd voor 1905 f6500 en voor 1906 nogmaals f2000 minder geraamd. Derhalve is voor 1906 nog f15.000 — f8500 = f6500 meer aangevraagd, dan in 1904 voor de behoeften noodig bleek te zijn.

De ondergeteekende vertrouwt, dat het aangevraagde bedrag voldoende zal zijn, ook om daaruit de kosten te kunnen bestrijden, welke eventueel zullen vallen op het reinigen en herstellen van de lijfgoederen van de landweerplichtigen.

Ledergoed voor de landweer.

Art. 37. Aangezien voor iederen landweerplichtige een in goeden staat verkeerend stel ledergoed aanwezig is, behoeft de opkomst der landweerplichtigen op dit artikel geen invloed uit te oefenen.

Herstelling en onderhoud van wapenen.

Art. 38. Tot toelichting van de hierbedoelde verlaging moge het navolgende dienen.

Door de zorg der artillerie-inrichtingen worden aan de korpsen van het leger verschillende benooidgheden — vetlappen, geweervet, vlas, enz. — voor het onderhoud van de wapenen geleverd. Dikwerf werden de daarop vallende kosten grootendeels verantwoord ten laste van den post herstelling en onderhoud van wapenen, in stede daarvan het evenredige deel te brengen ten laste van de uitgaven voor het onderhouden van wapens op de wapenkamers.

Het ligt in het voornemen, daarin de noodige verandering te brengen, in verband waarmede de eerste post in den uitgewerkten en toelichtenden staat is verlaagd en de derde verhoogd.

Ten slotte zij er op gewezen, dat voor herstelling en onderhoud van wapenen bij de korpsen en op de wapenkamers aanwezig, f2200 meer is geraamd dan voor de behoeften van het loopende jaar werd geacht noodig te zijn.

VIIIde AFDEELING.

Bezuiniging?

Art. 41. Ook ten aanzien van het hier vermelde, meent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar de toelichting verstrekt ten opzichte van de bij art. 15 gemaakte opmerking.

Voorts zij aangeteekend, dat voor 1904 en voor 1905 hetzelfde bedrag voor huur van gebouwen, enz. werd toegestaan, en dat van het voor 1904 beschikbaar gestelde bedrag ruim f41.000 is overgebleven.

Verlichting en verwarming van soldatenkamers en drinkwater.

Art. 42. Er wordt voortdurend naar gestreefd, op de verlichting zooveel mogelijk te bezuinigen, zoowel door het doen aanbrengen van gasgloeilicht-apparaten, als door, waar zulks geldelijk voordeel kan opleveren, het onderhoud der apparaten niet meer aan particulieren op te dragen tegen eene vaste som per pit en per jaar (of per maand) doch het in eigen beheer te doen nemen.

Intusschen mag niet uit het oog worden verloren, dat het gebruik van gasgloeilicht niet voor alle kazernes aanbeveling verdient. In de lokalen van gebouwen, waar de gasleidingen aan het plafond zijn bevestigd en in het bijzonder voor de lokalen in die kazernes, waarboven andere bewoonde lokalen gelegen zijn, zou, om het overbrengen der dreuningen op de branders en het dientengevolge veelvuldig breken van de kousjes te voorkomen, de leiding van de zoldering moeten worden losgemaakt, hetgeen veelal met niet onbelangrijke kosten zou moeten gepaard gaan.

De aandacht blijft echter op deze aangelegenheid gevestigd.

Het maakt reeds een punt van overweging uit, of centrale verwarming van de kazernes voor den Staat voordeelijker zou zijn dan de gebruikelijke verwarming met kachels; a priori is deze vraag niet te beantwoorden, omdat de toestanden in kazernes zoo geheel afwijken van die in andere groote gebouwen, waarin men centrale verwarming pleegt toe te passen.

Het drenken der paarden geschiedt volgens de voorschriften aan de daarvoor bestemde drinkbakken, die gevuld worden naar mate van het verbruik. Blijft na het drenken der paarden eenig water in de bakken staan, dan laat men dit wegloopen, omdat dit water na het drenken verontreinigd is.

Bij het drenken der paarden wordt steeds toezicht gehouden en daarbij wordt tegen het vermorsen van water gewaakt.

Specificatie gevraagd.

Artt. 43 en 44. Eene specificatie van het bedrag, ad f2000, dat met het oog op de uitbreiding van het kazernement op den post voor aanschaffing en onderhoud van gereedschappen tot het schoonhouden van militaire ge-

bouwen meer is uitgetrokken, is niet te geven. In verband met de behoeften wordt die verhooging noodig geacht.

Ten aanzien van de mede ter sprake gebrachte verhooging, ad *f*1000, van den post voor daggelden en loonen van personeel, dat met het reinigen van vorenbedoelde gebouwen is belast, zij medegedeeld, dat ondergeteekende voornemens is, om de aan gemeld personeel opgedragen werkzaamheden op andere wijze te doen verdeelen, en wel zoodanig, dat de uitbreiding van het kazernement slechts eene vermeerdering van personeel van 2 à 3 man ten gevolge zal hebben. De op die uitbreiding vallende kosten zullen uit het hooger geraamde bedrag kunnen worden bestreden.

Verhooging van een artikel.

In verband met de toezegging, vervat in de slotalinea van § 2 van de Memorie van Toelichting, wordt artikel 44 met *f*1800 verhoogd, ten einde het loon van de burgercorveeërs in de kazernes in enkele grootere garnizoensplaatsen, met het oog op het over het algemeen duurder leven in die plaatsen, eenigszins te kunnen verhoogen.

Er is op gerekend die verhooging te doen ingaan met 1 April 1906.

VIIIste AFDEELING.

Aanschaffing van artilleriepaarden.

Art. 47. Onder verwijzing naar het dienaangaande gestelde op blz. 25 van de Memorie van Toelichting betreffende de Oorlogsbegrooting van het loopende jaar, zij medegedeeld, dat de prijs van *f*725 is berekend voor de paarden van ouderen leeftijd, welke niet in het remonte-depot behoeven te worden opgenomen, maar die onmiddellijk bij de depots der regimenten kunnen worden ingedeeld, om, na kortere africhting dan gewoonlijk, dienst te doen bij de batterijen en zulks in verband met de uitbreiding der veld-artillerie met een regiment. Tevens wordt zodoende overvoering van het remonte-depot voorkomen.

De paarden van *f*510 worden in Engeland gekocht, die van *f*565 hier te lande. Wellicht ware het mogelijk, alle paarden in Engeland aan te koopen, doch dit zou zeer ten nadeele zijn van de paardenfokkerij in ons land.

Vermits verder eerst in geval van mobilisatie bij den overgang van de vredes- tot de oorlogsorganisatie verreweg het grootste gedeelte der voor het leger benoodigde trekpaarden wordt aangeschaft en dit zal moeten gebeuren in hoofdzaak binnen onze landsgrenzen, is het alleszins wenschelijk, om het fokken van voor den krijgsdienst geschikte, inlandsche paarden aan te moedigen.

Bezuiniging?

Art. 50. Wanneer in de eerste helft van het jaar, bij de samenstelling van de begrooting, voor het volgende jaar de prijs van het ration fourage moet worden geraamd, is het niet anders mogelijk, dan rekening te houden met de *verwachtingen*, welke op dat oogenblik omtrent den uitslag van den oogst worden gekoesterd.

Het behoeft wijders geen betoog, dat, wanneer met verwachtingen, van welken aard ook, moet worden rekening gehouden, teleurstelling nimmer is buitengesloten.

De Memorie van Antwoord betreffende de oorlogsbegrootingen voor 1899 en 1900, alsmede de ramingen voor 1903 en 1904 mogen evenwel strekken, om in herinnering te brengen, dat de gekoesterde verwachtingen omtrent den uitslag van den oogst niet immer tot teleurstelling hebben geleid.

In de Memorie van Toelichting betreffende de ontwerp-begrooting voor 1906 zijn evenwel geen verwachtingen omtrent den uitslag van den oogst ter sprake gebracht, doch is medegedeeld, dat, wegens den gunstigen uitslag van den oogst, het ration fourage 7 cent lager kon worden geraamd, dan voor 1905 werd toegestaan.

Vermits kort na het optreden van den ondergeteekende de jaarlijksche

aanbesteding van de levering van fourage plaats had, is door hem bij het vaststellen van de begroting met den uitslag van die aanbesteding alsnog rekening kunnen gehouden worden.

De ondergeteekende mag niet verzwijgen, dat hij met leedwezen — zoo niet bevreemding — heeft kennis genomen van de opmerking, in het slot van dit gedeelte van het Voorloopig Verslag gemaakt.

IXde AFDEELING.

Kosten van krijgsgeschiedkundige nasporingen en studiën.

Art. 53. Tot voor korten tijd werden de nasporingen op krijgsgeschiedkundig gebied verricht door officieren van het leger, die aldus aan den troependienst worden onttrokken.

Mede gelet op het incompleet aan officieren, werd het niet wenschelijk geacht deze toestand te bestendigen.

Aan vorenbedoelde officieren worden, bij hunne verplaatsingen buiten het garnizoen, reis- en verblijfkosten toegekend, die nu komen te vervallen: dienovereenkomstig is het bedrag, onder *b* van het artikel, met f500 verminderd.

Ter vervanging van de officieren, tot nu toe met de onderzoekingen in stedelijke archieven belast, alsmede voor het be- en verwerken van de thans verzamelde bouwstoffen op krijgsgeschiedkundig gebied, is het wenschelijk gebleken, om geschikte gepensioneerde of eervol ontslagen officieren met die werkzaamheden te kunnen belasten.

Om dit mogelijk te maken is de omschrijving van het artikel gewijzigd zonder het totaal bedrag er van te verhoogen.

Omtrent de uitkomsten van de nasporingen en studiën op het gebied der krijgsgeschiedenis wordt telken jare een verslag uitgebracht, dat door middel van de zoogenaamde „Verslagen, rapporten en memoriën omtrent militaire onderwerpen”, ook ter kennis van de beide Kamers der Staten-Generaal wordt gebracht, naar welke verslagen kortheidshalve wordt verwezen.

Naar de meening van ondergeteekende staan de betrekkelijk geringe kosten, aan deze nasporingen en studiën verbonden, zeer zeker in goede verhouding tot de verkregen resultaten, vermits daardoor tal van belangrijke gegevens op krijgs- en algemeen historisch gebied opgespoord worden, bewaard blijven en, behoorlijk geordend onder het bereik worden gebracht van belangstellenden, hetgeen vooral ten bate komt van de voor de officieren zoo noodige studie der Nederlandsche krijgsgeschiedenis.

Landbouwonderwijs aan de cursussen.

Art. 54. Het voornemen bestaat, om in dezen winter, bij wijze van proef, landbouwonderwijs te doen geven aan miliciens.

Nadat omtrent deze aangelegenheid overeenstemming was verkregen tusschen de Departementen van Waterstaat, Handel en Nijverheid en van Oorlog, is de verdere regeling opgedragen aan den inspecteur van het middelbaar onderwijs, belast met het toezicht op de landbouwscholen, en aan den inspecteur der infanterie.

De proef zal dezen winter worden genomen met miliciens der infanterie in de garnizoenen Amersfoort, Arnhem, Assen, Breda en 's Gravenhage.

Vermoedelijk zullen in elk der garnizoenen tien lessen, telkens gedurende twee achtereenvolgende avonduren, worden gegeven in localiteiten, daartoe in de kazernes beschikbaar te stellen.

Tot deelneming aan de lessen zullen worden toegelaten miliciens, die zich vrijwillig aanmelden, die behooren tot den landbouwenden stand en geacht worden, een voldoende graad van ontwikkeling te bezitten.

Voorloopig werd van het denkbeeld uitgegaan, dat het minimum aantal deelnemers in een garnizoen twintig zou moeten bedragen, welk aantal intusschen, zoo zulks gewenscht blijkt, zou kunnen dalen tot twaalf, maar ook niet lager.

In twee der vorengenoemde garnizoenen zijn nog geen geschikte leerkrachten gevonden; daarin zal echter zeer waarschijnlijk kunnen worden voorzien.

Aantal analphabeten.

Het aantal analphabeten, behoorende tot de lichte van 1905, kan thans nog niet worden opgegeven, omdat de daartoe betrekkelijke opgaven, immers voor zooveel de ingelijfd bij de milite te land van deze lichte reeds in 1905 worden in dienst gesteld, eerst onder dagteekening van 31 December a. s. bij het Departement van Oorlog inkomen.

Van hen, die in 1904 werden ingelijfd en in werkelijken dienst gesteld, bedroeg het aantal analphabeten 380 of 2,09 pct. tegen 1,95, 2,05 en 2,27 pct. onderscheidenlijk in de jaren 1903, 1902 en 1901.

Schoolonderwijs bij de korpsen.

Waar in een zelfde garnizoen nog 5 miliciens van de lichte 1903 lezen noch schrijven konden, behoeft het welhaast geen betoog, dat het schoolonderwijs bij de korpsen nog in eene werkelijk gevoelde behoefte voorziet en op het behoud daarvan prijs gesteld wordt. Niet alleen biedt echter bedoeld onderwijs aan vele miliciens eene welkome gelegenheid, om zich de allernoodzakelijkste kennis eigen te maken of om het in hunne jeugd geleerde op te frischen, maar onder de leerlingen treft men ook vele vrijwillig dienenden aan, die voor korporaal of onderofficier opgeleid worden en die aldus gelegenheid vinden, om hunne dikwijls zeer geringe kennis van de Nederlandsche taal en de rekenkunde te vermeerderen.

Dit onderwijs voldoet in zooverre niet aan de eischen des tijds, dat het niet altijd door gediplomeerde onderwijzers gegeven wordt.

De daarmede belaste onderofficieren toch zijn niet altijd in het bezit eener akte, of wel zij zijn reeds vele jaren uit hunne onderwijzerswerkring.

Intusschen wordt zooveel mogelijk gebruik gemaakt van de diensten van onder de wapenen zijnde miliciens, die van beroep onderwijzer zijn.

De leermiddelen zijn over het algemeen voldoende te noemen, al komen zij niet altijd overeen met die, welke in de lagere school gebezigd worden, hetgeen, gelet op den leeftijd der leerlingen, niet noodzakelijk geacht wordt.

Instructie-compagnie te Schoonhoven.

Volgens de bijlage H, behoorende bij het Koninklijk besluit van 30 Maart 1905 n°. 42 en aangevende de samenstelling van de instructie-compagnie, kan een der twee tot dat korps behoorende sergeant-majors den rang hebben van adjudant-onderofficier. Blijkens den staat der sterkte van de instructie-compagnie is daarbij thans werkelijk een adjudant-onderofficier aanwezig.

Dat in de begrooting nochtans de soldij en de verdere vergoedingen voor twee sergeant-majors zijn uitgetrokken behoeft geen bevreemding te wekken.

Vermits de verplaatsing en de bevordering van het mindere kader — binnen de grenzen der voorgeschreven organisatie — geschiedt buiten de bemoeienis van het Departement van Oorlog, is het bij dat Departement niet bekend, of op een gegeven oogenblik eene bepaalde plaats wordt ingenomen door een onderofficier van hooger en of van lageren rang.

Bij de samenstelling nu van den uitgewerkten en toelichtenden staat is voor de instructie-compagnie gerekend op twee sergeant-majors. Al heeft thans een der onderofficieren den rang van adjudant-onderofficier, (hetgeen bij den grooten omvang van het betrekkelijk begrootings-artikel geenerlei bezwaar oplevert) bestaat er geenerlei zekerheid, dat er in den loop van 1906 — ten gevolge van overplaatsing als anderszins — bij genoemd korps toch niet weer twee sergeant-majors aanwezig zullen zijn.

Soldij-verhoogen voor scherpschutters.

Art. 55. Onder opmerking, dat de soldijverhoogen voor scherpschutters niet bij art. 55, doch bij de artt. 22 en 23 der begrooting zijn uitgetrokken, moet de ondergeteekende, met betrekking tot den in het Voorloopig Verslag uitgesproken wensch, om die verhoogen dan wel de bij art. 55 uitgetrokken gelden voor belooningen bij schietoefeningen, van de begrooting af te voeren, het navolgende aantekenen.

Nog altijd, ja zelfs nog meer dan voorheen, is het noodzakelijk, de vaardigheid in het schieten, als een der belangrijkste takken van den militairen dienst, met alle beschikbare middelen te bevorderen.

Tot die middelen behooren de aanstelling tot scherpschutter (met de daaraan verbonden rechten tot het dragen van een onderscheidingsteeken en het ontvangen van eene kleine verhooging der soldij), alsmede het af en toe verleen van aanmoedigingspremiën. Het betrekkelijk gering aantal korporaals en manschappen dat krachtens de organieke bepalingen bij de infanterie en de cavalerie tot scherpschutter kan worden aangesteld, maakt, dat van de miliciens niet velen voor de hierbedoelde soldijverhoogingen in aanmerking komen. Voor den milicien trouwens heeft, wegens den korten tijd, dat hij die verhooging genieten kan, deze vorm van belooning betrekkelijk minder waarde dan voor den vrijwilliger, voor wien de kans op het verkrijgen van eene voortdurende soldijverhooging van 5 cent per dag een prikkel is tot vermeerdering zijner schietvaardigheid. Onder de gegeven omstandigheden, bij het bestaande incompleet aan vrijwilligers, zou het afschaffen van deze belooning niet zonder bedenking zijn, en de ondergeteekende zou dan ook zoo min aan het afschaffen van de soldijverhoogingen voor de scherpschutters als aan het afschaffen van de in art. 55 bedoelde prijzen en belooningen tot aanmoediging o.a. van de oefeningen in het juist schieten zijne medewerking wenschen te verleen.

Gelet op het groote belang, hetwelk hier in het spel is, komen de voor het beoogde doel uitgetrokken bedragen niet hoog voor.

Vaandels en standaards.

De vaandels en standaards behooren bij en worden bewaard door de zorg van de betrokken korpsen.

De kosten van vernieuwing en onderhoud van die voorwerpen zijn — evenals die, vallende op de vernieuwing en onderhoud van richtvlaggen — steeds bestreden uit het artikel der begrooting, waarin de kosten van de practische oefeningen van den troep zijn geraamd.

Ondergeteekende weet geen begrotingspost aan te wijzen, waarin bedoelde uitgaven beter zouden passen.

Onvoldoende toelichting.

Art. 56. Bij de oefeningen van het korps pontonniers is, zoowel voor verkenningdienst als voor ordonnansendienst, gebruik van rijwielen onvermijdelijk. Tot nog toe werd in de behoefte voorzien door de beschikking te verleen over rijwielen van een der korpsen vesting-artillerie. Op den duur kunnen die vervoermiddelen daarbij evenwel niet worden gemist.

Korps wielrijders.

De miliciens-wielrijders worden genomen zoowel uit de acht- als uit de viermaanders, doch voornamelijk uit de eersten.

Alleen zij die alleszins voldoende bedreven zijn in het wielrijden en daarbij de voor den wielrijdersdienst gewenschte intellectuele geschiktheid bezitten, worden tot de opleiding toegelaten, met dien verstande, dat jaarlijks per regiment van de 16 miliciens-wielrijders zoo mogelijk 5 uit die tot korte oefening worden aangesteld. De laatsten zijn bepaaldelijk bestemd en worden opgeleid voor den ordonnansendienst, daar het bezwaarlijk gaat hen tevens voldoende in den verkenningdienst te onderrichten.

Van de tot korte oefening ingelijfd genieten de voorkeur zij, die, onder overlegging van de vereischte toestemming van ouders of voogden, schriftelijk:

1°. zich verbinden om gedurende de maanden October en November vrijwillig onder de wapenen te blijven;

2°. verklaren hunnen dienst bij het blijvend gedeelte in persoon te zullen volbrengen.

Voorts worden — bij overigens gelijke aanspraken — bij voorkeur diegenen

tot de opleiding voor milicien-wielrijder toegelaten, die in het bezit zijn van een deugdelijk rijwiel en zich bereid verklaren dat rijwiel voor den duur van hun verblijf onder de wapenen ter beschikking te stellen van den dienst van het korps, waarbij zij ingedeeld zijn.

Aanschaffing van rijwielen.

De prijzen, besteed voor de door het Rijk aangeschafte rijwielen, met toebehooren, wisselen tusschen f 131 en f 142,65. Voor enkele zoogenaamde versterkte rijwielen werd f 160 per stuk betaald.

Contracten, waarin de bepaling voorkomt, dat elk officier zich tegen den prijs welken het Rijk betaalt, eene zelfde soort van rijwiel, als aan het Rijk wordt geleverd, kan aanschaffen, zijn niet gesloten.

Vermits het, naar de meening van den ondergeteekende, niet op den weg van het Rijk ligt, om te bevorderen, dat de officieren zich voor hunne particuliere belangen bij bepaalde fabrieken van rijwielen voorzien, is hij niet genegen, in deze eene regeling te treffen, als hiervoren is bedoeld. Zulks heeft ook niet plaats voor andere artikelen dan rijwielen.

Troepenvervoer.

Art. 57. Indien een troep in één dag de bestemmingsplaats kan bereiken, is, uit den aard der zaak, marcheeren goedkooper dan vervoer per spoor of tram.

Moet gedurende den marsch *eenmaal* worden overnacht, dan zal het in den regel voor het Rijk voordeliger zijn, de infanterie te doen marcheeren en bij de ingezetenen te doen inkwartieren. Zoo zal bij eenen af te leggen afstand van 50 Kilometer door marcheeren en één nacht inkwartieren per man f 0,15 worden uitgespaard.

Vordert de marsch *tweemaal* nachtkwartier, dan staan de kosten ongeveer gelijk, doch iets ten nadeele van het marcheeren; moet echter meer dan tweemaal worden overnacht bij de ingezetenen dan is het beslist goedkooper, den troep per spoor of tram te vervoeren.

Wil men dus geen bovenmatige inspanning van den soldaat vergen, dan zal voor troepen te voet gewoonlijk vervoer per spoor goedkooper zijn en wordt tevens aan de ingezetenen de last der inkwartiering bespaard, terwijl geen dagen voor de eigenlijke oefening verloren gaan.

Voor de bereden wapens is uit den aard der zaak nog besparing mogelijk, wanneer deze voor de infanterie reeds zou zijn uitgesloten. Bij de jongste manoeuvres is dan ook door de cavalerie gemarcheerd van en naar het manoeuvreterrein.

Reis- en verblijfkosten, enz.

Het bedrag voor reis- en verblijfkosten enz., is geraamd naar de werkelijke behoeften. Er wordt niet meer uitgegeven voor dit onderwerp, dan in het belang van den dienst bepaald noodig is.

Postduivendienst.

Art. 58. De toestand der Rijkspostduivenstations kan gunstig worden genoemd.

Op de verschillende stations kan worden beschikt over een gezamenlijk aantal van 1170 afgerichte postduiven, die geoefend worden in door het legerbestuur wenschelijk geachte richtingen.

Bovendien zijn maatregelen genomen, om in oorlogstijd over een groot aantal geoefende postduiven van particulieren te kunnen beschikken.

Schietoefeningen op Zondag.

Art. 59. Het uitgetrokken bedrag voor dit artikel houdt rekening met de vermoedelijke behoefte.

Het zou den ondergeteekende aangenaam zijn geweest, wanneer hij verplicht ware geworden, een hooger bedrag hiervoor aan te vragen, vermits dit blijk zou hebben gegeven van meerdere belangstelling in het schietondericht buiten het leger.

Tegen het doen houden van de schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht op Zondag bestaat bij hem geen bezwaar, voor zoover de betrokken jongelieden zich daartoe aanmelden en het vereischte kader zich daartoe beschikbaar stelt.

Vermindering van een artikel.

Art. 59. De post van tegemoetkoming voor schietonderricht buiten het leger is, bij nevensgaande Nota van Wijziging, met *f* 500 verminderd, omdat het zich laat aanzien, dat voor 1906 een bedrag van *f* 9500, voor de onder punt *a* in den uitgewerkten en toelichtenden staat uitgetrokken tegemoetkomingen, voldoende zal zijn en daarentegen de wenschelijkheid is gebleken, art. 61 met een bedrag van *f* 500 te verhoogen, tot het doel, als uit de aanvulling van de omschrijving van laatstgenoemd artikel moge blijken.

Particuliere schietbanen.

Bij het Departement van Oorlog bestaan, in ruimen zin genomen, geen gegevens omtrent de particuliere schietbanen, aangezien het daarmede geen directe bemoeienissen heeft.

Bedoelde banen worden opgericht door particulier initiatief. Nu en dan echter wordt door de betrokken plaatselijke autoriteiten voorlichting gevraagd aan het Departement van Oorlog, omtrent de veiligheid en de inrichting van eene baan, welke alsdan gegeven wordt, in den regel door eene opdracht ter zake te geven aan den directeur der normaal-schiet school.

Ingevolge het Koninklijk besluit van 4 Juli 1902 n°. 24, gewijzigd bij dat van 29 November 1904 n°. 50, kan evenwel geldelijke tegemoetkoming voor oprichting of verbetering en voor onderhoud van particuliere schietbanen gegeven worden. Aan het toekennen van een zoodanig subsidie is echter steeds de voorwaarde verbonden, dat de vereeniging alsdan hare baan (banen) ter beschikking stelt van het plaatselijk schietonderricht, voor zooveel dit plaats vindt buiten het leger en wordt geregeld en gegeven vanwege het Departement van Oorlog (voorbereidend militair onderricht, schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht, enz. enz.). Van die beschikbaarstelling wordt door voornoemd Departement mededeeling gedaan aan den inspecteur der infanterie en aan den bevelhebber in de betrokken militaire afdeling.

Indien eene bijdrage in de onderhoudskosten wordt gevraagd, dan moet door de vereeniging eene opgave worden overlegd, van het aantal personen, hiervoren bedoeld, hetwelk geregeld op de baan geschoten heeft, ten einde mede op grond daarvan omtrent het verzoek te kunnen beslissen.

Winterbijeekomsten voor reserve-officieren.

Art. 60. Deze bijeenkomsten hebben ten doel de reserve-officieren ook gedurende den tijd, dat zij zich met onbepaald verlof bevinden, op de hoogte te doen blijven van wijzigingen in reglementen en voorschriften, alsmede van voor hen wetenswaardige, in het *Recueil Militair* geplaatste, aanschrijvingen.

In elk der maanden December, Januari en Februari zullen in garnizoensplaatsen, waar zich reserve-officieren ophouden, tweemaal 's maands bijeenkomsten voor bedoelde officieren worden gehouden onder leiding van een kapitein.

Mocht de beschikbare tijd zulks toelaten, dan zullen tevens eenvoudige tactische oefeningen op de kaart, alsmede voordrachten, betrekking hebbende op onderwerpen uit de krijgsgeschiedenis, door de leiders der bijeenkomsten worden gehouden.

Het ligt in de bedoeling, aan reserve-officieren die zich tot het bijwonen van deze bijeenkomsten moeten verplaatsen, vervoer voor 's Rijks rekening toe te staan.

Het op de ontwerp-begrooting uitgetrokken bedrag houdt hiermede verband.

Subsidiën aan vereenigingen voor volksoefeningen in de gymnastiek.

Door het bestuur van het Nederlandsch gymnastiek-verbond werd omstreeks December van het voorgaande jaar aan den ambtsvoorganger van den onder-

geteekende het verzoek gericht, om het subsidie, aan hunne vereeniging toegekend, van *f* 5000 te verhoogen tot *f* 7500.

Bedoelde subsidie wordt o.a. gebruikt tot het oprichten van volksklassen ter kosteloze beoefening van de gymnastiek; zoo bedroeg het aantal deelnemers aan die volksklassen over het cursusjaar 1903—1904, 1124 jongelieden, verdeeld over 20 gemeenten in ons land.

Genoemde ambtsvoorganger, hoezeer waardeerende het streven van het Nederlandsch gymnastiek-verbond, was de meening toegedaan, dat bevordering van de beoefening van de gymnastiek, in de eerste plaats op den weg lag van zijnen ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken, zoodat beperking van het subsidie, voor wat het Departement van Oorlog betrof, geboden was. Intusschen werd in het verzoek van bedoeld verbond om subsidieverhooging aanleiding gevonden, om de aandacht van den Minister van Binnenlandsche Zaken op deze aangelegenheid te vestigen, welke Minister zich bereid verklaarde een eventueel verzoek van het Nederlandsch gymnastiek-verbond om subsidie in gunstige overweging te nemen. Dit verzoek werd, zooals ondergeteekende bekend is, tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht.

In afwachting van eene regeling betreffende de vooroefening der jeugd vermeent de ondergeteekende dat, voor wat het Departement onder zijn bestuur betreft, thans in deze richting gedaan wordt, wat billijkheidshalve daarvan mag worden verwacht, zoodat er voor hem geen aanleiding bestaat, om het subsidie te verhoogen.

De verdeeling van het subsidie is overgelaten aan het bestuur van het Nederlandsch gymnastiek-verbond.

Verhooging en wijziging van een artikel.

Art. 61. Ten gevolge van eene bij het Departement van Oorlog ingekomen aanvraag om een subsidie, als tegemoetkoming in de onkosten voor een te houden wedstrijd in openluchtspelen en tot het beschikbaar stellen van prijzen, is, daar het dezerzijds wenschelijk geacht wordt het houden van dergelijke wedstrijden aan te moedigen en te steunen, artikel 61, bij Nota van Wijziging, welke deze Memorie vergezelt, met een bedrag van *f* 500 vermeerderd en de omschrijving van het artikel dienovereenkomstig aangevuld.

Artikel 59 is daarentegen — gelijk boven reeds is medegedeeld — met een bedrag van *f* 500 verminderd.

Wijziging in de omschrijving van een artikel.

Art. 64. Vermits dezer dagen aan den Nederlandschen Onderofficiers-schermbond de vergunning is verleend, het praedicaat „Koninklijke” te voeren, is de omschrijving van het artikel dienovereenkomstig gewijzigd (zie Nota van Wijzigingen).

Xde AFDEELING.

Vermeerdering van een artikel.

Art. 65. Bij de raming van dit artikel is er op gerekend, dat de bode bij het bureau van den hoofdintendant gedurende 1906 een traktement zou genieten van *f* 750.

Op 1 April van dat jaar valt hij echter in de termen voor eene traktementsverhooging van *f* 50 's jaars. In verband daarmee wordt bij de Nota van Wijziging welke deze Memorie vergezelt, voorgesteld, het artikel met *f* 37,50 of rond *f* 40 te verhoogen.

Bureelkosten van den hoofdintendant.

Art. 66. De bureelkosten voor den hoofdintendant zijn voor 1905 met *f* 100 verhoogd. Ten aanzien van die verhooging en van de verhoogingen, welke voor 1905 mede waren aangevraagd voor de bureelen van den inspecteur der infanterie en van den commandant der Stelling van Amsterdam, werd toegelicht, dat de uitgaven noodig waren gedeeltelijk voor vernieuwing van vloerkleeden en gordijnen en gedeeltelijk voor aankoop van eene schrijfmachine.

Voor het bureel van den hoofdintendant gold echter meer in het bijzonder de overweging, dat het bedrag ad f1100 zelf niet voldoende was voor de gewone uitgaven.

Vóór 1897 werd ten behoeve van genoemd bureel steeds f1200 beschikbaar gesteld. In 1898 werd dat bedrag tot f1150 en in 1899 tot f1100 teruggebracht. Ook met inachtneming van de meeste zuinigheid is het echter niet mogelijk, op den duur met f1100 toe te komen.

In verband daarmee is voor 1906 weder een bedrag van f1200 aangevraagd. Het is echter mogelijk, dat genoemde som niet geheel zal noodig zijn. Voor het loopende jaar bestaat althans de gegronde verwachting, dat met ongeveer f1150 zal kunnen worden volstaan.

Ten aanzien van de opmerking, betreffende de mededeeling, dat de bedragen, meer en minder geraamd bij verschillende militaire autoriteiten, hun ontstaan vinden o.a. in buitengewone uitgaven, welke voor 1905 waren geraamd en toegestaan, meent de ondergeteekende er de aandacht op te moeten vestigen, dat, bij het maken van die opmerking slechts op een gedeelte van de verstrekte mededeeling schijnt te zijn gelet.

Er is toch medegebeeld, dat de bedragen *meer* en *minder* geraamd bij verschillende autoriteiten, hun ontstaan vinden in buitengewone uitgaven te doen in 1906, maar ook in buitengewone uitgaven, welke voor 1905 waren geraamd en toegestaan.

De *meerdere* uitgaven — ten bedrage van f243 en f460 — zullen de begrooting voor 1906 drukken, doch de buitengewone uitgaven, welke voor 1905 waren toegestaan en ook in 1905 zijn of zullen worden gedaan, komen in 1906 niet meer terug en zijn dus ook — tot een gezamenlijk bedrag van f760 — in *minder*ing gebracht van het bedrag, dat op het geheele artikel in 1906 geacht wordt noodig te zijn.

Voor dienstvermenging behoeft dus geen vrees te bestaan.

Schrijfmachines.

In de laatste jaren zijn, ten laste van de hierbedoelde uitgaven, voor bureelkosten, vijf, en ten laste van andere artikelen van de begrotingen eveneens vijf schrijfmachines aangeschaft.

In 1906 zullen er nog twee machines behooren te worden aangeschaft. Nu reeds bestaat het vooruitzicht, dat men na 1906 nogmaals twee schrijfmachines zal hebben aan te koopen. Een dier machines zal moeten dienen ter vervanging van een zoodanig voorwerp, dat tegen lagen prijs en na gebruikt te zijn geweest, werd aangeschaft.

(Zie ook het gestelde hiervoren in § 26.)

Bureelkosten voor landweer-districtscommandanten.

Er is naar gestreefd, de administratieve werkzaamheden van de landweer-districtscommandanten zooveel mogelijke te beperken. Niettemin zal het wel geen betoog behoeven, dat voor eenen geregelden en behoorlijken gang van zaken het voeren van administratie, hoe eenvoudig dan ook, niet kan worden gemist.

De woningen van de districtscommandanten, voor het meerendeel gepensioneerde officieren, zijn in den regel niet ruim genoeg, om daarvan nog eene localiteit te kunnen afzonderen tot het houden van een bureel. Aangezien de districtscommandanten de vraagbaak zijn voor de landweerplichtigen in hun district, zou ook bezwaarlijk kunnen worden geëischt, daartoe hunne woning beschikbaar te stellen.

In verband daarmee is aan de genoemde commandanten opgedragen, overleg te plegen met den plaatselijke- of garnizoens-commandant, en c. q. met het gemeentebestuur in hunne standplaatsen, om tot bovenomschreven doel de beschikking te erlangen over een lokaal in een Rijks- of gemeentelijk gebouw.

Hoewel het daarbij aan bereidwilligheid van de gemeentebesturen niet heeft ontbroken, heeft dat overleg in de meeste plaatsen niet tot de gewenschte uitkomsten geleid en is het mitsdien noodig geweest, aan die commandanten tot het huren van eene localiteit, of, waar zulks niet mogelijk bleek te zijn,

tot het betrekken van eene grootere woning eene vergoeding toe te kennen, waarvan het bedrag werd vastgesteld op *f*150 's jaars, hetwelk tevens, voor zooveel mogelijk, zou moeten strekken tot aanschaffing van de hoogst noodige bureelmeubelen.

Voor zoover lokalen in Rijks- of gemeentelijke gebouwen konden worden beschikbaar gesteld, moest tot aanschaffing van bureelmeubelen eene som in eens worden toegekend.

In groote gemeenten, als Amsterdam en Rotterdam, is het evenwel niet mogen gelukken, voor genoemd bedrag eene eenigszins voldoende localiteit te huren, de aanschaffing van de bureelmeubelen nog buiten beschouwing gelaten, zoodat voor die plaatsen een hoogere jaarlijksche vergoeding voor dit doel moest worden toegekend.

Voor aanschaffing van bureelbehoeften, brand- en lichtstoffen is toegekend een bedrag van *f*60 's jaars, verhoogd met *f*10 's jaars voor het geval en gedurende den tijd, dat een commandant tevens tijdelijk belast is met het bevel over een ander district.

Volgens de thans bestaande regeling zal ten behoeve van de districts-commandanten voor bureelkosten pl. m. *f*4200 's jaars noodig zijn. Het aangevraagde bedrag is evenwel op *f*5000 gesteld, omdat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat in Rijks- of gemeentelijke gebouwen beschikbaar gestelde lokalen voor andere doeleinden kunnen noodig zijn, en dus moeten worden ontruimd; voorts tot betaling van tijdelijk te bezige administratief personeel bij die landweercompagnieën waarbij nog geen onderofficieren-administrateurs zijn ingedeeld.

Vergoeding aan landweer-compagniescommandanten.

De vergoeding voor de aanschaffing van schrijffbehoeften is voor genoemde compagniescommandanten vastgesteld op *f*12 's jaars, hetgeen voor 118 compagnieën maakt *f*1416. De vergoeding wordt betaald te gelijk met de aan de commandanten toegekende traktementen.

XIde AFDEELING.

Vrije woning voor muzikanten.

Art. 73. Naar aanleiding van de te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag voorkomende mededeeling heeft de ondergeteekende een onderzoek doen instellen. Daarbij is gebleken, dat indertijd werkelijk bij het betrokken korps eene regeling is getroffen, ten gevolge waarvan de bedoeling van de ministerieele beschikking van 13 Maart 1903, IIIe afd., n°. 127, ter verbetering van de positie van tal van gehuwde muzikanten niet ten volle werd bereikt. De toenmalige regiments-commandant bepaalde namelijk, dat eene — door den ongunstigen stand der muziekkas geboden — vermindering der maandelijksche toelage voor de muzikanten, in de eerste plaats zou worden toegepast op hen, die ten gevolge van de bovenaangehaalde ministerieele beschikking in het genot kwamen van vrije woning. De regiments-commandant beoogde met dezen maatregel te voorkomen, dat een muzikant *alleen* aan de omstandigheid, dat hij eenige jaren langer als zoodanig gediend had, aanspraak ontleenen zou op meerdere geldelijke inkomsten dan een ander, die hem in bekwaamheid overtrof. Vermits intusschen op deze wijze de bedoeling van de ministerieele beschikking, waarin werd voorgesteld het toekennen van een voorrecht aan muzikanten met 12-jarigen dienst, niet werd bereikt, is aan den tegenwoordigen regiments-commandant opgedragen, de bestaande regeling ten spoedigste te herzien in dien zin, dat voor den vervolge de toelagen steeds worden vastgesteld onafhankelijk van de vraag, in hoeverre de betrokkenen in het genot zijn van vrije woning.

Lotsverbetering van muzikanten.

In het midden latende, of in algemeenen zin verbetering der positie van de muzikanten meer of minder wenschelijk is te achten, meent de ondergeteekende te mogen doen opmerken, dat de positie van den muzikant bezwaarlijk

met die van den onderofficier, al is hij met dezen in rang gelijk gesteld, kan worden vergeleken. Voor den muzikant bestaat, naar de mate zijner muzikale ontwikkeling, gelegenheid om buiten de uren, voor den militairen dienst bestemd, door het geven van lessen en het medewerken in concerten zijne inkomsten te vermeerderen. Het moge waar zijn, dat voor den muzikant minder dan voor de andere lagere militairen de gelegenheid bestaat, om in den dienst promotie te maken, daartegenover staat, dat wel weinige personen als *muzikant* in militairen dienst zullen treden met de *bedoeling* om promotie te maken. Al wordt dan ook toegegeven, dat door de muzikanten eene nuttige plaats in het legerverband wordt ingenomen, zoo kan toch niet worden gedeeld in de meening der leden die van oordeel zijn, dat de kansen op bevordering voor deze categorie van militairen noodzakelijk behooren te worden verbeterd.

Meer bepaaldelijk zou bij den ondergeteekende het denkbeeld bestrijding ondervinden, om aan het gedurende een bepaald aantal jaren bekleeden van de positie van muzikant de aanspraak op bevordering tot sergeant-majoor of adjudant-onderofficier te verbinden.

De aard hunner betrekking zou zich daartegen verzetten en eene vergelijking ten deze met de onderofficieren-schrijvers gaat niet op.

Men verlieze ook niet uit het oog, dat de *gelijkstelling* van de muzikanten met den rang van sergeant oorspronkelijk niet ten doel had om onderofficieren van hen te maken, maar om hen voor hunne *pensioenaanspraken* bij eene bepaalde categorie in te deelen.

Wat de vraag betreft, of aan de gehuwde muzikanten niet in stede van na 12 jaren, reeds na 6 jaren dienst als zoodanig, het genot van vrije woning kan worden verzekerd, zoo moet worden opgemerkt, dat tegen zoodanigen maatregel, vooral met het oog op de groote uitbreiding van kosten welke daarvan het gevolg zou zijn, bepaald bedenking bestaat, zoolang nog zooveel andere meer op den voorgrond tredende wenschen on vervuld moeten blijven.

De in de tweede plaats aanbevolen maatregel, om n.l. voor de muzikanten de gelegenheid te openen, reeds op 46-jarigen leeftijd wegens langdurigen dienst te worden gepensionneerd, zou niet tot stand kunnen komen zonder dat op een belangrijk punt de „Pensioenwet voor de landmacht 1902” gewijzigd werd. De noodzakelijkheid tot zoodanige wijziging wordt echter niet aanwezig geacht.

Vergoeding ingevolge artt. 113 en 113bis der Militiewet 1901.

Art. 75. Aan de leden, die aandrongen op milde toepassing van de hier bedoelde bepalingen der Militiewet, geeft de ondergeteekende gaarne de verzekering, dat ook aan die bepalingen eene toepassing zal worden verzekerd, welke naar vermogen billijk is en in overeenstemming met de bedoeling van den wetgever.

Deze bedoeling nu is bij de openbare beraadslaging over de wet (*Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*, Zitting 1900-1901, bladz. 1533) ondubbelzinnig omschreven in de navolgende termen:

„De bedoeling is dus blijkbaar: de man moet door zijn afwezigheid geen broodsgebrek doen ontstaan en ook niet maken dat het gezin waartoe hij behoort, armlastig wordt.”

En verder:

„Kortom, wij krijgen op die wijze” (nl. door het aannemen van het amendement nopens de vergoeding, toen ter sprake) „den toestand, dat de Minister het in zijn macht heeft, aan alle onbarmhartigheid een einde te maken, en dat nooit meer een hulpbehoevende vader, moeder of zuster door het in dienst gaan van hun zoon of broeder tot gebrek zullen vervallen; en daarbij zal de Minister de vrije beschikking hebben om te kiezen tusschen de ontheffing van dienst van den man of het geven van eene kleine schadeloosstelling aan zijne familie.”

Vermits nu tot wering van broodsgebrek of armlastigheid in ieder speciaal geval een in billijkheid te bepalen bedrag gevorderd wordt, is de wensch van de leden, die in alle gevallen eenzelfde bedrag toegekend zouden willen zien, en wel het maximum, niet in overeenstemming met de uitgesproken bedoeling van den wetgever en reeds om die reden niet te verwezenlijken. Ook in

de meening dezer leden, dat bij het vaststellen van het vergoedingsbedrag niet moet worden gevraagd naar hetgeen de miliciens verdient, maar naar hetgeen noodig is voor het onderhoud van het gezin, kan geenszins worden gedeeld. Het instituut der vergoeding toch strekt wel tot schadeloosstelling — voor zooveel dit tot wering van gebrek noodig is — wegens het gemis van hetgeen de man tot onderhoud van het gezin bijdraagt, doch het heeft niet ten doel in het algemeen te voorzien in hetgeen noodig is voor het onderhoud van het gezin. Eene toepassing van artt. 113 en 113bis in dien zin, zou het instituut der vergoeding van zijn aard en bestemming vervreemden.

Uit het vorenstaande kan den meerbedoelden leden wellicht reeds gebleken zijn, dat hunne meening, als zou bij het vaststellen van het vergoedingsbedrag niet beneden de *f* 0.60 per dag worden gegaan, op misverstand berusten moet. Immers, waar ter voorkoming van gebrek met minder kan worden volstaan, is het een eisch van billijk en doeltreffend handelen, dat de vergoeding ook op een lager bedrag dan het genoemde wordt bepaald. En dat zulks niet bij uitzondering, doch, met name in 1904, in ruim 32 pct. van de gevallen, waarin vergoeding werd verleend, geschieden kon, zal door deze leden om meer dan ééne reden niet zonder voldoening uit de bijlage C dezer Memorie worden ontwaard.

Door enkele leden werd het in de wet genoemde maximum van *f* 1 per dag te laag geacht. De ervaring, ten deze reeds opgedaard, kan niet leiden tot instemming met dat oordeel. Immers blijkens de zooeven aangehaalde bijlage C werd in 1904 op 8167 aanvragen om vergoeding gunstig beschikt en was het slechts in 964 gevallen noodig daarbij tot het hoogste bedrag der vergoeding te gaan; derhalve in minder dan 12 pct. van de gevallen. Nu zou dit op zich zelf nog niet veel zeggen, omdat onder die 964 belanghebbenden een zeker aantal zou kunnen voorkomen, dat inderdaad met die maximum vergoeding toch nog niet voor gebrek zou zijn gevrijwaard. Dit is echter niet het geval, want deed zich dit bij uitzondering voor, dan werd aan den ingelijfde ontheffing van den werkelijken dienst verleend. Het is zeker niet te houd gesproken, hier van „uitzondering” te gewagen, aangezien onder de 170 ingelijfden, die in 1904 van den werkelijken dienst werden ontheven, er slechts 15 waren, wier ontheffing het gevolg was van de omstandigheid, dat eene hoogere vergoeding dan *f* 1 per dag noodig werd geoordeeld. De overige ontheffingen vonden haren grond, niet in het ontoereikende van het bedrag der vergoeding, die zou kunnen worden toegelegd, maar in de persoonlijke onmisbaarheid van de ingelijfden voor de gezinnen, waartoe deze behoorden.

Waar dus op de 8182 aanvragen in slechts 15 gevallen, d. i. nog geen 0,2 pct., de maximum vergoeding ongenoegzaam bleek en in zulke zeldzame gevallen door ontheffing kon worden geholpen, bestaat geen noodzakelijkheid tot verhooving van dit maximum.

Bij vergelijking van de gegevens nopens het dienstjaar 1905 — die, voor zooveel zij reeds beschikbaar zijn, worden aangetroffen in de bijlage D dezer Memorie met de gegevens over 1904 in bijlage C — kan voorts blijken, dat de gevolgtrekkingen ten aanzien van den toestand in 1904 schier onverkort ook doorgaan voor 1905.

Naar aanleiding van de van verschillende zijden gestelde vraag, of de vergoedingen wel steeds terechtkomen, waar dit volgens de bedoeling van de wet het geval behoort te zijn — eene vraag, die door enkele leden werd aangevuld met de mededeeling, dat soms miliciens, wier gezin vergoeding ontvangt, deelnemen aan de menage der onderofficieren — stelt de ondergeteekende er prijs op, in het licht te stellen, dat op geen enkel verzoek om vergoeding wordt beslist, dan nadat zoowel uit het daarin aangevoerde en de verkregen inlichtingen, als uit de adviezen van het gemeentebestuur en van den Commissaris der Koningin een zooveel doenlijk getrouw beeld is gevormd van de gevolgen, die de afwezigheid van den ingelijfde uit het daarbij betrokken gezin heeft. Zijn de inlichtingen daarbij onvoldoende, dan wordt aanvulling gevraagd. Ondanks dit ernstig streven van alle zijden om de bedoeling van de wet ten aanzien van de vele duizenden belanghebbenden elk jaar opnieuw zonder uitzondering tot haar recht te doen komen, zullen misvattingen niet onmogelijk zijn, maar dit staat vast, ze zullen uitzonderingen wezen, in het voorkomen waarvan niet zal worden berust, doch die naar vermogen zullen worden ontgaan.

Van dit streven getuigt o. m. het feit, dat geen bezwaar wordt gemaakt, om, waar dit noodig voorkomt, hetzij ten gunste, dan wel ten ongunste van de daarbij betrokken gezinnen af te wijken van de adviezen der burgemeesters. — immers die afwijkingen geschieden niet willekeurig, doch na nauwgezette overweging en op goeden grond. Ook blijven klachten over onregelmatigheid, die van particuliere zijde soms inkomen, niet zonder onderzoek, en dat daaruit tot nu toe geen wijziging is voortgevloeid van de vergoedingsbeslissing, om welke het ging, is slechts hieraan toe te schrijven, dat het nader onderzoek de juistheid van de genomen beslissing bevestigde en veelal aan het licht bracht, dat de reclame door nauwer ingegeven was.

Tot nader onderzoek gaf voorts in 41 gevallen aanleiding de contrôle, welke, eigener beweging, bij de korpsen in zekeren zin wordt uitgeoefend over de ingelijfden, wier betrekkingen vergoeding genieten. De uitslag van dit nader, vanwege de Commissarissen der Koningin in de provinciën ingesteld, onderzoek toonde aan, dat op zeer enkele uitzonderingen na ook in deze 41 gevallen te recht vergoeding werd toegekend, zulks tot doeltreffend bedrag.

Al mogen nu deze feiten en ervaringen, loopende over omstreeks 30 000 vergoedingsgevallen, allerminst aanleiding zijn, om in den vervolge met minder ernst acht te slaan op mededeelingen nopens bepaalde gevallen, waarin ten onrechte of niet doelmatig vergoeding zou zijn verleend, toch schijnen zij in het algemeen bezwaarlijk reden te kunnen geven tot twijfel aan een goeden gang van zaken in deze.

Met de meening van de leden, als zou het aanbeveling verdienen de contrôle der publieke opinie over deze aangelegenheid in te roepen, door de namen van hen, die voor vergoeding in aanmerking wenschen te komen, te publiceeren of te plaatsen op eene lijst, die ter secretarie ter inzage van een ieder zou liggen, wordt dan ook door ondergeteekende niet ingestemd. Gezwegen van andere minder wenschelijke gevolgen van zoodanigen maatregel, zou in de adviezen van burgemeester en wethouders de onbevangenheid schade kunnen lijden.

De ondergeteekende zou er allerminst bedenking tegen hebben, dat de uitvoering van art. 113*bis* der Militiewet, voor zooveel de vergoedingen betreft, naar het Departement van Binnenlandsche Zaken werd overgebracht.

Hij is voornemens hieromtrent in overleg te treden met zijnen ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken.

Gaarne erkent ondergeteekende de wenschelijkheid dat de belanghebbenden tijdig in het bezit komen van de hun toekomende vergoeding. Hoewel hij dan ook niet aarzelt aan de leden, die zulks verzochten, toe te zeggen, die tijdige uitkeering steeds naar vermogen te zullen bevorderen, zoo wenscht hij toch niet onvermeld te laten, dat, althans op het gebied der administratieve maatregelen, het ter zake voorshands mogelijke is geschied. Dit kan o. a. blijken uit de als bijlage E bij deze Memorie gevoegde aanschrijving, door zijnen ambtsvoorganger tot de Commissarissen der Koningin in de onderscheidene provinciën gericht, zoomede uit de als bijlage F bij deze Memorie gevoegde order nopens het in de zakboekjes der miliciens opnemen van de daarbij vermelde bepalingen op het stuk der vergoeding.

Vermits voorts de vergoedingsaanvragen bij het Departement van Oorlog steeds als stukken van spoedeischenden aard worden behandeld en het in dit jaar, dank zij de groote krachtsinspanning van het daarbij betrokken deel van het ambtenaarspersoneel, is mogen gelukken elken achterstand in de afdoening dier stukken te voorkomen, en al verder de bij de zaak betrokken gewestelijke en gemeentelijke overheid meewerkte met alleszins te waardeeren spoed, zoo zal, waar de vergoeding te laat kwam, de oorzaak daarvan zijna zonder uitzondering moeten worden gezocht bij de belanghebbenden zelven. Indien door de hiervoren bedoelde leden bepaalde gevallen van vertraging genoemd waren, zou dit waarschijnlijk aan te toonen zijn. Niet steeds toch wordt bij den milicien in tijdige uitkeering der vergoeding aan diens behoeftige betrekkingen eene mate van belangstelling aangetroffen, als met reden zou mogen worden verwacht. Zelfs is het voorgekomen, dat de vertraagde indiening der aanvraag uitsluitend toe te schrijven bleek aan de begeerte van den milicien, om na terugkeer in zijne familie nog te kunnen deelen in de geneugten. Tegen dergelijke neigingen en berekeningen, ze mogen dan al niet veelvuldig voorkomen, kunnen voorschriften uit den aard der zaak niet baten.

Intusschen hebben over het algemeen de maatregelen ter bevordering van de bekendheid met de bepalingen betrekkelijk de vergoeding reeds eenige uitwerking in de gewenschte richting gehad. Bij vergelijking van de getallen in de laatste kolom van de bijlagen C en D blijkt dit kennelijk uit de opschuiving naar voren van het tijdstip der afdoening — dus ook voor de indiening — van de aanvragen.

De leden, die ter bevordering van eene vlugge afdoening van zaken in overweging gaven te bepalen, dat de lotelingen zich rechtstreeks tot den burgemeester zouden kunnen wenden en men hen ter secretarie van de gemeente in het opmaken van hun verzoek om vergoeding zou moeten bijstaan, hebben daarbij vermoedelijk geen rekening gehouden met de bezwaren, die deze maatregel bij de toepassing, met name ten platten lande, zou ontmoeten, noch met de eigenaardige praktijken, waartoe die maatregel aanleiding zou kunnen zijn.

Voor al ten aanzien van de jonge miliciens en hunne betrekkingen geldt dit laatste als bedenking. De andere, bijv. later de landweermannen, die van de zaak eenige ondervinding hebben en wier gezinnen vermoedelijk reeds tijdens hun dienstplichtigheid bij de militie vergoeding hebben genoten, loopen in dit opzicht minder gevaar; tegenover hen zou een maatregel, in den zin als bedoeld, kunnen worden beproefd; zulks ligt dan ook in de bedoeling van ondergeteekende.

Het zij echter herhaald, ten aanzien van de jongere miliciens en hunne betrekkingen zou deze proef niet zonder bedenking zijn.

Wat later in dit opzicht mogelijk is, als de zaak meer algemeen burgerrecht heeft verkregen en dus ook de evenbedoelde jongeren in hunne eigen, onmiddellijke omgeving terecht gewezen kunnen worden, zal te zijner tijd te beoordeelen wezen. Voor het tegenwoordige komt dit aangegeven middel tot vereenvoudiging en tot bespoediging van de behandeling met enkele dagen om verschillende redenen niet aanbevelenswaardig voor.

Werving van vrijwilligers.

Art. 76. Reeds vóór het ontvangen van het Voorloopig Verslag had ondergeteekende zich de vraag voorgelegd, hoe zou kunnen worden tegemoet gekomen aan de bezwaren, welke een gevolg zijn van het tegenwoordige wervings-systeem. Hoewel ook hier in groote mate de waarheid geldt, dat het gemakkelijker valt eene vraag te stellen dan die te beantwoorden, geeft de ondergeteekende de verzekering, dat bij hem in ernstige overweging is, om althans met het zooveel moeilijkheden opleverende stelsel van *aanbrengpremiën* te breken.

Het aantal vrijwilligers, dat sedert 1 November 1904 bij het wapen der cavalerie ten gevolge van eene rechterlijke uitspraak de gelederen heeft verlaten, bedraagt 71.

XIIde AFDEELING.

Militaire apothekers.

Art. 81. Het ligt niet in de bedoeling het personeel der militaire apothekers geheel te doen verdwijnen, doch wel om het in te krimpen, voor zooveel de belangen van den dienst dit toelaten.

Opheffing van het Rijksmagazijn van geneesmiddelen zou niet in 's Rijks belang zijn, omdat het magazijn niet alleen bestemd is tot verstrekking van geneesmiddelen en daartoe behorende behoeften ten dienste van de Departementen van Oorlog, Marine en Koloniën, zoowel voor de land- en de zeemacht hier te lande als in de overzeesche bezittingen en koloniën van het Rijk, doch tevens, voor zooveel dit vereischt wordt, voor takken van dienst, behorende onder andere Departementen van Algemeen Bestuur, als: de gevangnissen, 's Rijks krankzinnigengesticht te Medemblik en het Koninklijk Koloniaal Militair Invalidenhuis op Bronbeek.

Bedoelde verstrekkingen geschieden thans alle uit ééne inrichting, terwijl, bij opheffing van het magazijn, daarvoor verschillende kleine magazijnen

zouden moeten in de plaats treden, van welke de kosten van beheer en die wegens onderzoek der geneeskundige behoeften zeker veel hooger zouden loopen, dan thans bij het bestaande magazijn het geval is.

Intusschen is, door de opheffing van de militaire apotheek te Schoonhoven op 16 October 1905, een apothekersbediende beschikbaar gekomen, door wien de vacature zal worden vervuld, welke in den loop van dit jaar ontstaat door het verlaten van den dienst van een militair-apothekersbediende, die wegens lichaamsgebreken is afgekeurd.

In verband daarmee is het artikel, bij nevensgaande Nota van Wijziging, met *f* 1100 verminderd.

Van afschaffing of inkrimping van het personeel van den veterinairen dienst kan bezwaarlijk sprake zijn, omdat dit personeel bij de bereden korpsen, in oorlogstijd en bij vredesoefeningen, waarbij de troep steeds van een of meer paardenartsen vergezeld behoort te zijn, niet kan worden gemist.

Vermindering van een artikel.

Art. 84. De verhooging van *f* 100, blijkens de Memorie van Toelichting uitgetrokken ten einde het traktement van een schrijver bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen te kunnen verhoogen, wordt, bij de Nota van Wijzigingen, door den ondergeteekende teruggenomen.

Opheffing van militaire hospitalen.

Art. 87. Het is de bedoeling van den ondergeteekende, om geleidelijk met het opheffen van militaire hospitalen die daarvoor in de termen vallen, voort te gaan.

Welke daarvoor in aanmerking komen, kan thans niet met zekerheid worden gezegd, omdat rekening dient gehouden te worden met de gelegenheid, die ter plaatse bestaat tot verpleging van zieke militairen in burgerziekeninrichtingen, dan wel met de middelen van vervoer tot evacuatie van zieken naar naastbij gelegen militaire hospitalen.

De ondergeteekende vestigt er echter reeds nu de aandacht op, dat de opheffing van militaire hospitalen en het doen verplegen van zieke militairen in burgerziekeninrichtingen met het oog op het epidemisch of endemisch optreden van ziekten de noodzakelijkheid in het leven roept van het in voorraad hebben van eenige verplaatsbare ziekenbarakken. Het ligt in zijn voornemen, het voor de aanschaffing van enkele dier barakken noodige geld te zijner tijd aan te vragen.

Ten gevolge van de opheffing der militaire hospitalen te Groningen en Schoonhoven, zal minder zijn uit te geven voor:

	Groningen.	Schoonhoven.
personeel	<i>f</i> 3.950	<i>f</i> 3.698
verpleegkosten	2.808	

(De hospitaalsoldij, ad *f* 297, is op art. 87 minder en op art. 88 meer uitgetrokken.)

aanschaffing en onderhoud van materieel, aanschaffing van kleeding, enz.....	750	250
	<i>f</i> 7.508	<i>f</i> 3.948

Daartegenover staan meerdere uitgaven voor:

	Groningen.	Schoonhoven.
kosten van verpleging in het Academisch ziekenhuis te Groningen.....	<i>f</i> 5.880	
kosten van de ziekenzaal (verpleegkosten en uitgaven voor personeel) ..	800	
idem van de ziekenkamer (als voren)	"	<i>f</i> 1.200
toelage aan een burgergeneeskundige.....	"	800
	<i>f</i> 6.680	<i>f</i> 2.000

zoodat vermoedelijk zal worden bespaard *f* 828 + *f* 1948 = *f* 2776.

Dat het geldelijk voordeel, verkregen door de opheffing van het hospitaal te Groningen, niet grooter is, moet daaraan worden toegeschreven, dat voor de verpleging in het ziekenhuis aldaar *f* 1,50 per dag moet worden betaald, terwijl voor de verpleging in het thans opgeheven hospitaal, per man en per dag berekend, met een lager bedrag kon worden volstaan.

De ondervinding zal moeten leeren, in hoever van eerstbedoelde verpleging gebruik moet worden gemaakt. Intusschen heeft de ondergeteekende gemeend, het daarvoor, blijkens de Memorie van Toelichting, op art. 88 aanvankelijk uitgetrokken bedrag van *f* 6450, bij Nota van Wijziging met *f* 600 te kunnen verminderen, en zulks uit overweging dat de verpleging, in gewone gevallen, grootendeels in de ziekenzaal zal kunnen geschieden.

Voorts kon, om redenen bij art. 81 vermeld, het traktement van den militairen apothekersbediende te Schoonhoven, ad *f* 1100, mede van de begroting worden afgevoerd.

Met betrekking tot de besparing die door de opheffing der beide hospitalen wordt verkregen, mag er nog op worden gewezen, dat de onderhoudskosten voor de gebouwen, gebezigd voor de ziekenzaal te Groningen en de ziekenkamer te Schoonhoven, beduidend lager zullen zijn dan die van de thans opgeheven militaire hospitalen. Daarentegen zal het vervoer van zieken, die uit Schoonhoven ter verpleging naar een ander hospitaal geëvacueerd worden, weer eenige meerdere kosten veroorzaken.

Van het personeel, dat aan de beide instellingen verbonden was, zijn de administrateurs overgeplaatst bij de militaire hospitalen te Leiden en te Maastricht, ter vervulling van aldaar bestaande vacaturen; ook het overige gegradueerde personeel kon bestemd worden voor opengevallen plaatsen bij andere militaire ziekeninrichtingen, terwijl de ziekenoppassers zijn verdeeld over de verschillende hospitalen, waar, door het grooter aantal zieken bij vermeerdering van het militiecontingent, aan uitbreiding van verplegingspersoneel dringend behoefte was ontstaan.

Verstrekking van bier in de militaire hospitalen.

De besparing, te verkrijgen door de afschaffing der verstrekking van bier bij den maaltijd der zieken wordt geraamd op $\pm$ *f* 5000.

Andere van de goedmoedigheid der vaderen getuigende verstrekkingen aan zieken, die gevoeglijk zouden kunnen worden afgeschaft, zijn den ondergeteekende niet bekend.

XIIIde AFDEELING.

Cursus voor officieren in rechtsgeleerde vakken.

Uit het feit, dat het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905 n°. 49, niet is ingetrokken, doch de inwerkingtreding van het besluit op de voordracht van den ondergeteekende en van den Minister van Marine, bij Koninklijk besluit van 23 September 1905 n°. 106, tot nader order is geschorst, moge blijken, dat zij tegen eene voortgezette opleiding van officieren in rechtsgeleerde vakken geen principieele bedenking hebben.

De reden, welke tot het voorstellen van schorsing van het in werking treden van eerstgemeld Koninklijk besluit heeft geleid, is gelegen in de omstandigheid, dat bij den ondergeteekende bedenking is gerezen tegen verschillende bepalingen van dat besluit.

Vermits het in verband met het vorenstaande noodige onderzoek nog niet is afgeloopen, is het den ondergeteekende thans nog niet mogelijk te verklaren, of, en zoo ja, op welke wijze, de handhaving van den bij meergemeld Koninklijk besluit ingestelden cursus zijns inziens wenschelijk zal zijn.

Mocht de bovenbedoelde vraag door hem alsnog toestemmend worden beantwoord, dan zal eene in verband daarmee noodige voordracht niet aan de Koningin worden aangeboden, voordat de in deze noodige gelden zijn toegestaan.

In verband met het vorenstaande, meent de ondergeteekende zich van de verdere beantwoording der thans gemaakte opmerkingen te kunnen onthouden.

Toeneming der uitgaven voor de inrichtingen van militair onderwijs.

Wel is waar is voor de Koninklijke Militaire Academie op de begrooting voor het dienstjaar 1906 een bedrag van f21.000 meer uitgetrokken dan op die voor het dienstjaar 1905, doch men moge bedenken, dat de sterkte van het cadettenkorps bij deze inrichting op 1 October 1904 bedroeg 292, op 1 October 1905 314 cadetten, terwijl voor 1 October 1906 gerekend moest worden op 350 cadetten.

De sterkte is dus gedurende 1906 meer dan in 1905:

gedurende de eerste 9 maanden	22	} cadetten,
„ „ laatste 3 „	vermoedelijk 36	

makende alzoo gemiddeld gedurende een jaar ruim 25 cadetten meer. Het hogere bedrag van het eindcijfer wordt daardoor alleszins gerechtvaardigd.

Dat echter de uitgaven slechts schijnbaar toenemen, doch inderdaad belangrijk verminderd zijn, wordt voldoende bewezen door de omstandigheid, dat de gemiddelde kosten per cadet volgens de begrootingen bedragen:

voor 1905	± f 1641,63.
„ 1906	± „ 1546,08.

Uit het voorgaande volgt gereedelijk, dat met ernst gestreefd is naar bezuiniging, terwijl voorts de verzekering gegeven wordt, dat in de toekomst getracht zal worden de uitgaven te blijven beperken. Echter is het veld ten deze niet zoo vruchtbaar als men wel schijnt te meenen.

De kosten voor de Cadettenschool zijn voor 1906 f918 lager geraamd dan voor 1905.

Waarom — naar sommige leden meenen — de opleiding vanzelf eenvoudiger zou worden dan thans, indien meer centraliseerend te werk werd gegaan, kan zonder nadere aanwijzing door den ondergeteekende niet worden beoordeeld, en evenmin of eene dergelijke reorganisatie tot bezuiniging zou leiden.

Opleiding van alle officieren te Breda zou bij de tegenwoordige inrichting onmogelijk zijn. Bovendien zou het samenbrengen van een zóo groot aantal leerlingen in ééne onderwijsinrichting beslist te ontraden zijn met het oog op de zeer groote bezwaren, die het onderwijs en de opvoeding van zulk een buitengewoon groot aantal jongelieden onvermijdelijk zouden medebrengen.

Toelatings-examen tot de Koninklijke Militaire Academie.

Ingevolge art. 75, in verband met art. 70, van het Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie worden de aspiranten geacht aan het examen te voldoen, indien zij voor elk der vijf groepen, waarin de vakken zijn gerangschikt, als eindcijfer 50 of meer behalen. De commissie heeft bovendien het recht om, ook al wordt niet in alle groepen dit cijfer behaald, toch het examen als voldoende aan te merken.

Het is duidelijk dat het zodoende mogelijk is — evenals bij de eind-examens der hogere burgerscholen — dat een aspirant in meerdere vakken een onvoldoend cijfer behaalt en toch met een voldoende groepcijfer wordt beoordeeld.

Van een aspirant, die in zoodanig geval verkeert, kan echter niet worden gezegd, zooals sommige leden meenden, dat hij in heel wat vakken niet aan de exameneischen heeft voldaan. Immers, ware dit het geval geweest, dan zou de aspirant zijn afgewezen.

De vraag, of het toelatings-examen tot de Koninklijke Militaire Academie niet te zwaar is, valt moeilijk in overeenstemming te brengen met de, een twintigtal regels hooger, gemaakte opmerking, dat het wetenschappelijk peil van hen, die tot de Koninklijke Militaire Academie worden toegelaten, nog steeds even laag blijft als vroeger.

Indien men die vraag grondt op de mededeeling dat 10 aspiranten, in het bezit van het einddiploma hogere burgerschool, werden afgewezen, dan is veeleer de vraag gewettigd, of niet daaruit ware af te leiden, dat die bezitters van eendiploma's, bij het verwerven hiervan, meer geluk hebben

gehad dan bij het door hen afgelegde toelatingsexamen voor de Academie.

Van het aan de leden der Kamer inzage geven van de processen-verbaal van toelatings- en eindexamens wordt dezerzijds geen heil verwacht. Gemeend wordt, dat het waken voor het wetenschappelijk peil met vertrouwen kan worden overgelaten aan de telken jare te benoemen commissiën, wier zelfstandigheid bovendien door een maatregel als hierbedoeld, ten zeerste zou worden geschaad.

De examencommissiën moeten volkomen zelfstandig en vrij van elken invloed van buiten haar oordeel kunnen uitspreken en hare beslissingen kunnen nemen.

Ten slotte moge niet onvermeld blijven, dat vereenvoudiging van het toelatingsexamen reeds gedurende eenigen tijd in overweging was.

Dat het onderwijs van al te uitgebreiden aard is, kan geenszins worden toegegeven.

De meening, dat de resultaten aan de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus verkregen, niet veel verschillen, is minder juist. Ten deze zij kortheidshalve verwezen naar het gestelde in § 2 (bladz. 2—4) van de algemeene beschouwingen in de Memorie van Antwoord, aan de Tweede Kamer ingezonden bij brief van 26 April/5 Mei 1905, naar aanleiding van het Voorloopig Verslag op het wetsontwerp tot herziening van de wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126), tot regeling van het militair onderwijs (Zitting 1904—1905, n°. 79).

Bij vergelijking van den duur van de opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus moet niet worden voorbijgezien — ook met het oog op de kosten — dat aan de opleiding bij laatstvermelde inrichting eene tweejarige opleiding bij de cursussen voorafgaat, gedurende welken tijd de leerlingen van den cursus in hun' rang bij den troep slechts weinig diensten bewijzen.

Redenen, waarom zich dit jaar in Nederlandsch-Indië slechts één candidaat voor het toelatingsexamen tot de Koninklijke Militaire Academie heeft aangemeld, zijn den ondergeteekende niet bekend.

Toelatings-examens tot de Cadettenschool en den Hoofdcursus.

De exameneischen voor toelating tot de Cadettenschool zijn niet te zwaar. Ook kan niet worden gezegd, dat het wetenschappelijk peil van hen, die tot de Cadettenschool worden toegelaten even laag blijft als vroeger. Het is gewaagd, een dergelijk oordeel alleen te gronden op het feit, dat n°. 1 van de in 1905 niet geslaagden in vijf van de elf vakken onvoldoende had. Bij examens toch moet aan de waarde der toegekende cijfers geen te groot gewicht worden gehecht. Meer waarde moet worden toegekend aan de overwegingen die de commissie, belast met het afnemen van het toelatingsexamen, er toe hebben geleid, een jongeling als geslaagd te beschouwen, ook al had hij in één of meer vakken een onvoldoend cijfer behaald.

De laatste der geslaagden bij het dit jaar gehouden toelatingsexamen voor de Cadettenschool had twee vakken onvoldoende.

Aangezien in het kennisnemen der beoordeelingscijfers zonder meer, allicht oorzaak kan zijn gelegen, dat onjuiste gevolgtrekkingen worden gemaakt, kan geen vrijheid worden gevonden tot het ter inzage verstrekken van de processen-verbaal van toelatingsexamens.

Er bestaat geen reden te verwachten dat de in dit jaar aan den Hoofdcursus geplaatste leerlingen minder goed onderlegd zouden zijn dan in vorige jaren. In het algemeen wijzen de resultaten bij de overgangs- en eindexamens er niet op, dat de leerlingen onvoldoende voorbereid aan den Hoofdcursus komen. Het laatste nummer der geslaagden had in twee vakken een niet voldoende cijfer.

Naar dezerzijdsche meening is het niet aan de mindere deugdelijkheid van het onderricht op de cursussen te wijten, dat van de 101 aspiranten er 39 moesten afgewezen worden — hoewel dat onderwijs uitteraard niet volmaakt is — maar moet dit feit vooral verklaard worden door de mindere bevatte-lijkheid van vele leerlingen op den cursus en het soms gebrekkige onderwijs, dat zij vóór hun in dienst treden hebben genoten.

Dit jaar zijn aan den Hoofdcursus twintig plaatsen opengesteld voor op-

leiding van officieren bij het Nederlandsch-Indische leger en wel, voor hen die hier te lande examen aflegden 13, n.l. 8 voor de infanterie en 5 voor militaire administratie en voor hen die in *Nederlandsch-Indië* bedoeld examen deden: 7, te weten 6 voor infanterie en 1 voor militaire administratie.

Hoogere Krijgsschool.

Art. 95. Eene aandachtige overweging van den inhoud der artt. 7—12 van het Reglement voor de Hoogere Krijgsschool, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 14 September 1891 (*Staatsblad* n°. 170) zal ongetwijfeld den leden, die aandrongen op opheffing van de betrekking van directeur der Hoogere Krijgsschool, de overtuiging schenken, dat daarvan geen sprake mag noch kan zijn. Eene taak, welke op zich zelve reeds zeer zware inspanning en algeheele toewijding van een persoon vordert, kan niet bij wijze van nevenbetrekking aan eene andere autoriteit worden opgedragen.

Geschutgieterij.

Art. 96. Met de gemeente 's *Gravenhage* zijn inderdaad onderhandelingen aanhangig nopens de overdracht van een gedeelte van de voormalige geschutgieterij. In die onderhandelingen is echter niet begrepen dat gedeelte, hetwelk zal moeten dienen tot vergrooting van het gebouw der Hoogere Krijgsschool.

Fourage.

Zoals te recht wordt opgemerkt, is de fourage, bij de artt. 96 en 104 geraamd op *f* 0.70, en wordt in de laatste kolom van den uitgewerkten en toelichtenden staat medegedeeld, dat meer is geraamd in verband met eene wijziging van den prijs van het ration.

Bij het overwegen, in hoeverre de ondergeteekende zich zou kunnen vereenigen met de oorspronkelijke door zijnen ambtsvoorganger opgemaakte begrooting is het, eerst op het laatste oogenblik, mogelijk gebleken, de rationsprijzen aanmerkelijk te verlagen, en werden de betrekkelijke verminderingen nog aangebracht.

Ware bij die gelegenheid ook de in de artt. 96 en 104 vermelde rationsprijzen verlaagd geworden, dan zou die verlaging slechts *f* 0.02 per ration hebben beloopt. *Art. 96* had dan met *f* 58.40 en *art. 104* met *f* 7.30 kunnen zijn verlaagd.

Met het oog op de geringheid van genoemde bedragen, werd dit echter achterwege gelaten.

Drukkerij en uitgeverij aan de Koninklijke Militaire Academie.

Art. 97. Omtrent de wenschelijkheid van het voortbestaan, in den tegenwoordigen vorm van het fonds van boekwerken, enz. bij de Koninklijke Militaire Academie is door den vorigen Minister van Oorlog het advies ingewonnen van den toenmaligen gouverneur der Koninklijke Militaire Academie, thans inspecteur van het militair onderwijs. Uit het daarop van genoemde autoriteit ontvangen rapport is den ondergeteekende gebleken, dat, indien het uitgeven van boekwerken en het lithographisch bedrijf bij de Koninklijke Militaire Academie in zijn tegenwoordigen vorm wordt opgeheven, dit moet lijden tot grooter uitgaven voor het Rijk. Het fonds heeft thans geheel het karakter van eene nering. Ontneemt men het dit karakter en de middelen welke het thans gemeen heeft met het uitgeversbedrijf dan zal dit strekken tot schade niet alleen van het Rijk, doch ook van een groot aantal officieren, onderofficieren, ambtenaren, enz., die thans hun boeken en reglementen tegen zeer lage prijzen bij het fonds kunnen aanschaffen.

Voorts zal de opheffing van het fonds, of liever van de nering, gepaard gaan met uitbreiding van administratieve werkzaamheden.

Op grond van een en ander komt het den ondergeteekende niet raadzaam voor, tot opheffing van het fonds te besluiten, zooals door sommige leden wordt gewenscht.

Uitbreiding van het aantal burgergeëmployeerden.

Het aantal burger-geëmployeerden is met 3 vermeerderd, in verband met de omstandigheid, dat het aantal militairen, die oppassersdiensten verrichten, met 3 is verminderd.

Daardoor wordt het bedrag voor burger-geëmployeerden verhoogd met 3 maal $f\ 365 = f\ 1095$.

Voorts vallen 11 van deze burgers in de termen, om, op grond van de aanschrijving van het Departement van Oorlog, dd. 1 Maart 1900, IIde Afd., n°. 58 (R. M. 1900, blz. 111), eene loonsverhooging te verkrijgen van $f\ 0,10$ per dag, makende een totaal van $11 \times f\ 36,50 = f\ 401,50$.

Met het oog op de mogelijkheid, dat in den loop van het jaar nog militairen door burgers zouden moeten worden vervangen, werd de betrekkelijke post in totaal met $f\ 2000$ verhoogd.

Verhooging van traktementen.

Het is bij ondervinding gebleken, dat, wil men aan de Koninklijke Militaire Academie goede onderwijskrachten verbinden en ook behouden, de positie, die aan leeraren van die inrichting wordt geboden en de vooruitzichten daaraan verbonden, niet minder zullen mogen zijn dan die, welke aan technici en leeraren in de burgermaatschappij worden aangeboden. Geschiedt dit niet, dan zal men zich aan die inrichting met minderwaardige krachten moeten tevreden stellen, waarvan de nadeelige invloed op het onderwijs niet zal uitblijven.

Voeding der cadetten.

Art. 98. Naar aanleiding van de opmerking van meer dan eene zijde gemaakt, als zoude de voeding van de cadetten vereenvoudiging kunnen ondergaan, zij hier medegedeeld, dat de voedingskosten bedroegen gemiddeld per cadet en per dag $f\ 0,6438$ gedurende het leerjaar 1904—1905 en $f\ 0,6586$ gedurende het daaraan voorafgaande jaar; ook ten deze wordt zooveel mogelijk naar bezuiniging gestreefd.

Opheffing der Cadettenschool.

Art. 99. De Koninklijke Militaire Academie heeft — ten einde jaarlijks een voldoende aantal officieren te kunnen afleveren — voor de aanvulling van het aantal leerlingen tot dusverre steeds een beroep moeten doen op de Cadettenschool.

Alvorens tot opheffing dezer inrichting te besluiten, zal dus nauwgezet nagegaan moeten worden, of de hulp der Cadettenschool in de toekomst ontbeerd zal kunnen worden. Ondergeteekende is intusschen bereid, deze gelegenheid ernstig te overwegen.

Overigens wordt verwezen naar het gestelde in § 15 hiervoren, met betrekking tot eene algeheele herziening van de vigeerende wet op het militair onderwijs.

Opheffing van de Normaal-schietschool.

Dat de Normaal-Schietschool eene inrichting is, die, naar het algemeen gevoelen van de officieren in het leger, geen nut sticht en waarin de legerautoriteiten weinig vertrouwen blijken te stellen, wordt door den ondergeteekende in geene deele toegestemd; gedurende zijn veeljarige militaire loopbaan is hem zulks nooit gebleken.

Hij kan zich dan ook geheel vereenigen met hetgeen nopens die inrichting, door zijn ambtsvoorganger, is gezegd op bladz. 71 van de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1905. Uit dien hoofde kan hij geen termen vinden, om de opheffing van de Normaal-Schietschool in overweging te nemen.

Voor wat betreft het in beproeving geven van het Parabellumpistool aan het leger wordt verwezen naar hetgeen in deze Memorie is vermeld onder § 25. Zelflaadpistolen.

Eene verplaatsing der hiergenoemde school naar Ede, wordt door den ondergeteekende vooreerst niet wenschelijk geacht.

Nopens het gestelde in de laatste alinea, n.l. om den officier, die bij de inrichting is geplaatst tot tijdelijke versterking van het vaste personeel, ten spoedigste naar zijn korps te doen teruggaan, zij vermeld, dat het hier inderdaad geldt eene tijdelijke versterking — van 15 October tot en met 31 Januari — en wel met een tweetal officieren.

Van de tot het vaste personeel der Normaal-Schietschool behoorende officieren van het leger hier te lande, zijn er n.l. twee werkzaam bij de afdeling gymnastiek, schermen en zwemmen, welk getal voldoende is te achten voor de cursussen in evengenoemde vakken van 15 Februari tot en met 31 Mei en van 15 Juni tot en met 30 September.

Gedurende den cursus van 15 October tot en met 31 Januari — hiervoren reeds genoemd — moet echter onderricht worden gegeven aan 38 officieren en aan 36 tot 40 onderofficieren.

Hiertoe is het vaste personeel der school niet toereikend en daarom is tijdelijke versterking met een tweetal officieren noodig, ten einde over een zoodanig aantal onderwijzers te kunnen beschikken, dat 3 officieren doorlopend een niet te groote klasse gedetacheerde officieren kunnen instrueeren en 1 officier belast kan zijn met de leiding van en het toezicht op het onderricht der gedetacheerde onderofficieren.

XIVde AFDEELING.

Hulpschrijvers bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.

Art. 105. Ter beantwoording van de gedane vraag zij medegedeeld, dat alle hulpschrijvers niet na eenen proeftijd van één jaar de vereischte bekwaamheid hebben om tot vaste ambtenaren te worden benoemd.

Aan de gemaakte bedenking zal evenwel worden te gemoet gekomen door uitbreiding van het aantal schrijvers en inkrimping van het aantal hulpschrijvers.

Verhooging van het artikel.

In verband met het vorenstaande wordt het artikel, bij Nota van Wijziging, met f150 verhoogd.

Kampementsgoederen en voorwerpen van velduitrusting.

Art. 107. Vermits alhier niet nader wordt aangeduid, op welke gronden de overtuiging wordt gemist, dat de voorraad kampementsgoederen en voorwerpen van velduitrusting in goeden staat verkeert, mag worden aangenomen, dat de ter zake gedane mededeeling verband houdt met de opmerking, op bladz. 25 van het Verslag. De ondergeteekende meent daarom te mogen verwijzen naar het te dier zake gegeven antwoord.

Wasschen van dekens.

Het aantal wollen dekens, jaarlijks voor troepen, ten gebuik bij de groote manoeuvres, te verstrekken, bedraagt pl. m. 8000 stuks. Dit aantal maakt slechts een klein deel uit van de hoeveelheden dekens, noodig voor de troepen in vaste kampen, in bataljons- en regimentsoefeningskampen en in tijdelijke kampen in de nabijheid van garnizoensplaatsen.

In het volgende jaar zullen vermoedelijk pl. m. 19000 dekens noodig zijn voor de landweer.

Er is dus gerekend op het wasschen van 11000 dekens meer, ad 12,5 cent per stuk.

Bewaring van tentmaterieel.

Zooals op bladz. 72 van de Memorie van Antwoord, betreffende de Oorlogsbegrooting voor 1905 is medegedeeld, zou het reinigen en herstellen van de

tenten in de verschillende legerplaatsen veel kostbaarder zijn dan het verichten van die werkzaamheden in het centraal magazijn van militaire kleeding en uitrusting te Woerden en het vervoeren van tentmaterieel naar de legerplaatsen en terug. Men zou daartoe in de legerplaatsen niet alleen over eenvoudige gebouwen tot bewaring van de tenten moeten beschikken, maar ook over werkplaatsen, waar de noodige herstellingen konden worden verricht.

Er is in de legerplaats bij Harskamp gelegenheid gevonden, om het voor de officieren en voor de onderofficieren en minderen van het vaste detachement benodigde aantal ijzeren bedkribben aldaar te bewaren, waardoor het heen- en weerzenden van deze voorwerpen is voorkomen. In het volgende jaar zal, na afloop van het schietseizoen, ook het houtwerk der tenten, dat niet hersteld behoeft te worden, in de legerplaats worden opgelegd.

Verhooging en vermindering van artikelen.

Artt. 109 en 110. Het was ondergeteekende aangenaam, te mogen ontwaren, dat door vele leden wordt ingestemd met het denkbeeld, om spoedig over te gaan tot de invoering van eene nieuwe loonregeling voor werklieden en magazijnsknechts bij de onder het Departement van Oorlog ressorteerende inrichtingen.

Gevolg gevende aan het voornemen kenbaar gemaakt aan het slot van § 2 op blad. 2 der Memorie van Toelichting tot dit wetsontwerp, heeft de ondergeteekende echter gemeend ten aanzien van die loonregeling voor het oogeblik zich te moeten bepalen tot die categorieën die daarvoor wegens hunne tegenwoordige bezoldiging het meest in aanmerking komen, hetgeen geacht wordt o. a. het geval te zijn met de oppassers van de garnizoenskleeding- en nachtlegermagazijnen en van de magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen.

Voor de in art. 110 bedoelde verplegingsinrichtingen zal de invoering van de nieuwe regeling met ingang van 1 April 1906 eene hoogere uitgaaf ten gevolge hebben van f 6534.

Voor zooveel art. 109 betreft zou de verhooging eene meerdere uitgaaf vorderen van f 336, waartegenover echter eene vermindering van f 480 komt te staan.

In de garnizoenen toch waar voor den dienst in het magazijn van levensmiddelen niet over een vrijwillig dienend militair kan worden beschikt, is tot dusver in dezen dienst voorzien door aanwijzing van een burger werkman van een der overige verplegingsinrichtingen ter plaatse.

Vermits die aanwijzing geen langeren arbeidsduur ten gevolge heeft, ligt het in de bedoeling, deze werklieden, voor zoover ze tot de in deze bedoelde inrichtingen behooren en die tot dusver voor gemelden dienst de voor den militair vastgestelde vergoeding ad f 0,15 per dag genoten, na de invoering van de loonregeling voor bedoelde werkzaamheden niet langer extra te bezoldigen.

In verband met het vorenstaande wordt, bij Nota van Wijziging, art. 109 met f 144 verminderd en art. 110 met f 6534 verhoogd.

XVDE AFDEELING.

Reorganisatie van de artillerie-inrichtingen.

In de laatste jaren ondergingen de artillerie-inrichtingen reeds vereenvoudiging en beperking. Werd in 1904 de geschutgieterij opgeheven, thans ligt het in het voornemen, om, zooals hierboven (ad Bezuinigingen art. 17) nader is toegelicht, in 1906 de commissie van proefneming als afzonderlijke inrichting op te heffen. Voorts werd het personeel der stapelmagazijnen en der munitiefabriek ingekrompen, terwijl enkele vacatures van ambtenaren, mede bij andere inrichtingen, niet worden aangevuld.

Een onderzoek wordt ingesteld, in hoeverre bij sommige inrichtingen de arbeidstijd kan worden verkort.

Overigens ligt het in de bedoeling, de organisatie van de artillerie-inrichtingen in haar geheel tot een onderwerp van nauwgezette overweging te

maken. In verband daarmee kan, ten einde de vrijheid te behouden de inrichtingen eventueel op kleiner schaal te doen drijven, het thans niet aanbevelenswaardig geacht worden om het aantal burger technici aanmerkelijk uit te breiden.

Tusschen hoofden en werklieden bestaat eene behoorlijke verstandhouding.

Lotsverbetering van het lager personeel aan de artillerie-inrichtingen.

Wat betreft het verhoogen van wedden en loonen heeft de ondergeteekende — gelijk boven reeds werd opgemerkt — gemeend, alvorens tot definitieve doch voor zooveel noodig geleidelijke regeling van deze aangelegenheid over te gaan, zich voorshands te moeten bepalen tot die categorieën van ambtenaren en werklieden, voor wie lotsverbetering niet langer behoorde te worden uitgesteld. In verband hiermede zijn bij nevensgaande Nota van Wijzigingen, de artt. 113, 114 en 128 respectievelijk met *f* 1250, *f* 4100 en *f* 5200 verhoogd.

Met belangstelling werd door ondergeteekende kennis genomen van verschillende wenschen, hem zoowel schriftelijk als mondeling door de besturen van verschillende werkliedenbonden kenbaar gemaakt. Enkele dier wenschen bleken reeds vóór de indiening der adressen te zijn vervuld; op eenige andere blijft de aandacht gevestigd.

Bij gemeenschappelijke beschikking van $\frac{24 \text{ Maart}}{1 \text{ April}}$ 1905 is door de toenma-

lige Ministers van Marine en van Oorlog eene commissie benoemd tot het instellen van een onderzoek naar de grondslagen van een Rijkspensioenfonds voor de weduwen en weezen van mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks zee- en landmacht.

De onderopzichters der smeden worden aangesteld op een aanvangstraktement van *f* 900. Zij kunnen bij nauwgezette plichtsbetrachting en goed gedrag voor drie driejaarlijksche traktementsverhoogen van *f* 50 in aanmerking komen, zoodat het eindtraktement, dat aan de betrekking verbonden is, bedraagt *f* 1050. Op 1 November jl. werd een der drie tot op dien datum werkzaam zijnde onderopzichters benoemd tot opzichter; een der beide andere functionarissen kan, volgens de bestaande regeling, den 1sten October 1908 het eindtraktement bereiken; de derde is niet voor eene periodieke verhooging in aanmerking gebracht.

Toelagen aan officieren.

Art. 113. Eerst in 1904 zijn de vaste toelagen, welke door de officieren worden genoten, na een grondig onderzoek omtrent de billijkheid der toegekende bedragen en na onderlinge vergelijking, opnieuw vastgesteld.

De ondergeteekende kan mitsdien geen aanleiding vinden om aan het hier aanbevolen voorstel gevolg te geven.

Leiding van de artillerie-inrichtingen.

De groote verantwoordelijkheid, die de bestuurder eener artillerie-inrichting heeft met betrekking tot de zorg voor het personeel, den goeden gang van het bedrijf en het administratief beheer, doet het gewenscht voorkomen, om hoofdofficieren of oudere kapiteins als hoofden te doen optreden.

Twee der hoofden bekleeden thans den kapiteinsrang.

Waakloon van magazijnknechts.

Bij het aanstellen van magazijnknechts wordt hun geen bijverdiensten of genot van emolumenten in uitzicht gesteld. Hoewel deze ambtenaren vroeger nu en dan waakdiensten hebben verricht, kwam het den ondergeteekende in het belang, ook in het geldelijk belang, van het Rijk noodig voor, hierin verandering te brengen en de bedoelde werkzaamheden op te dragen aan werklieden. Dat bedoelde knechts daardoor onbillijk zouden zijn behandeld, wordt dan ook niet toegestemd.

Werktuigen en grondstoffen.

Artt. 115 en 119. De ten deze gemaakte opmerking, als zou op art. 119 een

bedrag van ruim *f* 147 000 zijn uitgetrokken voor aan te schaffen werktuigen, berust op een misverstand. Op genoemd artikel toch is slechts een bedrag van *f* 10 300 voor dat doel geraamd.

Van eene verre van juiste verhouding tusschen de uitgetrokken bedragen voor de aanschaffing respectievelijk van werktuigen en van grondstoffen is dus geen sprake en dit te minder, daar, behalve op art. 115, ook op de artikelen 116, 117, 118 en 181 gelden worden aangevraagd voor de aanschaffing van grondstoffen, en wel op de vijf genoemde artikelen te zamen voor een bedrag van *f* 517 000.

Met de mededeeling van het vorenstaande moge worden volstaan, om aan te toonen, dat de gevolgtrekking, als zou uit het voor aanschaffing van grondstoffen geraamde bedrag duidelijk blijken dat de artillerie-inrichtingen, haar groot personeel in aanmerking genomen, al heel weinig productief zijn, een goeden grondslag mist.

Vervoer van personeel der artillerie-inrichtingen.

Art. 126. Door het welslagen van de proef, genomen ten aanzien van het vervoer van ambtenaren, onderofficieren en werklieden der artillerie-inrichtingen tusschen de Hembrug en Zaandam of Amsterdam, kan worden verklaard, dat hiermede de quaestie van vrij vervoer is opgelost op eene wijze, die, in billijkheid, voor alle partijen bevredigend mag worden genoemd.

Specificatie gevraagd.

De bedragen onder *a*, *c* en *d* van art. 126 uitgetrokken, zijn onder te verdeelen als volgt:

<i>a. reis- en verblijfkosten.</i>	<i>f</i> 4 500
constructie-werkplaatsen	<i>f</i> 1 700
munitiefabriek	" 2 100
werkplaatsen voor draagbare wapenen	" 700
<i>c. bureel- en administratiekosten.</i>	" 9 000
constructie-werkplaatsen	<i>f</i> 1 310
munitiefabriek	" 1 500
werkplaatsen voor draagbare wapenen	" 1 000
stapelmagazijnen	" 1 900
magazijnen aan de Hembrug	" 2 190
drukloonen	" 1 100
<i>d. kosten van vervoer.</i>	" 12 500

Uit dezen post wordt gerekend, dat kunnen worden vervoerd, gedurende 12 maanden, het opzichtvoerend en bureelpersoneel (67 personen) voor een bedrag van *f* 2 537,60 en gedurende de vijf wintermaanden de werklieden (pl. m. 1000), voor het resterende bedrag.

Vervoer van goederen.

Art. 127. Waardelooze of zoo goed als waardelooze goederen worden ter plaatse vernietigd of door verkoop van de hand gedaan. Wel wordt oud gietijzer e. d., afkomstig van slooping, naar de Hembrug verzonden om te worden gebruikt bij de vervaardiging van nieuw materieel. Bij niet-opzending van bedoelde oude materialen zou in de behoefte moeten worden voorzien door aankoop, ten einde de gietmengsels in de gewenschte verhoudingen te kunnen samenstellen.

XVIIde AFDEELING.

Brug te Geertruidenberg.

Art. 186. De penantensluis in de rivier de Donge, bij Geertruidenberg, een schotbalksluis met 9 openingen, waarvan 8 elk wijd 7 en één, de meest oostelijke op één na, wijd 9 M., waarover reeds sedert ruim 15 jaar geen brug meer ligt, kan met het oog op de belangen van de landsverdediging niet worden gemist. Tegen eene zoodanige wijziging van die sluis, dat daardoor wordt verkregen eene doorvaartwijdte van 12 M., zooals bij de nabij gelegen

bruggen voor het spoorweg- en voor het gewoon verkeer wordt aangetroffen, bestaat, ook al zal daardoor de behandeling van de schotbalkkeeringen moeilijker worden, geen onoverkomelijk technisch bezwaar. Aan de bedoelde wijziging zijn echter aanzienlijke kosten verbonden, die bezwaarlijk ten laste van het Departement van Oorlog gebracht kunnen worden.

Kosten van onderhoud van kazernes enz.

Het wordt door den ondergeteekende betreurd, dat de vele leden, die overtuigd waren dat de kosten van onderhoud enz. van kazernes en andere militaire gebouwen en werken aanzienlijk lager zouden kunnen zijn, geen aanleiding hebben kunnen vinden om, zij het dan ook met een enkel woord, melding te maken van de gronden waarop hunne overtuiging steunt.

Nu dit niet is geschied is eene vruchtdragende gedachtenwisseling ter zake niet mogelijk en blijft den ondergeteekende niets anders over, dan de verzekering te geven, dat ook in dit opzicht met den meesten ernst wordt gestreefd naar het in acht nemen van *welbegrepen* zuinigheid.

De meening van sommige leden, dat reeds het aanbesteden van het onderhoud tot belangrijke besparing zoude leiden, berust blijkbaar op onbekendheid met den bestaanden toestand; ter inlichting van die leden diene de mededeeling, dat het onderhoud van de militaire gebouwen en werken nagenoeg steeds wordt aanbesteed en dat van dezen regel slechts in hoogst zeldzame en onvermijdelijke gevallen wordt afgeweken.

Op de ter loops gebezigde uitdrukking „de zoo duur bouwende genie” meent de ondergeteekende niet breedvoerig te moeten ingaan; dit onverdiende verwijt wordt ook gericht tot andere korpsen van technische ambtenaren, die zich niet kunnen veroorloven, de practijken toe te passen, waardoor sommige, niet verantwoordelijke bouwmeesters, er in slagen, met mindere kosten, bouwwerken tot stand te brengen.

Kosten van verving.

De kosten van verving zijn, hoewel blijkens de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1905 (Gedrukte Stukken, 1904—1905, 2, n°. 20, blz. 75) het tegendeel werd voorzien, nog eenigszins lager geraamd kunnen worden, dan het vorige jaar, en zulks met het oog op den gunstigen uitslag van de, in het loopende jaar, gehouden aanbestedingen.

Reeds in die Memorie van Antwoord werd aangetoond hoe laag die kosten van verving zijn, gelet op de gezamenlijke oppervlakte van het te onderhouden verwerk.

De opmerking omtrent de ruime berekening van kosten van verwerk wordt dezerzijds niet begrepen, daar niet is nagegaan kunnen worden, hoe het in het Voorloopig Verslag genoemde bedrag van 60 centen per M² is becijferd; de vermelding van genoemd bedrag berust vermoedelijk op een misverstand.

De sommen van f 4650 en f 3000 respectievelijk voor Amsterdam en Amersfoort zullen moeten dienen voor het vernieuwen van achtereenvolgend 14370 en 9215 M². verwerk, waarvan dus gemiddeld de kosten zijn geraamd op f 0,32⁵ per M². De som van f 3000 voor Zwolle moet volgens de Nota van schrijf- en drukfeilen worden vervangen door f 300.

Specificatie gevraagd.

De gevraagde specificatie van de volgende bedragen: f 6400 voor Amsterdam, f 27145 voor 's Gravenhage, f 5010 voor Gouda en f 2200 voor Ede, wordt gegeven in de, bij deze Memorie gevoegde bijlage G.

De omstandigheid, dat voor het onderhoud van de militaire gebouwen en werken te Ede, die eerst in 1906 in gebruik genomen zullen worden, reeds gelden worden uitgetrokken, bewijst niets tegen de deugdelijkheid van die gebouwen en werken, welke geenszins te wenschen overlaat. Deze gelden zullen moeten dienen voor verschillende onderhoudswerkzaamheden, die buiten elk verband staan met de deugdelijkheid der gebouwen, als bijv. het zuiveren van het terrein van onkruid en vuilnis, het vegen van schoorsteen, het schoonmaken van zinkputten, het gangbaar houden van het hang- en sluitwerk van deuren en ramen, het schoonhouden van dakgoten enz.

Stelling van de Geldersche vallei met die in de Neder-Betuwe,

De Stelling van de Geldersche vallei met die in de Neder-Betuwe heeft ongetwijfeld nog eenige militaire waarde en wel als opnamestelling.

De besparing te verkrijgen door opruiming van deze Stelling zal voor den Staat zeker uiterst gering zijn; daarbij gelet op de omstandigheid, dat toch verschillende kunstwerken en oevervoorzieningen ten behoeve van het openbaar verkeer en van waterafvoer in stand zullen moeten worden gehouden.

Bovendien zou de opheffing van de stelling niet kunnen geschieden zonder wijziging van de Vestingwet.

— Wanneer mede uit anderen hoofde wijziging van die wet aanhangig is te maken, zal eene opruiming van meerbedoelde stelling nader zijn te overwegen.

Aanschaffing van kaarten enz.

Art. 137. Het in dit artikel uitgetrokken bedrag is bestemd voor het aanschaffen en onderhouden van binnenlandsche en buitenlandsche gedrukte kaarten en van meet-, waterpas- en andere instrumenten.

De instrumenten worden hoofdzakelijk gebruikt door het regiment genie-troepen, door de eerstaanwezende ingenieurs in de vier genie-commandementen, door de officieren belast met de militaire verkenningen, door stelling- en fortcommandanten, door officieren van de artillerie-schietschool en door officieren van de normaal-schietschool.

De verzameling van kaarten, welke, voor zooveel noodig, jaarlijks wordt uitgebreid, bestaat uit kaarten van verschillende landen, die door tusschenkomst van den particulieren boekhandel worden verkregen — aangezien niet met alle vreemde Mogendheden, o. a. niet met *Duitschland* en *België*, de officieele kaarten worden geruild — en voorts uit kaarten of kaartwerken van beteekenis, welke hier te lande in den handel worden gebracht.

Verschillende dezer kaarten zijn veelvuldig in gebruik bij de officieren der militaire verkenningen. Voor de aansluiting zijn voor hen o. a. de vreemde kaarten langs de Nederlandsche grens onmisbaar. Overigens staan alle bovenbedoelde kaarten en instrumenten ten dienste van de officieren van het geheele leger, zoowel tot het uitwerken van bepaalde opdrachten, als ten bate hunner studiën.

Ter specificatie van het aangevraagde bedrag van f 2800 zij vermeld, dat voor het aanschaffen van nieuwe meet-, waterpas- en andere instrumenten is geraamd f 1000; voor het onderhoud der instrumenten de som van f 600, waarbij in het oog moet worden gehouden, dat vele instrumenten dikwijls worden gebruikt en een zeer grooten graad van nauwkeurigheid vereischen. Dit onderhoud heeft door de zorg der Topographische Inrichting plaats. Het aanschaffen der kaarten is begroot op f 800, terwijl het onderhoud daarvan, waaronder mede begrepen zijn de uitgaven voor nieuwe kokers, portefeuilles tot berging van kaarten, het opplakken van nieuwe en het herstellen van oude kaarten en atlanten is geschat op f 400. Deze bedragen te zamen vormen het bedrag van f 2800.

Gereedschappen enz. voor de genietroepen.

Art. 138. De specificatie van de verschillende bedragen waaruit dit artikel bestaat, is als volgt:

Post a. Aanschaffen en onderhouden van gereedschappen en materieel voor de genietroepen	f	400,00
Onderhoud van gereedschaps- en munitiekarren	"	60,00
" " spoorweggereedschapswagens	"	40,00
" " het materieel van den veldtelegraafdienst	"	400,00
Voorzieningen aan telephoon- en telegraaf-materieel ten behoeve van de oefeningen van de vesting-artillerie in het groepsverband en nabij de garnizoenen	"	200,00
Onderhouden en aanschaffen van behoeften voor de verwoerbare elektrische installatiën	"	1 000,00
Bedrag van post a	f	2 100,00

Post b. 10 telegraaf toestellen	f	2 665,00
6 tele-microphonen	"	210,00
1 telefoonwagen	"	420,00
Uitrusting van dien wagen, waaronder toestellen, kabels, enz.	"	1 205,00
		<hr/>
Bedrag van post b	f	4 500,00
		<hr/>
Post c. Onderhoud en vernieuwing van het materieel voor de luchtscheepvaart	f	500,00
Aanschaffing van gas voor doelballons	"	1 000,00
		<hr/>
Bedrag van post c	f	1 500,00
		<hr/>
Dit materieel wordt gebezigd ten behoeve van schietoefeningen van de artillerie.		
Post d. Aanschaffing van 2 gereedschapskarren en 2 munitiekarren voor de 4de veldpioniercompagnie	f	2 200,00
Aanschaffing van gereedschappen, spring- en ontstekingsmiddelen tot uitrusting van deze voertuigen	"	3 580,00
		<hr/>
Bedrag van post d	f	5 780,00
		<hr/>
Post e. 1 lichte telegraafwagen	f	430,00
2 telefoonwagens	"	840,00
Kabels, toestellen en materieel voor de uitrusting van een lichten telegraafwagen, een telefoonwagen en eenig materieel, waaronder 4 telephonen „postmodel” met uitrusting, voor een 2den telefoonwagen	"	4 930,00
		<hr/>
Bedrag van post e	f	6 200,00
		<hr/>
Post f. Maken van eene smalspoorbaan van Huis ter Heide naar de legerplaats bij Zeist	f	6 220,00
Aanleg van bestrating, enz	"	6 700,00
Herstelling — na de verplaatsing — aan afrasteringen en gebouwen	"	600,00
Aanschaffing van een open personenwagen	"	650,00
Machinekamerbehoefden, steenkolen en onderhoud van een locomotief gedurende het 2de halfjaar van 1906	"	450,00
		<hr/>
Bedrag van post f	f	14 620,00

Voor zooveel de aard van het werk dat toelaat, geschiedt het onderhoud van de in dit artikel bedoelde gereedschappen, voertuigen en materieel zooveel doenlijk op de werkplaatsen van het regiment genietroepen.

Ook voor wat den aanmaak van die voorwerpen betreft, is zulks — hoewel in veel mindere mate — het geval; verschillende dezer voorwerpen toch kunnen beter en goedkooper uit den handel betrokken worden, terwijl de werkplaatsen der genietroepen niet zijn ingericht voor den aanmaak van voertuigen in hun geheel, telefoon- en telegraaf toestellen, telegraafkabels en ander soortgelijk materieel, dat slechts bij daarvoor speciaal ingerichte fabrieken kan worden verkregen.

Oefeningsterrein voor de technische compagnie van de spoorwegafdeeling.

Het antwoord op de hiergestelde vragen luidt, puntsgewijze als volgt:

1°. Het onderwerpelijk oefeningsterrein werd vroeger gehuurd telkens voor 3 jaren, tegen f301,50 per jaar, met opzeggingstermijn van 4 maanden; thans is een huurcontract loopende, tegen een jaarlijkschen huurprijs van f1227, dat telkens geacht wordt voor 1 jaar te zijn verlengd, wanneer niet één der partijen vóór 1 November de huur heeft opgezegd.

Ter toelichting van de stijging van den huurprijs zij medegedeeld, dat deze verband houdt met de verhooging in waarde van den grond, wegens exploitatie van nevenliggende gronden als bouwterrein.

2°. Opzegging van de huur van het terrein door de tegenwoordige eigenaresse heeft nog niet plaats gehad.

3°. De inrichting zal met de uitgetrokken som geheel worden bekostigd.

4°. De jaarlijks terugkeerende uitgaven voor de oefeningen der technische compagnie van de spoorwegafdeeling zullen, ten gevolge van de nieuwe inrichting, eenigermate stijgen; het juiste bedrag dezer stijging is niet op te geven, doch zij zal in elk geval aanmerkelijk beneden de uit te sparen huursom blijven.

Verhooging van een artikel.

Bij nevensgaande Nota van Wijziging wordt voorgesteld art. 144 te verhoogen met een bedrag van f2500. Deze verhooging is noodig voor het huren van oefeningsterreinen voor de landweerplichtigen der infanterie.

Hieromtrent zij verder verwezen naar het hiervoren gestelde in § 7, „Landweer”, van deze Memorie.

Specificatie gevraagd.

Art. 146. De gevraagde specificatie is uit den aard der zaak niet met juistheid te geven; de raming van het artikel is als volgt:

Reis- en verblijfkosten.

Voor het bureel van den inspecteur der genie	f	1 100
„ „ 1ste genie-commandement	„	2 520
„ „ 2de „ „	„	2 850
„ „ 3de „ „	„	2 740
„ „ 4de „ „	„	2 400
„ „ regiment genietroepen	„	2 690
Te zamen	f	14 300

Bureel- en lokaalbehoefden.

Voor het bureel van den inspecteur der genie	f	1 100
„ „ 1ste genie-commandement	„	2 660
„ „ 2de „ „	„	3 500
„ „ 3de „ „	„	3 160
„ „ 4de „ „	„	3 580
Te zamen	f	14 000

Ten deze zij nog opgemerkt, dat de gelden, uitgetrokken voor bureel- en lokaalbehoefden voor de commandementen bestemd zijn voor de verschillende bureelen in die commandementen.

XVIIIde AFDEELING.

Reis- en verblijfkosten en kosten van vervoer.

Het voortdurend stijgen van de bedragen voor dezen post is een gevolg van de omstandigheden. Voor de op dezen post betrekking hebbende bijzondere uitgaven wordt steeds de machtiging van den Minister vereischt en iedere aanvraag wordt bij het Departement nauwlettend onderzocht.

Behalve door de reeds in de Memorie van Toelichting genoemde redenen, wordt tot de stijging ook nog bijgedragen door de uitbreiding van het voorbereidend militair onderricht en van het schietonderricht buiten het leger, zoowel voor vervoer van instructeurs als van wapenen. Voorts worden thans uit art. 148 ook gekweten de kosten van vervoer van personeel en goederen van de inrichtingen van onderwijs en voor de oefeningen met het reservekader, welke uitgaven vroeger op andere artikelen werden uitgetrokken.

Uit dit artikel wordt eveneens bekostigd het vervoer van troepen, die voldoende oefenings- en schijfschietterreinen missen in de onmiddellijke nabijheid hunner garnizoensplaatsen en die daarom een zeker aantal malen per jaar worden vervoerd naar dergelijke verder afgelegen terreinen. Nu de troepen sterker zijn geworden, stijgen daarmede de kosten van dat vervoer,

zoodat thans ongeveer f26 000 benoodigd is voor het vervoer van Amsterdam naar Laren, van Groningen naar Blankerveer, van Haarlem naar Velsen, van Leiden naar Katwijk en van Utrecht naar Soesterberg.

Zooals hiervoren ad § 12 ten opzichte van Haarlem werd medegedeeld, wordt wanneer de afstand dit gedooft, per oefeningsdag bij het gaan naar en het terugkeeren van het terrein slechts één keer gebruik gemaakt van versnelde middelen van vervoer en wordt de andere keer gemarcheerd.

Het requireeren van voertuigen geschiedt volgens bepaalde voorschriften, waarvan zonder machtiging niet mag worden afgeweken. Zonder nadere omschrijving van hetgeen ten deze wordt bedoeld is het bezwaarlijk op de hier gedane vraag een afdoend antwoord te geven.

Dat ten slotte uit de omstandigheid, dat in den loop van dit jaar bij het regiment grenadiers en jagers een voerman met paard en wagen in dienst geweest is moet worden afgeleid, dat niet steeds de vereischte zuinigheid betracht wordt, kan de ondergeteekende niet toegeven.

Aangezien de paarden van de trainafdeeling van het 2de regiment veldartillerie te 's Gravenhage benoodigd waren voor oefeningen, zoowel in als buiten het garnizoen, kon gedurende het tijdvak van 4 April j.l. tot 17 October d.a.v. voor het inkoop en het vervoer van brood ten behoeve van het regiment grenadiers en jagers niet, als gewoonlijk, over een treinvoertuig worden beschikt.

Dientengevolge moest gedurende dat tijdvak gebruikt gemaakt worden van de diensten van een burger voertuig met geleider, welke diensten overigens slechts van ongeveer 10.30 v.m.—1 uur n.m. en van 4—5.30 uur n.m. duurden.

Verhooging van een artikel.

Art. 148. Zooals in de Memorie van Toelichting bereids werd medegedeeld, heeft ondergeteekende, wegens den korten tijd, welke hem ten dienste stond, zich genoodzaakt gezien in hoofdzaak de begrooting over te nemen, zooals deze door zijn ambtsvoorganger was ontworpen. Uit den aard der zaak wijdde hij bij zijn optreden voornamelijk zijne aandacht aan die, op de ontwerp-begrooting voorkomende posten, welke, naar zijne meening, voor verlaging in aanmerking zouden kunnen komen.

Zoodra daartoe gelegenheid was, is de ingediende begrooting in haar geheel nader door hem in beschouwing genomen. Daarbij is hem gebleken, dat het op artikel 148 uitgetrokken bedrag (kosten van vervoer) gerekend naar den maatstaf van vorige jaren, belangrijk te laag is genomen. Wel is waar is de hierbedoelde soort van uitgaven van meer of min wisselvalligen aard, doch dit neemt niet weg, dat — waar het niet mogelijk schijnt den omvang van het vervoer te beperken — het alleszins waarschijnlijk is, dat de uitgaven, vooral door de uitbreiding van het spoorweg- en tramwegnet, in de toekomst eer zullen toenemen dan verminderen.

Ondergeteekende ziet zich daarom genoodzaakt voor het hierbedoelde onderwerp, bij nevensgaande Nota van Wijzigingen, f50 000 meer uit te trekken dan bereids was aangevraagd.

XIXde AFDEELING.

Oud-strijders.

Art. 155. De in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte vermindering van het bedrag, hetwelk als subsidie over 1906 ten behoeve van de Vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland” wordt aangevraagd, houdt verband met het gering aantal in leven zijnde oud-strijders en met den gunstigen staat der financiën van die vereeniging, blijkende uit haar jongste jaarverslag, op grond waarvan het hoofdbestuur der vereeniging zelve verklaard heeft, met een subsidie van f3000 voldoende gebaat te zijn.

Telegraphische correspondentie.

Art. 161. Het is den ondergeteekende niet bekend, dat telegraphische cor-

respondentie tusschen militairen niet steeds in telegram-stijl plaats vindt. Een voorschrift, volgens hetwelk in telegrammen de titulatuur moet worden in acht genomen, bestaat niet.

Ten overvloede is er door hem echter de aandacht van de autoriteiten van de landmacht op gevestigd, dat de door hen gevoerde telegraphische correspondentie in telegramstijl behoort plaats te vinden en dat daarbij met name het adres en de onderteekening zoodanig moeten worden bekort, als met de duidelijkheid is overeen te brengen.

Naar aanleiding van de opmerking omtrent het hooger bedrag, hetwelk op dit artikel is uitgetrokken, zij echter aangeteekend, dat, gelijk trouwens uit de omschrijving blijkt, uit de op art. 161 aangevraagde som moeten worden bestreden de kosten, niet alleen van *telegraphische*, maar ook van *telephonische* correspondentie, en dat ten laste van het corresponderend artikel, dienst 1904 (artikel 163), voor kosten van telephonische aansluiting een bedrag van f3070 is uitgegeven.

Verhooging van een artikel.

Art. 164. Mede in verband met het opgemerkte ad art. 165, op bladz. 3 van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs, betreffende het wetsontwerp tot wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1905 (Gedrukte Stukken 1905—1906, 96, n°. 5), wordt het op dezen post aangevraagde bedrag van f5000 alsnog bij Nota van Wijziging met f6500 verhoogd.

Laatstgemelde som is het gemiddelde van de bedragen die in 1904 en 1905, telkens voor twee uitkeeringen, wegens contante waarde van door de Rijk-verzekeringsbank toegekende renten, door het Departement van Oorlog moesten worden betaald.

Zooals in de Memorie van Antwoord op vorenbedoeld Voorloopig Verslag meer omstandig wordt uiteengezet, wordt tot dusver, bij de raming van den onderwerpeliĳken begrotingspost, nog niet op uitgaven van dezen aard gerekend, omdat het daarvoor aan gegevens ontbrak. Door den ondergeteekende wordt echter ingestemd met de meening, dat het aanbeveling verdient, ook voor deze categorie van uitgaven, die uit de Ongevallenwet 1901 kunnen voortvloeien, een zeker bedrag uit te trekken.

XXste AFDEELING.

Weduwen- en weezenpensioen van lagere militairen.

Verwezenlijking van het denkbeeld, om de hier bedoelde pensioenen te verhoogen, zou slechts te bereiken zijn langs den weg van eene ingrijpende wijziging der „Pensioenwet voor de landmacht 1902”.

Het ligt niet in de bedoeling van den ondergeteekende zoodanige wijziging op het oogenblik ter hand te nemen.

Pensionneering van onderofficieren onder reserveplicht.

Art. 167. Vermits het aantal dienstverlatingen op grond van de bepaling, vervat in art. 2, sub 6°. der „Pensioenwet voor de landmacht 1902” gaandeweg vermindert, bestaat er voor het oogenblik geene aanleiding om den in die bepaling genoemden termijn van vijftien jaren met vijf jaren te verlengen.

De vraag, of art. 1 van het Koninklijk besluit van 21 Februari 1903 n° 20, wel met het bepaalde in evengenoemd artikel der Pensioenwet te rijmen is, werd — zij het ook in eenigszins anderen vorm — bij de behandeling der wetsontwerpen tot herziening van de bepalingen nopens de bevordering, de pensionneering enz. bij zee- en landmacht, in het op 13 Mei 1901 uitgebrachte Verslag der Commissie van Rapporteurs der Tweede Kamer (Gedrukte Stukken Zitting 1900—1901— stuk 36, n°. 12) reeds gesteld en ook beantwoord.

De ondergeteekende meent derhalve naar dat Verslag te mogen verwijzen.

XXIste AFDEELING.

Overgang van het wapen der marechaussee naar het Departement van Justitie.

Het leger heeft weinig direct voordeel bij het behoud van het wapen der marechaussee, zeer zeker niet in verhouding tot het bedrag, waarmede de kosten van dit wapen de Oorlogsbegroting bezwaren. In vreedstijd trekt het er nagenoeg geen nut van en in oorlogstijd zou met een veel kleiner aantal marechaussees aan de behoeften van den militairen dienst kunnen worden volstaan.

De uitbreiding, die aan het wapen der marechaussee is en nog steeds wordt gegeven, vindt dan ook slechts medewerking bij het Departement van Oorlog op den aandrang van de burgerbevolking, van plaatselijke burgerautoriteiten en van de daarbij betrokken andere Departementen van Algemeen Bestuur. Zou dus uit dien hoofde de overgang van het genoemde wapen naar het Departement van Justitie, in den zin als in het Voorloopig Verslag bedoeld, niet betreurd behoeven te worden, zoo kan niet worden ontkend, dat aan dien overgang bezwaren zouden zijn verbonden, verband houdende met de aanvoering en de aanvulling van het wapen, waardoor het militaire karakter — dat voor een niet gering deel de kracht er van uitmaakt — zeer waarschijnlijk verloren zou gaan. Dat ten gevolge van dien overgang de onnoodigheid van het voortbestaan van de inspectie der cavalerie duidelijk zou blijken, kan niet zonder meer worden onderschreven, omdat het toezicht over de marechaussee slechts een onderdeel uitmaakt van de functiën van den inspecteur der cavalerie.

Gehalte van het personeel der marechaussee.

Het gehalte van het personeel der marechaussee is bepaald goed.

Van dit personeel, dat zijn zwaren inspannenden dienst voor betrekkelijk geringe belooning met toewijding verricht, kan in het algemeen met veel lof worden gesproken. Dat door sommige marechaussees jacht wordt gemaakt op processen-verbaal, wordt zeer onwaarschijnlijk geacht. Slechts bij opgave van bepaalde feiten zou met vrucht een onderzoek naar de juistheid van de hier-ontrent geopperde mogelijkheid kunnen worden ingesteld.

In de dienstvoorschriften van het wapen, waarover geregeld theorie wordt gehouden, wordt ter zake o. a. voorgescreven: „Een der voornaamste plichten van den marechaussee is om te trachten het plegen van strafbare feiten te voorkomen. Kleingeestigheid en vitterij bij de toepassing der wet moet, als verbittering wekkende, met zorg worden vermeden.”

Daar het tot de verplichting der brigade- en districtscommandanten behoort, contrôle op de nakoming van de dienstvoorschriften uit te oefenen en er geen enkele aanleiding is, om er aan te twijfelen, dat zij deze verplichting naar behooren nakomen, zoo zijn ten deze reeds afdoende maatregelen getroffen en, wanneer het onverhoopt noodig mocht blijken, te nemen op grond der bestaande bepalingen.

Kennis van wetten en wettelijke voorschriften.

In antwoord op de onder dit opschrift gestelde vraag diene, dat op art. 179 (oefeningen en onderwijs enz.) van de onderwerpelijke Oorlogsbegroting f 400 is aangevraagd ten einde te worden gebezigd voor het aanschaffen van wetten, voorschriften, enz. met het doel deze, bij wijze van proef, gratis ter beschikking van de brigades te stellen. Zodoende zal per brigade ongeveer f 2.50 kunnen worden besteed.

De aandacht is hierop gevestigd op bladz. 44 van de Memorie van Toelichting. Indien deze verhooging wordt toegestaan, zal de practijk moeten leeren, of het bedrag voldoende is.

Uitbreiding van het aantal brigades marechaussee.

Zoals hierboven reeds is vermeld, wordt dezerzijds geene uitbreiding van het wapen der marechaussee begeerd.

Ingevolge de van verschillende gemeentebesturen, corporatiën en particulieren ontvangen verzoekschriften en in verband met de adviezen, uitgebracht door de daarbij betrokken autoriteiten, is in beginsel besloten tot het stationneeren van eene brigade van vijf hoofden in de gemeente Anloo nabij het huis Bareveld.

In den dienst aldaar wordt thans door detachering voorzien, waartoe werd overgegaan op requisitie van den procureur-generaal fungeerend directeur van politie te Leeuwarden. Daar deze detachering op den duur te veel vordert van de krachten van de andere afdeelingen, waaraan de gedetacheerden worden onttrokken, en daaraan, ten gevolge van de toelagen voor buitenwachten, tevens vrij groote kosten verbonden zijn, ligt het in het voornemen op de begrooting voor het jaar 1907 het geld aan te vragen benodigd voor eene uitbreiding met het vorengenoemde aantal hoofden.

De brigade te Wehe bestaat reeds. Het benodigde bedrag voor deze brigade werd aangevraagd en toegestaan bij de oorlogsbegrooting voor het jaar 1904. Zij werd toen aangeduid met den naam van brigade Eenrum. De bewakingskring omvat de gemeenten Eenrum, Ulrum, Leens, Kloosterburen, Winsum, Baflo en Warfum. Hare vaste standplaats — o. a. gekozen met het oog op de beste gelegenheid voor kazerneering — is het onderdeel Wehe van de gemeente Leens.

XXIIste AFDEELING.

Omschrijving van het artikel.

Art. 184. De kosten van een op contract uitgevoerd werk komen, krachtens art. 1 der wet van 10 Februari 1844 (*Staatsblad* n°. 6), ten laste van den dienst van het jaar, waarin het contract is goedgekeurd, al wordt het werk ook eerst in het volgend jaar opgeleverd. Toelagen en daggelden daarentegen worden betaald uit de begrooting van het jaar, waarin de diensten gepresteerd zijn, ter belooning waarvan zij strekken.

De omschrijving van art. 184, die de aandacht van sommige leden heeft getrokken, heeft dus juist ten doel, om, zonder dat daar tegen eenig comptabel bezwaar kan rijzen, onder de „buitengewone” uitgaven van het loopende jaar de kosten van toezicht te kunnen brengen van zoodanige tot die rubriek behorende werken, waarvoor op de begrooting van dat jaar geen gelden meer zijn uitgetrokken.

Vermindering van een artikel.

Ten gevolge van de hierna vermelde wijziging van art. 185, kan art. 184 met eene som van f4000 worden verminderd. (Zie Nota van Wijzigingen.)

Stallen te 's Hertogenbosch.

Art. 185. Alvorens over te gaan tot den wederopbouw van de indertijd afgebrante stallen te 's Hertogenbosch, of tot eenige andere voorziening ter verbetering van de kazerneering der veld-artillerie aldaar, wenscht de ondergeteekende de dislocatie van het leger in haar geheel te overzien, ten einde te kunnen beoordeelen, in hoeverre die dislocatie gewijzigd moet worden.

In afwachting, dat hij zich een oordeel over deze aangelegenheid gevormd zal hebben, wenscht de ondergeteekende thans geen gelden voor het onderwerpelijke doel aan te vragen.

Verplaatsing van de kazernes en het militair hospitaal te 's Gravenhage.

Ten aanzien van het bekende plan tot verplaatsing van de kazernes te 's Gravenhage naar de Westduinen staat de ondergeteekende geheel op het standpunt, dat door zijnen ambtsvoorganger werd ingenomen, blijkens het gestelde in de Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1905 (Gedrukte Stukken 1904—1905, 2, n°. 20, bladz. 76).

De Oranje-kazerne alhier moge niet in overeenstemming zijn met de mo-

derne denkbeelden op het gebied van kazerneering, de toestand is echter geenszins van dien aard, dat verbetering urgent is, vooral sedert de formatie van het regiment grenadiers en jagers van vijf tot vier bataljons werd teruggebracht. Er bestaan dan ook in den lande verscheidene kazernes, die meer noodzakelijk verbetering eischen, van welke verbetering echter voorshands moet worden afgezien wegens gebrek aan geldmiddelen.

Voorts zij er aan herinnerd, dat de leden en de buitengewone leden van den Centralen Gezondheidsraad, de inspecteurs van de volksgezondheid, en de leden van de gezondheidscommissiën, ingevolge art. 4 van de Gezondheidswet toegang hebben tot de kazernes.

Verplaatsing van het aan het Rijk in eigendom toebehoorende militair hospitaal hier ter stede, naar buiten de stad, ligt niet in het voornemen van den ondergeteekende.

Bouwen van kazernes te Ede.

De bedragen voor den bouw van kazernementen te *Ede*, op deze begrooting uitgetrokken, zijn niet anders dan volgende termijnen, die door de Staten-Generaal in beginsel reeds zijn toegestaan en wel bij de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1903, voor wat betreft het infanterie-kazernement, en bij de Staatsbegrooting voor 1905, voor wat betreft het kazernement voor bereden wapens.

Intusschen wenscht de ondergeteekende zich ook ten deze niet door nieuwen bouw van kazernementen te binden, alvorens de dislocatie van het leger in haar geheel te hebben overzien.

Mitsdien wordt de post van f250 000 op deze begrooting als tweede termijn uitgetrokken voor den bouw van een kazernement voor bereden wapens te *Ede*, — blijkens de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen — teruggenomen, waarbij zij medegedeeld, dat met dien bouw nog niet begonnen werd, en het bedrag van f30 000 dat voor dien bouw als eerste termijn werd toegestaan in art. 186^w van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1905, dan ook nog niet verwerkt is.

Verbetering van kazerneering te Leiden.

De vraag of de kazerneering van de bereden wapens te *Leiden* nog wel waard is, dat daaraan een bedrag van f9600 wordt ten koste gelegd, moet bevestigend beantwoord worden. Echter wordt ook deze post, bij nevensgaande Nota van Wijzigingen door den ondergeteekende teruggenomen, om de hierboven voor 's *Hertogenbosch* en *Ede* vermelde reden.

Kazernement voor het regiment genietroepen te Utrecht.

Het is niet mogelijk de bestaande kazerne voor het regiment genietroepen te Utrecht afdoende te verbeteren.

Intusschen wenscht de ondergeteekende, alvorens de dislocatie van het leger in haar geheel te hebben overzien, niet over te gaan tot den bouw van een nieuw kazernement, zoodat de op deze begrooting uitgetrokken post van f180 000 wordt teruggenomen. (Zie Nota van Wijzigingen.) Hierbij zij medegedeeld, dat met den bouw der nieuwe kazerne nog niet is begonnen, en het bedrag van f20 000, dat op de begrooting van het jaar 1905 als eerste termijn werd toegestaan, nog niet is verwerkt.

Wijziging en aanvulling van art. 185.

Bij nevensgaande Nota van Wijzigingen wordt voorgesteld het onderdeel *p* van art. 185 te vervangen door een nieuw onderdeel; voor de gronden waarop dit voorstel steunt, wordt verwezen naar het hiervoren gestelde in § 7, „Landweer”, van deze Memorie.

Zooals werd medegedeeld in de Memorie van Antwoord betreffende het wetsontwerp tot verhooging en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1904 (Gedrukte Stukken, Zitting 1904—1905, n°. 107), werd aan de Westwaterkeering te Hellevoetsluis eene belangrijke

herstelling verricht, welke noodig was wegens eene langzamerhand ontstane onderloopschheid van die waterkeering.

Daarbij bestond de verwachting dat door die herstelling op de minst kostbare wijze in het ontstane gebrek zou worden voorzien.

In die verwachting is men echter teleurgesteld, aangezien zich bij de hooge stormvloeden in den vorigen winter weder onder- en achterloopschheid bij die keering heeft geopenbaard, welke thans ook bij gewone hoogwaterstanden blijft aanhouden.

Ten einde voor verdere teleurstellingen gevrijwaard te zijn, acht de ondergeteekende het niet gewenscht verdere herstellingen aan dit bouwwerk van zeer ouden datum te doen verrichten, doch geeft hij er zekerheidshalve de voorkeur aan, eene nieuwe waterkeering te maken, waarbij de vereischte voorzorgen tegen onder- en achterloopschheid genomen zullen worden.

Voor de uitvoering van bedoeld werk wordt een bedrag van f 24 000 vereischt; bij nevensgaande Nota van Wijzigingen wordt voorgesteld, hiertoe een nieuw onderdeel aan het artikel toe te voegen. Omtrent de uitvoering van dit werk werd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende in overleg getreden met den toenmaligen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid; als gevolg hiervan kon met het thans gevraagde bedrag geen rekening worden gehouden bij het samenstellen der begrooting.

Art. 187. Het maakt een punt van overweging uit, voortaan persturf — c. q. vermengd met steenkolen — te doen stoken in de soldatenkeukens van het garnizoen te Amsterdam, en om deze brandstof te doen gebruiken in de kachels der soldatenkamers, militaire wachten, enz. in die garnizoensplaats. Wijders wordt nagegaan, in hoeverre de persturf bruikbaar is als brandstof in de militaire bakkerij te Amsterdam.

Hierbij zij aangeteekend, dat volgens het oordeel van deskundigen de persturf een groot aantal jaren kan blijven opgelegd zonder in hoedanigheid achteruit te gaan.

's Gravenhage, 9 Dec. 1905.

De Minister van Oorlog.
H. P. STAAL.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

Artikel 1 van het wetsontwerp.

Iste AFDEELING.

In artikel 2c worden achter de woorden „Toelagen van officieren”, ingelascht de woorden „gepensioneerde officieren”.

IVde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 22, thans f 1 609 530, wordt f 1 634 210.

Het bedrag van artikel 23, thans f 343 605, wordt f 345 855.

Het bedrag van artikel 24, thans f 861 055, wordt f 872 635.

Het bedrag van artikel 25, thans f 108 598, wordt f 110 298.

Het bedrag der IVde Afdeeling, thans f 6 437 689, wordt f 6 477 899.

VIIde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 44, thans f 61 000, wordt f 62 800.

Het bedrag der VIIde Afdeeling, thans f 761 665, wordt f 763 465.

IXde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 59, thans f 20 100, wordt f 19 600.

In artikel 61 worden achter het woord „gymnastiek”, bijgevoegd de woorden „en ter beoefening van openluchtspelen”, en het bedrag van dit artikel, thans f 5000, wordt f 5500.

In artikel 64 wordt, in plaats van „Nederlandschen”, gelezen „Koninklijken”.

Xde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 65, thans *f*1500, wordt *f*1540.
 Het bedrag der Xde Afdeeling, thans *f*132 388, wordt *f*132 428.

XIIde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 81, thans *f*87 912, wordt *f*86 812.
 Het bedrag van artikel 84, thans *f*20 100, wordt *f*20 000.
 Het bedrag van artikel 88, thans *f*53 963, wordt *f*53 363.
 Het bedrag der XIIde Afdeeling, thans *f*977 394, wordt *f*975 594.

XIIIde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 97, thans *f*105 403, wordt *f*105 963.
 Het bedrag van artikel 99, thans *f*35 872, wordt *f*36 037.
 Het bedrag van artikel 101, thans *f*47 956, wordt *f*48 096.
 Het bedrag van artikel 103, thans *f*26 626, wordt *f*26 901.
 Het bedrag der XIIIde Afdeeling, thans *f*450 443, wordt *f*451 583.

XIVde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 105, thans *f*124 540, wordt *f*124 690.
 Het bedrag van artikel 109, thans *f*21 740, wordt *f*21 596.
 Het bedrag van artikel 110, thans *f*64 866, wordt *f*71 400.
 Het bedrag der XIVde Afdeeling, thans *f*414 321, wordt *f*420 861.

XVde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 113, thans *f*127 845, wordt *f*129 095.
 Het bedrag van artikel 114, thans *f*408 830, wordt *f*412 930.
 Het bedrag van artikel 115, thans *f*168 500, wordt *f*138 500.
 Het bedrag van artikel 128, thans *f*85 114, wordt *f*90 314.
 Het bedrag der XVde Afdeeling, thans *f*1 780 369, wordt *f*1 760 919.

XVIIde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 144, thans *f*64 670, wordt *f*67 170.
 Het bedrag der VIIde Afdeeling, thans *f*810 175, wordt *f*812 675.

XVIIIde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 148, thans *f*171 750, wordt *f*221 750.
 Het bedrag der XVIIIde Afdeeling, thans *f*220 050, wordt *f*270 050.

XIXde AFDEELING.

Het bedrag van artikel 164, thans *f*5000, wordt *f*11 500.
 Het bedrag der XIXde Afdeeling, thans *f*82 492, wordt *f*88 992.

XXIIste AFDEELING.

Het bedrag van artikel 184, thans *f*20 000, wordt *f*16 000.
 Van artikel 185 vervallen de onderdeelen *c*, *f* en *k*.

In verband hiermede hebben de navolgende wijzigingen in de nummering van de onderdeelen van artikel 185 plaats: Artikel 185*d* wordt artikel 185*c*; artikel 185*e* wordt artikel 185*d*; artikel 185*g* wordt artikel 185*e*; artikel 185*h* wordt 185*f*; artikel 185*i* wordt artikel 185*g*; artikel 185*j* wordt 185*h*; artikel 185*l* wordt artikel 185*i*; artikel 185*m* wordt artikel 185*j*; artikel 185*n* wordt artikel 185*k*; artikel 185*o* wordt artikel 185*l*; artikel 185*p* wordt artikel 185*m*; artikel 185*q* wordt artikel 185*n*.

De omschrijving van artikel 185*p*, na vorenstaande wijziging genummerd artikel 185*m*, wordt: „inrichten van oefeningsterreinen voor de landweerplichtigen van de infanterie”, en het bedrag, thans *f*12 800, wordt *f*49 800.

Aan artikel 185 wordt een nieuw onderdeel toegevoegd, genummerd artikel 185*o*, en luidende: „vernieuwen van de westwaterkeering te Hellevoetsluis”. Dit onderdeel wordt uitgetrokken voor een bedrag van *f*24 000.

Het totaal bedrag van artikel 185, thans *f*820 300, wordt *f*441 700.

Het bedrag der XXIIste Afdeeling, thans f 1 037 600, wordt f 655 000.
 Het eindcijfer van het hoofdstuk, thans f 27 312 280, wordt f 27 017 160 (zeven en twintig millioen zeventien duizend een honderd zestig gulden).

Artikel 2 van het wetsontwerp.

In den 10den regel staat thans: „185a tot en met q”, wordt: „185a tot en met o”.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE
 VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL,
 DIENST 1906.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de beschouwingen en opmerkingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, naar aanleiding van het onderzoek van het wetsontwerp tot vaststelling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1906, heeft de ondergeteekende de eer, het volgende te doen kennen.

Met belangstelling is door hem kennis genomen van de beschouwingen, die omtrent eene snellere voltooiing van de Stelling van Amsterdam in het Voorloopig Verslag zijn opgenomen. Echter wordt door hem gedeeld in de meening van die leden, die van oordeel waren, dat, waar de ondergeteekende zich nog niet kan uitlaten over de maatregelen, die ten deze door hem beraamd worden, de tijd nog niet gekomen is, om nopens die voorstellen in breede beschouwingen te treden.

Hij vermeent daarom de beantwoording van het ter zake opgemerkte, voor het oogenblik te mogen ter zijde laten en zich te kunnen bepalen tot hetgeen omtrent het aanhangige wetsontwerp is in het midden gebracht.

De noodzakelijkheid, om voor het jaar 1906 de uitgaven zooveel mogelijk te verminderen, heeft de ondergeteekende er toe geleid, op de onderwerpelijke begrooting geen gelden aan te vragen om te doen aanvangen met het aanbrengen van bomvrije gebouwen in twee forten van de Stelling van Amsterdam, zooals in de laatste jaren gebruikelijk was.

Hij heeft vrijheid gevonden hiertoe te besluiten, omdat eene vertraging van het tijdstip van voltooiing der geheele Stelling daarvan niet te vreezen is, waar hij eene zoo spoedig mogelijke voltooiing van de kringstelling als een onafwijsbaren eisch beschouwt en vertrouwt daaromtrent, binnen niet te lang tijdsverloop, voorstellen te kunnen indienen. Bij de indiening dier voorstellen zal dan tevens de wijze, waarop in het benoodigde bedrag, ook voor die 2 forten moet worden voorzien, ter sprake komen.

Wat betreft de door sommige leden geuite meening, dat het wenschelijk zou zijn, alvast te beginnen met het doen aanbrengen van beplantingen tot verhooging van de verdedigbaarheid van de forten, zoo wordt het groote nut, dat van doelmatig aangebrachte beplantingen voor de verdediging is te trekken, geenszins voorbijgezien.

Echter worden die werkzaamheden niet gerekend te behooren tot die, waarvan de uitvoering in de eerste plaats wordt noodig geacht, zoodat op deze begrooting voor den aanleg van nieuwe beplantingen geen bedrag is uitgetrokken.

Het voor beplantingen in art. 4, sub 8, uitgetrokken bedrag is bestemd voor in het dienstjaar 1906 vervallende betalingstermijnen van reeds vroeger gesloten contracten.

Aan het verlangen, om de in 1903 aan de Kamer toegezonden „Nota betreffende de werkzaamheden, die voor het afwerken van de Stelling van

Amsterdam worden noodig geacht" opnieuw ter griffie te doen nederleggen ter kennisneming, uitsluitend van de leden der Kamer, zal worden voldaan.

Tot gelijk doel zullen opgaven betreffende de sterkte der bezetting, de waarde van de geschutbepanning en van den totalen munitievoorraad worden verstrekt.

De onderhoudskosten van de militaire gebouwen en werken van de Stelling van Amsterdam, met inbegrip van de kosten van verving en van herstellingen en vernieuwingen, zijn voor het jaar 1906 geraamd op *f* 50 000.

Door de Commissie in zake samenwerking van land- en zeemacht wordt thans o. a. onderzocht, in hoeverre het in 's lands belang is te achten, de kustverdediging, in haar geheel, dan wel gedeeltelijk, ook voor zooveel de bezetting der werken betreft, te brengen onder het Departement van Marine.

Dit onderzoek omvat uit den aard der zaak ook de werken aan de Schelde. Zoolang de Commissie haar oordeel nopens deze aangelegenheid niet heeft uitgesproken, kan omtrent haar eerste rapport door de Departementen van Marine en van Oorlog geene beslissing worden genomen, aangezien het thans nog niet bekend is, in hoeverre deze Departementen bij deze aangelegenheid betrokken zullen blijven.

Bij eene eventueele beslissing zal tevens aandacht aan afstandmeting en torpedoversperring geschonken kunnen worden.

Juist de omstandigheid, dat het Schelde-vraagstuk zoo druk in de pers wordt besproken, maakt het des te minder gewenscht, dat de Regeering zich er thans in het openbaar over zou uitlaten en daardoor in eene of andere richting zou binden.

Art. 1. De raming van het op dit artikel uitgetrokken bedrag van *f* 40 000 is als volgt:

<i>a.</i> Toelagen en daggelden aan teekenaars en buitengewone opzichters	<i>f</i> 20 000
<i>b.</i> Toelagen aan officieren en opzichters der genie	10 000
<i>c.</i> Reis- en verblijfkosten	5 000
<i>d.</i> Schadeloosstelling voor bureel- en lokaalbehoeften	5 000

Alhoewel de uitgaven, ook in 1906, vermoedelijk minder zullen zijn dan de daarvoor geraamde bedragen, komt vermindering van het artikel, ook in verband met de omstandigheid dat daarop geen overschrijving kan plaats hebben, den ondergeteekende niet gewenscht voor.

Art. 2. De meening van de leden, die van oordeel waren, dat uit de in de Memorie van Toelichting gegeven specificatie aan dezen post blijkt, dat van ingrijpende maatregelen, ter verbetering van werken in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, geen sprake is, wordt geheel onderschreven.

Art. 3 Omtrent het overleg tusschen de Departementen van Marine en van Oorlog, nopens de Stelling van den Helder, kan worden verwezen naar hetgeen hiervoren is medegedeeld aangaande de nieuwe opdracht betreffende de kustverdediging, verstrekt aan de Commissie in zake samenwerking van land- en zeemacht.

Onder de werken, welke in 1904, als verbetering van ondergeschikt belang in de Stelling van den Helder zijn uitgevoerd, behoort ook het maken van emplacementen voor 3 kanonnen van 24 cM. L/35 op de westelijke face van de Oostbatterij, in verband met de overbrenging van die kanonnen van het fort bij Durgerdam naar genoemde batterij, van welke overbrenging werd melding gemaakt in de Memorie van Antwoord nopens de Vestingbegroting voor den dienst 1905 (Gedrukte Stukken 1904—1905, 78, n°. 9, bladz. 3).

Ofschoon reeds vroeger in beginsel was vastgesteld, dat die overbrenging te gelegener tijd zou plaats vinden, noopten de tijdsomstandigheden in het voorjaar van 1904, zoo spoedig doenlijk tot de uitvoering daarvan over te gaan.

Bij het opmaken der Vestingbegroting voor den dienst 1904 bestond er alzoo geen aanleiding om met meerbedoelde overbrenging en de daarmede in verband staande werken rekening te houden.

De kosten voor het maken van genoemde emplacementen bedroegen in ronde cijfers f 29 200, welk bedrag, zooals in den staat der uitgaven 1904 is vermeld, van art. 9 „Onvoorziene uitgaven” op art. 3 werd overgeschreven.

Dat ten aanzien van de werken tot verbetering van de Stelling van den Helder de staat der uitgaven over 1904 niet op dezelfde wijze is ingericht als de toelichtende staat, vindt zijne aanleiding in de omschrijving van art. 3 in de wet van 3 Februari 1904 (*Staatsblad* n°. 29) tot vaststelling der begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor dat dienstjaar.

Aangezien die omschrijving zich alleen bepaalt tot „verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling”, werden ook in eerstbedoelden staat de uitgaven op het artikel niet in onderdeelen gesplitst.

Art. 4. Met ingenomenheid is door den ondergeteekende kennis genomen van het gunstig oordeel dat vele leden hadden uitgesproken over het in de drinkwater-installatie op het terrein aan het Nieuwe Meer geleverde werk.

De voordeelen, verbonden aan het geregeld in gebruik nemen van die installatie worden door den ondergeteekende niet voorbijgezien.

Hij is dan ook gaarne bereid, zijne medewerking te verleen om in vredes-tijd water uit die installatie, onder nader overeen te komen voorwaarden, beschikbaar te stellen ten behoeve van de omgeving. Met het gemeentebestuur van Sloten wordt hieromtrent sedert eenigen tijd overleg gepleegd, terwijl aan de gemeentebesturen van Haarlemmermeer, Aalsmeer en Nieuwer-Amstel kennis is gegeven van zijne inzichten omtrent deze aangelegenheid. Van burgemeester en wethouders van Amsterdam is, onder dagteekening van 30 November jl., ook een verzoek ontvangen om water uit bedoelde installatie te betrekken, welk verzoek thans nog in onderzoek is.

Uit het bovenstaande blijkt reeds, dat het bericht, als zou een verzoek van het gemeentebestuur van Sloten, om voor de behoeften der gemeente van deze waterleiding gebruik te mogen maken, van de hand zijn geweest, onjuist moet genoemd worden.

Intusschen moet de ondergeteekende er met nadruk de aandacht op vestigen, dat het doel, waarvoor de onderwerpelijke installatie werd gesticht, t.w. het verschaffen van water ten behoeve van de Stelling van Amsterdam bij insluiting van die Stelling, op den voorgrond moet gesteld blijven, zoodat eene eventueele exploitatie van deze installatie in vredes-tijd daaraan geheel ondergeschikt moet blijven.

Uit den aard der zaak zal dus waterlevering aan omringende gemeenten niet anders kunnen geschieden dan tot wederopzeggens toe en tot zoodanige hoeveelheden, dat daarvan geen nadeelige werking voor de bronnen valt te duchten, opdat de zekerheid blijft bestaan, dat de bedoelde onttrekking van water aan den bodem niet ten nadeele zal strekken van de hoedanigheid en de hoeveelheid van het voor oorlogstijd beschikbare water.

Als aanvulling van het ter zake bereids in de Memorie van Toelichting vermelde, kan nog worden medegedeeld, dat bij het proefpompen gedurende 6½ maand voortdurend water aan den bodem is onttrokken. Daarbij werd in den aanvang op gedeelten van de prise d'eau gepompt ook om de gelegenheid te hebben verschillende waarnemingen te kunnen doen en om de behandeling der onderdeelen van de inrichting te leeren kennen.

Van af half October 1904 werd op de geheele prise d'eau gepompt en daaraan aanvankelijk ontnomen 10 000 M³. daags. Deze hoeveelheid werd vergroot, toen gebleken was dat daartegen geen bezwaar bestond. Zoo was half November eene gemiddelde opbrengst per dag bereikt van 11 900 M³.; half December van 13 800 M³.; half Januari van 14 500 M³. en 1 Februari d.a.v. van ruim 15 100 M³. Den 28ten Februari d.a.v. werd het pompen gestaakt.

Wat betreft de mededeeling, dat het de aandacht had getrokken, dat op de onderwerpelijke begrooting een bedrag van f 19 000 was uitgetrokken voor den aanleg van een tweetal batterijen op het Westfront der Stelling, zoo zij er de aandacht op gevestigd, dat de bedoelde batterijen de eenige zijn op het Westfront der Stelling, die nog niet voltooid zijn.

Met het oog op die omstandigheid en gelet op het betrekkelijk geringe

bedrag, dat met dezen aanleg gemoeid is, heeft de ondergeteekende het wenschelijk geacht, het voor den aanleg benoodigde bedrag op deze begrooting uit te trekken.

's Gravenhage, 13 December 1905.

De Minister van Oorlog,
H. P. STAAL.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1907.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 123 en 124 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1907, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

ISTE AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Artikel 1. Traktement van den Minister f 12 000,00.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren en bedienden, voor zoover deze jaarwedden niet uit het volgend artikel moeten bestreden worden f 156 600,00.

Art. 2 bis. Periodieke traktementsverhoogingen, in vorige jaren toegekend en in den loop van het begrootingsjaar nog toe te kennen aan de in *artikel 2* bedoelde ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies en aan de bedienden f 9 600,00.

Art. 3. Toelagen van officieren, gepensioneerde officieren, onderofficieren en mindere militairen, ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement, daggelden voor tijdelijke schrijvers en voor een stoker f 19 000,00.

Art. 4. Toelagen voor het verlies van het genot der leges alsmede aan den ambtenaar bij het Departement, belast met de invordering dier leges, als vergoeding wegens den hem opgelegden last tot zekerheidstelling voor zijn beheer f 4 343,00.

Art. 5. Bureel- en lokaalbehoefden, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement f 28 000,00.

Art. 6. Reis- en verblijfkosten van den Minister, van den secretaris-generaal en van het verder personeel bij het Departement geplaatst of gedetacheerd f 500,00. Totaal f 230 043,00.

II DE AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der staven van het leger.

Art. 7. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren van den grooten staf f 48 100,00.

Art. 8. Als voren van den generalen staf f 87 600,00.

Art. 9. Als voren van den provincialen staf f 30 200,00.

Art. 10. Als voren van den plaatselijken staf f 40 250,00.

Art. 11. Traktementen van opzichters-bureelambtenaren op de bureelen van linie- en stellingcommandanten f 2 920,00. Totaal f 209 070,00.

III DE AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der militaire administratie.

Art. 12. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de intendanten en toelagen van officieren, bij de intendance gedetacheerd *f* 61 550,00.

Art. 13. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de kwartiermeesters *f* 203 750,00.

Art. 14. Als voren van de magazijnmeesters, hoofden van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en van de luitenants-kwartiermeesters, assistent-magazijnmeesters bij die inrichtingen *f* 13 350,00. Totaal *f* 278 650,00.

IV DE AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der verschillende wapens en der landweer.

Art. 15. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren van het wapen der infanterie en van de officieren van de compagnieën hospitaalsoldaten *f* 1 790 740,00.

Art. 16. Als voren van het wapen der cavalerie *f* 279 100,00.

Art. 17. Als voren van het wapen der artillerie *f* 929 370,00.

Art. 18. Als voren van het wapen der genie, en toelagen van officieren van andere wapens, bij het regiment genietroepen gedetacheerd *f* 235 825,00.

Art. 19. Traktementen, toelagen en tegemoetkomingen van officieren van de landweer en van reserve-officieren, dienstdoende bij de landweer *f* 183 946,00.

Art. 20. Traktementen en vergoedingen van conducteurs der artillerie *f* 84 625,00.

Art. 21. Traktementen en vergoedingen van opzichters van fortificatiën en van buitengewone opzichters van fortificatiën, traktementen van opzichters-bureelambtenaren der genie, vergoedingen van opzichters van den vestingtelegraafdienst en van reserve-vestingtelegrafisten, daggelden en toelagen van militaire wachters en traktementen en loonen van personeel tot bediening van de drinkwatervoorziening voor de Stelling van Amsterdam *f* 134 690,00.

Art. 22. Soldijen, daggelden, toelagen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten van het wapen der infanterie of daarbij gedetacheerd van andere wapens, alsmede van de onderofficieren en soldaten van de compagnieën hospitaalsoldaten en van de landweer *f* 1 491 402,00.

Art. 23. Als voren van het wapen der cavalerie of daarbij gedetacheerd van andere wapens *f* 321 974,00.

Art. 24. Jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten van het wapen der artillerie of daarbij gedetacheerd van andere wapens, alsmede van de onderofficieren en soldaten van de landweer *f* 840 381,00.

Art. 25. Soldijen, daggelden, loonen, toelagen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten en van verder personeel van het regiment genietroepen of daarbij gedetacheerd van andere wapens, alsmede van de onderofficieren en soldaten van de landweer *f* 110 726,00. Totaal *f* 6 402 779,00.

V DE AFDEELING.

Kosten van voeding van onderofficieren en soldaten.

Art. 26. Aanschaffing van graan, meel, brandstoffen en hetgeen verder noodig is voor het bereiden van brood;

aanschaffing en onderhoud van materieel voor het vervoeren en bewaren van brood *f* 307 663,00.

Art. 27. Aanschaffing van brood en vergoeding wegens gemis van brood; aanschaffing en onderhoud van materieel voor het vervoeren en bewaren van brood *f* 102 711,00.

Art. 28. Aanschaffing en onderhoud van vee;

aanschaffing van levensmiddelen, waaronder verduurzaamde levensmiddelen en beschuit;

koffie en melk ten dienste van de wachten;
aanschaffing en onderhoud van gereedschappen voor het inkoop, bereiden en uitdeelen van levensmiddelen en van verdere benoedigdheden in de soldatenkeukens, en personeele hulp voor de bereiding van levensmiddelen f 1 594 823,00.

Art. 29. Bijslag op de soldij tot aankoop van groenten en verdere kleine benoedigdheden voor de soldatenmenages en schadeloosstelling wegens gemis van voeding f 718 307,00.

Art. 30. Reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de keuring van levensmiddelen en vee f 2 200,00. Totaal f 2 725 704,00.

VIDE AFDEELING.

Kosten van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten, van ledergoed en paardetuig en van onderhoud van wapenen.

Art. 31. Traktementen en loonen van het personeel der kleermakerijen bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en bij het instructiebataljon en arbeidsloonen voor den aanmaak van kleeding f 198 800,00.

Art. 32. Aanschaffing van kleeding en uitrusting en van grondstoffen en andere benoedigdheden tot aanmaak daarvan, van onderscheidingsteekenen van onderofficieren en soldaten en van modellen van kleeding en uitrusting;

kosten, vallende op de keuring van een en ander;

wijziging van kleeding en uitrusting f 1 405 436,00.

Art. 33. Maat nemen, van pas maken en onderhouden van kleeding en uitrusting;

uitgaven voor verschillende voorwerpen, waarvan de militairen boven en behalve het stel kleeding en uitrusting, wapenen en ledergoed, moeten worden voorzien;

benoedigdheden voor het in goeden staat houden van kleeding en uitrusting in deponiekamers;

benoedigdheden voor het merken en nummeren;

aanzuivering van schuld van militairen, die worden overgenomen van het Departement van Marine en van het Departement van Koloniën;

uit te betalen tegoed op de rekeningen van onderofficieren en soldaten, daaronder begrepen het tegoed waarop het recht in vorige jaren is ontstaan; verdere uitgaven, waarmede de rekeningen van die militairen worden belast;

na aftrek van de sommen, welke worden ingehouden op de soldij van onderofficieren en soldaten, die eene uitrustings- en reserve-rekening hebben, en van de sommen, welke ten bate van die rekeningen vrijwillig worden gestort f 536 000,00.

Art. 34. Reinigen en herstellen van onderkleeding, handdoeken, zakdoeken, werk- en stalbroeken en werk- en stalkielen van soldaten f 130 000,00.

Art. 35. Toelagen voor eerste uitrusting van vaandrags en kornetten;

vergoeding aan reserve-adjudant-onderofficieren voor eerste aanschaffing en voor onderhoud van wapenen, kleeding en uitrusting f 10 000,00.

Art. 36. Aanschaffing en wijziging van ledergoed, van paardetuig voor de cavalerie — de adjudanten-onderofficieren van dat wapen inbegrepen — en voor officieren, die niet tot het houden van dienstvaarden gerechtigd zijn, doch diensten te paard moeten verrichten; van trommen, hoorns en trompetten met toebehooren, van stokken voor sergeanten- en korporaals-tamboer en van pioniergereedschappen, waaronder benoedigdheden tot het onbruikbaar maken van spoorwegen en telegraaflijnen;

kosten, vallende op de keuring van een en ander f 192 350,00.

Art. 37. Herstelling en onderhoud van de in het vorige artikel genoemde voorwerpen f 53 000,00.

Art. 38. Herstelling en onderhoud van wapenen;

daggelden en loonen van oppassers op de wapenkamers;

benooidigheden voor het onderhouden van wapenen in de wapenkamers bij de korpsen *f*42 000,00. Totaal *f*2 567 586,00.

VII DE AFDEELING.

Kosten van huisvesting, stalling, nachtligging en reiniging.

Art. 39. Huisvesting van officieren en huisvesting en voeding van onderofficieren en soldaten, zoomede stalling van paarden, een en ander krachtens de wet houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartieringen, en kantonnementskosten, niet begrepen in *art 57a f*49 000,00.

Art. 40. Huisvesting en voeding bij de ingezetenen, zoomede daggelden en tegemoetkomingen van in te lijven manschappen en opgeroepen verlofgangers der nationale militia, van naar het buitenland vertrekkende miliciens, die binnen vier maanden na hunne inlijving wegens lichaamsgebreken worden ontslagen en van personeel van het reservekader en van de landweer *f*10 000,00.

Art. 41. Huur van gebouwen of gedeelten daarvan tot huisvesting van gehuwde militairen beneden den rang van officier en van hunne gezinnen en vergoeding wegens gemis van vrije woning aan genoemde militairen *f*200 000,00.

Art. 42. Verlichting en verwarming van wachtlokalen;
verlichting van soldatenkamers, van kazernepleinen, aanhoorigheden van kazernen, stallen, en niet tot oefening dienende kamp- en andere terreinen; brandstoffen tot verwarming van de door ongehuwde soldaten bewoonde lokalen in de kazernen;

aanschaffing, huur en onderhoud van de kachels met toebehooren, bestemd voor onderofficiers- en soldatenkamers;

aanschaffing van kleine geriefelijkheden voor soldatenkamers;

aanschaffing en onderhoud van benooidigheden in arrestkamers;

kosten, vallende op het in gereedheid brengen van niet tot oefening dienende kampterreinen, bivaks en dergelijke;

drinkwater in de garnizoenen, waaronder begrepen kosten voor het bedienen van motoren en pompen tegen dienste van waterleidingen *f*185 000,00.

Art. 43. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en andere benooidigheden tot het schoonhouden van militaire gebouwen, in gebruik bij de korpsen van het leger *f*19 000,00.

Art. 44. Daggelden en loonen van personeel voor het reinigen van kazernepleinen, van aanhoorigheden van kazernen en van wachtlokalen *f*63 400,00.

Art. 45. Aanschaffing, onderhoud en reiniging van slaapfornituren;

aanschaffing en snijden van ligstroo;

kosten, vallende op de keuring van een en ander;

vergoeding wegens gemis van slaapfornituren *f*164 865,00.

Art. 46. Uitgaven voor het reinigen van het lichaam en voor scheren en haarsnijden van ongehuwde soldaten *f*26 800,00. Totaal *f*718 065,00.

VIII STE AFDEELING.

Aanschaffing, voeding en verzorging van paarden.

Art. 47. Aanschaffing van paarden *f*286 605,00.

Art. 48. Reis- en verblijfkosten en verdere uitgaven, vallende op de aanschaffing van paarden *f*25 995,00.

Art. 49. Daggelden, loonen en toelagen van geëmployeerden bij fouragemagazijnen *f*500,00.

Art. 50. Aanschaffing van fourage en vergoeding van officieren, die voor hunne dienstpaarden geen fourage in natura genieten;

aanschaffing van strooisel en huur van weiden;

reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de aanschaffing van fourage en het huren van weiden *f*1 280 366,00.

Art. 51. Hoefbeslag en hoevensmeer;

stal- en manegebehoefden;

benooidigheden voor het merken, meten, voederen, drenken en voor de verdere verzorging van paarden;

materieel voor fourage-magazijnen;

aanschaffing en onderhoud van voertuigen voor den dienst bij het remonte-depot;

kosten van het onderricht aan de rij- en hoefsmidschool f80 000,00. Totaal f1 673 466,00.

IXDE AFDEELING.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

Art. 52. Kosten vallende op:

a. het bijwonen door officieren van enkele lessen aan Universiteiten en aan de Technische Hoogeschool f1 000,00;

b. de rechtskundige opleiding van officieren, reis- en verblijfkosten daar- onder begrepen f2 300,00. Totaal f3 300,00.

Art. 53. Kosten van nasproingen en studiën op het gebied der Nederland- sche krijgsgeschiedenis en van openbaarmaking van de uitkomsten daarvan:

a. toelage van den directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief en van andere bij dat archief werkzaam gestelde personen f1 400,00;

b. reis- en verblijfkosten en verdere kosten f1 375,00. Totaal f2 775,00.

Art. 54. Kosten van het onderwijs aan de cursussen bij het wapen der in- fanterie en van het schoolonderwijs bij de korpsen, van het onderwijs in exercitie- en dienstreglementen, schermen, gymnastiek, voltige, zwemmen, schaatsenrijden, dansen, muziek en andere voor militairen noodige en nuttige vakken;

belooningen aan onderwijzers en prijzen aan leerlingen;

aanschaffing van exercitie- en dienstreglementen, kosteloos te verstrekken aan onderofficieren en soldaten;

onderhoud der korpsboekereien f57 000,00.

Art. 55. Kosten van practische en theoretische oefeningen van officieren, van oefeningen in het paardrijden van onbereden officieren in garnizoens- plaatsen waar geen bereden troepen zijn gevestigd, van oefeningen in het schieten en van het deelnemen aan wedstrijden in het schieten, de gymnastiek, het schermen en van andere militaire oefeningen;

prijzen en belooningen aan onderofficieren en soldaten bij de oefeningen in het schieten en andere militaire oefeningen;

vaandels, standaards, richtvlaggen, exercitie-lijnen en dergelijke benooidig- heden f56 300,00.

Art. 56. Kosten, vallende op de aanschaffing, het onderhoud en de huur van rijwielen voor den dienst bij de korpsen;

reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de keuring daarvan f19 476,00.

Art. 57. Kampeeren en manoeuvres:

a. kosten van oefeningen van officieren en troepen buiten hunne stand- plaatsen, daaronder begrepen de kosten van drinkwater, ligstroot, lichtstoffen, hout voor bivakvuren, kantonnementskosten, bruggemateriaal, benooidigheden voor pionierarbeid en verdere op de oefeningen vallende kosten, alsmede vergoeding van schade, welke is toegebracht aan eigendommen van bijzondere personen, voor zoover die vergoeding te voren is bedongen of daarna door een daartoe benoemde commissie is geschat f30 000,00.

b. toelagen van het personeel, dat aan de oefeningen deelneemt, daaronder begrepen officieren der schutterijen en personeel van de koloniale reserve f86 500,00;

c. reis- en verblijfkosten, kosten van vervoer, tol-, brug-, weg- en veergel- den f130 000,00. Totaal f246 500,00.

Art. 58. Kosten, vallende op den postduivendienst:

a. traktementen, toelagen, premiën en belooningen van personeel belast met toezicht en verzorging f1 435,00.

- b. reis- en verblijfkosten en verdere kosten f 4 565,00. Totaal f 6 000,00.
- Art. 59. Kosten van schietonderricht buiten het leger f 19 600,00.
- Art. 60. Kosten van het voorbereidend militair onderricht en van oefeningen met het reservékader buiten het leger:
- a. vergoedingen en belooningen van personeel met het onderwijs en toezicht belast f 19 250,00;
- b. reis- en verblijfkosten, huur, verwarming en verlichting van oefeningslokalen, schoonhouden van geweren en verdere uitgaven f 46 410,00. Totaal f 65 660,00.
- Art. 61. Subsidiën aan vereenigingen voor volksoefeningen in de gymnastiek en het schermen en ter beoefening van openluchtspelen f 5 500,00.
- Art. 62. Subsidie aan het hoofdbestuur der Vereeniging Volkswaerbaarheid f 3 500,00.
- Art. 63. Subsidie aan de Militaire Sportvereeniging te 's Gravenhage f 600,00.
- Art. 64. Subsidiën aan den Koninklijken officiers- en den Koninklijken onderofficiers-schermbond f 1 000,00. Totaal f 487 211,00.

XDE AFDEELING.

Administratiekosten.

- Art. 65. Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant f 1 575,00.
- Art. 66. Bureel- en administratiekosten voor de staven van het leger, voor intendanten en kwartiermeesters, voor de wapenkorpsen en voor de landweer f 113 312,00.
- Art. 67. Druk- en bindwerk ten dienste van het leger f 23 000,00.
- Art. 68. Toelagen, schrijffloonen, drukwerk en verdere uitgaven, verbonden aan de werkzaamheden van bij Koninklijk besluit of door den Minister van Oorlog benoemde commissiën, voor zoover die uitgaven niet moeten worden bestreden uit andere artikelen der begrooting f 300,00.
- Art. 69. Schrijf- en teekenbehoeften voor aangewezen commandanten van stellingen, van forten en van groepen van versterkte plaatsen, alsmede voor officieren, belast met het opmaken van memoriën betreffende de approviandeering van forten en versterkte plaatsen f 300,00. Totaal f 138 487,00.

XIDE AFDEELING.

Verschillende uitgaven bij de staven en diensten en de wapenkorpsen.

- Art. 70. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd *Memorie*.
- Art. 71. Voorschotten aan officieren, die een dienstpaard verliezen, of opnieuw tot het houden van een dienstpaard verplicht worden, doch daarvoor van Rijkswegen geene vergoeding genieten f 4 000,00.
- Art. 72. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën en van eeretekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179), alsmede van gratificatiën aan mindere geëmployeerden en werklieden, die korten tijd vóór zij op een eereteeken aanspraak verkrijgen den dienst moeten verlaten f 8 000,00.
- Art. 73. Toelagen voor de muziekkorpsen bij de infanterie f 79 644,00.
- Art. 74. Gratificatiën voor eens aan onderofficieren en soldaten, die wegens lichaamsgebreken, zonder verdere aanspraak op verzorging, uit den dienst worden ontslagen en vergoedingen aan gezinnen van overleden gehuwde onderofficieren en soldaten f 11 000,00.
- Art. 75. Vergoedingen ingevolge art. 113*bis* der Militiewet 1901 en art. 15*bis* der Landweewet f 425 000,00.
- Art. 76. Werfkosten, daaronder begrepen premiën van miliciens van het

regiment genietroepen, die, ter opleiding in den rang van milicien-sergeant, vier maanden vrijwillig onder de wapenen blijven *f* 93 000,00.

Art. 77. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen in de garnizoensplaatsen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 10 900,00.

Art. 78. Begrafeniskosten van militairen *f* 1 000,00. Totaal *f* 632 544,00.

XII DE AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 79. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren van gezondheid *f* 287 651,00.

Art. 80. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de militaire paardenartsen *f* 64 425,00.

Art. 81. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de militaire apothekers en apothekersbedienden *f* 84 112,00.

Art. 82. Premiën aan artsen, die tot officier van gezondheid benoemd worden en aan studenten voor den militairen geneeskundigen dienst, die aan de Universiteiten hier te lande opgeleid worden *f* 24 000,00.

Art. 83. Traktementen en loonen van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst *f* 7 750,00.

Art. 84. Traktementen en loonen van de ambtenaren en geëmployeerden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen *f* 21 100,00.

Art. 85. Toelage voor het verlies van het genot der leges *f* 132,00.

Art. 86. Traktementen, toelagen, vergoedingen, tegemoetkomingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs, daggelden en vergoedingen van de geëmployeerden en loonen voor de kleermakers en naaisters bij de militaire hospitalen *f* 130 829,00.

Art. 87. Kosten van voeding en verpleging van zieken en geëmployeerden in de militaire ziekeninrichtingen, met uitzondering van de kosten van levensmiddelen, die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt;

kosten van aanschaffing en onderhoud van meubilair, van voorwerpen van ligging en kleeding voor de zieken en van kleeding en uitrusting voor de geëmployeerden en van verdere inventarisgoederen;

kosten van verwarming, verlichting en schoonhouden;

hospitaalsoldijen;

kosten, vallende op het onderricht van geëmployeerden in de kookkunst; vervoerkosten van ouders, voogden en echtgenooten van ter verpleging opgenomen militairen;

begrafeniskosten van geëmployeerden;

kosten van onderhoud van wandelplaatsen en alle verdere huishoudelijke uitgaven, de militaire ziekeninrichtingen betreffende *f* 206 815,00.

Art. 88. Kosten, vallende op de verpleging van zieken, buiten de in art. 87 bedoelde inrichtingen, met inbegrip van de hospitaalsoldijen van verpleegde militairen, en op de genees- en heilkundige verzorging door anderen dan de officieren van gezondheid bij de landmacht en de militaire apothekers, benevens vervoerkosten van ouders, voogden en echtgenooten van verpleegd wordende militairen *f* 53 155,00.

Art. 89. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen, brancards, chirurgicale, orthopaedische, pharmaceutische en andere benodigdheden voor militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog;

uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen en voor de militaire apotheken, zoomede kosten, voortvloeiende uit de uitoefening van den militairen geneeskundigen dienst buiten de militaire ziekeninrichtingen *f* 20 400,00.

Art. 90. Kosten van geneeskundige behandeling van paarden door burgerlijke veeartsen;

kosten, vallende op het nemen van maatregelen tot voorkoming of wering van besmettelijke ziekten onder de paarden, met inbegrip van vergoeding voor onteigende paarden van officieren en voor verbrande of vernietigde goederen van officieren, onderofficieren en soldaten, en voor het weghalen en begraven van gestorven en afgemaakte paarden *f* 4 050,00.

Art. 91. Bureel- en administratiekosten en advertentiekosten *f* 6 300,00.

Art. 92. Reis- en verblijfkosten, wegens keuring van instrumenten en andere benooidigheden *f* 200,00.

Art. 93. Gratificatiën van geëmployeerden bij ontslag uit den dienst en vergoedingen aan gezinnen van overleden militair personeel *f* 500,00.

Art. 94. Huur van gebouwen of gedeelten daarvan tot huisvesting van gehuwde apothekers-bedienden en geëmployeerden en van hunne gezinnen en vergoeding wegens gemis van vrije woning van genoemde personen *f* 24 100,00. Totaal *f* 935 519,00.

XIII DE AFDEELING.

Inrichtingen van onderwijs.

A. Kosten van de Hoogere Krijgsschool.

Art. 95. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren-leeraren; bijslag op traktement, toelagen en gratificatiën van leerlingen;

traktementen van vaste burgerlijke leeraren en verdere ambtenaren; be- looningen van leeraren, niet behoorende tot het vaste personeel;

idem van leeraren der Rijks-hoogere land-, tuin- en boschbouwschool en van den directeur en leeraren der Nederlandsche School voor Nijverheid en Handel te Enschedé voor het geven van onderwijs, alsmede vergoedingen van geëmployeerden bij die inrichtingen;

soldijen, daggelden en belooningen van het overige personeel;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der be- grooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 35 408,00.

Art. 96. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen; aankoop en onder- houd van meubelen; brand, licht, water, voeding, kleeding en uitrusting, fou- rage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reis- en verblijf- kosten en alle andere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van mili- taire kleeding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der be- grooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 6 099,00.

B. Kosten van de Koninklijke Militaire Academie.

Art. 97. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den gouverneur en de officieren; traktementen van burgerlijke leeraren en van ambtenaren;

jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëmployeerden;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der be- grooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 105 816,00.

Art. 98. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen; aankoop en onder- houd van meubelen; brand, licht, water, voeding, zakgeld van cadetten, kleed- ing en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratie- kosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der in- richting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levens- middelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, ledergoed, paardetuig en nachtleger- voorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van mili- taire kleeding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der be- grooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 109 124,00.

C. Kosten van de Cadettenschool.

Art. 99. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; traktementen van burgerlijke leeraren en van verdere ambtenaren;

jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëmployeerden;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 35 732,00

Art. 100. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, zakgeld van cadetten, kleding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt en van kleding en uitrusting, ledergoed en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 34 787,00.

D. Kosten van den Hoofdcursus.

Art. 101. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; traktementen van vaste burgerlijke leeraren;

belooningen en vergoedingen van leeraren en bedienden, niet behoorende tot het vaste personeel;

soldijen, daggelden, loonen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëmployeerden;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 41 666,00.

Art. 102. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, kleding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt en van kleding en uitrusting en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 20 377,00.

E. Kosten van de Normaal-schietschool.

Art. 103. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; bijslag op traktement en toelagen van officieren, bij de inrichting gedetacheerd;

jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen en vergoedingen van het overige personeel;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 26 061,00.

Art. 104. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen en werken; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, kleding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, schietmaterieel, belooningen bij het schijfschieten, bureel- en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 10 994,00. Totaal *f* 426 064,00.

XIVde AFDEELING.

Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en militaire verplegingsinrichtingen; aanschaffing en onderhoud van kampementsgoederen en velduitrusting.

A. *Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.*

Art. 105. Toelagen van officieren wegens diensten bij de keurings-commissie, traktementen van burgerlijke ambtenaren en loonen van geëmployeerden en werklieden bij de centrale magazijnen te Amsterdam, Delft en Woerden *f* 137 090,00.

Art. 106. Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten; aanschaffing en onderhoud van werktuigen, instrumenten en ander materieel en magazijnskosten *f* 13 200,00.

B. *Kampements-goederen en velduitrusting.*

Art. 107. Aanschaffing, herstelling en onderhoud van kampementsgoederen en van voorwerpen van velduitrusting, waaronder veldkijkers, veldlantaarns en officiers-cantines, kosten, vallende op de keuring van een en ander *f* 83 600,00.

C. *Verplegingsinrichtingen.*

Art. 108. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van administrateurs, tijdelijke administrateurs en opzichters, en loonen en toelagen van het verdere personeel bij de militaire bakkerijen *f* 72 960,00.

Art. 109. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs en loonen en toelagen van het verdere personeel van de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen *f* 22 898,00.

Art. 110. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs en loonen en toelagen van het verdere personeel van de garnizoensmagazijnen van kleeding en van nachtleger en van de magazijnen van kleeding en van nachtleger bij het instructie-bataljon *f* 79 799,00.

Art. 111. Vergoedingen aan gezinnen van overleden militair personeel *f* 400,00.

Art. 112. Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten; aanschaffing en onderhoud van werktuigen en ander materieel en magazijnskosten *f* 46 614,00. Totaal *f* 456 561,00.

XVde AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, magazijnen der artillerie, artillerie-materiaal bij de korpsen en inrichtingen van het leger en practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie.

A. *Artillerie-inrichtingen.*

Art. 113. Jaarwedden en tegemoetkomingen van burgerlijke ambtenaren; toelagen en tegemoetkomingen van officieren, van conducteurs der artillerie en van onderofficieren, wegens diensten bij de artillerie-inrichtingen;

toelage van den officier, krachtens artikel 24 der Hinderwet, belast met het toezicht op bewaarplaatsen voor ontplofbare stoffen *f* 124 900,00.

Art. 114. Daggelden, loonen, soldijen, premiën en tegemoetkomingen van burgerlijke en militaire werklieden;

loonen voor het doen verrichten van werk door particulieren *f* 565,000,00.

Art. 115. Grondstoffen, vóórbewerkte onderdeelen, bestanddeelen en verdere benoedigheden tot het aanmaken, samenstellen, wijzigen, opleggen, onderhouden, beproeven, herstellen en verzenden van geschut, mitrailleurs, richtmiddelen, waarnemingstoestellen, affuiten, beddingen, voertuigen, geschutmunitieën en andere ernstvuurwerken, een en ander met toebehooren *f* 156 000,00

Art. 116. Als voren van draagbare wapenen, met toebehooren, met uitzondering van draagbare vuurwapenen van 6,5 m.M. *f* 3 500,00.

Art. 117. Als voren van brandblusch-, ponton en torpedo-materieel, paardetuig, materieel voor de afstandmeting en voor de telephonische verbindingen ten dienste der artillerie, een en ander met toebehooren *f* 11 000,00.

Art. 118. Als voren van patronen tot draagbare vuurwapenen, met toebehooren *f* 237 500,00.

Art. 119. Aanschaffing van werktuigen, gereedschappen, maten, brandstoffen, verlichtingsmiddelen, water en andere benodigdheden voor het aanmaken, samenstellen, wijzigen, beproeven, herstellen, opleggen, onderhouden en verzenden van artillerie-materieel, in de voorgaande artikelen dezer afdeeling genoemd; zoomede van brandbluschmaterieel en van benodigdheden voor het scheikundig laboratorium;

kosten, vallende op het onderhoud van artillerie-materieel, werktuigen en gereedschappen *f* 153 110,00

Art. 120. Aanschaffing van geschut, mitrailleurs, richtmiddelen, waarnemings-toestellen, affuiten, beddingen, voertuigen, geschutmunitieën en andere ernst-vuurwerken, een en ander met toebehooren, zoomede kosten, vallende op het doen wijzigen daarvan door particulieren *f* 59 600,00.

Art. 121. Aanschaffing van draagbare wapenen, met toebehooren *f* 40 000,00.

Art. 122. Aanschaffing van patronen voor draagbare vuurwapenen, met toebehooren *f* 1 000,00.

Art. 123. Aanschaffing van buskruit;

kosten, vallende op het aanmaken, het vermalen en omwerken daarvan, met geheele of gedeeltelijke levering van de daartoe noodige bestanddeelen, alsmede op het bewaren en het in staat van verzending brengen van buskruit *f* 308 400,00.

Art. 124. Aanschaffing van grondstoffen, vóórbewerkte onderdeelen en bestanddeelen van artilleriesmaterieel en brandstoffen, een en ander tot het vormen van een reserve-voorraad *f* 50 000,00.

Art. 125. Reis- en verblijfkosten;

kosten, vallende op de keuringen;

bureel- en administratiekosten;

kosten van vervoer van ambtenaren, conducteurs, onderofficieren, werklieden die schrijvers- of teekenaarsdienst verrichten en werklieden, werkzaam bij de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, doch wonende te Amsterdam en in andere plaatsen, naar en van de Hembrug *f* 28 700,00.

Art. 126. Kosten van vervoer van goederen van en naar de artillerie-inrichtingen, voor zoover daartoe niet van openbare middelen wordt gebruik gemaakt *f* 900,00.

B. Magazijnen der artillerie, niet tot de artillerie-inrichtingen behoorende.

Art. 127. Bezoldiging van magazijnsknechts en wapenpoetsers; daggelden van conducteurs en hulpconducteurs bij verzendingen;

daggelden en toelagen van waarnemende conducteurs en van waarnemende magazijnsknechts;

loonen voor burgerlijke werklieden; toelagen voor buitengewone dienstverrichtingen;

vergoeding voor onderhoud van rijwielen van magazijnspersoneel *f* 93 000,00.

Art. 128. Aanschaffing van benodigdheden en verdere kosten voor onderhoud van het in de magazijnen in verantwoording zijnde artillerie-materieel, met inbegrip van de wapenen, opgelegd in het wapendepot te Dordrecht *f* 8 000,00.

Art. 129. Brandstoffen voor de pantserforten en den torpedodienst *f* 5 900,00.

Art. 130. Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten *f* 6 500,00.

C. Artillerie-materieel bij de korpsen en inrichtingen van het leger.

Art. 131. Herstelling, wijziging en onderhoud van het artillerie-materieel, daaronder begrepen het paardetuij der artillerie *f* 52 000,00.

Art. 132. Aanschaffing van brandblusch-, ponton- en torpedo-materieel, paarde-tuij, materieel voor de afstandmeting en voor de telephonische verbindingen ten dienste der artillerie, een en ander met toebehooren *f* 16 500,00.

D. *Practische oefeningen.*

Art. 133. Aanschaffing en onderhoud van materieel, druk- en bindwerk en andere benodigdheden;

belooningen voor personeele hulp;

schadeloosstelling voor het gebruik van terreinen, vaartuigen en gebouwen;

het doen uitvoeren van werk door particulieren;

een en ander ten dienste van de praktische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie; zoomede vindingsloonen voor ingeleverde projectielen *f* 35 000,00. Totaal *f* 1 956 510,00.

XVI DE AFDEELING.

*Militaire verkenningen en Topographische Inrichting.*A. *Militaire verkenningen.*

Art. 134, a. Belooning van een bediende bij het bureau van den directeur *f* 800,00.

b. Reis- en verblijfkosten en verdere kosten van de militaire verkenningen *f* 9 520,00. Totaal *f* 10 320,00.

B. *Topographische Inrichting.*

Art. 135, a. Traktementen van ambtenaren en bedienden, toelagen van officieren wegens diensten bij de Topographische Inrichting, daggelden en belooningen van geëmployeerden, zoomede loon voor verrichte werkzaamheden buiten den gewonen werktijd;

een en ander na aftrek van het bedrag, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald *f* 55 078,00.

b. verdere kosten van de Topographische Inrichting, na aftrek als boven *f* 9 140,00.

c. toelagen voor het verlies van het genot der leges voor ambtenaren bij de Topographische Inrichting *f* 2 046,00. Totaal *f* 66 264,00. Totaal *f* 76 584,00.

XVII DE AFDEELING.

Dienst der Genie.

A. Materieel der genie en kazerneering, met uitzondering van al wat de inrichtingen van onderwijs, de artillerie-inrichtingen, de artillerie-schietschool en het wapen der marechaussee betreft.

Art. 136. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, schietbanen, kazerne- en andere gebouwen, loodsen, exercitievelden, zweminrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeldten voor militairen, gebezigd tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten, vallende op keuringen;

kosten en ongelden betreffende het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;

bijdragen voor uitvoering en onderhoud van werken;

koopen van perceelen;

grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere voorwerpen in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd, alsmede van gereedschappen voor algemeen gebruik in werkplaatsen in die gebouwen;

daggelden en toelagen van tijdelijke opzichters en teekenaars bij genie-
werken *f* 597 620,00.

Art. 137. Aanschaffen, herstellen en verbeteren van kaarten, plans en memoriën;
aanschaffen en inbinden van boekwerken, tijdschriften en reglementen;
meet- en waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden *f* 2 800,00.

Art. 138. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen, voertuigen en
materieel voor de genietroepen *f* 20 860,00.

Art. 139. Aanschaffing en onderhoud van en voorzieningen aan permanente
telegraphische en telephonische verbindingen en van het daartoe behorende
materieel *f* 7 155,00.

Art. 140. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor vernielingen in
oorlogstijd en voor het nemen van proeven ten behoeve van de voorbereiding
van die vernielingen *f* 275,00.

Art. 141. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor de practische oefen-
ningen van het regiment genietroepen, van de opzichters van fortificatiën en
die van den vesting-telegraafdienst, alsmede van andere wapens, voor zooveel
die geschieden onder leiding van genietroepen *f* 12 000,00.

Art. 142. Onderhoud, vernieuwing en aanschaffing van vaartuigen, onder het
beheer van het Departement van Oorlog, dienende tot het onderhouden van
gemeenschap met verdedigingswerken, en van de daarvoor benodigde wacht-
huisjes, een en ander met de daarbij behorende inventarissen; zoomede
steenkolon, kosten van yerwarming en verlichting, haven- en sluisgeld *f* 5 000,00.

B. *Artillerie-inrichtingen en Artillerie-schietschool.*

Art. 143. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van werken,
terreinen en gebouwen en hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten, vallende op keuringen;

kosten en ongelden betrekkelijk het sluiten van koop- en andere overeen-
komsten;

afkoop van rechten;

bijdragen voor uitvoering en onderhoud van werken;

koopen van perceelen;

grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere voorwerpen;

aanschaffing van gereedschappen en andere benodigdheden voor het schoon-
houden van de gebouwen der Artillerie-schietschool;

daggelden en toelagen voor tijdelijke opzichters en teekenaars bij de uit-
voering van werken in dit artikel bedoeld *f* 32 500,00.

C. *Huur van gebouwen, huur, erfpacht en erfdiensbaarheden van oefenings-
terreinen en loodsen; herstellen van schade, ontstaan door storm, water
en brand; reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden; met
uitzondering van al wat de inrichtingen van onderwijs en
het wapen der marechaussee betreft.*

Art. 144. Huur van gebouwen, voor zoover die uitgaven niet zijn omschreven
in de artikelen 41, 60b, 94, 96, 98, 100, 102 en 104;

huur, erfpacht en erfdiensbaarheden van oefeningsterreinen en loodsen
f 67 870,00.

Art. 145. Herstellen van schade, ontstaan door storm, water en brand *f* 10 000,00.

Art. 146. Reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden *f* 25 000,00.

Totaal *f* 781 080,00.

XVIII^{DE} AFDEELING.

Kosten van verplaatsing van personen en goederen.

Art. 147. Reis- en verblijfkosten, teerkosten en vacatiën, voor zoover die

kosten niet zijn begrepen in een der artikelen 6, 30, 48, 50, 52*b*, 53*b*, 56, 57*c*, 58*b*, 60*b*, 92, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 112, 125, 130, 134*b*, 146, 149*b*, 177, 183 en 187 *f* 39 650,00.

Art. 148. Kosten van vervoer, tol-, brug-, weg- en veergelden voor zoover die kosten niet zijn begrepen in een der artikelen 48, 57*c*, 70, 87, 88, 125, 126 en 179 *f* 221 750,00.

Permanente Militaire Spoorwegcommissie.

Art. 149, *a*. Belooningen voor spoorwegambtenaren en gepensioneerde officieren en van een bediende bij het bureau van de commissie *f* 1 700,00.

b. reis- en verblijfkosten, vacatiën en verdere kosten van de commissie; aanschaffing en wijziging van petten van etappecommandanten *f* 4 025,00. Totaal *f* 5 725,00. Totaal *f* 267 125,00.

XIXDE AFDEELING.

Subsidïen, gratificatiën en verdere uitgaven van bijzonderen aard..

Art. 150. Subsidie aan het hoofdcomité van de Vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis” en toelage aan den secretaris van het hoofdcomité *f* 1 000,00.

Art. 151. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde officieren van het Nederlandsche leger *f* 1 000,00.

Art. 152. Subsidie aan het Fonds ten behoeve van onderofficieren, die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit den militairen dienst worden ontslagen *f* 15 000,00.

Art. 153. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier *f* 10 000,00.

Art. 154. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde onderofficieren en minderen van het Nederlandsche leger *f* 15 000,00.

Art. 155. Subsidie aan de Vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland” te Utrecht *f* 3 000,00.

Art. 156. Subsidie aan het Invalidenhuis te Leiden *f* 5 000,00.

Art. 157. Subsidie aan de Maatschappij van Weldadigheid *f* 600,00.

Art. 158. Gratificatiën *f* 25 000,00.

Art. 159. Kleine tegemoetkomingen en reisgelden aan gewezen militairen en aan weduwen en kinderen van militairen *f* 900,00.

Art. 160. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te Veenhuizen verblijf houdende, of tot de sterkte van die gestichten behoorende *f* 942,00.

Art. 161. Kosten, vallende op telegraphische en telephonische correspondentie *f* 7 500,00.

Art. 162. Kosten van exploten en processen: schadevergoedingen, waartoe de Staat naar het gevoelen van den landsadvocaat, hetzij op grond van artikel 625 of van artikel 1401 of volgende van het Burgerlijk Wetboek verplicht, hetzij op grond van billijkheid gehouden is *f* 1 000,00.

Art. 163. Kosten van raden van onderzoek en van appèl, zoomede kosten van herziening, bedoeld bij artikel 69 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 *f* 500,00.

Art. 164. Kosten, voor het Departement van Oorlog voortvloeiende uit de Ongevallenwet 1901 *f* 11 500,00.

Art. 165. Schadeloosstelling voor schutterlijke diensten in en buiten de garnizoensplaatsen *Memorie*. Totaal *f* 97 942,00.

XXSTE AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.

Art. 166. Nonactiviteits-traktementen *f* 80 000,00.

Art. 167. Pensioenen en onderstanden, daaronder begrepen uitkeeringen aan

veroordeelde gepensionneerden, gegageerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting *f* 3 050 000,00.

Art. 168. Tijdelijke en voorloopige pensioenen en tijdelijke onderstanden, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensionneerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting *f* 40 000,00.

Art. 169. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensionneerden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting *f* 95 000,00.

Art. 170. Aandeel van het Departement van Oorlog in de toelagen en presentiegelden van den voorzitter en van de leden van den Militairen Pensioenraad *f* 1 300,00.

Art. 171. Kosten, voortvloeiende uit het geneeskundig onderzoek naar de geschiktheid van burgerlijke ambtenaren *f* 200,00.

Art. 172. Teruggave van bijdragen voor pensioen *f* 200,00.

Art. 173. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf Bülow von DENNEWITZ en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814 n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815 n°. 4) *f* 5 250,00.

Art. 174. Wachtgelden *f* 1 125,00. Totaal *f* 3 273 075,00.

XXIste AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 175. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren *f* 50 750,00.

Art. 176. Jaarwedden, soldijen, daggelden en verdere vergoedingen van onderofficieren en marechaussees *f* 495 958,00.

Art. 177. Reis- en verblijfkosten, bureel- en andere administratiekosten *f* 15 300,00.

Art. 178. Subsidie voor het onderling ziekenfonds bij het wapen *f* 4 000,00.

Art. 179. Kosten van huisvesting, nachtligging en stalling, van kleeding en uitrusting, paarden, fourage en van verzorging van paarden, kosten van vervoer, van oefening en onderwijs en verdere kosten van het wapen, na aftrek van de sommen welke worden ingehouden op de soldij van onderofficieren en marechaussees en van die, welke vrijwillig ten bate hunner rekeningen wegens kleeding en uitrusting worden gestort en van andere baten, waarmede die rekeningen worden te goed geschreven *f* 299 183,00. Totaal *f* 865 191,00.

XXIIste AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Vervaardiging van draagbare vuurwapenen van 6,5 mM.

Art. 180. Daggelden, loonen en soldijen van burgerlijke en militaire werklieden voor de vervaardiging en herstelling van draagbare vuurwapenen van 6,5 mM., van verwisselstukken en van toebehooren *f* 121 000,00.

Art. 181. Aanschaffing van grondstoffen, vóórbewerkte onderdeelen en bestanddeelen tot de vervaardiging en herstelling van draagbare vuurwapenen van 6,5 mM., van verwisselstukken en van toebehooren *f* 55 000,00.

Art. 182. Aanschaffing van werktuigen en van daartoe behoorende onderdeelen, zoomede van gereedschappen en maten tot de vervaardiging en herstelling van draagbare vuurwapenen van 6,5 mM., van verwisselstukken en van toebehooren *f* 4 000,00.

Art. 183. Reis- en verblijfkosten en verdere kosten van keuring *f* 1 500,00.

B. Dienst der genie.

Art. 184. Toelagen voor officieren der genie en opzichters van fortificatiën; toelagen en daggelden van tijdelijke opzichters en teekenaars; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij vorige begrootin-

gen van het Departement van Oorlog, bij „*Buitengewone uitgaven, dienst der genie*”, geld is toegestaan f 15 000,00.

Art. 185. Verbetering van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen;

opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen;

aankoop van perceelen;

afkoop van rechten;

bijdragen voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden;

kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

aanbestedingskosten;

kosten van keuring;

een en ander voor de navermelde werken:

a. inrichten van eene woning voor den ziekenopzichter, eene wachtkamer en eene kamer voor het behandelen van loopende zieken, bij het militair hospitaal te *Gorinchem* f 3 725,00;

b. wijzigen van twee woningen voor gehuwde onderofficieren in het voormalig Proveniershuis te *Woerden* f 2 000,00;

c. uitbreiden van de magazijnsruimte te *Woerden* f 3 500,00;

d. inrichten van zolder n°. 64 a-b van de gebouwen aan de Paardenmarkt te *Delft* tot magazijn van kleeding f 4 200,00;

e. bouwen van eene rijloods te *Haarlem* f 27 000,00;

f. bouwen van eene badinrichting te *den Helder* f 10 000,00;

g. doen van voorzieningen aan het schietterrein op de *Kemperheide* bij *Arnhem* f 1 400,00;

h. uitbreiden van de militaire bakkerij te *Arnhem* f 17 500,00;

i. bouwen van een kazernement voor bereden wapens te *Ede* (2de termijn) f 400 000,00;

j. bouwen van een kazernement voor twee bataljons infanterie te *Ede* (laatste termijn) f 35 000,00;

k. doen van voorzieningen aan schietbanen op de *Groote-Heide* bij *Venlo* f 2 000,00.

l. aanschaffen van twee verplaatsbare barakken f 8 000,00.

m. aankoop van oefeningsterreinen f 10 000,00. Totaal f 524 325,00.

Art. 186. Subsidie aan de gemeente *Barneveld*, wegens de verharding van wegen in die gemeente f 16 450,00.

Art. 187 Reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoeften f 1 000,00.

C. *Approviandeering van stellingen en liniën.*

Art. 188. Kosten wegens aankoop, gebruik en onderhoud van werktuigen tot het vervaardigen van geperste turf in de *Stelling van Amsterdam*, alsmede kosten wegens het in die stelling en in de overige stellingen en liniën in voorraad opleggen van brand- en lichtstoffen f 12 800,00.

Art. 189. Kosten, vallende op proefnemingen, in verband met de voorbereiding van eene eventueel approviandeering der *Stelling van Amsterdam* f 500,00.

D. *Installatie voor elektrische verlichting.*

Art. 190. Kosten, vallende op het wijzigen der elektrische lichtinstallatie in gebouwen, behoorende onder het Departement van Oorlog, in verband met het overnemen van de stroomlevering door de gemeente *'s Gravenhage* f 4 600,00. Totaal f 756 175,00.

XXIII^{STE} AFDEELING

Onvoorziene uitgaven.

Art. 191. Onvoorziene uitgaven f 50 000,00.

XXIVSTE AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

Art. 192. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1907 f 50 400,00. Totaal f 26 055 831,00.

zes en twintig millioen vijf en vijftig duizend achthonderd een en dertig gulden.

ARTIKEL 2.

Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der *artikelen 2bis*, 3, 5, 6, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52a, 52b, 53b, 54, 55, 56, 57a, 57b, 57c, 58b, 59, 60a, 60b, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 82, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 107, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134b, 135b, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149b, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 174, 185a tot en met *m* en 190 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40) door overschrijving uit *artikel* 191 van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Uit dit *artikel* kan mede worden overgeschreven op de *artikelen* 70 en 165.

Voorts kan nog worden overgeschreven tusschen de *artikelen* 6, 30, 57c, 92 en 147; tusschen de *artikelen* 57c, 126 en 148; tusschen de *artikelen* 26 en 27; tusschen de *artikelen* 28 en 29; tusschen de *artikelen* 47 en 48 en tusschen de *artikelen* 87 en 88.

ARTIKEL 3.

Op *artikel* 191 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangezeven de tot het dienstjaar 1907 behorende uitgaven, welke het Departement van Oorlog betreffen, hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van dat hoofdstuk en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De ondergeteekende heeft de eer, tot toelichting van het ontwerp der begrooting van het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1907, het navolgende mede te deelen.

§ 1. *Inrichting der begrooting.* Ook ditmaal zijn in de inrichting der ontwerp-begrooting slechts enkele geringe wijzigingen gebracht.

De traktementen, toelagen, enz. van het personeel bij het Departement zijn, zooals hierna bij de Iste afdeeling nader is vermeld, in overeenstemming met de wijze, waarop die uitgaven in de andere hoofdstukken der Staatsbegrooting voor 1907 zijn uitgetrokken, anders gegroepeerd dan tot dusver.

De uitgaven, die in de begrooting voor het loopende jaar onder artikel 122 zijn uitgetrokken, zijn, om redenen bij de XVde afdeeling vermeld, onder artikel 132 overgebracht naar het onderdeel C van die afdeeling.

De laatste alinea van artikel 2 van het ontwerp van wet tot vaststelling der begrooting is voorts aangevuld in dien zin, dat ook zal kunnen worden overgeschreven tusschen de artikelen 87 en 88, hetgeen wenschelijk wordt geacht omdat, mede in verband met de opheffing van militaire hospitalen, de

juiste verhouding tusschen de uitgaven wegens verpleging in en buiten die inrichtingen vooraf moeilijk kan worden bepaald.

Ten slotte zij hier vermeld, dat, evenals in vorige jaren, de opgave van vuurmonden, projectielen, affuiten, voertuigen, buskruit, draagbare wapenen en ander artillerie-materieel, afzonderlijk aan den voorzitter der Kamer wordt gezonden, met de bedoeling dat stuk ter griffie te doen nederleggen, ter inzage voor de leden die zulks verlangen.

Op dezelfde wijze zal dit jaar — en in volgende jaren — worden gehandeld ten aanzien van:

de opgave van den voorraad grondstoffen, voorhanden in de magazijnen der artillerie, met aanduiding van de waarde daarvan;

de opgave van het voornaamste materieel, dat in de verschillende werkplaatsen in het voorafgaande dienstjaar is aangemaakt;

den staat der in de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting te Amsterdam, Delft en Woerden op 1 Januari 1906 voorhanden kampementsgoederen, voorwerpen voor de velduitrusting, den hospitaaldienst (zoo voor de garnizoens- als veldhospitalen en voor de ambulances), mitsgaders de voorwerpen van kleeding en ledergoed voor de schutterijen, goederen ten behoeve van de verplegingsinrichtingen en van ledergoed, paardetuig en slaapfournituren voor het leger;

den staat van den voorraad goederen, bestemd voor de uitrusting der veldhospitalen en ambulances op 1 Januari 1906, en

de opgave van de verduurzaamde levensmiddelen op 1 Januari 1906 voorhanden.

§ 2. *Eindcijfer.* Voor den dienst van het loopende jaar werd — ongeacht de suppletoire wet van 9 Februari 1906 (*Staatsblad* n°. 31), uitgaven betreffende voor den aanmaak en de aanschaffing van snelvuurveld-materieel — een bedrag toegestaan van f 27 000 160,00.

Voor 1907 wordt aangevraagd f 26 055 831,00, derhalve minder f 944 329,00.

Bij de beoordeeling van dit verschil is intusschen o.a. in acht te nemen, dat, terwijl voor den dienst 1906 op de XXIVste afdeeling werd toegestaan een bedrag van f 520 100,00 voor den dienst 1907 op deze afdeeling voorlopig — en zulks in afwachting van de beslissing omtrent het in te dienen ontwerp van wet tot snellere afwerking van de Stelling van Amsterdam — slechts f 50 400,00 wordt aangevraagd, in welk bedrag ten behoeve van de genoemde stelling alleen die sommen begrepen zijn, welke in verband met loopende contracten onvermijdelijk besteed moeten worden.

Dat bij de samenstelling der begrooting met ernst gestreefd is naar het aanbrengen van die bezuinigingen, welke konden worden toegepast, zonder aan de weerkracht nadeel toe te brengen, zal — naar de ondergeteekende vertrouwt — uit de kennisneming van die begrooting en van deze Memorie van Toelichting blijken.

Voorts zij nog aangeteekend, dat bij de beoordeeling van het eindcijfer der ten behoeve van het Departement van Oorlog op te leggen lasten, naar de meening van den ondergeteekende, niet uit het oog verloren mag worden, dat daaronder begrepen is een bedrag van f 425 000,00, ten behoeve van vergoedingen ingevolge art. 113*bis* der Militiewet 1901 op art. 75 uitgetrokken, dat hoewel op het VIIIste hoofdstuk voorkomende, zeker niet tot de zuiver militaire uitgaven gerekend mag worden. Helzelfde geldt van verreweg het grootste gedeelte van het bedrag van f 865 191,00, dat ten behoeve van het wapen der marechaussee op de XXIste afdeeling uitgetrokken is. Vooral waar de kosten der marechaussee, ten gevolge van de eischen der andere Departementen van algemeen bestuur steeds stijgende zijn, en in de toekomst zich vermoedelijk wel in dezelfde richting zullen blijven bewegen, mag deze omstandigheid bij de beoordeeling van den druk der zuiver militaire lasten niet buiten beschouwing blijven.

In verband met hetgeen werd vermeld onder art. 75 in de Memorie van Antwoord betrekkelijk het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906 (*Gedrukte Stukken* 1905—1906, 2, n°. 15), is de ondergeteekende in overleg getreden met zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken, nopens

de overbrenging van de uitvoering der vergoedingen naar het Departement van Binnenlandsche Zaken. Dit overleg heeft tot dusverre nog niet tot het door den ondergeteekende gewenschte gevolg geleid.

§ 3. *Legerorganisatie.* Vermits het kazernement voor de cavalerie te Ede in 1907 nog niet gereed zal komen, zal in dat jaar de tegenwoordige formatie der regimenten huzaren bestendig blijven. Zooals ook hierna bij de XXIIste afdeeling wordt medegedeeld, ligt het in de bedoeling, door overplaatsing — vermoedelijk op 1 April 1907 — van het 2de depot huzaren van Leiden naar Haarlem, de beide depots huzaren in laatstgenoemde plaats te vereenigen, wat gepaard zal gaan met eene kleine vereenvoudiging van de organisatie dier onderdeelen.

De oprichting van het 4de regiment veld-artillerie zal in 1907 geleidelijk worden voortgezet. Daartoe zullen op 1 September van dat jaar nieuw worden opgericht: de regimentsstaf, de staf der IIde afdeeling, de 4de batterij, de treinafdeeling en het depot van dit korps; waarbij voorts als 5de batterij zal overgaan de 5de batterij van het 1ste regiment veldartillerie, thans in garnizoen te Amersfoort. Bij laatstgenoemd regiment zal op denzelfden datum eene nieuwe 5de batterij worden opgericht.

Voor het oprichten der hier genoemde nieuwe onderdeelen zijn bij deze begrooting de noodige gelden aangevraagd.

De staf van het 4de regiment veld-artillerie en de IIde afdeeling komen in garnizoen te Ede, de treinafdeeling te Utrecht en het depot te Leiden, dit laatste met afwijking van de vroegere plannen, waarbij Haarlem hiervoor was aangewezen, en in verband met het hierboven vermelde aangaande het 2de depot huzaren.

Naar Leiden wordt voorts, op 1 September 1906, de 4de batterij van het 2de regiment veld-artillerie overgeplaatst van uit 's Gravenhage, ten gevolge waarvan in laatstgenoemde plaats voldoende kazernerings- en stallingsruimte zal zijn voor de bereden wapens, zonder dat met het oog op de grootere sterkte der eskadrons huzaren behoefte te worden bijgebouwd, terwijl voorts de thans tijdelijk in gebruik zijnde particuliere stallen niet meer behoeven te worden ingehuurd.

§ 4. *Landweer.* Wanneer de lichting 1899 der militie op 1 Augustus 1907 voor den dienst bij de landweer wordt bestemd, zal de sterkte der afdeelingen van dien aard worden, dat de organisatie der landweer verder kan worden voltooid, zoodat zij alsdan zal worden gebracht op:

- 48 bataljons infanterie;
- 44 compagnieën vesting-artillerie;
- 4 compagnieën genietroepen;
- 2 compagnieën pontonniers;
- 1 compagnie administratie-troepen;
- 4 compagnieën hospitaalsoldaten.

§ 5. *Militie- en reservekader.* Ook over 1905 heeft de opleiding tot militie-officier bij de infanterie een bevredigend resultaat opgeleverd, aangezien 42 adspiranten tot luitenant zijn benoemd kunnen worden. Thans zijn weder 72 adspiranten-militie-officier in opleiding.

Bij de vesting-artillerie zijn van de 8 adspiranten 7 voor het officiersexamen geslaagd, terwijl thans 9 adspiranten in opleiding zijn.

Het zij hier de plaats er de aandacht op te vestigen, dat bij Koninklijk besluit van 14 Juni 1906 n°. 41, de bepalingen nopens de opleiding bij laatstgenoemd wapen zijn herzien en o. m. het aantal voor de opleiding opengepaste plaatsen is uitgebreid geworden.

In aansluiting aan hetgeen te dien opzichte in voorgaande jaren werd vermeld, zij thans omtrent den toelooft tot, alsmede de sterkte en de bevordering bij het reservekader der verschillende wapens, het volgende medegedeeld.

Aantal reservisten der 1ste categorie, dat tusschen 1 November 1905 en 1 Juni 1906 is bevorderd tot:

WAPENS.	Reserve- korporaal.	Reserve- sergeant (-wachtm.).	Vaandrig (kornet).	Reserve- tweede- luitenant.
Infanterie.....	11	16	8	24
Artillerie... ..	—	—	—	5
Cavalerie.....	1	—	—	2
Genie.....	—	2	1	—
Totaal...	12	18	9	31

In vorenvermeld tijdvak werden tot eene verbintenis bij het reservekader der 1ste categorie toegelaten 12 jongelieden, waarvan 5 bij het wapen der infanterie en 7 bij dat der cavalerie.

In aansluiting aan de toezegging door hen gedaan in de Memorie van Antwoord — onder § 16. Reservekader — op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der ontwerp-Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906, zijn thans bij Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 n^o, 96, in de regeling van het reservekader der infanterie en der vesting-artillerie wijzigingen aangebracht, waarvan meerdere toeloop tot bedoeld kader mag worden verwacht, zoodra althans de Nederlandsche jongelingschap van de voordeelen, verbonden aan de dienstvervulling bij bedoeld kader, zal zijn doordrongen.

Bij de samenstelling van het VIIIste hoofdstuk der ontwerp-Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1907 kon intusschen met hierbedoelden meerderen toeloop nog geen rekening worden gehouden, zoodat de ramingen gegrond zijn op den thans bestaanden toestand, terwijl wordt vertrouwd, dat, mocht eene belangrijke toename der verbintenissen bij het reservekader, verhooging van de desbetreffende artikelen noodzakelijk maken, de Volksvertegenwoordiging daartoe bereid zal worden gevonden.

Ten slotte zij aangeteekend, dat de toelatingsexamens voor het reservekader bij de verschillende wapens nog niet hebben plaats gehad.

§ 6. *Commissiën voor onderzoek.* In verband met hetgeen werd opgemerkt in § 6 van de Memorie van Toelichting, behoorende bij hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting, dienst 1906, zijn achtereenvolgens de onderstaande commissiën ingesteld.

1°. Bij beschikking van 1 December 1905 eene commissie om te onderzoeken, welke wijzigingen en aanvullingen noodig zijn in de „Bepalingen betreffende de verstrekking, de bewaring, het onderhoud en de inlevering van kleeding en uitrustingsstukken van miliciens” en in de daarmede verband houdende voorschriften, alsmede in die betreffende het reinigen en herstellen van lijf- en werkgoederen, om de uitgaven voor kleeding en uitrusting voor de militia zooveel mogelijk te beperken.

2°. Bij beschikking van 20 Januari 1906 eene commissie om te onderzoeken:

a. of de artillerie-inrichtingen op den bestaanden voet moeten worden gehandhaafd, dan wèl, of, en in hoeverre, vereenvoudiging wenschelijk en mogelijk is;

b. of, en zoo ja, op welke wijze de geldelijke bedragen, ten laste komende van den dienst der artillerie-inrichtingen kunnen worden verminderd.

3°. Bij beschikking van 30 Januari 1906 eene commissie om te onderzoeken, in hoeverre er mogelijkheid bestaat, om, ter beperking van de uitgaven komende ten laste van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting, vereenvoudiging aan te brengen in de inrichting van het wapen der genie, zonder te kort te doen aan de defensiebelangen.

4°. Bij beschikking van 10 Maart 1906 eene commissie om te onderzoeken, in hoeverre het mogelijk is door vereenvoudiging van de inrichting en de werkzaamheden van den geneeskundigen dienst der landmacht te komen tot beperking der uitgaven, welke voor dat dienstvak op het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting zijn uitgetrokken.

Van de sub 1° en 3° genoemde commissiën zijn de adviezen reeds bij het Departement van Oorlog ingekomen en in studie genomen. Bij de samenstelling dezer begrooting is dus nog geen rekening gehouden kunnen worden met bezuinigingen, welke eventueel mogelijk zullen blijken op het gebied, waarop vorenbedoelde commissiën zich bewogen hebben.

§ 7. Tot verdere toelichting van de verschillen tusschen de sommen, welke voor het jaar 1906 werden toegestaan, en die, welke voor het jaar 1907 worden geraamd, alsmede tot verdere toelichting van deze raming, heeft de ondergeteekende de eer het navolgende mede te deelen.

ISTE AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Artt. 2, 2bis en 3. Traktementen, enz. De traktementen, enz. van het personeel bij het Departement, die voor het loöpende jaar zijn begrepen in de artt. 2a, 2b, 2c en 3 der begrooting, zijn voor 1907 uitgetrokken bij de artt. 2, 2bis en 3. Deze wijziging is een gevolg van de toepassing van het denkbeeld, nader uiteengezet in de Memorie van Toelichting betreffende het VIIde hoofdstuk B der onderwerpelijke Staatsbegrooting, namelijk om in één artikel uit te trekken de traktementen van de burgerlijke ambtenaren van alle rangen bij het Departement, voor zooveel zij niet, krachtens de bestaande regeling, door de klerken en bedienden als periodieke verhooging zijn verkregen, en in een ander artikel dat gedeelte van de traktementen der ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies en der bedienden, hetwelk aan de titularissen achtereenvolgens als periodieke verhooging werd toegekend.

Aan art. 2bis zal een opvolgend nummer worden gegeven, zoodra dit in eene volgende begrooting zal kunnen geschieden, zonder wijziging te brengen in de nummering van de daarop volgende artikelen; eene wijziging die, ook met het oog op de vergelijking van corresponderende begrootingsposten over verschillende dienstjaren, zooveel mogelijk behoort te worden vermeden.

Het gezamenlijk bedrag, op de artt. 2 en 2bis der begrooting voor 1907 uitgetrokken, is f 9600 hooger dan dat van de daarmede overeenstemmende artt. 2a, 2b en 3 der Oorlogsbegrooting voor den dienst van het loöpende jaar, en zulks niettegenstaande de ondergeteekende bij het aanvragen van gelden voor het personeel der burgerlijke ambtenaren bij het Departement de meest mogelijke zuinigheid heeft betracht.

Genoemd verhoogingscijfer moge, bij eersten aanblik, belangrijk schijnen, die indruk zal, naar de ondergeteekende vertrouwt, worden weggenomen, indien men daarbij in aanmerking neemt, dat in voorschreven som is begrepen:

1°. een bedrag van f 300 voor den raad-adviseur, hoofd der VIIde afdeeling van het Departement, welke traktementsverhooging reeds voor 1906 is opgenomen in het ontwerp van wet tot verhooging en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor dat jaar (Gedrukte Stukken 1905—1906, 217);

2°. een bedrag van f 200 voor ieder der raad-adviseurs, hoofden der Iste en IIIde afdeelingen van het Departement, en zulks gelet op het bepaalde bij het eerste lid van art. 7 van het Koninklijk besluit van 9 Mei 1906 (*Staatsblad* n°. 110); waarbij wordt opgemerkt, dat de bezoldiging van een der beide hoofdamttenaren door de hierbedoelde verhooging zelfs nog niet op het voor zijnen rang vastgestelde minimum wordt gebracht;

3°. een bedrag van f 1400, voor de benoeming tot adjunct-commies van een gepensionneerden officier, die voorloopig tegen genot eener maandelijksche toelage bij het Departement werd werkzaam gesteld (Verg. Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1906; Gedrukte Stukken 1905—1906, 2, n°. 15, bladz. 47 ad art. 2c);

4°. een bedrag van f 1600, voor de benoeming tot eerste-klerek van twee onderofficieren, die reeds in het begin van 1903 bij het Departement van

Oorlog werden gedetacheerd, met het vooruitzicht om te zijner tijd als burgerlijk ambtenaar te worden aangesteld;

5°. een bedrag van *f* 1600 voor de aanstelling tot tweede-klerk van vier der jongelieden, die, ten getale van 24, als tijdelijk schrijver op een daggeld van *f* 0.75 bij het Departement zijn werkzaam gesteld, met de toezegging om bij gebleken geschiktheid, tot tweede-klerk te worden benoemd;

6°. een bedrag van *f* 1750, voor in 1907, krachtens bovengemeld Koninklijk besluit van 9 Mei 1906 (*Staatsblad* no. 110), aan klerken en bedienden toe te kennen periodieke traktementsverhoogen.

Na aftrek van het gezamenlijk bedrag der posten, onder 1°.—6°. vermeld, blijft van vorengenoemd verhoogingscijfer, ad *f* 9600, slechts over eene som van *f* 2550, voor de bevordering van twee eerste-klerken tot adjunct-commies, voor de verhooging der wedde van diegenen der burgerlijke ambtenaren, die daarvoor het eerst in aanmerking behooren te komen, en voor de bevordering van een vaste-knecht tot bode.

Dat inderdaad slechts in beperkte mate wordt voorgesteld lotsverbetering toe te kennen, zal duidelijk zijn, wanneer men bedenkt, dat het aantal burgerlijke ambtenaren bij het Departement van Oorlog thans 121 bedraagt.

Art. 3 is *f* 2300 hooger geraamd dan de som van *f* 16 700, die voor 1906 bij art. 2c werd toegestaan. Dat deze verhooging niet te ruim is genomen, moge blijken uit het feit, dat laatstgemeld bedrag voor het loopende jaar, naar het zich laat aanzien, door overschrijving uit den post voor onvoorziene uitgaven met $\pm$ *f* 3400 zal moeten worden aangevuld, ongeacht de verhooging van *f* 1000, die bij het ontwerp van wet tot verhooging en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1906 (*Gedrukte Stukken* 1905—1906, n°. 217) werd aangevraagd.

In de laatste jaren zijn de werkzaamheden bij het Departement van Oorlog dan ook in die mate toegenomen, dat op veel ruimer schaal, dan aanvankelijk in de bedoeling lag, van *tijdelijke* werkkrachten moet worden gebruik gemaakt. Moest al het werk door *vast aangestelde* burgerlijke ambtenaren worden verricht, dan zouden de kosten van het Departement belangrijk hooger zijn. De ondergeteekende is echter van oordeel, dat dit geldelijke voordeel op den duur eenigszins zal moeten verminderen, omdat ook jegens de tijdelijk aangestelden de billijkheid behoort te worden betracht in dien zin, dat zij, bij gebleken geschiktheid, na een niet al te lang tijdsverloop voor opnemng in het vaste korps behooren in aanmerking te komen.

Art. 5. Bureel- en lokaalbehoefden, enz. Op dit artikel is *f* 5000 minder uitgetrokken, omdat in de voor het loopende jaar toegestane som een bedrag van *f* 4000 is begrepen voor de kosten van inrichting der bureaux in het nieuwe gebouw naast het hoofdgebouw aan het Plein, terwijl, in verband met ne uitgaven over 1905, kan worden aangenomen, dat bovendien met *f* 1000 minder zal kunnen worden volstaan.

In den uitgewerkten en toelichtenden staat zijn de geraamde uitgaven voor elk van de verschillende, daarbij genoemde onderwerpen, weder meer in overeenstemming gebracht met de gebleken behoefte.

IIde AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der staven van het leger.

Art. 7. Groote Staf. Toegestaan voor 1906 *f* 47 400; geraamd voor 1907 *f* 48 100. Meer voor 1907 *f* 700.

Meer: Een majoor meer en één kapitein minder *f* 1 000.

Minder: Schadeloosstelling aan officieren, die bij invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan *f* 300. Meer als boven *f* 700.

Art. 8. Generale Staf. Toegestaan voor 1906 *f* 88 800; geraamd voor 1907 *f* 87 600. Minder voor 1907 *f* 1 200.

Minder: Een kolonel minder en één majoor meer *f* 1 300;

schadeloosstelling aan officieren, die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan *f* 300. Totaal *f* 1 600.

Meer: Verhooging van traktement wegens dienstjaren *f* 400. Minder als boven *f* 1 200.

Art. 9. Provinciale Staf. Toegestaan voor 1906 f 30 500; geraamd voor 1907 f 30 200. Minder voor 1907 f 300.

Minder: Schadeloosstelling aan officieren, die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan f 300.

Art. 10. Plaatselijke Staf. Toegestaan voor 1906 f 47 850; geraamd voor 1907 f 40 250. Minder voor 1907 f 7 600.

Minder: Een kolonel f 4 000. Een luitenant-kolonel f 3 200. Een kapitein f 1 800. Totaal f 9 000.

Meer: Een tweede-luitenant f 1 000. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 400. Totaal f 1 400. Minder als boven f 7 600.

De vermindering van het aantal hoofdofficieren bij den plaatselijken staf houdt verband met het reeds ten deele uitgevoerd voornemen om de plaatselijke commandanten gaandeweg op te heffen en de functiën van die autoriteiten op te dragen aan andere tot de korpsen van het leger behorende hoofdofficieren.

Art. 11. Traktemeten van opzichters-bureelambtenaren op de bureelen van linie- en stellingcommandanten. Toegestaan voor 1906 f 4 380; geraamd voor 1907 f 2 920. Minder voor 1907 f 1 460.

Minder: Een opzichter-bureelambtenaar f 1 460.

Er zijn thans slechts twee opzichters-bureelambtenaren in functie, zoodat met f 1 460 minder kan worden volstaan.

IIIde AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der militaire administratie.

Art. 12. Intendance. Toegestaan voor 1906 f 61 850; geraamd voor 1907 f 61 550. Minder voor 1907 f 300.

Minder: Schadeloosstelling aan officieren, die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan f 300.

Art. 13. Kwartiermeesters. Toegestaan voor 1906 f 204 425; geraamd voor 1907 f 203 750. Minder voor 1907 f 675.

Minder: Een eerste-luitenant f 1 200. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 1 000. Schadeloosstelling aan officieren, die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan f 100. Totaal f 2 300.

Meer: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder f 400. Tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform f 800. Schadeloosstelling wegens verhuiskosten bij verplaatsing f 400. Vergoeding voor onderhoud van rijwielen f 25. Totaal f 1 625. Minder als boven f 675.

IVde AFDEELING.

Bezoldiging van het personeel der verschillende wapens en der landweer.

Art. 15. Infanterie. Toegestaan voor 1906 f 1 740 837; geraamd voor 1907 f 1 790 740. Meer voor 1907 f 49 903.

Meer: Zeventien eerste-luitenants, ad f 1200 f 20 400. Drie en dertig tweede-luitenants, ad f 1000 f 33 000. Traktement en toelagen van reserve- en militie-officieren f 5 203. Tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform f 4 000. Schadeloosstelling bij uniformverandering en voor verlies van bagage f 1 000. Schadeloosstelling wegens verhuiskosten bij verplaatsing f 5 500. Totaal f 69 103.

Minder: Een luitenant-generaal, inspecteur minder en een generaal-majoor, inspecteur meer f 1 000. Een majoor f 3 000. Een kapitein f 2 000. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 1 000. Schadeloosstelling aan officieren, die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten achteruitgegaan f 2 000. Bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats en toelage wegens tijdelijk verblijf in eene plaats f 10 000. Toelagen wegens het houden van dienstpaarden f 200. Totaal f 19 200. Meer als boven f 49 903.

De vermeerdering van het aantal eerste-luitenants is een gevolg van de bepalingen der Bevorderingswet voor de landmacht 1902; die van de tweede-

luitenants is een gevolg van de te verwachten aanstellingen van cadetten en sergeanten-leerlingen van den Hoofdcursus tot officier.

De vermindering met een majoor en een kapitein is ontstaan doordat een hoofdofficier en een kapitein van den grooten staf, adjudanten van Hare Majesteit, bestemd zijn om tijdelijk in hunnen rang bij het wapen der infanterie dienst te doen.

Art. 16. Cavalerie. Toegestaan voor 1906 f 287 253,00; geraamd voor 1907 f 279 100,00. Minder voor 1907 f 8 153,00.

Minder: Een majoor f 3 000,00;

een ritmeester f 2 000,00;

vier eerste-luitenants f 4 800,00;

schadeloosstelling aan officieren die bij de invoering der nieuwe traktements-regeling in inkomsten zijn achteruitgegaan f 800,00;

toelage wegens het houden van dienstvaarden f 2 000,00;

verschil door afronding van sommen f 0,44. Totaal f 12 600,44.

Meer: Een tweede-luitenant f 1 000,00;

traktement en toelagen van reserve-officieren f 2 847,44;

verhooging van traktement wegens dienstjaren f 400,00;

tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform f 200,00.

Totaal f 4 447,44. Minder als boven f 8 153,00.

De vermindering met een majoor houdt verband met de omstandigheid, dat de majoor die overcompleet was, is ingevallen.

Voorts is een ritmeester minder uitgetrokken, omdat bij de rij- en hoef-smidschool een kapitein der artillerie is ingevallen.

Art. 17. Artillerie. Toegestaan voor 1906 f 906 878,00; geraamd voor 1907 f 929 370,00. Meer voor 1907 f 22 492,00.

Meer: 1 kolonel voor $\frac{1}{3}$ jaar f 1 500,00;

5 kapiteins voor $\frac{1}{3}$ jaar f 3 666,67;

34 tweede-luitenants, ad f 1100 f 37 400,00;

traktement en toelagen van reserve- en militie-officieren f 2 750,00;

2 kapiteins-magazijnmeesters, ad f 2000 f 4 000,00;

1 tweede-luitenant-magazijnmeester f 1 000,00;

toelage wegens het houden van dienstvaarden f 2 000,00;

tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform f 600,00;

verschil door afronding van sommen f 0,33. Totaal f 52 917,00.

Minder: 1 majoor f 3 000,00;

4 kapiteins, ad f 2200, f 8 800,00;

9 eerste-luitenants, ad f 1300 f 11 700,00;

2 majoor-magazijnmeesters, ad f 2800 f 5 600,00;

verhooging van traktement wegens dienstjaren f 600,00;

schadeloosstelling aan officieren die bij de invoering der nieuwe traktements-regeling in inkomsten zijn achteruitgegaan f 700,00;

vergoeding wegens onderhoud van rijwielen voor officieren van het materieel en voor den waarnemingsdienst f 25,00. Totaal f 30 425,00. Meer als boven f 22 492,00.

De vermeerdering met 1 kolonel en 5 kapiteins voor $\frac{1}{3}$ jaar vindt haar oorzaak in de nieuwe organisatie, in verband waarmee in September 1907 het 4de regiment veld-artillerie eene uitbreiding zal ondergaan.

De vermindering met 1 majoor en 4 kapiteins is het gevolg van de opheffing van de commissie van proefneming als afzonderlijk tot den staf van het wapen behoorend onderdeel, en voorts van de inkrimping met eenig personeel bij de artillerie-inrichtingen.

De vermeerdering met 34 tweede-luitenants is een gevolg van de aanstelling van cadets tot officier.

Art. 18. Genie. Toegestaan voor 1906 f 228 950,00; geraamd voor 1907 f 235 825,00. Meer voor 1907 f 6 875,00.

Meer: 2 eerste-luitenants, ad f 1500 f 3 000,00. 6 tweede-luitenants, ad f 1200 f 7 200 00. Totaal f 10 200,00.

Minder: Traktement en toelagen van reserve-officieren f 2 325,00. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 600,00. Tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform f 400,00. Totaal f 3 325,00. Meer als boven f 6 875,00.

De vermeerdering van het aantal tweede-luitenants houdt verband met de aanstelling van cadets tot officier.

Art. 19. Toelagen, enz. van officieren van de landweer. Toegestaan voor 1906 f 132 600; geraamd voor 1907 f 183 946. Meer voor 1907 f 51 346.

Meer: Toelagen f 82 000,00. Tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform f 15 000,00. Traktementen f 4 347,66. Totaal f 101 347,66.

Minder: Voor officieren aan het compleet ontbrekende f 50 000,00. Verschil door afronding van sommen f 1,66. Totaal f 50 001,66. Meer als boven f 51 346,00.

Bij de berekening der toelagen is aangenomen, dat 1 Juli 1907 de landweer volledig zal zijn opgericht.

De toelagen voor alle landweerdistrictscommandanten zijn met gemeld tijdstip uitgetrokken, terwijl daarentegen wordt verondersteld, dat van het aantal officieren, hetwelk volgens de organieke sterkte als aanvulling van de landweer beschikbaar zou moeten komen, de helft zal ontbreken; de aftrekking wegens incompleet aan officieren vindt hierin haar grond.

Art. 20. Tractementen en vergoedingen van conducteurs der artillerie. Toegestaan voor 1906 f 84 150; geraamd voor 1907 f 84 625. Meer voor 1907 f 475.

De hogere raming is een gevolg van de omstandigheid, dat in den loop van 1907, op grond van het bepaalde in het Koninklijk besluit van 6 April 1906 n°. 47 (R. M. bladz. 358), 7 conducteurs der artillerie van de 2de klasse voor bevordering tot de 1ste klasse in aanmerking komen, en wel 6 in de maand April en één in den loop van de maand September.

Art. 21. Traktementen en vergoedingen van opzichters van fortificatien, enz. Toegestaan voor 1906 f 134 233; geraamd voor 1907 f 134 690. Meer voor 1907 f 457.

Meer: Een opzichter-bureelambtenaar voor $\frac{1}{3}$ jaar f 456,67. Verschil door afronding van sommen f 0,33. Meer als boven f 457,00.

De hiervoren bedoelde opzichter-bureelambtenaar was ten vorigen jare slechts uitgetrokken voor traktement over 8 maanden.

Artt. 22—25. Soldijen. Toegestaan voor 1906 f 2 962 998; geraamd voor 1907 f 2 764 483. Minder voor 1907 f 198 515.

Minder: 1°. twee sergeanten bij het regiment genietroepen en één sergeant-majoor bij de instructie-compagnie minder en één adjudant-onderofficier bij genoemde compagnie meer f 325,47.

In 1906 werd ten onrechte voor 99 in stede van voor 97 sergeanten der genietroepen geld op de begrooting aangevraagd.

Voorts werd toen geen rekening gehouden met de omstandigheid, dat bij de instructie-compagnie niet 2 sergeant-majours, doch 1 sergeant-majoor en 1 adjudant-onderofficier aanwezig waren.

2°. voor miliciens tot samenstelling van het blijvend gedeelte f 159 408,97.

Het voornemen bestaat bij de bereden korpsen geen miliciens voor het blijvend gedeelte onder de wapenen te houden; bij de onbereden korpsen zal het blijvend gedeelte met rond 3900 man worden verminderd. Vandaar de lagere raming.

3°. Als voren tot het bijwonen van herhalingsoefeningen f 27 987,46.

De vermindering is voornamelijk aan twee oorzaken toe te schrijven. In onderscheiding van hetgeen bij de begrooting voor het loopende jaar geschiedde, is er op gerekend in de eerste plaats, dat de herhalingsoefeningen voor hen, die krachtens art. 109 der Militiewet 1901 onder de wapenen zijn geweest, ingevolge de laatste zinsnede van art. 111 dezer wet, met een of twee weken zullen worden verkort, en in de tweede plaats, dat alleen bij één der regimenten

huzaren verlofgangers voor die oefening zullen opkomen, en dan nog slechts eene halve lichter.

4°. Verhoogde soldij voor scherpschutters *f* 28 297,50.

Ingevolge de bestaande voorschriften kan aan een bij Koninklijk besluit vastgesteld aantal korporaals- en soldaten-scherpschutter bij de korpsen infanterie en cavalerie eene verhoogde soldij van *f* 0,05 per dag worden toegekend.

Deze wijze van aanmoediging tot het verkrijgen van geoefendheid in het schieten mag niet geheel doeltreffend worden genoemd.

Aan vele scherpschutters kan namelijk deze soldij thans niet worden uitgekeerd, ofschoon zij wellicht even goed of beter schieten dan de loontrekkende scherpschutters, die het aantal vastgestelde plaatsen innemen. Ook is het voor vele miliciens en vooral voor de viermaanders — hoezeer zij zich ook beijveren in het schieten — ondoenlijk, om het tot loontrekkend scherp-schutter te brengen.

Het ligt daarom in de bedoeling, met het einde van het tegenwoordige schietjaar, dat tot 31 Maart 1907 loopt, te breken met het bestaande stelsel van loontrekkende scherpschutters, waarom dan ook de verhoogde soldij op de artt. 22 en 23 en ook die op de artt. 101 en 103 slechts voor drie maanden is berekend.

Daarentegen is het bedrag, uitgetrokken op art. 55 voor prijzen en belooningen bij het schieten en andere oefeningen, vermeerderd, welk meerder bedrag naar verhouding zal worden toegekend aan de korpsen, waarbij thans loontrekkende scherpschutters aanwezig zijn. Zoodoende bestaat de gelegenheid, door het toekennen van premiën en door laten dingen naar prijzen, allen, die zich moeite geven om goed te leeren schieten, daarvoor ook te kunnen beloonen.

Het wordt echter niet noodig geacht, hetzelfde bedrag, dat wordt uitgespaard door het niet meer toekennen van de verhoogde soldij, in meerdering te brengen op de toe te kennen som voor prijzen en belooningen.

Op deze begroting is daarvoor op art. 55 thans *f* 5300 meer uitgetrokken, terwijl het voornemen bestaat op de begroting voor 1908, waarop de verhoogde soldij niet meer zal voorkomen, art. 55 nogmaals met *f* 5300 te verhoogen.

5°. Verhooging van soldij wegens dienstjaren *f* 29 108,75.

Onder de werking van de vroegere soldijregeling genoten de sergeant-majors eene soldijverhooging van *f* 0,30 na 3 jaren dienst in dien graad.

Bij de nieuwe soldijregeling van deze categorie van militairen is dat gewijzigd en wordt eene soldijverhooging genoten na 3 jaren dienst van *f* 0,15 en na 6 jaren van *f* 0,30.

Hoofdzakelijk daardoor kan voor 1907 met een minder bedrag aan soldijverhooging worden volstaan dan in 1906 was uitgetrokken.

6°. Toelagen aan schrijvers, die bij de invoering der nieuwe soldijregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan (aflopende betalingen) *f* 1 434,45.

7°. Bijslag op de soldij voor gehuwde militairen, wier vrouwen voorheen belast waren met het wasschen der lijfgoederen van ongehuwde korporaals en soldaten en andere aflopende betalingen *f* 2 259,35.

8°. Voor het reservekader *f* 18 070,00.

9°. Voor verschillen door afronding van sommen *f* 23,51⁵. Totaal *f* 266 915,46⁵.

Meer: 10°. Soldijen voor het zoogenaamde administratieve kader in verband met de ten vorigen jare op 1 April in werking getreden nieuwe soldijregeling *f* 14 114,43⁵.

11°. Wijziging van de soldij der smeden-bankwerkers bij de bereden-artillerie *f* 4 676,67.

Toen ten vorigen jare wijziging werd gebracht in de soldijen van enkele categoriën van militairen, werd van de gelegenheid gebruik gemaakt, om voor de smeden-bankwerkers bij de bereden-artillerie een gewijzigden vorm van soldijbetaling in te voeren. Die militairen genoten eene soldij van 25 cent per dag, terwijl hunne belooning overigens geregeld was door betaling volgens tarief. Beter werd het geacht, laatstbedoelde betaling af te schaffen, en aan de smeden-bankwerkers eene soldij toe te kennen tot zoodanig bedrag, dat de door hen te verrichten diensten geacht konden worden voldoende beloond

te zijn. Die soldij werd toen bepaald op *f*1,37 per dag, een bedrag dat ook genoten wordt door de smeden-bankwerkers bij de korpsen pantserfort-artillerie en torpedisten. Het meerdere bedrag, te dezer plaatse vermeld, wordt uiteraard grootendeels gedekt door mindere uitgaven wegens betaling volgens tarief.

12°. Soldijen, enz. voor schrijvers *f*2 730,20.

Het hooger geraamde bedrag is een gevolg van verandering in de rangen bij het schrijverspersoneel.

13°. Uitbreiding van het aantal korporaals-kok *f*19,27.

Ook bij het korps torpedisten kan thans een gediplomeerd kok worden aangesteld.

14°. Voor miliciens tot eerste oefening *f*2 246,89.

Als gevolg van de contingentsverhooging, welke de veld-artillerie in 1905 onderging, moet voor het tijdvak 1 Januari—31 Maart 1907 gerekend worden op 890 man tegen 680 man voor hetzelfde tijdvak van het loopende jaar. Verdere vermeerdering van kosten uit dezen hoofde zullen uit die verhooging niet voortvloeien.

15°. Loonen voor burgerwerklieden bij het regiment genietroepen *f*1 265,00.

In de begrooting voor 1906 waren de loonen voor het hier bedoelde personeel voor slechts 9 maanden uitgetrokken met het oog op het voornemen tot aanstelling met ingang van 1 April; in de onderwerpelijke begrooting moeten de loonen uit den aard der zaak voor het geheele jaar worden uitgetrokken, waardoor de vermeerdering veroorzaakt wordt.

16°. Landweer *f*43 348,00.

De vermeerdering is een gevolg van de omstandigheid, dat in Juli 1907 de landweer volgens de organisatie volledig zal zijn opgericht, zoodat met genoemd tijdstip ook voor het personeel volgens de organieke sterkte de toelagen zijn berekend, met dien verstande, dat voor vermoedelijk incompleet het totaal met *f*20,000 is verminderd. Voorts is aangenomen, dat het personeel, hetgeen in 1906 als vrijwilliger bij de landweer moest aanwezig zijn, in 1907 tot het vervullen van den verplichten wettelijken diensttijd onder de wapenen zal komen *f*68 400,46⁵. Minder als boven *f*198 515,00.

VDE AFDEELING.

Kosten van voeding van onderofficieren en soldoten.

Art. 26. *Aanschaffing van graan enz.* Toegestaan voor 1906 *f*366 087; geraamd voor 1907 *f*307 663. Voor 1907 minder *f*58 424.

Minder: voor minder te verstrekken brood aan de korpsen en inrichtingen *f*57 233,83. Als voren aan de cadetten der Koninklijke Militaire Academie *f*100,00. Wegens hoogerem aftrek voor bezoldiging van personeel *f*1 091,00. Totaal *f*58 424,83.

Meer: wegens verschil ronde som *f*0,83. Minder als boven *f*58 424,00.

Het ligt in het voornemen, de sterkte van de militie, bestemd voor het blijvend gedeelte, te verminderen; voorts zullen de miliciens korter tijd voor herhalingsoefeningen onder de wapenen worden geroepen dan tot dusver.

Art. 27. *Aanschaffing van brood en vergoeding wegens gemis van brood enz.* Toegestaan voor 1906 *f*119 100; geraamd voor 1907 *f*102 711. Voor 1907 minder *f*16 389. Zie voor de vermindering de toelichting bij art. 26.

Art. 28. *Aanschaffing van levensmiddelen, enz.* Toegestaan voor 1906 *f*1 882 444; geraamd voor 1907 *f*1 594,823. Voor 1907 minder *f*287 621.

Minder: voor te verstrekken levensmiddelen ten behoeve van de korpsen *f*287 838,00⁵. Voor vleesch ten behoeve van de cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie *f*100,00. Totaal *f*287 938,00⁵.

Meer: voor levensmiddelen ten behoeve van het personeel bij de Koninklijke Militaire Academie *f*316,78⁵. Verschil ronde som *f*0,22; totaal *f*317,00⁵. Minder als boven *f*287 621,00. Zie voor de vermindering de toelichting bij art. 26.

Het voornemen bestaat om in een van de garnizoensplaatsen eene proef te doen nemen met eene aardappel-schilmachine. Het zoogenaamde uitputten

der aardappelen zal daarbij worden opgedragen aan daarvoor aan te wijzen personeel. Ten einde het te dier zake te betalen loon aan het Rijk in rekening te kunnen brengen, is de omschrijving van het artikel aangevuld.

Art. 29. Bijslag op de soldij tot aankoop van groenten enz. Toegestaan voor 1906 f 770 403; geraamd voor 1907 f 718 307. Voor 1907 minder f 52 096.

Minder: voor bijslag tot aankoop van groenten enz. f 29 371,22⁵. Voor schadeloosstelling wegens gemis van voeding f 22 725,00. Totaal f 52 096,22⁵.

Meer: Wegens verschil ronde som f 0,22⁵. Minder als boven f 52 096. Zie voor de vermindering de toelichting bij art. 26.

VIDE AFDEELING.

Kosten van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten, van ledergoed en paardetuig en van onderhoud van wapenen.

Art. 31. Traktementen en loonen van het personeel bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting, enz. Toegestaan voor 1906 f 221 358; geraamd voor 1907 f 198 800. Voor 1907 minder f 22 558.

Wegens mindere behoefte aan nieuwe lakensche kleeding ten gevolge van het beschikbaar komen van door de korpsen ingeleverde gedragen kleeding, alsmede in verband met de vastgestelde en voorgenomen vereenvoudigingen van de modellen van sommige lakensche kleedingstukken is voor confectie-loonen bovenvermeld bedrag minder geraamd.

Art. 32. Aanschaffing van kleeding en uitrusting en van grondstoffen tot aanmaak daarvan, enz. Toegestaan voor 1906 f 1 560 037; geraamd voor 1907 f 1 405 436. Voor 1907 minder f 154 601.

Minder: voor aanschaffing van kleeding en uitrusting, enz. f 170 230. Als voren voor de Koninklijke Militaire Academie f 200; idem voor den Hoofdcursus f 360; idem voor de Normaal-schietschool f 21. Totaal f 170 811.

Meer: voor aanschaffing van grondstoffen voor de kleeding der cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie (zie art. 98) f 12 000. Als voren bij de Cadettenschool (zie art. 100) f 4 150; voor modellen van kleeding en uitrusting f 60. Totaal f 16 210. Minder als boven f 154 601.

Om de redenen, vermeld in de toelichtingen bij de artikelen voor soldijen en bij artikel 31 wordt voor aanschaffing van kleeding en uitrusting bovenvermeld bedrag minder noodig geacht.

Art. 33. Onderhoud van kleeding en uitrusting enz. Toegestaan voor 1906 f 561 000; geraamd voor 1907 f 536 000. Minder voor 1907 f 25 000.

Wegens de voorgenomen vermindering van de sterkte van het blijvend gedeelte der militie en wegens het niet houden van oefeningen met de landweer, kan, naar wordt vermeend, voor herstelling en onderhouden van kleeding en uitrusting met f 30 000 minder worden volstaan. Daarentegen wordt, naar den maatstaf van vorige jaren gerekend, voor het doen van uitgaven voor het aanschaffen van diverse voorwerpen, waarvan de militairen moeten worden voorzien, f 5000 meer noodig geacht.

Art. 34. Reinigen en herstellen van lijfgoederen. Toegestaan voor 1906 f 145 000; geraamd voor 1907 f 130 000. Minder voor 1907 f 15 000.

In verband met de voorgenomen vermindering van de sterkte van het blijvend gedeelte der militie, wordt geacht, dat voor dit onderwerp met een bedrag van f 15 000 minder zal kunnen worden volstaan.

Art. 35. Toelagen voor eerste uitrusting van vaandrags en kornetten en vergoeding aan reserve-adjutant-onderofficieren voor eerste aanschaffing en voor onderhoud van wapenen, enz. Toegestaan voor 1906 f 13 400; geraamd voor 1907 f 10 000. Minder voor 1907 f 3 400.

In verband met de voor deze onderwerpen gedane uitgaven in vorige jaren kan thans f 3400 minder worden geraamd.

Art. 36. Aanschaffing en wijziging van ledergoed, enz. Toegestaan voor 1906 f 198 850; geraamd voor 1907 f 192 350. Voor 1907 minder f 6 500.

Minder: Voor ledergoed bij de Koninklijke Militaire Academie f 100. Voor pioniergereedschap voor het leger f 80. Idem voor de landweer f 8 000. Totaal f 8 180.

Meer: Voor ledergoed voor de landweer f 1 600. Voor het onbruikbaar maken van spoorwegen f 80. Totaal f 1 680. Minder als boven f 6 500.

Het tot dusver voor de landweertroepen aangeschafte pioniergereedschap wordt voor de behoefte voldoende geacht, zoodat deswege geen geld meer is aangevraagd.

Aangezien de voorraad van voorwerpen van ledergoed voor schutterijen, welke na wijziging nog geschikt zijn voor het gebruik door de landweer, vermindert, is ter voorziening in de behoefte bovengenoemd bedrag meer aangevraagd.

Art. 37. Herstelling en onderhoud van ledergoed enz. Toegestaan voor 1906 f 54 000; geraamd voor 1907 f 53 000. Minder voor 1907 f 1 000.

Het lager geraamd bedrag houdt verband met de voorgenomen vermindering van de sterkte van het blijvend gedeelte der militie.

Art. 38. Herstelling en onderhoud van wapenen. Toegestaan voor 1906 f 35 900; geraamd voor 1907 f 42 000. Meer voor 1907 f 6 100.

Meer: Voor herstelling en onderhoud bij de korpsen f 2 000. Voor benoedigheden voor onderhoud in de wapenkamers bij de korpsen f 4 100. Meer als boven f 6 100.

De hoogere raming is in hoofdzaak een gevolg van den toegenomen voorraad wapenen bij de korpsen en op de wapenkamers, in verband waarmede het onderhoud daarvan grootere uitgaven vordert.

VIIde AFDEELING.

Kosten van huisvesting, stalling, nachtligging en reiniging.

Art. 39. Huisvesting en voeding bij de ingezetenen enz. Toegestaan voor 1906 f 50 000; geraamd voor 1907 f 49 000. Minder voor 1907 f 1 000.

In verband met de omstandigheid, dat de landweer in 1907 niet tot oefening onder de wapenen zal worden geroepen, kan het artikel met bovenvermeld bedrag ad f 1000 worden verminderd.

Art. 40. Huisvesting en voeding bij de ingezetenen, zoomede daggelden en tegemoetkomingen van in te lijven manschappen, enz. Toegestaan voor 1906 f 14 000; geraamd voor 1907 f 10 000. Minder voor 1907 f 4 000.

Dit artikel is met f 4000 verminderd om gelijke redenen als bij art. 39 hiervoren vermeld.

Art. 41. Huur van woningen voor gehuwde militairen. Toegestaan voor 1906 f 207 000; geraamd voor 1907 f 200 000. Minder voor 1907 f 7 000.

In verband met de uitkomsten van vorige jaren kan dit artikel met f 7000 worden verlaagd.

Ten einde aan sommige gehuwde militairen schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning te kunnen toekennen, in stede van te hunnen behoefte eene woning te doen huren, is de omschrijving van het artikel aangevuld.

Art. 42. Verlichting en verwarming van soldatenkamers, enz., en drinkwater. Toegestaan voor 1906 f 200 000; geraamd voor 1907 f 185 000. Minder voor 1907 f 15 000.

Door de voorgenomen vermindering der sterkte van de militie, bestemd voor het blijvend gedeelte, zullen verschillende lokalen in de kazernen gedurende de wintermaanden niet meer verlicht en verwarmd behoeven te worden. In verband daarmede wordt minder geraamd: Voor verlichting van soldatenkamers f 10 000. Voor verwarming van soldatenkamers f 2 000. Voor aanschaffing, huur en onderhoud van kachels f 1 000. Voorts wordt, mede om de aangehaalde reden, voor drinkwater minder noodig geacht f 2 000. Totaal f 15 000.

Art. 43. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen, enz. tot het schoonhouden van militaire gebouwen. Toegestaan voor 1906 f 22 000; geraamd voor 1907 f 19 000. Minder voor 1907 f 3 000.

In verband met de voorgenomen vermindering der sterkte van het blijvend gedeelte der militie wordt voor de aanschaffing en het onderhoud van gereedschappen, hiervoren vermeld, f 3000 minder geraamd.

Art. 44. Daggelden en loonen van personeel voor het reinigen van kazernespleinen, van aanhoorigheden van kazernen en van nachtllokalen. Toegestaan voor 1906 f 62 800; geraamd voor 1907 f 63 400. Meer voor 1907 f 600.

Vermits ten vorigen jare de loonsverhooging van het hierbedoeld personeel slechts is uitgetrokken voor $\frac{3}{4}$ jaar, wordt bovengemeld bedrag ad f 600 meer noodig geacht.

Art. 45. Aanschaffing, onderhoud en reiniging van slaapfournituren enz. Toegestaan voor 1906 f 176 865; geraamd voor 1907 f 164 865. Voor 1907 minder f 12 000.

Voor aanschaffing en onderhoud wordt gerekend een bedrag onderscheidenlijk van f 10 000 en f 2000 minder noodig te zijn.

In verband met het voornemen om de verstrekking van nachtleger in natura ten behoeve van gehuwde militairen geleidelijk af te schaffen en in stede daarvan aan militairen die voortaan buwen eene geldelijke vergoeding per dag toe te kennen is de omschrijving van het artikel dienovereenkomstig aangevuld.

Art. 46. Uitgaven voor het reinigen van het lichaam en voor scheren en haarsnijden van ongehuwde soldaten. Toegestaan voor 1906 f 30 800,00; geraamd voor 1907 f 26 800,00. Minder voor 1907 f 4 000,00.

Om dezelfde reden als bij art. 43, hiervoren vermeld, wordt voor deze onderwerpen van dienst f 4000 minder noodig geacht dan over 1906.

VIIIste AFDEELING.

Aanschaffing, voeding en verzorging van paarden.

Art. 50. Aanschaffing van fourage, enz. Toegestaan voor 1906 f 1 249 731,00; geraamd voor 1907 f 1 280 366,00. Meer voor 1907 f 30 635,00.

Meer: Fourage, enz. voor 65 paarden voor de cavalerie, ad 365 dagen, 23725 rations ad f 0,61 f 14 472,25. Als voren voor 28 officierspaarden bij de regimenten veld-artillerie, waarvan 4 paarden voor 365 en 24 paarden voor 122 dagen, 4388 rations ad f 0,60 f 2 632,80. Als voren voor 60 paarden bij de regimenten veld-artillerie, ad 365 dagen, 21 900 rations ad f 0,62 f 13 578,00. Voor het reservekader f 200,12. Voor verschil door afronding van sommen f 0,03. Totaal f 30 883,20.

Minder: Voor één officierspaard bij den plaatselijken staf f 248,20. Meer als boven f 30 635,00.

De meerdere fourage voor officierspaarden bij de regimenten veld-artillerie houdt verband met den voortgang met de oprichting van het 4de regiment veld-artillerie; de meerdere fourage voor troepenpaarden met de buitengewone aanschaffing van paarden ten gevolge van de uitbreiding van de cavalerie en de bereden artillerie.

De functie van plaatselijk-commandant te 's Gravenhage wordt waargenomen door een hoofdofficier van het regiment grenadiers en jagers, zoodat geen fourage voor één officierspaard bij den plaatselijken staf voor genoemd garnizoen afzonderlijk behoeft te worden uitgetrokken.

Art. 51. Hoefbeslag, enz. Toegestaan voor 1906 f 91 000; geraamd voor 1907 f 80 000. Minder voor 1907 f 11 000.

Bij de raming voor 1906 was er niet op gerekend, dat de kosten van drinkwater voor de paarden zou worden betaald ten laste van art. 42 der begroting. In verband daarmee kan het artikel thans met f 15 000 worden verminderd. Daarentegen is eene verhooging met f 4000 noodig voor de aanschaffing van reserve-ijzers met toebehooren voor de paarden van de bereden artillerie.

IXde AFDEELING.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

Art. 52. Kosten vallende op het bijwonen door officieren van enkele lessen aan Universiteiten en aan de Technische Hoogeschool, zoomede kosten van de rechtskundige opleiding van officieren. Toegestaan voor 1906 f 1 000; geraamd voor 1907 f 3 300. Meer voor 1907 f 2 300.

De verhooging van het artikel houdt verband met het voornemen, om in den loop van het jaar 1907 over te gaan tot het openen van een cursus in rechtsgeleerde vakken voor officieren.

In aansluiting aan de toezegging, gedaan in de Memorie van Antwoord op

het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1906, worden thans, alvorens tot de instelling van hierbedoelden cursus over te gaan, de daarvoor vereischte gelden aangevraagd.

Art. 53. Kosten van nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis enz. Toegestaan voor 1906 *f* 3 500; geraamd voor 1907 *f* 2 775. Minder voor 1907 *f* 725.

Art. 54. Kosten van het onderwijs aan de cursussen bij het wapen der infanterie en van het schoolonderwijs bij de korpsen, enz. Toegestaan voor 1906 *f* 61 050; geraamd voor 1907 *f* 57 000. Minder voor 1907 *f* 4 050.

Vermits het in het voornemen ligt gedurende de wintermaanden een kleiner aantal miliciens onder de wapenen te houden dan in 1906, kan voor schoolonderwijs *f* 4 250 minder worden geraamd.

Tevens wordt *f* 800 minder noodig geacht dan ten vorigen jare, ten behoeve van het ambachtsonderwijs bij het regiment genietroepen.

Tegenover deze verminderingen, ad *f* 5050 te zamen, staat eene verhooging van *f* 1000, welke verhooging noodig wordt geacht om aan personeel van de landweer kosteloos reglementen en dienstvoorschriften te kunnen verstrekken.

Art. 55. Kosten van practische oefeningen enz. Toegestaan voor 1906 *f* 54 380; geraamd voor 1907 *f* 56 300. Meer voor 1907 *f* 1 920.

Meer: Voor prijzen en belooningen aan onderofficieren en soldaten *f* 5 300.

Minder: Voor het huren van paarden *f* 1 200. Met het oog op de voorgenomen verminderde sterkte van het blijvend gedeelte *f* 1 350. Doordien geen contrôle-brillen meer behoeven te worden aangeschaft *f* 830. Totaal *f* 3 380. Meer als boven *f* 1 920.

Voor wat aangaat de hoogere raming van dit artikel wordt verwezen naar het gestelde betreffende de verhoogde soldij voor scherpschutters bij de toelichting ad artt. 22 t/m 25 der begroting.

Het ligt in het voornemen, te beproeven bij een deel der oefeningen eene batterij veld-artillerie voor de helft met gehuurde paarden te bespannen. Hiervoor kan intusschen met een geringer bedrag worden volstaan, dan voor de vroeger genomen proeven benodigd was.

Art. 56. Kosten vallende op de aanschaffing, het onderhoud en de huur van rijwielen voor den dienst bij de korpsen. Toegestaan voor 1906 *f* 19 610; geraamd voor 1907 *f* 19 476. Minder voor 1907 *f* 134.

Art. 57. Kampeeren en manoeuvres. Toegestaan voor 1906 *f* 296 500; geraamd voor 1907 *f* 246 500. Minder voor 1907 *f* 50 000.

Daar in het jaar 1907 geene oefeningen zullen worden gehouden door de landweer, kan dit artikel met *f* 75 000 worden verminderd.

Ten einde in dat jaar weder groote manoeuvres te kunnen doen plaats hebben, is echter *f* 25 000 meer aangevraagd, waardoor de totale vermindering van de raming voor dit artikel *f* 50 000 bedraagt.

Art. 60. Kosten van het voorbereidend militair onderricht en van oefeningen met het reservekader buiten het leger. Toegestaan voor 1906 *f* 67 805; geraamd voor 1907 *f* 65 660. Minder voor 1907 *f* 2 145.

XDE AFDEELING.

Administratiekosten.

Art. 65. Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant. Toegestaan voor 1906 *f* 1 540; geraamd voor 1907 *f* 1 575. Meer voor 1907 *f* 35.

Het bedrag, ad *f* 35, is noodig wegens periodieke verhooging van de belooningen van voormelde bedienden.

Art. 66. Bureel- en administratiekosten van de staven van het leger, voor intendanten en kwartiermeesters, voor de wapenkorpsen en voor de landweer. Toegestaan voor 1906 *f* 107 288; geraamd voor 1907 *f* 113 312. Meer voor 1907 *f* 6 024.

Meer: Voor den inspecteur der cavalerie *f* 263. Voor den inspecteur der artillerie *f* 70. Voor de wapenkorpsen: Infanterie *f* 550. Cavalerie *f* 260. Artillerie *f* 1 090. Voor de landweer *f* 4 974. Totaal *f* 7 207.

Minder: Voor den commandant in de Nieuwe Hollandsche waterlinie *f* 243. Voor den commandant in de Stelling van Amsterdam *f* 135. Voor den chef van den generalen staf *f* 200. Voor den inspecteur der infanterie *f* 90. Voor den commandant der bereden artillerie *f* 100. Voor den commandant der vesting-artillerie *f* 365. Voor den hoofdintendant *f* 50. Totaal *f* 1183. Meer als boven *f* 6024.

De hoogere kosten worden noodig geacht:

voor de bureelen van twee inspecteurs, waarbij o. a. rekening is gehouden met de gebleken noodzakelijkheid om ook ten dienste van het bureel van den inspecteur der cavalerie eene schrijfmachine te doen aanschaffen;

voor de wapenkorpsen in verband met de gebleken behoefte, en

voor de landweer, in verband met de geleidelijke uitbreiding van dit onderdeel van het leger.

Daartegenover staan verminderingen van de uitgaven voor de bureelen van diverse autoriteiten, waartoe o. a. aanleiding heeft gegeven de reeds in dit jaar ingevoerde maatregel, om de aanschaffing van boeken en tijdschriften te verminderen.

XI DE AFDEELING.

Verschillende uitgaven bij staven en diensten en de wapenkorpsen.

Art. 72. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën, enz. Toegestaan voor 1906 *f* 4000; geraamd voor 1907 *f* 8000. Voor 1907 meer *f* 4000.

De vermeerdering wordt noodzakelijk geacht omdat in de laatste jaren het onder dit artikel uitgetrokken bedrag voortdurend werd overschreden.

De verhooging is een gevolg van de meerdere behoefte aan onderscheidingsteekenen, nu, bij het Koninklijk besluit van 18 Februari 1904 n°. 30, ook gespen voor 18 en 30 jarigen trouwen dienst zijn ingesteld, terwijl voorts op ruimere schaal gratificatiën worden verleend aan mindere geëmployeerden en werklieden, die korten tijd vóór zij aanspraak op een eereteeken kunnen maken, den dienst moeten verlaten.

Art. 75. Vergoedingen ingevolge de laatste zinsnede van art. 113 en ingevolge art. 113bis der Militiewet.

Volgens globale raming zullen de aantallen dienstplichtigen, in 1907 onder de wapenen te roepen voor eerste-oefening en voor herhalingsoefeningen, bedragen onderscheidenlijk 16400 en 29613; deze cijfers waren voor 1905 resp. 16400 en 19150.

Ten gevolge van de toekenning van vergoeding overeenkomstig art. 113bis der Militiewet 1901 is voor het verblijf onder de wapenen van dienstplichtigen in 1905 een bedrag besteed groot *f* 490000.

Hoezeer volgens de hiervoren vermelde globale opgave in 1907 rond 10000 man meer dan in 1905 voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zullen vertoeven, wordt nochtans verwacht met een bedrag van *f* 425000 te kunnen volstaan, ter bestrijding van de uitgaven voor het onderwerp vergoedingen gedurende het jaar 1907.

Deze gunstige raming berust in hoofdzaak op het voornemen om het z. g. blijvend gedeelte in 1907 aanzienlijk te verminderen en om den duur van het verblijf onder de wapenen voor herhalingsoefeningen in te krimpen.

Art. 76. Werfkosten. Toegestaan voor 1906 *f* 105000; geraamd voor 1907 *f* 93000. Minder voor 1907 *f* 12000.

Om, zoo mogelijk, een einde te maken aan de minder gewenschte toestanden, welke bij de werving van vrijwilligers, het gevolg waren van het stelsel der zoogenaamde „aanbrengpremiën”, wordt het wenschelijk geacht, met dat stelsel te breken voor zooveel de werving van vrijwilligers voor het leger hier te lande betreft, en worden, bij wijze van proef, geen gelden aangevraagd, waaruit die premiën zouden moeten worden gekweten. Eene mindere raming van *f* 12000 op het betreffelijk artikel houdt met dit voornemen verband.

XII DE AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 79. Traktementen enz. van de officieren van gezondheid. Toegestaan voor 1906 *f* 284875; geraamd voor 1907 *f* 287651. Voor 1907 meer *f* 2776.

Meer: 2 officieren van gezondheid 1ste klasse meer en 2 officieren van gezondheid 2de klasse minder *f* 1 200. 2 reserve-officieren van gezondheid 1ste klasse en 1 idem 2de klasse voor 3 weken meer en 1 reserve-officier van gezondheid voor 1½ maand minder *f* 76. Wegens verhooging na een zeker aantal dienstjaren 4 officieren van gezondheid 1ste klasse ad *f* 800 en 2 idem 2de klasse ad *f* 200 meer en 1 officier van gezondheid ad *f* 200 en 5 idem ad *f* 500 minder *f* 900. Wegens toelage aan 2 reserve-officieren van gezondheid der 1ste klasse ad *f* 400 en 2 idem 2de klasse ad *f* 300 *f* 1 400. Wegens vergoeding voor onderhoud van rijwielen *f* 400. Totaal *f* 3 976.

Minder: Wegens schadeloosstelling voor gemis van residentie-toelage *f* 1 200. Meer als boven *f* 2 776.

Art. 81. Traktementen, enz. van de militaire apothekers en apothekersbedienden. Toegestaan voor 1906 *f* 86 812,00 (na vermindering bij Nota van Wijziging); geraamd voor 1907 *f* 84 112,00. Voor 1907 minder *f* 2 700,00.

Minder: 2 apothekers 2de klasse ad *f* 1 400 *f* 2 800,00.

Meer: Wegens verhooging na een zeker aantal dienstjaren: 1 apotheker 1ste klasse ad *f* 700 meer en 1 idem ad *f* 400, zoomede 1 apotheker 2de klasse ad *f* 200 minder *f* 100,00. Minder als boven *f* 2 700,00.

Art. 83. Traktementen en daggelden van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst. Toegestaan voor 1906 *f* 7 500,00; geraamd voor 1907 *f* 7 750,00. Voor 1907 meer *f* 250,00.

Het meer geraamde is noodig, ten einde het traktement van den concierge met *f* 250 te kunnen verhoogen.

Art. 84. Traktementen, enz. van de ambtenaren en geëmployeerden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen. Toegestaan voor 1906 *f* 20 000,00 (na vermindering bij Nota van Wijziging); geraamd voor 1907 *f* 21 100,00. Voor 1907 meer *f* 1 100,00.

Meer: voor verhooging van het traktement van een schrijver *f* 100,00. Als voren van de loonen van de mindere geëmployeerden en werklieden *f* 1 000,00. Meer als boven *f* 1 100,00.

Om de redenen, vermeld bij art. 105, is bovengenoemd bedrag meer uitgetrokken.

Art. 86. Traktementen, enz. van de administrateurs en daggelden van de geëmployeerden bij de militaire hospitalen. Toegestaan voor 1906 *f* 139 850,00; geraamd voor 1907 *f* 130 829,00. Voor 1907 minder *f* 9 021,00.

Minder: 1 eerste-luitenant *f* 1 200,00; 2 adjudanten-onderofficier *f* 1 600,00; 2 idem *f* 1 400,00; 3 schrijvers ad *f* 2117 minder en 1 schrijver ad *f* 711,75 meer *f* 1 405,25; 4 ziekenopzichters *f* 2 190,00; 2 idem 949,00; 2 portiers *f* 1 095,00; 2 koks *f* 1 095,00; 2 idem *f* 949,00; 2 tisanners *f* 949,00; 2 ziekenoppassers *f* 912,50; 2 idem *f* 839,50; loonen voor kleermakers en naaisters *f* 400,00. Totaal *f* 14 984,25.

Meer: 1 adjudant-onderofficier *f* 1 000,00; 2 amanuensissen *f* 1 168,00.

Voor verhooging van traktementen wegens dienstjaren 1 kapitein ad *f* 600 meer en 1 idem ad *f* 400 minder; 1 eerste-luitenant ad *f* 100 minder en 1 adjudant-onderofficier ad *f* 200 meer *f* 300,00. Voor traktementsverhooging aan administrateurs *f* 1 400,00. Voor toelage wegens gemis van vrije woning *f* 145,00. Voor tijdelijke ziekenoppassers *f* 1 950,00. Verschil ronde som *f* 0,25. Totaal *f* 5 963,25. Minder als boven *f* 9 021,00.

In den loop van het jaar 1906 zijn of zullen worden opgeheven de militaire hospitalen te Dordrecht, Maastricht, Haarlem en Leeuwarden; om die reden is gene bezoldiging uitgetrokken voor het aan deze inrichtingen verbonden personeel. Voorts is, ter verdere besparing, een officier-administrateur door een onderofficier vervangen.

Van het voor 1906 voor daggelden aan tijdelijke ziekenoppassers uitgetrokken bedrag ad *f* 2600 is gedurende het eerste kwartaal — in welk tijdvak weinig of geen miliciens van de compagnieën hospitaalsoldaten voor den hospitaaldienst beschikbaar zijn — reeds een bedrag van *f* 2332,60 moeten worden uitgegeven.

Het laat zich derhalve aanzien, dat de uitgaven in 1906 de raming belangrijk zullen overtreffen.

Om die reden wordt thans een bedrag van f4550, of f1950 meer, aangevraagd. Voor de administrateurs van de militaire hospitalen te Deventer en te Gorinchem is geene woonruimte in het hospitaal beschikbaar.

Wegens het gemis van vrije woning is aan ieder hunner eene geldelijke vergoeding toegekend, tot een gezamenlijk bedrag van f345.

In mindering van deze som kan worden gebracht een bedrag van f200, hetwelk aan den administrateur van het sedert opgeheven hospitaal te Dordrecht, tot gelijk doel, was toegekend, zoodat thans f145 meer wordt aangevraagd.

Het kwam wenschelijk voor, de traktementen voor de administrateurs van de militaire hospitalen der 2de en der 3de klasse met f100 per jaar te verhoogen en die voor hen te brengen respectievelijk op f900 en f800 per jaar. Na de ten vorigen jare tot stand gekomen verhooging der soldijen voor het zoogenaamd administratief kader was er voor de hierbedoelde traktementsverhooging nog eene reden te meer.

Art. 87. Kosten wegens verpleging van zieken in de militaire ziekeninrichtingen. Toegestaan voor 1906 f214 275; geraamd voor 1907 f206 815. Voor 1907 minder f7 460.

Minder: voor minder verpleegdagen in verband met de geringere sterkte f4 264. Voor uit te betalen hospitaalsoldij f451. Voor aanschaffing en onderhoud van meubilair in verband met de opheffing van hospitalen f2 000. Als voren voor kleding van de geëmployeerden f600. Voor voeding van miliciens-hospitaalsoldaten dienstdoende in de militaire hospitalen f520. Voor schoonhouden der hospitalen, enz. f200. Totaal f8 035.

Meer: wegens minder te verstrekken rations brood uit de militaire bakkerijen f575. Minder als boven f7 460.

Art. 88. Kosten wegens verpleging van militairen en niet-militairen in andere dan de militaire ziekeninrichtingen en door anderen dan de officieren van gezondheid bij de landmacht en de militaire apothekers. Toegestaan voor 1906 (na vermindering bij Nota van Wijziging) f53 363; geraamd voor 1907 f53 155. Voor 1907 minder f208.

Minder: voor minder verpleegdagen van militairen in verband met de geringere sterkte f1 320. Voor uit te betalen hospitaalsoldij f88. Totaal f1 408.

Meer: voor kosten vallende op de geneeskundige verzorging door anderen dan de officieren van gezondheid, enz. f1 200. Minder als boven f208.

Tegenover het voor de verpleging van militairen minder geraamde is eene verhooging van den post voor burgergeneesheeren, enz. noodzakelijk, waar gebleken is, dat de voor dit onderwerp in de laatste jaren toegestane bedragen onvoldoende waren.

Art. 89. Aanschaffing van geneesmiddelen. Toegestaan voor 1906 f43 562; geraamd voor 1907 f20 400. Voor 1907 minder f23 162.

Minder: voor meerderen aftrek van hetgeen wegens gedane verstrekkingen in 1906 zal beschikbaar komen f50 000. Voor aanschaffing van raderbrancards f952. Totaal f50 952.

Meer: voor hetgeen ten dienste der koloniën, enz. zal moeten worden verstrekt f27 790. Minder als boven f23 162.

Er kan worden aangenomen, dat in 1907 een veel grooter bedrag wegens gedane verstrekkingen zal beschikbaar komen, dan in de begroting voor het loopende jaar werd uitgetrokken. Met de verhooging van dat bedrag, die op f50 000 is geraamd, moest echter gepaard gaan eene hoogere raming van de behoefte, waarvoor thans een cijfer van f118 000, of f27 790 meer dan in 1906, is aangenomen.

Voor het overige meent de ondergeteekende ten aanzien van dit artikel te mogen verwijzen naar de Nota, naar aanleiding van het Verslag op het wetsontwerp betreffende „Beschikbaarstelling van gelden wegens door het Departement van Oorlog gedane verstrekkingen voor den dienst van 1906 (Gedrukte Stukken 1905-1906. 193. N°. 6).

Art. 91. Bureel- en administratiekosten en advertentiekosten. Toegestaan voor 1906 f6 700; geraamd voor 1907 f6 300. Voor 1907 minder f400.

De vermindering op dit artikel houdt verband met de opheffing van de militaire hospitalen te Haarlem, Leeuwarden, Dordrecht en Maastricht.

Art. 94. Huur van gebouwen tot huisvesting van gehuwde apothekersbedienden en geëmployeerden en van hunne gezinnen. Toegestaan voor 1906 f 25 350; geraamd voor 1907 f 24 100. Voor 1907 minder f 1 250.

Om de redenen, bij art. 91 omschreven, wordt een bedrag van f 1250 geacht minder noodig te zijn.

XIII^{DE} AFDEELING.

Inrichtingen van onderwijs.

A. Kosten van de Hoogere Krijgsschool.

Art. 95. Traktementen van officieren, enz. en soldijen van het overige personeel. Toegestaan voor 1906: Oorlog f 29 343; Koloniën f 33 258; totaal f 62 601. Geraamd voor 1907: Oorlog f 35 408; Koloniën f 36 792; totaal f 72 200. Meer voor 1907: Oorlog f 6 065; Koloniën f 3 534; totaal f 9 599.

Meer: voor traktementen en verhooging van traktementen wegens dienstjaren f 1 815,01. Voor tegemoetkoming in verhuiskosten f 200,00. Voor toelagen voor officieren-leeraren van het leger hier te lande f 500,00. Voor toelagen voor officieren-leerlingen van het leger hier te lande, wegens detachering bij de inrichting f 7 100,00. Voor toelagen en bijslag voor officieren-leerlingen wegens tijdelijk verblijf, in verband met de detachering aan de Rijks-hoogere land-, tuin- en boschbouwschool te Wageningen, enz. f 410,38. Voor gratificatiën aan officieren van het Nederlandsch-Indische leger bij aankomst in Nederland f 600,00. Voor tegemoetkoming in de kosten van aanschaffing van dienstpaaarden f 600,00. Voor verhooging van traktement wegens het houden van dienstpaaarden f 400,00. Voor soldijen f 31,75. Voor verschil door afronding van sommen f 0,04. Totaal f 11 657,18.

Minder: voor bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats f 1 250,00. Voor toelagen voor officieren-leerlingen van het leger hier te lande, wegens aanschaffing van boeken, enz. f 200,00. Voor schadeloosstelling aan officieren, die bij invoering der nieuwe traktementsregeling in inkomsten achteruitgaan f 582,78. Voor verhoogde soldij voor den schrijver, die bij invoering der nieuwe soldijregeling in inkomsten achteruitgaat f 25,40. Totaal f 2 058,18. Meer als boven f 9 599,00.

De verhooging van het artikel is in hoofdzaak het gevolg van de uitkomst der overweging, toegezegd in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 21 December 1905 (*Handelingen der Staten-Generaal 1905—1906—II*, bladz. 953).

Het is den ondergeteekende gebleken, dat het inderdaad billijk moet worden geacht, aan officieren-leerlingen der Hoogere Krijgsschool, gedurende hun verblijf aan die inrichting, eene jaarlijksche toelage van f 200 toe te kennen; terwijl ook de regeling der toelagen van officieren-leeraren dier inrichting wijziging behoeft, en wel in dier voege, dat die toelagen niet meer uitsluitend afhankelijk zullen zijn van het aantal uren, waarin les wordt gegeven, doch dat mede rekening zal worden gehouden met de belangrijkheid van het te onderwijzen vak.

De ervaring heeft tevens de noodzakelijkheid aangetoond, om de officieren-leerlingen der cavalerie van het Nederlandsch-Indische leger, gedurende hun langdurig verblijf hier te lande, gerechtigd te doen zijn tot het houden van één dienstvaard, en zulks tot het onderhouden van hunne rijkunstige bedrevenheid als cavalerie-officier.

Art. 96. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. Toegestaan voor 1906: Oorlog f 7 380, Koloniën f 5 597. Totaal 12 977. Geraamd voor 1907: Oorlog f 6 099, Koloniën f 5 425. Totaal f 11 524. Minder voor 1907: Oorlog f 1 281, Koloniën f 172. Totaal f 1 453.

Minder: Voor het inrichten van een gedeelte der voormalige geschutgieterij ten behoeve der Hoogere Krijgsschool f 2 435,00.

Meer: Voor reiskosten voor leeraren in indologische vakken naar 's Gravenhage en terug f 141,50. Voor reis- en verblijfkosten van leeraren en leerlingen voor de zomeroefeningen van het 3de studiejaar, enz., leger in Nederlandsch-Indië f 250,00. Voor onderhoud en herstelling van het gebouw f 20,00. Voor

onderhoud van meubelen, brandstoffen, boeken, enz. f 132,50. Voor fourage f 438,00. Totaal f 982,00. Minder als boven f 1 453,00.

B. *Kosten van de Koninklijke Militaire Academie.*

Art. 97. *Traktementen van officieren enz. en soldijen van het overige personeel.* Toegestaan voor 1906: Oorlog f 105 963, Koloniën f 88 553. Totaal f 194 516. Geraamd voor 1907: Oorlog f 105 816, Koloniën f 91 364. Totaal f 197 180. Meer voor 1907: Koloniën f 2 811. Totaal f 2 664. Minder voor 1907: Oorlog f 147.

Meer: Voor traktementen en toelagen van officieren f 2 700,00. Voor traktementen van burgerlijke ambtenaren f 183,39. Voor soldijen, enz. f 159,40. Voor remuneratiën aan predikanten f 100,00. Totaal f 3 142,79.

Minder: Voor kampeeren en manoeuvres (toelage bij oefeningen) tevens sluitpost f 478,79. Meer als boven f 2 664,00.

De vermeerdering houdt verband met het grooter aantal leerlingen.

Art. 98. *Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz.* Toegestaan voor 1906: Oorlog f 123 305, Koloniën f 130 475. Totaal f 253 780. Geraamd voor 1907: Oorlog f 109 124, Koloniën f 132 060. Totaal f 241 184. Meer voor 1907: Koloniën f 1 585. Minder voor 1907: Oorlog f 14 181. Totaal f 12 596.

Minder: Voor voeding van Rijkswegen f 86,38. Voor kleeding en uitrusting f 178,85. Voor het aanschaffen van benodigdheden tot het lenig houden van schoeisel f 12,00. Voor reis- en verblijfkosten enz. f 2 500,00. Voor huisvesting en stalling f 780,00. Voor onderhoud en herstelling van verschillende voorwerpen f 235,49. Voor fourage f 95,55. Voor kleeding van hospitaal-geëmployeerden en versierselen voor tamboers f 200,00. Voor huur van rijwielen en vergoeding voor onderhoud van rijwielen f 100,00. Voor meerderen aftrek van uit de militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen te verstrekken levensmiddelen voor het personeel beneden den rang van officier, bij de inrichting gedetacheerd f 316,78⁵. Voor aftrek van de kosten van verstrekking van laken, leder, enz. uit de centrale en garnizoensmagazijnen van kleeding ten behoeve van de cadetten f 12 000,00. Voor verschil door afronding van sommen f 0,20⁵. Totaal f 16 555,26.

Meer: Voor voeding en zakgeld der cadetten f 2 412,50. Voor kleeding en uitrusting der cadetten f 1 025,77. Voor minderen aftrek van uit de militaire bakkerijen te verstrekken brood voor de cadetten f 100,00. Voor als voren voor het personeel beneden den rang van officier f 20,99. Voor uit de militaire slachterijen minder te verstrekken vleesch, als voren f 100,00. Voor minderen aftrek van de kosten van vernieuwing van ledergoed en paardetuig, uit de centrale- en garnizoensmagazijnen van kleeding te verstrekken f 100,00. Voor minderen aftrek van de kosten voor aanschaffing en aanmaak van uit de centrale- en garnizoensmagazijnen van kleeding aan onderofficieren en soldaten te verstrekken kleeding en uitrusting f 200,00. Totaal f 3 959,26. Minder als boven f 12 596,00.

Eenvoudigheidshalve zal de verstrekking van laken, leder, enz. uit de centrale en garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting ten behoeve van cadetten zonder verrekening van geldswaarde plaats hebben. In verband daarmee is dit artikel met f 12 000 verminderd, daarentegen art. 32 met een gelijk bedrag verhoogd.

C. *Kosten van de Cadettenschool.*

Art. 99. *Traktementen van officieren, enz. en soldijen van het overige personeel.* Toegestaan voor 1906: Oorlog f 36 037, Koloniën f 36 605. Totaal f 72 642. Geraamd voor 1907: Oorlog f 35 732, Koloniën f 36 157. Totaal f 71 889. Minder voor 1907: Oorlog f 305, Koloniën f 448. Totaal f 753.

Minder: Voor traktementen en voor verhooging van traktement wegens dienstjaren van officieren f 1 016,65.

Meer: Voor traktementen van burger-ambtenaren f 133,34. Voor soldijen, enz. f 127,00. Voor kampeeren en manoeuvres (toelagen bij oefeningen), tevens sluitpost f 3,31. Totaal f 263,65. Minder als boven f 753,00.

Art. 100. *Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz.* Toegestaan voor 1906: Oorlog f 38 818, Koloniën f 40 732. Totaal f 79 550. Geraamd voor

1907: Oorlog f 34 787. Koloniën f 40 513. Totaal f 75 300. Minder voor 1907: Oorlog f 4 031, Koloniën f 219. Totaal f 4 250.

Minder: Voor onderhoud van kleding en uitrusting op rekening van de onderofficieren en soldaten verstrekt f 18,25. Voor kleding en uitrusting en onderhoud van idem van de cadetten f 349,00. Voor aankoop en onderhoud van boeken en instrumenten f 320,00. Voor de bibliotheek en hulpmiddelen voor het onderwijs f 250,00. Huisvesting en stalling: Voor het verrichten van verschillende kleine voorzieningen f 225,00. Voor huur van woningen voor gehuwde onderofficieren en soldaten f 200,00. Voor onderhoud en aanschaffing van voorwerpen de huisvesting en de voeding betreffende f 30,45. Totaal f 455,45. Voor gewoon jaarlijksch onderhoud van de gebouwen der inrichting meer f 20,00. Totaal f 435,45. Voor fourage f 7,30. Voor aftrek van uit de centrale en garnizoensmagazijnen van kleding te verstrekken laken ten behoeve van de cadetten f 4 150,00. Totaal f 5 530,00.

Meer: Voor voeding en zakgeld der cadetten f 1 280,00. Minder als boven f 4 250,00.

Om gelijke reden, als hiervoren bij art. 98 is medegedeeld, is het onderwerpelijke artikel met f 4150 verminderd en art. 32 met een gelijk bedrag verhoogd.

D. Kosten van den Hoofdcursus.

Art. 101. Traktementen van officieren, enz. en soldijen van het overige personeel. Toegestaan voor 1906: Oorlog f 48 096, Koloniën f 26 318. Totaal f 74 414. Geraamd voor 1907: Oorlog f 41 666, Koloniën f 27 146. Totaal f 68 812. Meer voor 1907: Koloniën f 828. Minder voor 1907: Oorlog f 6 430. Totaal f 5 602.

Minder: Voor traktementen en toelagen van officieren f 2 080,00. Voor soldijen, enz. f 3 903,40. Totaal f 5 983,40.

Meer: Voor schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing f 100,00. Voor toelagen bij oefeningen f 55,00. Voor gratificatiën aan onderwijzers in gymnastiek, schermen en zwemmen. (In 1906 uitgetrokken op art. 102 f 140,00. Voor gratificatie aan den soldaat, belast met het stoken van de kachels in het gebouw en van den badtoestel in het badlokaal (als voren) f 36,00. Voor gratificatie aan onderofficieren van het vaste personeel (als voren) f 50,00. Voor verschil door afronding van sommen f 0,40. Totaal f 381,40. Minder als boven f 5 602,00.

De vermindering houdt verband met het geringer aantal leerlingen.

Art. 102. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. Toegestaan voor 1906: Oorlog f 24 585,00. Koloniën f 16 344,00. Totaal f 40 929,00. Geraamd voor 1907: Oorlog f 20 377,00. Koloniën f 16 427,00. Totaal f 36 804,00. Meer voor 1907: Koloniën f 83,00. Minder voor 1907: Oorlog f 4 208,00. Totaal f 4 125,00.

Minder: Voor voeding f 2 036,70. Voor kleding, uitrusting, enz. f 855,20. Voor werfkosten f 120,00. Voor onderwijs (aankoop en onderhoud van boeken) f 400,00. Voor vuur en licht f 100,00. Voor kosten van rijkunstig onderricht f 100,00. Voor gratificatiën aan onderwijzers in gymnastiek, schermen en zwemmen (thans geraamd op art. 101) f 140,00. Voor gratificatie aan den soldaat, belast met het stoken van de kachels, enz. (als voren) f 36,00. Voor gratificatie aan onderofficieren van het vaste personeel (als voren) f 50,00. Voor huisvesting f 640,55. Voor fourage f 7,30. Totaal f 4 485,75.

Meer: Voor minderen aftrek van de kosten van aanschaffing en aanmaak van uit de centrale magazijnen van kleding aan onderofficieren en soldaten op rekening te verstrekken kleding en uitrusting f 360,00. Voor verschil door afronding van sommen f 0,75. Totaal f 360,75. Minder als boven f 4 125,00.

De vermindering houdt verband met het geringer aantal leerlingen.

E. Kosten van de Normaal-Schietschool.

Art. 103. Traktementen van officieren enz., en soldijen van het overige personeel. Toegestaan voor 1906: Oorlog f 26 901. Koloniën f 13 988. Totaal f 40 889. Geraamd voor 1907: Oorlog f 26 061. Koloniën 14 135. Totaal f 40 196. Meer voor 1907: Koloniën f 147. Minder voor 1907: Oorlog f 840. Totaal f 693.

Minder: Voor soldijen, enz. f 771,20. Voor onvoorziene uitgaven f 51,80. Totaal f 823.

Meer: Voor bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats en toelage wegens tijdelijk verblijf in eene plaats *f* 130. Minder als boven *f* 693.

Art. 104. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen en werken, enz. Toegestaan voor 1906: Oorlog *f* 11 155. Koloniën *f* 6 070. Totaal *f* 17 225. Geraamd voor 1907: Oorlog *f* 10 994. Koloniën 6 090. Totaal *f* 17 084. Meer voor 1907: Koloniën *f* 20. Minder voor 1907: Oorlog *f* 161. Totaal *f* 141.

Minder: Voor voeding *f* 112,24. Voor kleeding en uitrusting *f* 47,45. Voor fourage *f* 7,30. Voor herstellingen, wijzigingen en vernieuwingen te Harskamp *f* 225,00. Voor schietmaterieel *f* 130,00. Totaal *f* 521,99.

Meer: Voor verving van gebouwen te Harskamp *f* 100,00. Voor water *f* 60,00. Voor aansluitingen aan het telefoonnet van de gemeente 's Gravenhage *f* 130,00. Voor onvoorziene uitgaven *f* 48,99. Voor minderen aftrek van uit de militaire bakkerijen te verstrekken brood *f* 20,99. Voor minderen aftrek van kosten van aanschaffing en aanmaak van uit de centrale- en garnizoensmagazijnen van kleeding aan onderofficieren en soldaten te verstrekken kleeding en uitrusting *f* 20,95. Voor verschil door afronding van sommen *f* 0,06. Totaal *f* 380,99. Minder als boven *f* 141,00.

XIVDE AFDEELING.

Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en militaire verplegingsinrichtingen; aanschaffing en onderhoud van kampementsgoederen en velduitrusting.

Art. 105. Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting. Toegestaan voor 1906 (na verhooging bij Nota van Wijziging) *f* 124 690; geraamd voor 1907 *f* 137 090. Voor 1907 meer *f* 12 400.

Meer: Voor traktement van schrijvers die in den loop van 1906 van hulpschrijver tot schrijver zijn bevorderd *f* 2 350 (*f* 2 500—150 in 1906 toegestaan). Voor verhooging van traktement van: 4 boekhouders à *f* 100 *f* 400. 8 schrijvers à *f* 100 *f* 800. 2 opzichters over de werklieden à *f* 50 *f* 100. Den opzichter bij de modelkamer *f* 100. Voor loonsverhooging van de verdere mindere geemployeerden en werklieden, na aftrek van *f* 2 350 wegens bevordering van 3 hulpschrijvers tot schrijver (zie boven) *f* 8 650. Meer als boven *f* 12 400.

De nieuwe loonregeling voor werklieden op daggeld werd in het loopende jaar slechts ingevoerd voor die categorieën van werklieden, die daarvoor wegens hunne bezoldiging het meest in aanmerking kwamen. Het voornemen bestaat, om de nieuwe loonregeling in 1907 voor alle werklieden op daggeld tot uitvoering te brengen, voor welk doel op dit artikel voor de werklieden der centrale magazijnen van kleeding en uitrusting het vereischte bedrag is uitgetrokken.

Ten gevolge van de loonsverhooging, hiervoren bedoeld, zal eene ongunstige verhouding ontstaan tusschen de inkomsten van sommige categorieën van ambtenaren bij genoemde inrichtingen en van de onder hen werkzame personen op daggeld. Dit is het geval met de boekhouders en schrijvers ten opzichte van de hulpschrijvers, alsmede met de opzichters ten aanzien van de meesterknechts.

Ten einde de bestaande verhouding te kunnen herstellen en tevens ook de geldelijke positie van die ambtenaren eenigszins te kunnen verbeteren is een verhoogd bedrag van *f* 1 400 uitgetrokken.

Art. 106. Reis- en verblijfkosten en magazijnkosten enz. Toegestaan voor 1906 *f* 12 126; geraamd voor 1907 *f* 13 200. Voor 1907 meer *f* 1 074.

Wegens groote behoefte aan pakmiddelen, meer uitgaven voor bureel- en administratiekosten, voor onderhoud en vernieuwen van stellingen en rakken, als gevolg van de oprichting der landweer, en voorts wegens de gebleken noodzakelijkheid van de aanschaffing van eene schrijfmachine met eene cyclostyle is het artikel met bovenvermeld bedrag hooger geraamd.

Art. 107. Aanschaffing, enz. van kampementsgoederen en voorwerpen van velduitrusting; kosten vallende op de keuring van een en ander. Toegestaan voor 1906 *f* 75 275; geraamd voor 1907 *f* 83 600. Voor 1907 meer *f* 8 325.

Tot aanschaffing van een verbandwagen tot verbandplaatsafdeeling voor de 4de divisie infanterie is meer noodig *f* 1 700. Voorts is tot aanschaffing van

voorwerpen van velduitrusting ten behoeve van de landweer meer aangevraagd f 8 000. Totaal f 9 700.

Daarentegen is minder noodig het voor 1906 meer aangevraagde bedrag voor het wasschen van dekens voor de landweer, ad f 1 375. Meer als boven f 8 325.

Art. 108. Traktementen enz. van de administrateurs en loonen van het verder personeel bij de militaire bakkerijen. Toegestaan voor 1906 f 68 760,00; geraamd voor 1907 f 72 960,00. Voor 1907 meer f 4 200,00.

Meer: 1 administrateur f 950,00. Wegens de benoeming van 2 bakkers tot werkmán belast met de bediening van den gasmotor en de indienststelling dientengevolge van 2 bakkers f 907,70. Voor verhooging van loonen wegens dienstjaren f 92,30. Als voren wegens invoering van de nieuwe loonregeling f 2 700,00. Totaal f 4 650,00.

Minder: 1 administrateur ad f 450,00. Meer als boven f 4 200,00.

De vorige administrateur van de militaire bakkerij te Bergen op Zoom genoot eene toelage van f 450. De door zijn overlijden ontstane vacature werd aangevuld door de benoeming van een gepensionneerd onderofficier, die elders als administrateur van een nachtlegermagazijn werkzaam was, en die aldaar, onder tijdelijken stilstand van zijn pensioen, eene toelage genoot tot zoodanig bedrag, dat de inhouding van zijn pensioen hem geen nadeel berokkende. Onder dezelfde omstandigheden dient deze thans bij de militaire bakkerij te Bergen op Zoom. De vermeerdering der uitgaven is alzoo slechts schijnbaar.

Tot bediening van de gasmotoren in de militaire bakkerijen te Arnhem en te Breda zijn twee bakkers, bij die inrichting werkzaam, aangewezen. In verband hiermede en met de noodzakelijke vervanging van die werklieden door twee andere bakkers is bovenvermeld hooger bedrag uitgetrokken.

Voorts strekt het meerder aangevraagde bedrag voor het doel bij art. 105 omschreven.

Art. 109. Traktementen enz. van de administrateurs en loonen van het verder personeel bij de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen. Toegestaan voor 1906 (na vermindering bij Nota van Wijziging) f 22 596; geraamd voor 1907 f 22 898. Voor 1907 meer f 1 302.

Meer: 3 administrateurs ad f 450 f 1 350. 1 administrateur f 100. Aan 1 idem (wegens verhooging van de militaire slachterij te Arnhem van de 2de tot de 1ste klasse) f 150. Voor schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning f 300. Voor indienststelling van een vasteknecht bij de militaire slachterij te Arnhem f 500. Totaal f 2 400.

Minder: 3 administrateurs ad f 350 f 1 050. Voor loonen aan geëmployeerden bij de militaire magazijnen van levensmiddelen f 48. Totaal f 1 098. Meer als boven f 1 302.

De vermeerdering van uitgaven is het gevolg van:

- 1°. verhooging in klasse van de militaire slachterij te Arnhem;
- 2°. de benoeming van een administrateur van de verplegingsinrichtingen in het nieuwe garnizoen Ede;
- 3°. de voorgestelde verhooging der toelagen van eenige administrateurs, die daarop naar billijkheid aanspraak hebben.

Het aantal onderdeelen van het leger ten behoeve waarvan uit de militaire slachterij te Arnhem vleesch wordt verstrekt, is, ten gevolge van de nieuwe legerorganisatie, zoodanig vermeerderd, dat het noodig wordt geacht, die inrichting in klasse te verhoogen. Dientengevolge zal de toelage van den administrateur met f 150 (tot f 600) worden verhoogd en het mindere personeel met een vaste-knecht worden uitgebreid. Daarentegen zal alsdan in die slachterij een militair minder worden geëmployeerd.

Voor schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning ten behoeve van den administrateur van het nieuw opgerichte militair magazijn van levensmiddelen te Ede en voor dien te Gouda, waar de lokalen, tot woning in gebruik, voor andere militaire doeleinden werden bestemd, werden in 1906 geene gelden uitgetrokken. Voor gemeld doel wordt thans een bedrag van f 300 aangevraagd.

Art. 110. Traktementen enz. van de administrateurs en loonen van het verder personeel bij de garnizoensmagazijnen van kleeding en van nachtleger.

Toegestaan voor 1906 (na verhooging bij Nota van Wijziging) *f* 71 400; geraamd voor 1907 *f* 79 799. Voor 1907 meer *f* 8 399.

Meer: Voor traktementen van administrateurs *f* 3 550. Voor loonen van het verder personeel *f* 5 137. Totaal *f* 8 687.

Minder: Voor dagschrijvers *f* 288. Meer als boven *f* 8 299.

De wenschelijkheid is gebleken, om aan verschillende administrateurs van kleeding- en nachtlegermagazijnen eenige verhooging van toelagen toe te kennen, ten einde hunne inkomsten gelijken tred te doen houden met die van het zoogenaamd administratief kader bij den troep.

In verband met de oprichting van de verplegingsinrichtingen te Ede is wegens loon van drie magazijnoppassers *f* 1425 meer uitgetrokken; voorts is het noodig gebleken, het aantal oppassers bij de garnizoenskleeding- en nachtlegermagazijnen te Arnhem en te Deventer voor elk garnizoen met één uit te breiden, ten gevolge waarvan het evenwel niet meer noodig is, bij die inrichtingen van de diensten van tijdelijk aan te stellen dagschrijvers gebruik te maken.

De nieuwe loonregeling werd voor de in dit artikel bedoelde werklieden op daggeld met 1 April 1906 ingevoerd.

Thans is meer aangevraagd *f* 2178, hetgeen wegens die verhooging noodig is voor een tijdvak van drie maanden.

Eindelijk is een bedrag van *f* 600 meer aangevraagd ter voorziening in eventueel benodigde tijdelijke werkkrachten.

XVDE AFDEELING.

Ad. artt. 113—133. Artillerie-inrichtingen.

Art. 114 is hooger geraamd, omdat het gedeelte van het werkliedenpersoneel der constructie-werkplaatsen en der munitiefabriek — dat ook dit jaar werkzaam is gesteld bij de vervaardiging van snelvuurveldmaterieel en welks loon ten laste komt van art. 188a der loopende begroting — wederom in 1907 beschikbaar is voor den gewonen dienst, die in hoofdzaak bestaat in aanmaak ter aanvulling van de uitrusting en in het verrichten van herstellingen. Er is naar gestreefd om, niettegenstaande de meerdere uitgaven, aan de kortelings ingevoerde loonregelingen verbonden, het verschil met het voor 1906 toegestane bedrag zoo veel mogelijk te beperken, in verband waarmee het personeel der genoemde inrichtingen geleidelijk zal worden verminderd.

De meerdere arbeid ten behoeve van den gewonen dienst maakt het noodig, om, vergeleken met het vorige jaar, over een grooter bedrag voor grondstoffen te kunnen beschikken; dienovereenkomstig werd art. 115 met *f* 17 500 verhoogd.

Het meer geraamde voor de artt. 117 en 132 is bestemd om te voorzien in de vervanging van onbekwaam en ontbrekend torpedo- en pontonmaterieel en in de behoefte aan paardetuig ten gevolge van de uitbreiding van het veldleger.

Art. 119 is, voor zooveel brandstoffen betreft, hooger uitgetrokken, omdat wordt voorzien, dat het bedrag geraamd voor 1906, te laag is.

De hogere ramingen van de artt. 120 en 121 houden verband respectievelijk met de aanschaffing van voertuigen en van materieel ten behoeve van de vestingartillerie en met den noodzakelijken aankoop van vuistvuurwapenen voor den dienst van leger en landweer. De aanvulling van de omschrijving van art. 120 dient om beschikbaarstelling van geld mogelijk te maken voor wijziging van materieel door particulieren, wanneer in de kosten daarvan mede de prijzen van gebezigde materialen zijn begrepen.

Voor art. 125 is *f* 2500 hooger geraamd geworden, daar het voor 1906 toegestane bedrag ontoereikend blijkt te zijn.

De plaats gehad hebbende invoering van de nieuwe loonregeling is oorzaak, dat voor art. 127 eene hogere som wordt uitgetrokken.

Voor de kosten bedoeld in art. 128 moet een hooger bedrag worden gesteld omdat de uitgaven voor onderhoud grooter worden met het uitbreiden van het artillerie-materieel.

Bij art. 129 is op eene grootere uitgaaf aan brandstoffen gerekend, in verband met het voor den torpedodienst meer benodigde, nu een zelfstandig detachement torpedisten te Nieuwediep garnizoen houdt, dat te beschikken heeft over een eigen stoomboot.

Art. 131 is hooger geraamd, omdat gebleken is, dat de toegestane som voor 1906 ontoereikend zal zijn. Voorts is rekening gehouden met de meerdere uitgaven, nu, in verband met de oprichting van het vierde regiment veldartillerie, eene grootere hoeveelheid materieel moet worden onderhouden dan vroeger het geval was.

De omschrijving van art. 132 komt overeen met die van art. 122 der begrooting voor het loopende dienstjaar. De overbrenging onder het hoofd C houdt verband met de gebleken wenschelijkheid om aanschaffingen, als de hierbedoelde, mede door de commandeerende officieren der betrokken korpsen mogelijk te maken.

De lagere raming van de artt. 113, 116, 118, 122, 123, 126 en 130 is een gevolg van vermindering van officiers- en ambtenaarspersoneel, van aanmaak en aanschaffing op kleinere schaal en van beperking ten opzichte van dienst-reizen en van vervoer van goederen.

In aansluiting aan hetgeen in de voorlaatste alinea van bladz. 39 der Memorie van Toelichting op de Oorlogsbegrooting voor 1906 is gezegd, kan voorts worden medegedeeld, dat in den loop van 1906 de opbrengst van verkoop van afval der metalen, die vroeger werd omgewerkt, ongeveer f 77 553,68 heeft bedragen, welke som in 's Rijks schatkist is gestort.

Bij de beoordeeling der aangewezen bedragen dient hiermede rekening te worden gehouden.

XVI DE AFDEELING.

Militaire verkenningen en Topographische Inrichting.

A. Militaire verkenningen.

Art. 134 a en b. Toegestaan voor 1906 f 10 430; geraamd voor 1907 f 10 320. Voor 1907 minder f 110.

Voor bureelkosten wordt f 110 minder noodig geacht dan voor 1906 is toegestaan.

B. Topographische Inrichting.

Art. 135 a, b en c. Toegestaan voor 1906 f 68 647; geraamd voor 1907 f 66 264. Voor 1907 minder f 2 383.

Minder: Voor de aanschaffing van eene snelpers f 4000. Voor traktement van een concierge f 100. Voor toelage voor het verlies van het genot der leges f 33. Totaal f 4 133.

Meer: Voor traktementsverhooging ten behoeve van het personeel f 1 250. Voor het opplakken van kaarten f 250. Voor daartoe benodigde materialen f 250. Totaal f 1 750. Minder als boven f 2 383.

Het meer geraamde bedrag ad f 1 250 voor traktementsverhooging is bestemd om een assistent-drukker te kunnen doen bevorderen tot drucker en twee tijdelijke leerlingen-graveur tot leerling-graveur. Verder tot het toekennen van verhooging van traktement aan een 6-tal personen, waarvan 4 behooren tot het technische, 1 tot het administratieve en 1 tot het bedienende personeel.

Voorts wordt meer noodig geacht voor het opplakken van kaarten, bestemd voor het veldleger, een bedrag van f 250 en eene gelijke som voor de daarvoor te gebruiken materialen.

XVII DE AFDEELING.

Dienst der genie.

A. Materieel der genie en kazerneering.

Art. 136. De bestaande houten toegangsbrug tot het terrein Damlust te Utrecht verkeert, wat jukken, liggers en onderdek betreft, in slechten staat, terwijl de brug voor het vervoer met wagens naar de verschillende magazijnen te smal en de toegang van uit de Mineurslaan lastig is, zoodat herhaaldelijk aanrijding plaats vindt.

De vrijstaande keelmuur van lunet I op de Houtensche vlakte verkeert in zoodanigen toestand, dat eene belangrijke herstelling voor de instandhouding noodig is, welke zou moeten bestaan in het afbreken en weder opmetselen van den muur. Aangezien deze muur zijn fortificatorische waarde geheel verloren heeft, wordt de voorkeur gegeven aan het afbreken daarvan, waarmede

moet gepaard gaan het herstellen van een gedeelte van den keelmuur, dat tevens zijmuur van een gebouw is, en het plaatsen van eene barrière op de toegangsbrug.

Het bestaande rabat langs den achtergevel der Oranje-Nassau-kazerne te Amsterdam is te smal voor het verzamelen en aantreden van den troep wanneer, door drassigheid van den bodem der achterplaats, hierop niet kan worden aangetreden. Door de voorgenomen verbreding van het rabat zal aan dit euvel te gemoet gekomen worden.

Het bovenvlak van de kade met toegangsweg naar het magazijn in den Venserpolder ligt, ten gevolge van inklinking, beneden het door het polderbestuur vastgestelde peil. Ophooging is dus noodig.

De bestaande waschgelegenheid in de Alexanderskazerne te 's Gravenhage is te gering in verband met de grootere getalsterkte van het 3de regiment huzaren; hierin kan voorzien worden door het inrichten van een lokaal in die kazerne tot waschlokaal.

Ook de bestaande keuken voor de cavalerie in de Alexanderskazerne te 's Gravenhage is niet groot genoeg meer, zoodat uitbreiding daarvan noodig is.

De cantine in de kazerne „Nieuw-Arsenaal” te Vlissingen kan slechts een tiental manschappen bevatten, zoodat uitbreiding noodig is. Bovendien wordt het noodig geacht, dat de onderofficieren over eene afzonderlijke cantine kunnen beschikken.

Door het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel wordt prijs gesteld op uitbreiding van het aantal burgerleerlingen, die aan de rij- en hoefsmidschool hunne opleiding tot hoefsmid ontvangen. Ten einde aan dit verlangen te kunnen voldoen, is eene verbouwing van de smederij met beslagloods van die inrichting noodig. De kosten van die verbouwing zullen voor de helft door genoemd Departement, en voor de andere helft door het Departement van Oorlog worden gedragen. Op grond van het bovenstaande is in deze ontwerp-begrooting een bedrag van f 1875 voor het onderwerpelijk doel uitgetrokken.

De dakbedekking van de rijloods te Arnhem vordert omvangrijke herstellingen, terwijl de westelijke buitenmuur in zeer slechten toestand verkeert. Voorts zijn nog eenige kleinere herstellingen aan die rijloods noodig.

Het maken van afsluitingen op het terrein van de kazerne bij de voormalige Roermondsche poort te Venlo wordt door de gemeentelijke verordening gevorderd. Uitstel werd slechts verkregen door de toezegging dat zij spoedig zouden worden aangebracht.

De bestaande palissadeering op den kogelvanger in de voormalige linie van Helpman te Groningen verkeert in zeer gebrekkigen toestand en waarborgt daarenboven niet de vereischte veiligheid van het voorgelegen terrein. Hare vervanging door een kiezelscherm wordt daarom noodig geacht.

Art. 138. In overeenstemming met hetgeen ter zake vermeld werd op blad. 41 van de Memorie van Toelichting, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906, is thans onder *c* van dit artikel weder een bedrag van f 6200 uitgetrokken voor de aanschaffing van het materieel voor de telegraafafdeeling van de 4de divisie.

Het nut der draadloze telegraphie voor militaire doeleinden mag van algemeene bekendheid geacht worden. In nagenoeg alle legers is men dan ook overgegaan tot het aanschaffen van het materieel, dat voor dit nieuwe gemeenschapsmiddel vereischt wordt. De ondergeteekende acht het, mede op grond van eene gehouden beproeving, noodig, over een verplaatsbaar station voor draadloze telegraphie te kunnen beschikken. Mitsdien is voor dat doel een bedrag van f 10 800 uitgetrokken onder *d* van dit artikel.

XVIII DE AFDEELING.

Kosten van verplaatsing van personen en goederen.

Art. 147. Reis- en verblijfkosten. Toegestaan voor 1906 f 42 350,00; geraamd voor 1907 f 39 650,00. Minder voor 1907 f 2 700,00.

Met het oog op het aantal kapiteins, dat voorshands in aanmerking kan komen voor het maken van bevordering, wordt het niet noodig geacht, in het jaar 1907 wederom bij de divisien tactische cursussen te doen houden,

als in de laatste drie jaren hebben plaats gehad. Het artikel kan daardoor met f 3500 worden verminderd. Evenzoo met f 700 in verband met het dit jaar eindigen van de detachering van een paardenarts te Berlijn tot het aldaar volgen van een cursus in veterinaire chirurgie en in hoefbeslag.

Daarentegen is f 1500 meer uitgetrokken, ten einde in de gelegenheid te zijn, een officier van gezondheid zoowel hier te lande als in het buitenland een leergang te doen volgen in psychiatrie.

Permanente Militaire Spoorwegcommissie.

Art. 149b. Reis- en verblijfkosten, enz. Toegestaan voor 1906 f 4 250; geraamd voor 1907 f 4 025. Minder voor 1907 f 225.

XIXDE AFDEELING.

Subsidiën, gratificatiën, enz.

Art. 153. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier. Toegestaan voor 1906 f 2 000; geraamd voor 1907 f 10 000. Voor 1907 meer f 8 000.

De toelagen, welke het hierbedoelde fonds aan de weduwen en weezen van zijne leden kan uitkeeren, zijn zeer gering, ook ondanks het subsidie, dat het fonds tot dusver ten laste der oorlogsbegroting genoot en ten gevolge waarvan die uitkeering gemiddeld 30 pct. hooger kan zijn dan zonder dat subsidie het geval zou wezen. Ten einde de directie van het fonds in de gelegenheid te stellen, de uitkeeringen, welke uit de gewone middelen kunnen worden gevonden, niet met gemiddeld 30 pct. te verhoogen, doch ze ongeveer te kunnen verdubbelen, wordt voor het dienstjaar 1907 op art. 153 uitgetrokken een bedrag van f 10 000.

Art. 161. Kosten vallende op telegraphische en telephonische correspondentie. Toegestaan voor 1906 f 6 000; geraamd voor 1907 f 7 500. Voor 1907 meer f 1 500.

Voor dit onderwerp moest in 1905 een bedrag van f 7 291,44 worden uitgegeven. In verband daarmee en met het oog op de sedert gebleken noodzakelijkheid om nieuwe aansluitingen aan het telephoonnet te doen tot stand brengen, wordt f 1 500 meer noodig geacht.

XXSTE AFDEELING.

Non-activiteits-traktementen, pensioenen, enz.

Artt. 167—169. Pensioenen. Over het tijdvak van 31 Mei 1905 tot 1 Juni 1906, is de *vermindering* van den pensioenslast, voortvloeiende uit de wet van 1851, naar verhouding *groter* en de *vermeerdering* van den pensioenslast, voortvloeiende uit de wet van 1902, naar verhouding *geringer* geweest dan over het onmiddellijk voorafgaand eenjarig tijdvak. Deze dubbele factor is de voornaamste oorzaak, waardoor de *stijging* der voortdurende pensioenen thans ruim f 30 000 minder bedraagt dan ten vorigen jare. Toch is die stijging op zich zelve nog groot genoeg om het ramingscijfer voor het nieuwe dienstjaar f 50 000 hooger te stellen dan dat van het loopend dienstjaar.

De pensioenen betaalbaar uit art. 169 zijn in het afgelopen jaar met ongeveer f 10 000 toegenomen. Daarom is het gewenscht, voor 1907 f 10 000 meer te ramen dan voor 1906 werd toegestaan.

XXI STE AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 175. Traktementen enz. van de officieren. Toegestaan voor 1906 f 49 950; geraamd voor 1907 f 50 750. Meer voor 1907 f 800.

Meer: Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 800.

Art. 176. Soldijen, enz. Toegestaan voor 1906 f 495 848; geraamd voor 1907 f 495 958. Meer voor 1907 f 110.

Meer: Voor soldijen f 328,50. Voor verschil door afronding van sommen f 0,50. Totaal f 329.

Minder: Voor verhoogde soldij f 219. Meer als boven f 110.

Art. 179. Huisvesting, enz. Toegestaan voor 1906 f 294 183; geraamd voor 1907 f 299 183. Meer voor 1907 f 5 000.

Het is gebleken, dat het ten vorigen jare toegestane bedrag voor huisvesting, nachtligging en stalling te laag was geraamd. Voor 1907 wordt eene som van f 5 000 meer noodig geacht, hoofdzakelijk als gevolg van uitbreiding en geleidelijke verbetering van het kazernement van het personeel van het wapen.

XXIISTE AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Vervaardiging van draagbare wapenen van 6,5 mM.

Art. 180. Het verschil is een gevolg van eenige uitbreiding der fabricage, verband houdende met de behoeften van leger en landweer.

B. Dienst der genie.

Art. 185a. De bestaande woning voor den ziekenopzichter bij het militair hospitaal te Gorinchem is geheel onvoldoende, terwijl aan eene wachtkamer en aan een vertrek voor het behandelen van loopende zieken, groote behoefte bestaat. Het voornemen bestaat, in de behoefte aan genoemde vertrekken te voorzien door de woning van den ziekenopzichter daartoe te bestemmen, en voor dien onderofficier eene nieuwe woning in te richten.

b. De twee woningen voor gehuwde onderofficieren in het voormalig Proveniershuis te Woerden voldoen niet aan redelijke eischen, zoodat verbetering dringend noodig is.

c. en d. Uitbreiding van de magazijnsruimte te Woerden en te Delft is noodig wegens de uitbreiding van den voorraad goederen, zoowel ten behoeve van de landweer als wegens de grootere sterkte van het actieve leger.

e. De te Haarlem bestaande rijloods is in gebruik bij het 1ste depot huzaren voor de bij dat depot in oprichting zijnde paarden. Het ligt in de bedoeling, ook het 2de depot huzaren van Leiden naar eerstgenoemd garnizoen over te plaatsen, waarvoor eene nieuwe rijloods noodig zal zijn.

Aanvankelijk was Haarlem bestemd als garnizoen voor het in 1907 op te richten depot van het 4de regiment veld-artillerie, waardoor eveneens het aldaar bouwen van eene nieuwe rijloods noodzakelijk zou zijn geweest. Dit depot veld-artillerie zal nu echter te Leiden worden opgericht, waardoor eerstens eene voor den dienst meer practische indeeling wordt verkregen, ook omdat te Leiden reeds veld-artillerie garnizoen houdt; terwijl door de vereeniging van de beide depots huzaren te Haarlem eenig personeel zal kunnen worden gemist, wat tot bezuiniging zal leiden.

f. Bij gemis van een plaatselijk badhuis te den Helder wordt het bouwen van eene badinrichting ten behoeve van het garnizoen aldaar noodig geacht.

g. en k. De bedoelde voorzieningen zijn noodig in het belang der schiet-oefeningen en ter verhooging van de veiligheid.

h. Door de vermeerdering van het garnizoen te Nijmegen en het vestigen van een garnizoen te Ede is de capaciteit van de militaire bakkerij te Arnhem niet meer voldoende om de verschillende in den omtrek van Arnhem gelegen garnizoenen van brood te voorzien, zoodat eene uitbreiding van die bakkerij noodig is geworden.

l. In verband met het reeds in uitvoering zijnde voornemen van den ondergeteekende, om het aantal hospitalen zooveel mogelijk in te krimpen, is het noodig, te kunnen beschikken over twee verplaatsbare barakken, ten einde die, in geval van eene epidemie of van andere buitengewone omstandigheden, te kunnen bezigen ter plaatse waar zij noodig zullen blijken te zijn. Tevens zullen deze barakken eene nuttige aanwending kunnen vinden in legerplaatsen.

Art. 186. Voor de toelichting van dit artikel zij verwezen naar de toelichting nopens een gelijk bedrag dat voor hetzelfde doel is uitgetrokken op de ontwerp-begroeting van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, onder de IIde afdeling, Landbouw, onderdeel E, Rentambten, Staatsboschbeheer, Agrarische aangelegenheden.

D. Installatie voor elektrische verlichting.

Art. 190. Volgens ontvangen mededeeling zal de elektrische stroomlevering voor de verlichting, in den loop van 1907, van het centraal station van de firma Siemens & Halske op de gemeente 's Gravenhage overgaan. In verband met de eischen, welke door de directie van het gemeentelijk bedrijf worden gesteld, moet de installatie in de aangesloten gebouwen belangrijke wijzigingen ondergaan, waarvan de kosten, voor zooveel het Departement van Oorlog betreft, op f 4600 worden geraamd.

Kunnen de hierbedoelde uitgaven reeds uit haren aard onder de „buitengewone” worden gerangschikt, te meer kwam dit gewenscht voor, omdat het hier kosten betreft voor verschillende gebouwen, waarin, behalve bureau's van het Departement van Oorlog, ook die van daaronder ressorteerende autoriteiten of dienstvakken zijn gevestigd, en de juiste maatstaf ontbreekt, om de te dezer zake te doene uitgaven te splitsen ten laste van die artikelen der begrooting, waaruit de bureelkosten der onderscheidene administratiën worden gekweten.

De Minister van Oorlog,

H. P. STAAL.

VERGELIJKING VAN HOOFDSTUK VIII DER STAATSBEGROOTING
VOOR 1907 MET DAT VOOR 1906, VOOR ZOOVERRE DE
SOMMEN, BIJ DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN
DEZER BEGROOTING VERMELD, NIET MET
ELKANDER OVEREENSTEMMEN.

ISTE AFDEELING.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren en bedienden. Bedrag voor 1907 *f* 156 600,00. *Artt. 2a* en *2b.* Bedrag voor 1906 *f* 154 600,00. Meer voor 1907 *f* 2 000,00.

Art. 2bis. Periodieke traktementsverhoogen. Bedrag voor 1907 *f* 9 600,00.
Art. 3. Bedrag voor 1906 *f* 2 000,00. Meer voor 1907 *f* 7 600,00.

Art. 3. Toelagen van officieren, gepensioneerde officieren, enz. Bedrag voor 1907 *f* 19 000,00. *Art. 2c.* Bedrag voor 1906 *f* 16 700,00. Meer voor 1907 *f* 2 300,00.

Art. 4. Toelagen voor het verlies van het genot der leges, enz. Bedrag voor 1907 *f* 4 343,00. *Art. 4.* Bedrag voor 1906 *f* 4 607,00. Minder voor 1907 *f* 264,00.

Art. 5. Bureel- en lokaalbehoefden, enz. bij het Departement. Bedrag voor 1907 *f* 28 000,00. *Art. 5.* Bedrag voor 1906 *f* 33 000,00. Minder voor 1907 *f* 5 000,00.

II DE AFDEELING.

Art. 7. Traktementen, enz. van de officieren van den grooten staf. Bedrag voor 1907 *f* 48 100,00. *Art. 7.* Bedrag voor 1906 *f* 47 400,00. Meer voor 1907 *f* 700,00.

Art. 8. Traktementen, enz. van de officieren van den generalen staf. Bedrag voor 1907 *f* 87 600,00. *Art. 8.* Bedrag voor 1906 *f* 88 800,00. Minder voor 1907 *f* 1 200,00.

Art. 9. Traktementen, enz. van de officieren van den provincialen staf. Bedrag voor 1907 *f* 30 200,00. *Art. 9.* Bedrag voor 1906 *f* 30 500,00. Minder voor 1907 *f* 300,00.

Art. 10. Traktementen, enz. van de officieren van den plaatselijken staf. Bedrag voor 1907 *f* 40 250,00. *Art. 10.* Bedrag voor 1906 *f* 47 850,00. Minder voor 1907 *f* 7 600,00.

Art. 11. Traktementen van opzichters-bureelambtenaren. Bedrag voor 1907 *f* 2 920,00. *Art. 11.* Bedrag voor 1906 *f* 4 380,00. Minder voor 1907 *f* 1 460,00.

III DE AFDEELING.

Art. 12. Traktementen, enz. van de intendanten. Bedrag voor 1907 *f* 61 550,00. *Art. 12.* Bedrag voor 1906 *f* 61 850,00. Minder voor 1907 *f* 300,00.

Art. 13. Traktementen, enz. van de kwartiermeesters. Bedrag voor 1907 *f* 203 750,00. *Art. 13.* Bedrag voor 1906 *f* 204 425,00. Minder voor 1907 *f* 675,00.

IV DE AFDEELING.

Art. 15. Traktementen, enz. van de officieren van het wapen der infanterie. Bedrag voor 1907 *f* 1 790 740,00. *Art. 15.* Bedrag voor 1906 *f* 1 740 837,00. Meer voor 1907 *f* 49 903,00.

Art. 16. Traktementen, enz. van de officieren van het wapen der cavalerie. Bedrag voor 1907 *f* 279 100,00. *Art. 16.* Bedrag voor 1907 *f* 287 253,00. Minder voor 1907 *f* 8 153,00.

Art. 17. Traktementen, enz. van de officieren van het wapen der artillerie. Bedrag voor 1907 *f* 929 370,00. *Art. 17.* Bedrag voor 1906 *f* 906 878,00. Meer voor 1907 *f* 22 492,00.

Art. 18. Traktementen, enz. van de officieren van het wapen der genie. Bedrag voor 1907 *f* 235 825,00. *Art. 18.* Bedrag voor 1906 *f* 228 950,00. Meer voor 1907 *f* 6 875,00.

Art. 19. Traktementen, enz. van de officieren der landweer. Bedrag voor 1907 *f* 183 946,00. *Art. 19.* Bedrag voor 1906 *f* 132 600,00. Meer voor 1907 *f* 51 346,00.

Art. 20. Traktementen, enz. van de conducteurs der artillerie. Bedrag voor 1907 *f* 84 625,00. *Art. 20.* Bedrag voor 1906 *f* 84 150,00. Meer voor 1907 *f* 475,00.

Art. 21. Traktementen, enz. van de opzichters van fortificatiën, enz. Bedrag voor 1907 *f* 134 690,00. *Art. 21.* Bedrag voor 1906 *f* 134 233,00. Meer voor 1907 *f* 457,00.

Art. 22. Soldijen, enz. van de onderofficieren en soldaten van het wapen der infanterie, enz. Bedrag voor 1907 *f* 1 491 402,00. *Art. 22.* Bedrag voor 1906 *f* 1 634 210,00. Minder voor 1907 *f* 142 808,00.

Art. 23. Soldijen, enz. van de onderofficieren en soldaten van het wapen der cavalerie, enz. Bedrag voor 1907 *f* 321 974,00. *Art. 23.* Bedrag voor 1906 *f* 345 855,00. Minder voor 1907 *f* 23 881,00.

Art. 24. Soldijen, enz. van de onderofficieren en soldaten van het wapen der artillerie, enz. Bedrag voor 1907 *f* 840 381,00. *Art. 24.* Bedrag voor 1906 *f* 872 635,00. Minder voor 1907 *f* 32 254,00.

Art. 25. Soldijen, enz. van de onderofficieren en soldaten van het wapen der genie, enz. Bedrag voor 1907 *f* 140 726,00. *Art. 25.* Bedrag voor 1906 *f* 110 298,00. Meer voor 1907 *f* 428,00.

VIDE AFDEELING.

Art. 26. Aanschaffing van graan, meel, enz. Bedrag voor 1907 *f* 307 663,00. *Art. 26.* Bedrag voor 1906 *f* 366 087,00. Minder voor 1907 *f* 58 424,00.

Art. 27. Aanschaffing van brood, enz. Bedrag voor 1907 *f* 102 711,00. *Art. 27.* Bedrag voor 1906 *f* 119 100,00. Minder voor 1907 *f* 16 389,00.

Art. 28. Aanschaffing en onderhoud van vee. Bedrag voor 1907 *f* 1 594 823,00. *Art. 28.* Bedrag voor 1906 *f* 1 882 444,00. Minder voor 1907 *f* 287 621,00.

Art. 29. Bijslag op de soldij tot aankoop van groenten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 718 307,00. *Art. 29.* Bedrag voor 1906 *f* 770 403,00. Minder voor 1907 *f* 52 096,00.

VIDE AFDEELING.

Art. 31. Traktementen, enz. van het personeel der kleermakerijen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 198 800,00. *Art. 31.* Bedrag voor 1906 *f* 221 358,00. Minder voor 1907 *f* 22 558,00.

Art. 32. Aanschaffing van kleeding en uitrusting, enz. Bedrag voor 1907 *f* 1 405 436,00. *Art. 32.* Bedrag voor 1906 *f* 1 560 037,00. Minder voor 1907 *f* 154 601,00.

Art. 33. Maatnemen, van pas maken van kleeding en uitrusting, enz. Bedrag voor 1907 *f* 536 000,00. *Art. 33.* Bedrag voor 1906 *f* 561 000,00. Minder voor 1907 *f* 25 000,00.

Art. 34. Reinigen en herstelling van onderkleeding, enz. Bedrag voor 1907 *f* 130 000,00. *Art. 34.* Bedrag voor 1906 *f* 145 000,00. Minder voor 1907 *f* 15 000,00.

Art. 35. Toelagen voor eerste uitrusting van vaandrigs en kornetten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 10 000,00. *Art. 35.* Bedrag voor 1906 *f* 13 400,00. Minder voor 1907 *f* 3 400,00.

Art. 36. Aanschaffing en wijziging van ledergoed, enz. Bedrag voor 1907 *f* 192 350,00. *Art. 36.* Bedrag voor 1906 *f* 198 850,00. Minder voor 1907 *f* 6 500,00.

Art. 37. Herstelling en onderhoud van ledergoed, enz. Bedrag voor 1907 *f* 53 000,00. *Art. 37.* Bedrag voor 1906 *f* 54 000,00. Minder voor 1907 *f* 1 000,00.

Art. 38. Herstelling en onderhoud van wapenen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 42 000,00. *Art. 38.* Bedrag voor 1906 *f* 35 900,00. Meer voor 1907 *f* 6 100,00.

VII DE AFDEELING.

Art. 39. Huisvesting van officieren, enz. Bedrag voor 1907 *f* 49 000,00. *Art. 39.* Bedrag voor 1906 *f* 50 000,00. Minder voor 1907 *f* 1 000,00.

Art. 40. Huisvesting en voeding bij de ingezetenen. Bedrag voor 1907 *f* 10 000,00. *Art. 40.* Bedrag voor 1906 *f* 14 000,00. Minder voor 1907 *f* 4 000,00.

Art. 41. Huur van gebouwen. Bedrag voor 1907 *f* 200 000,00. *Art. 41.* Bedrag voor 1906 *f* 207 000,00. Minder voor 1907 *f* 7 000,00.

Art. 42. Verlichting en verwarming van wachtlokalen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 185 000,00. *Art. 42.* Bedrag voor 1906 *f* 200 000,00. Minder voor 1907 *f* 15 000,00.

Art. 43. Aanschaffing en onderhoud van schoonmaakgereedschappen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 19 000,00. *Art. 43.* Bedrag voor 1906 *f* 22 000,00. Minder voor 1907 *f* 3 000,00.

Art. 44. Daggelden, enz. van personeel voor het reinigen van kazerneploinen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 63 400,00. *Art. 44.* Bedrag voor 1906 *f* 62 800,00. Meer voor 1907 *f* 600,00.

Art. 45. Aanschaffing, onderhoud en reiniging van slaapfournituren, enz. Bedrag voor 1907 *f* 164 865,00. *Art. 45.* Bedrag voor 1906 *f* 176 865,00. Minder voor 1907 *f* 12 000,00.

Art. 46. Uitgaven voor het reinigen van het lichaam, enz. Bedrag voor 1907 *f* 26 800,00. *Art. 46.* Bedrag voor 1906 *f* 30 800,00. Minder voor 1907 *f* 4 000,00.

VIII^{STE} AFDEELING.

Art. 50. Aanschaffing van fourage, enz. Bedrag voor 1907 *f* 1 280 366,00. *Art. 50.* Bedrag voor 1906 *f* 1 249 731,00. Meer voor 1907 *f* 30 635,00.

Art. 51. Hoefbeslag en hoevensmeer, enz. Bedrag voor 1907 *f* 80 000,00. *Art. 51.* Bedrag voor 1906 *f* 91 000,00. Minder voor 1907 *f* 11 000,00.

IX^{DE} AFDEELING.

Art. 52. Kosten van het bijwonen door officieren van lessen aan Universiteiten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 3 300,00. *Art. 52.* Bedrag voor 1906 *f* 1 000,00. Meer voor 1907 *f* 2 300,00.

Art. 53a. Toelage van den directeur van het krijgsgeschiedkundig archief. Bedrag voor 1907 *f* 1 400,00. *Art. 53a.* Bedrag voor 1906 *f* 1 500,00. Minder voor 1907 *f* 100,00.

Art. 53b. Reis- en verblijfkosten en verdere kosten van nasporingen op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis, enz. Bedrag voor 1907 *f* 1 375,00. *Art. 53b.* Bedrag voor 1906 *f* 2 000,00. Minder voor 1907 *f* 625,00.

Art. 54. Kosten van het onderwijs aan de cursussen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 57 000,00. *Art. 54.* Bedrag voor 1906 *f* 61 050,00. Minder voor 1907 *f* 4 050,00.

Art. 55. Kosten van practische en theoretische oefeningen van officieren, enz. Bedrag voor 1907 *f* 56 300,00. *Art. 55.* Bedrag voor 1906 *f* 54 380,00. Meer voor 1907 *f* 1 920,00.

Art. 56. Kosten vallende op de aanschaffing van rijwielen. Bedrag voor 1907 *f* 19 476,00. *Art. 56.* Bedrag voor 1906 *f* 19 610,00. Minder voor 1907 *f* 134,00.

Art. 57a. Kosten van oefeningen van officieren en troepen buiten hunne standplaatsen. Bedrag voor 1907 *f* 30 000,00. *Art. 57a.* Bedrag voor 1906 *f* 39 000,00. Minder voor 1907 *f* 9 000,00.

Art. 57b. Toelagen van het personeel dat aan de oefeningen deelneemt. Bedrag voor 1907 *f* 86 500,00. *Art. 57b.* Bedrag voor 1906 *f* 102 500,00. Minder voor 1907 *f* 16 000,00.

Art. 57c. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 130 000,00. *Art. 57c.* Bedrag voor 1906 *f* 155 000,00. Minder voor 1907 *f* 25 000,00.

Art. 60a. Vergoedingen, enz. van personeel voor het voorbereidend militair onderricht. Bedrag voor 1907 *f* 19 250,00. *Art. 60a.* Bedrag voor 1906 *f* 19 735,00. Minder voor 1907 *f* 485,00.

Art. 60b. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 46 410,00. *Art. 60b.* Bedrag voor 1906 *f* 48 070,00. Minder voor 1907 *f* 1 660,00.

X^{DE} AFDEELING.

Art. 65. Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant. Bedrag voor 1907 *f* 1 575,00. *Art. 65.* Bedrag voor 1906 *f* 1 540,00. Meer voor 1907 *f* 35,00.

Art. 66. Bureel- en administratiekosten voor de staven, enz. Bedrag voor 1907 *f* 113 312,00. *Art. 66.* Bedrag voor 1906 *f* 107 288,00. Meer voor 1907 *f* 6 024,00.

XIDE AFDEELING.

Art. 72. Kosten van onderscheidingsteekenen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 8 000,00. *Art. 72.* Bedrag voor 1906 *f* 4 000,00. Meer voor 1907 *f* 4 000,00.

Art. 76. Werfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 93 000,00. *Art. 76.* Bedrag voor 1906 *f* 105 000,00. Minder voor 1907 *f* 12 000,00.

XIIIDE AFDEELING.

Art. 79. Traktementen, enz. van de officieren van gezondheid. Bedrag voor 1907 *f* 287 651,00. *Art. 79.* Bedrag voor 1906 *f* 284 875,00. Meer voor 1907 *f* 2 776,00.

Art. 81. Traktementen, enz. van de militaire apothekers. Bedrag voor 1907 *f* 84 112,00. *Art. 81.* Bedrag voor 1906 *f* 86 812,00. Minder voor 1907 *f* 2 700,00.

Art. 83. Traktementen, enz. van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureau van den inspecteur. Bedrag voor 1907 *f* 7 750,00. *Art. 83.* Bedrag voor 1906 *f* 7 500,00. Meer voor 1907 *f* 250,00.

Art. 84. Als voren bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen. Bedrag voor 1907 *f* 21 100,00. *Art. 84.* Bedrag voor 1906 *f* 20 000,00. Meer voor 1907 *f* 1 100,00.

Art. 86. Traktementen, enz. van de administrateurs, enz. Bedrag voor 1907 *f* 130 829,00. *Art. 86.* Bedrag voor 1906 *f* 139 850,00. Minder voor 1907 *f* 9 021,00.

Art. 87. Kosten van verpleging van zieken, enz. Bedrag voor 1907 *f* 206 815,00. *Art. 87.* Bedrag voor 1906 *f* 214 275,00. Minder voor 1907 *f* 7 460,00.

Art. 88. Kosten van verpleging van zieken buiten de militaire ziekeninrichtingen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 53 155,00. *Art. 88.* Bedrag voor 1906 *f* 53 363,00. Minder voor 1907 *f* 208,00.

Art. 89. Kosten van aanschaffing van geneesmiddelen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 20 400,00. *Art. 89.* Bedrag voor 1906 *f* 43 562,00. Minder voor 1907 *f* 23 162,00.

Art. 91. Bureel- en administratiekosten. Bedrag voor 1907 *f* 6 300,00. *Art. 91.* Bedrag voor 1906 *f* 6 700,00. Minder voor 1907 *f* 400,00.

Art. 94. Huur van gebouwen. Bedrag voor 1907 *f* 24 100,00. *Art. 94.* Bedrag voor 1906 *f* 25 350,00. Minder voor 1907 *f* 1 250,00.

XIIIIDE AFDEELING.

Art. 95. Traktementen, enz. van den directeur en de officieren-leeraren enz. van de Hoogere Krijgsschool. Bedrag voor 1907 *f* 35 408,00. *Art. 95.* Bedrag voor 1906 *f* 29 343,00. Meer voor 1907 *f* 6 065,00.

Art. 96. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. van de Hoogere Krijgsschool. Bedrag voor 1907 *f* 6 099,00. *Art. 96.* Bedrag voor 1906 *f* 7 380,00. Minder voor 1907 *f* 1 281,00.

Art. 97. Traktementen, enz. van den gouverneur en de officieren van de Koninklijke Militaire Academie. Bedrag voor 1907 *f* 105 816,00. *Art. 97.* Bedrag voor 1906 *f* 105 963,00. Minder voor 1907 *f* 147,00.

Art. 98. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. van de Koninklijke Militaire Academie. Bedrag voor 1907 *f* 109 124,00. *Art. 98.* Bedrag voor 1906 *f* 123 305,00. Minder voor 1907 *f* 14 181,00.

Art. 99. Traktementen, enz. van den directeur en de officieren van de Cadettenschool. Bedrag voor 1907 *f* 35 732,00. *Art. 99.* Bedrag voor 1906 *f* 36 037,00. Minder voor 1907 *f* 305,00.

Art. 100. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. van de Cadettenschool. Bedrag voor 1907 *f* 34 787,00. *Art. 100.* Bedrag voor 1906 *f* 38 818,00. Minder voor 1907 *f* 4 031,00.

Art. 101. Traktementen, enz. van den directeur en de officieren, enz. van den Hoofdcursus. Bedrag voor 1907 *f* 41 666,00. *Art. 101.* Bedrag voor 1906 *f* 48 096,00. Minder voor 1907 *f* 6 430,00.

Art. 102. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. van den Hoofdcursus. Bedrag voor 1907 *f* 20 377,00. *Art. 102.* Bedrag voor 1906 *f* 24 585,00. Minder voor 1907 *f* 4 208,00.

Art. 103. Traktementen, enz. van den directeur en de officieren, enz. van de Normaal Schietschool. Bedrag voor 1907 *f* 26 061,00. *Art. 103.* Bedrag voor 1906 *f* 26 901,00. Minder voor 1907 *f* 840,00.

Art. 104. Onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, enz. van de Normaal Schietschool. Bedrag voor 1907 *f* 10 994,00. *Art. 104.* Bedrag voor 1906 *f* 11 155,00. Minder voor 1907 *f* 161,00.

XIVDE AFDEELING.

Art. 105. Toelagen van officieren, enz. bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting. Bedrag voor 1907 *f* 137 090,00. *Art. 105.* Bedrag voor 1906 *f* 124 690,00. Meer voor 1907 *f* 12 400,00.

Art. 106. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 13 200,00. *Art. 106.* Bedrag voor 1906 *f* 12 126,00. Meer voor 1907 *f* 1 074,00.

Art. 107. Aanschaffing, enz. van kampementsgoederen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 83 600,00. *Art. 107.* Bedrag voor 1906 *f* 75 275,00. Meer voor 1907 *f* 8 325,00.

Art. 108. Traktementen, enz. van administrateurs, enz. bij de militaire bakkerijen. Bedrag voor 1907 *f* 72 960,00. *Art. 108.* Bedrag voor 1906 *f* 68 760,00. Meer voor 1907 *f* 4 200,00.

Art. 109. Als voren bij de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen. Bedrag voor 1907 *f* 22 898,00. *Art. 109.* Bedrag voor 1906 *f* 21 596,00. Meer voor 1907 *f* 1 302,00.

Art. 110. Als voren bij de magazijnen van kleeding en nachtleger. Bedrag voor 1907 *f* 79 799,00. *Art. 110.* Bedrag voor 1906 *f* 71 400,00. Meer voor 1907 *f* 8 399,00.

XVDE AFDEELING.

Art. 113. Jaarwedden van burgerlijke ambtenaren, enz. bij de artillerie-richtingen. Bedrag voor 1907 *f* 124 900,00. *Art. 113.* Bedrag voor 1906 *f* 129 095,00. Minder voor 1906 *f* 4 195,00.

Art. 114. Daggelden van werklieden, enz. Bedrag voor 1907 *f* 565 000,00. *Art. 114.* Bedrag voor 1906 *f* 412 930,00. Meer voor 1907 *f* 152 070,00.

Art. 115. Grondstoffen, enz. voor geschut, enz. Bedrag voor 1907 *f* 156 000,00. *Art. 115.* Bedrag voor 1906 *f* 138 500,00. Meer voor 1907 *f* 17 500,00.

Art. 116. Als voren voor draagbare wapenen. Bedrag voor 1907 *f* 3 500,00. *Art. 116.* Bedrag voor 1906 *f* 4 100,00. Minder voor 1907 *f* 600,00.

Art. 117. Als voren voor ponton-materieel, enz. Bedrag voor 1907 *f* 11 000,00. *Art. 117.* Bedrag voor 1906 *f* 8 500,00. Meer voor 1907 *f* 2 500,00.

Art. 118. Als voren voor patronen tot draagbare vuurwapenen. Bedrag voor 1907 *f* 237 500,00. *Art. 118.* Bedrag voor 1906 *f* 276 000,00. Minder voor 1907 *f* 38 500,00.

Art. 119. Aanschaffing van werktuigen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 153 110,00. *Art. 119.* Bedrag voor 1906 *f* 147 380,00. Meer voor 1907 *f* 5 730,00.

Art. 120. Aanschaffing van geschut, enz. Bedrag voor 1907 *f* 59 600,00. *Art. 120.* Bedrag voor 1906 *f* 22 500,00. Meer voor 1907 *f* 37 100,00.

Art. 121. Aanschaffing van draagbare wapenen. Bedrag voor 1907 *f* 40 000,00. *Art. 121.* Bedrag voor 1906 *Memorie*. Meer voor 1907 *f* 40 000,00.

Art. 122. Aanschaffing van patronen voor draagbare vuurwapenen. Bedrag voor 1907 *f* 1 000,00. *Art. 123.* Bedrag voor 1906 *f* 5 000,00. Minder voor 1907 *f* 4 000,00.

Art. 123. Aanschaffing van buskruit. Bedrag voor 1907 *f* 308 400,00. *Art. 124.* Bedrag voor 1906 *f* 319 100,00. Minder voor 1907 *f* 10 700,00.

Art. 125. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 28 700,00. *Art. 126.* Bedrag voor 1906 *f* 26 200,00. Meer voor 1907 *f* 2 500,00.

Art. 126. Kosten van vervoer. Bedrag voor 1907 *f* 900,00. *Art. 127.* Bedrag voor 1906 *f* 2 200,00. Minder voor 1907 *f* 1 300,00.

Art. 127. Bezoldiging van magazijnknechts, enz. Bedrag voor 1907 *f* 93 000,00. *Art. 128.* Bedrag voor 1906 *f* 90 314,00. Meer voor 1907 *f* 2 686,00.

Art. 128. Onderhoud van het artillerie-materieel in de magazijnen. Bedrag voor 1907 f 8 000,00. *Art. 129.* Bedrag voor 1906 f 7 650. Meer voor 1907 f 350,00.

Art. 129. Brandstoffen voor de pantsersforten, enz. Bedrag voor 1907 f 5 900,00.

Art. 130. Bedrag voor 1906 f 4 000,00. Meer voor 1907 f 1 900,00.

Art. 130. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 f 6 500,00. *Art. 131.* Bedrag voor 1906 f 7 500,00. Minder voor 1907 f 1 000,00.

Art. 131. Herstelling en onderhoud van het artillerie-materieel. Bedrag voor 1907 f 52 000,00. *Art. 132.* Bedrag voor 1906 f 45 000,00. Meer voor 1907 f 7 000,00.

Art. 132. Aanschaffing van ponton- en torpedo-materieel, enz. Bedrag voor 1907 f 16 500,00. *Art. 122.* Bedrag voor 1906 f 12 950,00. Meer voor 1907 f 3 550,00.

XVI DE AFDEELING.

Art. 134b. Reis- en verblijfkosten, enz. van de militaire verkenningen. Bedrag voor 1907 f 9 520,00. *Art. 134b.* Bedrag voor 1906 f 9 630,00. Minder voor 1907 f 110,00.

Art. 135a. Traktementen, enz. van ambtenaren, enz. bij de Topographische Inrichting. Bedrag voor 1907 f 55 078,00. *Art. 135a.* Bedrag voor 1906 f 53 678,00. Meer voor 1907 f 1 400,00.

Art. 135b. Verdere kosten van de Topographische Inrichting. Bedrag voor 1907 f 9 140,00. *Art. 135b.* Bedrag voor 1906 f 12 890,00. Minder voor 1907 f 3 750,00.

Art. 135c. Toelagen voor het verlies van het genot der leges. Bedrag voor 1907 f 2 046,00. *Art. 135c.* Bedrag voor 1906 f 2 079,00. Minder voor 1907 f 33,00.

XVII DE AFDEELING.

Art. 136. Onderhouden van vestingwerken, enz. Bedrag voor 1907 f 597 620,00. *Art. 136.* Bedrag voor 1906 f 607 530,00. Minder voor 1907 f 9 910,00.

Art. 138. Aanschaffing van gereedschappen. Bedrag voor 1907 f 20 860,00.

Art. 138. Bedrag voor 1906 f 34 700,00. Minder voor 1907 f 13 840,00.

Art. 139. Permanente telegraphische en telephonische verbindingen. Bedrag voor 1907 f 7 155,00. *Art. 139.* Bedrag voor 1906 f 9 000,00. Minder voor 1907 f 1 845,00.

Art. 140. Materieel voor vernielingen in oorlogstijd. Bedrag voor 1907 f 275,00. *Art. 140.* Bedrag voor 1906 f 925,00. Minder voor 1907 f 650,00.

Art. 141. Materieel voor de practische oefeningen der genietroepen. Bedrag voor 1907 f 12 000,00. *Art. 141.* Bedrag voor 1906 f 14 750,00. Minder voor 1907 f 2 750,00.

Art. 144. Huur van gebouwen, enz. Bedrag voor 1907 f 67 870,00. *Art. 144.* Bedrag voor 1906 f 67 170,00. Meer voor 1907 f 700,00.

Art. 146. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 f 25 000,00. *Art. 146.* Bedrag voor 1906 f 28 300,00. Minder voor 1907 f 3 300,00.

XVIII DE AFDEELING.

Art. 147. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 f 39 650,00. *Art. 147.* Bedrag voor 1906 f 42 350,00. Minder voor 1907 f 2 700,00.

Art. 149b. Reis- en verblijfkosten, enz. van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie. Bedrag voor 1907 f 4 025,00. *Art. 149b.* Bedrag voor 1906 f 4 250,00. Minder voor 1907 f 225,00.

XIX DE AFDEELING.

Art. 153. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen. Bedrag voor 1907 f 10 000,00. *Art. 153.* Bedrag voor 1906 f 2 000,00. Meer voor 1907 f 8 000,00.

Art. 160. Onderhoud van veteranen en militaire huisgezinnen. Bedrag voor 1907 f 942,00. *Art. 160.* Bedrag voor 1906 f 992,00. Minder voor 1907 f 50,00.

Art. 161. Telegraphische en telephonische correspondentie. Bedrag voor 1907 f 7 500,00. *Art. 161.* Bedrag voor 1906 f 6 000,00. Meer voor 1907 f 1 500,00.

Art. 163. Raden van onderzoek en van appel. Bedrag voor 1907 f 500,00. *Art. 163.* Bedrag voor 1906 f 1 000,00. Minder voor 1907 f 500,00.

XXSTE AFDEELING.

Art. 167. Pensioenen en onderstanden. Bedrag voor 1907 *f* 3 050 000,00.
Art. 167. Bedrag voor 1906 *f* 3 000 000,00. Meer voor 1907 *f* 50 000,00.

Art. 169. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, enz. Bedrag voor 1907 *f* 95 000,00. *Art. 169.* Bedrag voor 1906 *f* 85 000. Meer voor 1907 *f* 10 000,00.

XXIste AFDEELING.

Art. 175. Traktementen, enz. van de officieren van het wapen der marechaussee. Bedrag voor 1907 *f* 50 750,00. *Art. 175.* Bedrag voor 1906 *f* 49 950,00. Meer voor 1907 *f* 800,00.

Art. 176. Jaarwedden, enz. van onderofficieren en marechaussees. Bedrag voor 1907 *f* 495 958,00. *Art. 176.* Bedrag voor 1906 *f* 495 848,00. Meer voor 1907 *f* 110,00.

Art. 179. Kosten van huisvesting, enz. Bedrag voor 1907 *f* 299 183,00. *Art. 179.* Bedrag voor 1906 *f* 294 183,00. Meer voor 1907 *f* 5 000,00.

XXIIste AFDEELING.

Art. 180. Daggelden, enz. voor de vervaardiging van draagbare vuurwapenen van 6,5 m.M. Bedrag voor 1907 *f* 121 000,00. *Art. 180.* Bedrag voor 1906 *f* 115 000,00. Meer voor 1907 *f* 6 000,00.

Art. 181. Aanschaffing van grondstoffen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 55 000,00. *Art. 181.* Bedrag voor 1906 *f* 60 000,00. Minder voor 1907 *f* 5 000,00.

Art. 182. Aanschaffing van werktuigen, enz. Bedrag voor 1907 *f* 4 000,00. *Art. 182.* Bedrag voor 1906 *f* 6 000,00. Minder voor 1907 *f* 2 000,00.

Art. 183. Reis- en verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1907 *f* 1 500,00. *Art. 183.* Bedrag voor 1906 *f* 2 000,00. Minder voor 1907 *f* 500,00.

Art. 184. Toelagen voor officieren der genie, enz. Bedrag voor 1907 *f* 15 000,00. *Art. 184.* Bedrag voor 1906 *f* 16 000,00. Minder voor 1907 *f* 1 000,00.

Art. 185. Verbetering van Rijksgebouwen en werken. Bedrag voor 1907 *f* 524 325,00. *Art. 185.* Bedrag voor 1906 *f* 441 700,00. Meer voor 1907 *f* 82 625,00.

Art. 186. Subsidie aan de gemeente Barneveld. Bedrag voor 1907 *f* 16 450,00. Meer voor 1907 *f* 16 450,00.

Art. 190. Kosten vallende op het wijzigen der elektrische lichtinstallatie in onder het Departement van Oorlog behoorende gebouwen. Bedrag voor 1907 *f* 4 600,00. Meer voor 1907 *f* 4 600,00.

XXIVste AFDEELING.

Art. 192. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel. Bedrag voor 1907 *f* 50 400,00. *Art. 190.* Bedrag voor 1906 *f* 520 100,00. Minder voor 1907 *f* 469 700,00.

Totaal voor 1907 *f* 24 332 791,00. Totaal voor 1906 *f* 25 277 120,00. Meer voor 1907 *f* 700 152,00. Minder voor 1907 *f* 1 644 481,00. *Minder:* *f* 944 329,00.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1907.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, eene afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp, voor den dienst 1907, bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), wordt voor den dienst van 1907 vastgesteld als volgt:

Art. 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoeften, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benoodigdheden *f* 25 000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*:

1°. verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie;

2°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele linie *f* 21 150.

Art. 3. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van den Helder*:

1°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele stelling.

2°. maken van eenvoudige scherfvrije onderkomens van beton in eenige werken van de stelling *f* 13 800.

Art. 4. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van Amsterdam*:

1°. onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling;

2°. maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerk, enz. voor verschillende werken in de stelling;

3°. maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de stelling;

4°. maken van pantseringen voor verschillende werken in de stelling;

5°. ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers;

6°. inrichten en verbeteringen van inundatiemiddelen;

7°. maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen;

8°. aanleg van beplantingen;

9°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele stelling;

10°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening;

11°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken *f* 43 650.

Art. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van *Willemstad en Ooltgensplaat f* 500.

Art. 6. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van de Monden der Maas en het Haringvliet*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de stelling *f* 500.

Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende stellingen. *Memorie.*

Art. 8. Doen van voorzieningen, opmetingen, waterpassingen, grondboringen, enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke in de voorgaande artikels geene gelden zijn uitgetrokken *f* 2 000.

Art. 9. Onvoorziene uitgaven *f* 10 000. Totaal *f* 116 600.
honderd zestien duizend zeshonderd gulden.

Artikel 2.

Tot dekking der uitgaven, begrepen in de bij artikel 1 dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van *vijftig duizend vierhonderd gulden* beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1907;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1906;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1907 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

Artikel 3.

Wanneer het bedrag uitgetrokken bij een der *artikelen* 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8 van artikel 1 dezer wet ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *artikel* 9 van hetzelfde artikel 1 worden aangevuld.

Artikel 4.

Op *artikel* 9 van artikel 1 dezer wet worden aangewezen de tot het dienstjaar 1907 behoorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van genoemd artikel en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

In afwachting dat omtrent het ontwerp van wet tot „instelling van een fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam” eene beslissing zal zijn genomen, is bij het onderwerpelijke wetsontwerp voor de Stelling van Amsterdam slechts het bedrag aangevraagd, dat benodigd is voor de betaling van reeds gesloten contracten; voor de overige liniën en stellingen zijn slechts geringe sommen voor verbeteringen van ondergeschikt belang uitgetrokken.

Onder verwijzing naar den toelichtenden staat, zij voorts omtrent de hierna volgende artikelen, het volgende aangeteekend:

Art. 1. Het thans uitgetrokken bedrag is *f* 15 000 lager geraamd dan voor 1906, in verband met de weinige werken, die ten laste van de onderwerpelijke begrooting zullen worden uitgevoerd.

Art. 2. Van het voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie aangevraagde bedrag is *f* 14 040 bestemd voor het maken van eene tusschenbatterij, *f* 3110 voor het wijzigen van aardwerken en *f* 4000 voor het verbeteren der drinkwatervoorziening op verschillende forten.

Art. 3. Het voor de Stelling van den Helder uitgetrokken bedrag van *f* 13 800 is bestemd voor het verbeteren van het scherfvrij onderkomen in die stelling.

Art. 4. Het voor beplantingen sub 8°. uitgetrokken bedrag is bestemd voor in het dienstjaar 1907 vervallende betalingstermijnen van reeds vroeger gesloten contracten, terwijl het voor de drinkwatervoorziening sub 10°. gevraagde bedrag benodigd is voor den laatsten termijn van de uitbreiding der machinale inrichting met 2 stel werktuigen, waarvan de eerste termijn ten laste van de begrooting van het dienstjaar 1906 beschikbaar werd gesteld.

De Minister van Oorlog,

H. P. STAAL.

BEREKENING DER MIDDELEN TOT DEKKING VAN HET BEDRAG
DEZER BEGROOTING.

De middelen tot dekking der uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1907, zijn aldus te berekenen:

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1875 is toegestaan *f* 3 000 000,00. De uitgaven bedragen *f* 2 222 762,40. Bleef dus beschikbaar op 1875 *f* 777 237,60.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1876 is toegestaan *f* 2 700 000,00. De middelen over 1876 bedroegen dus *f* 3 477 237,60. De uitgaven bedragen *f* 1 650 843,17⁵. Bleef dus beschikbaar op 1876 *f* 1 826 394,42⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 is toegestaan *f* 2 610 000,00. De middelen over 1877 bedroegen dus *f* 4 436 394,42⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 918 549,17. Op 1877 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 517 845,25⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1878 is toegestaan *f* 1 880 000,00. De middelen over 1878 bedroegen dus *f* 3 397 845,25⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 551 431,23⁵. Op 1878 bleef alzoo beschikbaar *f* 846 414,02.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1879 is toegestaan *f* 2 897 000,00. De middelen over 1879 bedroegen dus *f* 3 743 414,02. De uitgaven bedragen *f* 1 929 480,20⁵. Op 1879 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 813 933,81⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1880 is toegestaan *f* 2 540 000,00. De middelen over 1880 bedroegen dus *f* 4 353 933,81⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 347 958,73. Op 1880 bleef alzoo beschikbaar *f* 2 005 975,08⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1881 is toegestaan *f* 1 400 000,00. De middelen over 1881 bedroegen dus *f* 3 405 975,08⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 122 872,39. Op 1881 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 283 102,69⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1882 is toegestaan *f* 1 987 000,00. De middelen over 1882 bedroegen dus *f* 3 270 102,69⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 109 195,98. Op 1882 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 160 906,71⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1883 is toegestaan *f* 2 591 400,00. De middelen over 1883 bedroegen dus *f* 3 752 306,71⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 231 978,38⁵. Op 1883 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 520 328,33.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1884 is toegestaan *f* 1 446 600,00. De middelen over 1884 bedroegen dus *f* 2 966 928,33. De uitgaven bedragen *f* 1 548 626,91⁵. Op 1884 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 418 301,41⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1885 is toegestaan *f* 1 663 900,00. De middelen over 1885 bedroegen dus *f* 3 082 201,41⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 520 036,98. Op 1885 bleef alzoo beschikbaar *f* 562 164,43⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1886 is toegestaan *f* 1 912 970,00. De middelen over 1886 bedroegen dus *f* 2 475 134,43⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 608 463,01⁵. Op 1886 bleef alzoo beschikbaar *f* 866 671,42.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1887 is toegestaan *f* 1 677 780,00. De middelen over 1887 bedroegen dus *f* 2 544 451,42. De uitgaven bedragen *f* 1 525 921,85⁵. Op 1887 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 018 529,56⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1888 is toegestaan *f* 1 026 000,00. De middelen over 1888 bedroegen dus *f* 2 044 529,56⁵. De uitgaven bedragen *f* 888 815,50⁵. Op 1888 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 155 714,06.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1889 is toegestaan *f* 928 500,00. De middelen over 1889 bedroegen dus *f* 2 084 214,06. De uitgaven bedragen *f* 1 337 882,93. Op 1889 bleef alzoo beschikbaar *f* 746 331,13.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1890 is toegestaan *f* 977 500,00, en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 350 000,00. De middelen over 1890 bedroegen dus *f* 2 073 831,13. De uitgaven bedragen *f* 1 858 302,62⁵. Op 1890 bleef alzoo beschikbaar *f* 215 528,50⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1891 is toegestaan *f* 1 422 000,00, en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 630 000,00. De middelen over 1891 bedroegen dus *f* 2 267 528,50⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 931 110,74. Op 1891 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 417,76⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1892 is toegestaan *f* 1 300 000,00, en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 75 000,00. De middelen over 1892 bedroegen dus *f* 1 711 417,76⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 374 870,72⁵. Op 1892 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 547,04.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1893 is toegestaan *f* 1 904 000,00. De middelen over 1893 bedroegen dus *f* 2 240 547,04. De uitgaven bedragen *f* 1 787 102,31. Op 1893 bleef alzoo beschikbaar *f* 453 444,73.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1894 is toegestaan *f* 1 591 000,00.

De middelen over 1894 bedroegen dus *f* 2 044 444,73. De uitgaven bedragen *f* 1 660 534,19⁵. Op 1894 bleef alzoo beschikbaar *f* 383 910,53⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1895 is toegestaan *f* 1 125 000,00. Bate wegens bijdrage door den Haarlemmermeerpolder in de kosten van het maken van eene dubbele schutsluis, een gedeelte slaperdijk, zandophoogingen voor een fort, enz. in den Haarlemmermeerpolder bij Aalsmeer *f* 42 500,00. De middelen over 1895 bedroegen dus *f* 1 551 410,53⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 107 491,52. Op 1895 bleef alzoo beschikbaar *f* 443 919,01⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1896 is toegestaan *f* 797 000,00. De middelen over 1896 bedroegen dus *f* 1 240 919,01⁵. De uitgaven bedragen *f* 760 007,87⁵. Op 1896 bleef alzoo beschikbaar *f* 480 911,14.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1897 is toegestaan *f* 1 050 000,00. De middelen over 1897 bedroegen dus *f* 1 530 911,14. De uitgaven bedragen *f* 1 045 570,97. Op 1897 bleef alzoo beschikbaar *f* 485 340,17.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1898 is toegestaan *f* 1 100 000,00, en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 9 000,00. De middelen over 1898 bedroegen dus *f* 1 594 340,17. De uitgaven bedragen *f* 1 227 683,47. Op 1898 bleef alzoo beschikbaar *f* 366 656,70.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1899 is toegestaan *f* 619 000,00. De middelen over 1899 bedroegen dus *f* 985 656,70. De uitgaven bedragen *f* 652 570,26. Op 1899 bleef alzoo beschikbaar *f* 333 086,44.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1900 is toegestaan *f* 851 000,00. De middelen over 1900 bedroegen dus *f* 1 184 086,44. De uitgaven bedragen *f* 888 292,64⁵. Op 1900 bleef alzoo beschikbaar *f* 295 793,79⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1901 is toegestaan *f* 850 000,00. De middelen over 1901 bedroegen dus *f* 1 145 793,79⁵. De uitgaven bedragen *f* 889 118,04. Op 1901 bleef alzoo beschikbaar *f* 256 675,75⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1902 is toegestaan *f* 932 380,00. De middelen over 1902 bedroegen dus *f* 1 189 055,75⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 094 239,22⁵. Op 1902 bleef alzoo beschikbaar *f* 94 816,53.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1903 is toegestaan *f* 1 116 500,00. De middelen over 1903 bedroegen dus *f* 1 211 316,53. De uitgaven bedragen *f* 1 087 238,02. Op 1903 bleef alzoo beschikbaar *f* 124 078,51.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1904 is toegestaan *f* 1 145 000,00. De middelen over 1904 bedroegen dus *f* 1 269 078,51. De uitgaven bedragen *f* 964 832,82⁵. Op 1904 bleef alzoo beschikbaar *f* 304 245,68⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1905 is toegestaan *f* 965 000,00. De middelen over 1905 bedroegen dus *f* 1 269 245,68⁵. Blijkens den staat der uitgaven over 1905, als bijlage bij het ontwerp dezer begrooting voor 1907 gevoegd, zullen de uitgaven over 1905 ongeveer bedragen *f* 1 098 115,00. Op 1905 blijft dus vermoedelijk beschikbaar *f* 171 130,68⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1906 is toegestaan *f* 520 100,00. De middelen over 1906 worden dus geschat te bedragen *f* 691 230,68⁵. De uitgaven over dit jaar zullen niet hooger zijn dan *f* 625 030,68⁵. Over 1906 blijft dus vermoedelijk nog beschikbaar *f* 66 200,00.

Bij de Staatsbegrooting, VIIIste hoofdstuk voor 1907 wordt ter bestrijding der uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel gevraagd *f* 50 400,00. De middelen over 1907 kunnen dus worden geraamd op het bedrag van *f* 116 600,00.

TOELICHTENDE STAAT, *betreffende het geheele bedrag van de kosten der werken, welke zijn begrepen in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1907.*

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1. Verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie. Besteed in 1882 *f* 95 750; in 1883 *f* 450; in 1884 *f* 600; in 1885 *f* 26 320; in 1886 *f* 51 610; in 1887 *f* 650; in 1888 *f* 22 040; in 1889 *f* 23 770; in 1890 *f* 4 284; in 1891 *f* 14 055; in

1892 f 4 720; in 1893 f 50 200; in 1894 f 37 910; in 1895 f 20 040; in 1896 f 43 694; in 1897 f 1 815; in 1898 f 9 173; in 1899 f 8 455; in 1900 f 10 380; in 1901 f 8 440; in 1902 f 7 115; in 1903 f 4 96; in 1904 f 50; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 200; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

2. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie. Besteed in 1882 f 43 600; in 1883 f 120 810; in 1884 f 118 320; in 1885 f 82 000; in 1886 f 76 730; in 1888 f 2 870; in 1889 f 4 830; in 1890 f 10 906; in 1891 f 11 625; in 1892 f 16 160; in 1893 f 15 520; in 1894 f 27 310; in 1895 f 34 400; in 1896 f 29 174; in 1897 f 17 157; in 1898 f 11 356; in 1899 f 22 942; in 1900 f 25 940; in 1901 f 29 100; in 1902 f 44 030; in 1903 f 17 509; in 1904 f 30 425; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 27 725, van 1906 f 25 800; wordt thans aangevraagd f 21 150. Totaal wordt thans aangevraagd f 21 150.

Art. 3. Stelling van den Helder.

1. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling. Besteed in 1883 f 2 940; in 1884 f 10 600; in 1885 f 360; in 1886 f 4 060; in 1887 f 6 760; in 1888 f 19 330; in 1889 f 21 945; in 1890 f 38 450; in 1891 f 15 990; in 1892 f 12 530; in 1893 f 10 450; in 1894 f 29 230; in 1895 f 25 560; in 1896 f 13 242; in 1897 f 6 058; in 1898 f 32 963; in 1899 f 9 665; in 1900 f 7 920; in 1901 f 22 995; in 1902 f 4 640; in 1903 f 9 227; in 1904 f 36 106; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 10 970, van 1906 f 900; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

2. Het maken van eenvoudige scherfvrije onderkomens van beton in eenige werken van de Stelling. Besteed in 1902 f 23 420; in 1904 f 12 396; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1906 f 12 810; wordt thans aangevraagd f 13 800. Totaal wordt thans aangevraagd f 13 800.

Art. 4. Stelling van Amsterdam.

1. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1883 f 1 800; in 1884 f 90 220; in 1885 f 239 700; in 1886 f 162 400; in 1887 f 48 600; in 1888 f 113 270; in 1889 f 213 332; in 1890 f 127 750; in 1891 f 66 660; in 1892 f 27 240; in 1893 f 290 740; in 1894 f 123 910; in 1895 f 74 310; in 1896 f 43 750; in 1897 f 15 706; in 1898 f 14 023; in 1899 f 10 875; in 1900 f 4 850; in 1901 f 15 075; in 1902 f 5 795; in 1903 f 7 445; in 1904 f 2 400; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 3 230, van 1906 f 2 000; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

2. Maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerken enz. voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1885 f 383 230; in 1886 f 160 520; in 1887 f 759 450; in 1888 f 311 220; in 1889 f 465 800; in 1890 f 534 000; in 1891 f 667 690; in 1892 f 448 930; in 1893 f 383 550; in 1894 f 312 370; in 1895 f 254 400; in 1896 f 120 955; in 1897 f 54 562; in 1898 f 8 835; in 1901 f 7 200; in 1902 f 45 475; in 1903 f 21 995; in 1904 f 23 651; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 29 815, van 1906 f 19 000; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

3. Maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in de verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1897 f 742 848; in 1898 f 942 374; in 1899 f 277 549; in 1900 f 430 390; in 1901 f 216 590; in 1902 f 461 140; in 1903 f 505 102; in 1904 f 631 897; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 916 080, van 1906 f 282 600; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

4. Maken van pantseringen voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1900 f 110 890; in 1901 f 130 730; in 1902 f 65 675; in 1903 f 10 461; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

5. Ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers. Besteed in 1890 f 100; in 1891 f 95 660; in 1892 f 154 830; in 1893 f 62 240; in 1894 f 42 780; in 1895 f 194 320; in 1896 f 169 224; in 1897 f 19 469; in 1898 f 36 292; in 1899 f 88 547; in 1900 f 46 330; in 1901 f 56 170; in 1902 f 28 830; in 1903 f 20 670; in 1904 f 31 996; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

6. Inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen. Besteed in 1887 f 9 390; in 1888 f 134 740; in 1889 f 70 550; in 1890 f 362 860; in 1891 f 212 200; in 1892 f 98 510; in 1893 f 161 410; in 1894 f 121 710; in 1895 f 26 960; in 1896 f 8; in 1897 f 992; in 1898 f 12 823; in 1899 f 4 850; in 1900 f 26 470; in 1901 f 18 400; in 1902 f 15 490; in 1903 f 700; in 1904 f 17 362; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1905 f 450, van 1906 f 1 200; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

7. Maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen. Besteed in 1891 f 54 590; in 1892 f 11 750; in 1893 f 58 830; in 1894 f 227 900; in 1895 f 131 830; in 1896 f 82 277; in 1898 f 1 483; in 1899 f 23 534; in 1900 f 19 315; in 1901 f 16 020; in 1902 f 21 630; in 1903 f 18 990; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1906 f 20 000; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

8. Aanleg van beplantingen. Besteed in 1890 f 11 950; in 1891 f 10 285; in 1892 f 42 580; in 1893 f 6 400; in 1894 f 2 860; in 1895 f 3 785; in 1896 f 2 050; in 1897 f 1 650; in 1898 f 5 25; in 1899 f 2 660; in 1900 f 900; in 1901 f 15 910; in 1902 f 15 290; in 1903 f 27 515; in 1904 f 7 948; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 4 235, van 1906 f 3 700; wordt thans aangevraagd f 3 650.

9. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling. Besteed in 1892 f 3 990; in 1893 f 30 970; in 1894 f 30 150; in 1895 f 10 485; in 1896 f 5 063; in 1897 f 25 675; in 1898 f 2 730; in 1899 f 9 115; in 1900 f 10 915; in 1901 f 14 000; in 1902 f 8 010; in 1903 f 1 789; in 1904 f 1 200; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 1 745, van 1906 f 1 500; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

10. Ontheigening van gronden en verdere werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Besteed in 1898 f 29 395; in 1899 f 2 820; in 1900 f 460; in 1901 f 122 380; in 1902 f 188 080; in 1903 271 152; in 1904 f 73 937; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 22 045, van 1906 f 178 000; wordt thans aangevraagd f 40 000.

11. Ontheigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken. Besteed in 1900 f 12 710; in 1901 f 83 520; in 1902 f 79 265; in 1903 f 53 867; in 1904 f 41 775; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 41 320, van 1906 f 1 750; wordt thans aangevraagd: *Memorie*. Totaal wordt thans aangevraagd f 43 650.

Art. 5. Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak.

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat. Besteed in 1888 f 10 200; in 1889 f 2 700; in 1890 f 53 420; in 1891 f 29 535; in 1892 f 17 300; in 1893 f 1 200; in 1894 f 7 880; in 1895 f 12 915; in 1896 f 10 123; in 1897 f 2 587; in 1898 f 1 546; in 1899 f 1 251; in 1901 f 500; in 1902 f 500; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1906 f 500; wordt thans aangevraagd f 500.

Art. 6. Stelling van de Monden der Maas en het Haringvliet.

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling. Besteed in 1884 f 5 210; in 1885 f 26 000; in 1886 f 31 000; in 1887 f 200; in 1888 f 11 650; in 1889 f 29 510; in 1890 f 31 240; in 1891 f 7 495; in 1892 f 24 300; in 1893 f 8 200; in 1894 f 12 230; in 1895 f 10 760; in 1896 f 9 162; in 1897 f 10 596; in 1898 f 2 390; in 1899 f 5 784; in 1900 f 10 025; in 1901 f 565; in 1902 f 2 050; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1906 f 500; wordt thans aangevraagd f 500.

Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende Stellingen. Besteed in 1887 f 14 190; in 1888 f 40 000; in 1889 f 44 250; in 1890 f 48 310; in 1891 f 39 665; in 1892 f 24 210; in 1893 f 91 670; in 1894 f 72 720; in 1895 f 33 330; in 1896 f 21 160; in 1897 f 11 766; in 1898 f 13 641; in 1899 f 35 983; in 1900 f 73 920; in 1901 f 56 030; in 1902 f 43 130; in 1903 f 57 872; in 1904 f 22 931; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1905 f 16 230, van 1906 f 18 900; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

V E R Z A M E L I N G.

- Art. 2.* Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Wordt thans aangevraagd *f* 21 150.
Art. 3. Stelling van den Helder. Wordt thans aangevraagd *f* 13 800.
Art. 4. Stelling van Amsterdam. Wordt thans aangevraagd *f* 43 650.
Art. 5. Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak. Wordt thans aangevraagd *f* 500.
Art. 6. Stelling van de Monden der Maas- en het Haringvliet. Wordt thans aangevraagd *f* 500.
Art. 7. Materieel der genie. Wordt thans aangevraagd: *Memorie*.
 Komt bij: de bedragen der artikelen in de vestingbegrooting, als: artikel 1 wordt thans aangevraagd *f* 25 000; artikel 8 wordt thans aangevraagd *f* 2 000; artikel 9 wordt thans aangevraagd *f* 10 000.
 Totaal wordt thans aangevraagd *f* 116 600.

STAAT DER UITGAVEN OVER 1905.

- Art. 1. a.* Toelagen en daggelden aan teekenaars, buitengewone opzichters, enz. *f* 15 750.
b. Toelagen aan officieren en opzichters der genie *f* 2 250.
c. Reis- en verblijfkosten *f* 3 050.
d. Schadeloosstelling voor bureel- en lokaalbehoefden *f* 2 950. Totaal *f* 24 000.
- Art. 2.* Werken tot verbetering van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie:
 1. Verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie *f* 200.
 2. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie *f* 27 725. Totaal *f* 29 725. ¹⁾
- Art. 3.* Werken tot verbetering van de Stelling van den Helder:
 1. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling *f* 10 970. Totaal *f* 10 970. ²⁾
- Art. 4.* Werken tot verbetering van de Stelling van Amsterdam:
 1. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de Stelling *f* 3 230.
 2. Maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerk enz. voor verschillende werken in de Stelling *f* 29 815.
 3. Maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de Stelling *f* 916 080.
 4. Maken van pantseringen voor verschillende werken in de Stelling.
 5. Ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers.
 6. Inrichten en verbeteringen van inundatiemiddelen *f* 450.
 7. Maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen.
 8. Aanleg van beplantingen *f* 4 235.
 9. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling *f* 1 745.
 10. Maken van werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening *f* 22 045.
 11. Onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken *f* 41 320. Totaal *f* 1 018 920. ³⁾

¹⁾ Op dit artikel is overgeschreven van art. 9: „Onvoorziene uitgaven” *f* 8000.

²⁾ Op dit artikel is overgeschreven van art. 9: „Onvoorziene uitgaven” *f* 2000.

³⁾ Op dit artikel is overgeschreven van art. 9: „Onvoorziene uitgaven” *f* 31 120.

Art. 5. Werken tot verbetering van de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak:

Verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat.

Art. 6. Werken tot verbetering van de Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet:

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling.

Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende Stellingen *f* 16 230.

Art. 8. Opmetingen enz., betreffende werken in liniën en vestingen, hiervoor niet vermeld *f* 70.

Art. 9. Onvoorziene uitgaven. ¹⁾

TOTAAL *f* 1 098 115.

---

¹⁾ Van dit artikel overgeschreven op de artt. 2, 3 en 4: *f* 8000, *f* 2000, *f* 31 120.

Art. 5. Werken tot verbetering van de Stelling van 't Hollandsch Diep en
 het Vollerik:
 Verbeteringen van onderscheidt belang aan werken in de positie van
 Willemsdijk op Oudehoop:
 Art. 6. Werken tot verbetering van de Stelling van de Moeder der Maas:
 van het Vollerik:
 Verscheidene verbeteringen van onderscheidt belang aan werken in de
 Stelling:
 Art. 7. Maatschappij van Canal voor het in vloed van verscheidt stukken
 werken in verscheidene Stellingen ƒ 10,200
 Art. 8. Omvallende en oetervallende werken in linnen en vestingen dienvoor
 dien verward ƒ 10,000
 Art. 9. Overtoeren oetervallen ƒ 10,000
 Totaal ƒ 1,000,000

ƒ 700 000 000 overgenomen op de art. 2, 3 en 4 ƒ 2000 ƒ 2000 ƒ 2000

STATUS VAN DE VERBODENDE WERKEN

Verscheidene verbeteringen van onderscheidt belang aan werken in de positie van
 Willemsdijk op Oudehoop:
 Art. 6. Werken tot verbetering van de Stelling van de Moeder der Maas:
 van het Vollerik:
 Verscheidene verbeteringen van onderscheidt belang aan werken in de
 Stelling:
 Art. 7. Maatschappij van Canal voor het in vloed van verscheidt stukken
 werken in verscheidene Stellingen ƒ 10,200
 Art. 8. Omvallende en oetervallende werken in linnen en vestingen dienvoor
 dien verward ƒ 10,000
 Art. 9. Overtoeren oetervallen ƒ 10,000
 Totaal ƒ 1,000,000

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1907.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Naar aanleiding van de ingediende begrooting werd de vraag gedaan, of de Minister ook voornemens is eene herziening der Vestingwet voor te bereiden.

Voorts vroeg men, te mogen vernemen welke 's Ministers meening is aangaande de verdediging van ons land aan de zeezijde. In de Memorie van Toelichting tot hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1907, waar deze aan gelegenheid uitvoerig wordt behandeld door den Minister van Marine, wordt wel te kennen gegeven, dat de Minister van Oorlog tot de vaststelling der plannen van zijn ambtgenoot heeft medegewerkt, maar men wenschte 's Ministers zienswijze toch uitdrukkelijk te vernemen.

Op bladz. 3 der aangehaalde Memorie wordt gezegd, dat bij het Departement van Oorlog een onderzoek aanhangig is, in hoever van het bij de marine vrijkomende zware geschut kan worden gebruik gemaakt ter betere bewapening der kustversterkingen. Verschillende leden waren verlangend te vernemen, of naar 's Ministers meening, voor gezegd doel met dat vrijkomend scheepsgeschut zal kunnen worden volstaan.

Art. 3. Enkele leden zouden, in verband ook met het bovenstaande, gaarne vernemen, welke 's Ministers oordeel over de waarde dezer stelling is. Voldoet zij nog aan den eisch van een krachtig verdedigingswerk?

Art. 4. Naar aanleiding van de aanvraag van geld voor den laatsten termijn van de uitbreiding der machinale inrichting voor de drinkwaterleiding, werd gevraagd, of de drinkwaterleiding aan de gekoesterde verwachtingen blijft beantwoorden.

Art. 6. Enkele leden vroegen, of de Minister reeds kan opgeven de vermoedelijke kosten van versterking van het Hellegat.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 15den November 1906.

SCHOKKING.

DUYMAER VAN TWIST.

ELAND.

VAN VLIJMEN.

VERHEY.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1907.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

§ 1. *Beleid van den Minister.* Van verschillende zijden werd de bespreking der aangeboden begrooting ingeleid met de klacht, dat aan de Kamer in meer

dan één opzicht de gegevens ontbreken, die haar in staat zouden moeten stellen het beleid van dezen Minister in zijn vollen omvang te beoordeelen. Toen de Minister zich ten vorigen jare, bij de behandeling der begrooting voor 1906, nog niet in staat verklaarde reeds uitvoerige mededeelingen te doen omtrent zijne plannen, kon hij zich met recht beroepen op den korten tijd, dien hij nog slechts aan het hoofd van het Departement had doorgebracht en waarin hem de gelegenheid had ontbroken, zich in de vele, zich aan hem opdringende vraagstukken volledig in te werken. Thans echter kan dat beroep niet meer gelden. Nochtans verkeert de Kamer, ten opzichte van bedoelde plannen, in vrijwel dezelfde onzekerheid als ten vorigen jare. De Troonrede hield in, dat wijzigingen van de Militie- en Landweervet in deze zitting zullen worden aangeboden, zonder dat daarbij eenige nadere aanduiding dier wijzigingen werd gegeven. Dienaangaande ontsteekt de Memorie van Toelichting tot de begrooting evenmin eenig licht, nog zijn, sedert de Troonrede werd uitgesproken en de begrooting werd ingediend, die wetsontwerpen verschenen. Zoo komt het, dat de Kamer, geroepen om zich aan de beoordeeling der tweede begrooting van dezen Minister te zetten, ten opzichte van een der voornaamste punten van 's Ministers beleid in het duister tast.

Deze klacht over onbekendheid met 's Ministers voornemens bepaalde zich intusschen geenszins tot de in de Troonrede aangekondigde wetsontwerpen. Ook aangaande verschillende hoofdpunten op het gebied van het defensiewezen en de legerorganisatie achtte men het noodzakelijk 's Ministers tegenwoordige inzichten en plannen te kennen en verschillende leden waren teleurgesteld, dat de Memorie van Toelichting in dit opzicht zoo weinig licht ontsteekt, zelfs waar het onderwerpen betreft, die op de cijfers der begrooting van directen invloed zijn en voor een deel dan ook in de Memorie van Toelichting ter sprake komen. Wat die laatste categorie betreft, werd gewezen op de afschaffing van het blijvend gedeelte bij de bereden- en de belangrijke vermindering daarvan bij de onbereden wapens, een waarlijk ingrijpende maatregel en waarvan het den Minister bekend is, dat hij ernstige bezwaren ontmoet, maar waaraan in de Memorie van Toelichting nauwelijks enkele regels zijn gewijd; op verkorting en vermindering der herhalingsoefeningen; op de dislocatie; op de redenen, die tot uitvaardiging van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 n°. 96 betreffende het reservekader hebben geleid. Voorts had men in de Memorie van Toelichting te vergeefs gezocht naar mededeeling omtrent de oplossing, welke de Minister aan het kadervraagstuk denkt te geven, een vraagstuk, dat door den stijgenden kadernood steeds meer de aandacht vraagt en, volgens sommigen, met verbetering van de financieele- en de rechtspositie van het kader ten nauwste samenhangt; welke 's Ministers inzichten zijn aangaande het vraagstuk onzer doode weermiddelen, in het bijzonder omtrent de kustversterkingen; naar mededeelingen omtrent de samenwerking van land- en zeemacht, een vraagstuk, dat aan gewicht heeft gewonnen door de in de Memorie van Toelichting tot het ingediende VIDE hoofdstuk der Staatsbegrooting voorkomende beschouwingen; naar inlichtingen, of de Minister herziening der Vestingwet onder zijne plannen heeft opgenomen; hoever de overwegingen gevorderd zijn betreffende de instelling van een weduwen- en weezenfonds voor mindere militairen.

Men wees er voorts op dat nog steeds onzekerheid bestaat ten aanzien van enkele toezeggingen, in de Troonrede ten vorigen jare gedaan. Daarin werd gesproken over de voorbereiding van wettelijke maatregelen tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht; werd verklaard dat er bepalingen werden ontworpen betreffende vooroefeningen der jeugd en dat eene regeling werd voorbereid, strekkende om het daarheen te leiden, dat steeds over een jong en krachtig kader zou kunnen worden beschikt. Men vroeg hoever de bedoelde voorbereidingen zijn gevorderd en sprak daarbij de hoop uit, dat de indiening van voorstellen betreffende vooroefeningen niet zoude behoeven te wachten op het rapport der inmiddels door de Ministers van Oorlog en van Binnenlandsche Zaken voor deze zaak ingestelde commissie, in welk geval immers de toezegging in de Troonrede zou blijken van weinig waarde te zijn geweest. Verscheidene leden waren op dit punt niet gerust.

Omtrent al deze punten drong men, ten einde over 's Ministers beleid juist te kunnen oordeelen, op stellige inlichtingen in de Memorie van Antwoord aan.

Sommige leden merkten ten aanzien van dit onderwerp nog op, dat de onvoldoende toelichting in de laatste jaren huns inziens als de voornaamste oorzaak is te beschouwen van de gestadige uitbreiding van de te wisselen stukken.

Van verschillende zijden verklaarde men van meening te zijn, dat, al bestaat er ten aanzien van 's Ministers inzichten en plannen nog groote onzekerheid, nochtans genoeg aan het licht is gekomen om een afkeurend oordeel over zijn beleid te wettigen. De hier aan het woord zijnde leden verklaarden, dat zij ten vorigen jare, bij de behandeling van de begroting voor 1906, in den Minister een bewindsman meenden te mogen begroeten, die, de hem toevertrouwde belangen bovenal uit een militair oogpunt beziende, met kracht wenschte te waken voor de weerbaarheid van het land en die geene bezuiniging wilde, indien daardoor de kracht der defensie zoude worden geschaad. Uit hetgeen de Troonrede in 1905 inhield betreffende militaire maatregelen had men den indruk verkregen, dat den Minister in zijn streven om de weerkracht der natie tot hooger peil op te voeren eene vaste lijn voor oogen stond en men waardeerde dit te meer, wijl in het overgangstijdsperk, waarin onze legerorganisatie zich bevindt en die uitteraard zijn ongunstigen invloed op onze weerkracht doet gevoelen, vastheid van plannen boven alles gewenscht is.

De maatregelen echter, die de Minister sedert heeft genomen, zijn, naar de meening dezer leden, met de door hem opgewekte verwachtingen allerminst in overeenstemming. In stede van zich krachtig te doen gelden in de richting, die hij zich het vorig jaar scheen te hebben gekozen, is de Minister thans blijkbaar gezwicht voor den aandrang tot bezuiniging, onder den druk der stembusbeloften van een deel der vrijzinnige partijen in 1905 op hem uitgeoefend en heeft hij aan dien drang de belangen der defensie opgeofferd. Zijn optreden noemden zij stelselloos en op onze weerbaarheid van desorganiseerenden invloed. Zij hadden bij deze beschouwingen in de eerste plaats het oog op de inkrimping van het blijvend gedeelte. Naar zij meenden, moet die maatregel noodwendig de waarde van ons leger verminderen en is de schade, daardoor aangericht, van te ernstiger aard, omdat zij niet door eenvoudige intrekking ongedaan is te maken; de schade zal zich in dat geval toch nog gedurende vele jaren doen gevoelen. Met groot leedwezen had men er daarom kennis van genomen en men besloot er uit, dat de Minister het standpunt, ten vorigen jare ingenomen, heeft verlaten. Overigens stelde men zich voor op deze zaak nader terug te komen. Verder waren er onder deze leden, die zich teleurgesteld gevoelden, dat geene uitbreiding wordt gegeven aan het voorbereidend militair onderwijs en dat het capitulanten-stelsel achterwege schijnt te blijven. Zij konden zich een en ander slechts verklaren door aan te nemen, dat de Minister enkele politieke groepen in de Kamer wenscht ter wille te zijn, althans die partijen niet wil ontstemmen. Zij vreesden, dat daardoor aan anti-militaire neigingen in het leger voedsel wordt gegeven en stelden den Minister daarvoor verantwoordelijk.

Van de zijde dezer leden werd ten slotte nog betoogd, dat in het leger 's Ministers zwak en weifelend optreden reeds zijn slechte gevolgen doet gevoelen. De tucht verslapt, getuige het bekende geval te Naarden en talrijke feiten van gelijk, zoo niet erger karakter, die zich bij de landweeroefeningen in den afgelopen zomer hebben voorgedaan.

Van andere zijden kwam men tegen deze afkeurende beschouwingen omtrent 's Ministers beleid met kracht op. Wat de voornaamste der tegen hem ingebrachte grieven betreft, de inkrimping van het blijvend gedeelte, werd er op gewezen, dat de Minister op blad. 2 der Memorie van Toelichting uitdrukkelijk te kennen geeft, dat die maatregel aan de weerkracht van het land geen nadeel toebrengt. De leden, die hierop de aandacht vestigden, verklaarden niet in te zien, op welken grond aan die woorden vrouwen moet worden ontzegd, te minder, wijl het vorig jaar wel is gebleken, dat deze Minister op uiterst angstvallige wijze voor de defensie wenscht te waken. Ook zij namen zich overigens voor op bedoelden maatregel nader terug te komen. Waar het algemeen beleid van den Minister ter sprake kwam, wenschten zij reeds te verklaren, de inkrimping van het blijvend gedeelte met ingenomendheid te hebben begroet als eene welgeslaagde poging om, zonder onze weerbaarheid te benadeelen, tot niet onbelangrijke bezuiniging te komen. Zij beschouwden

dien maatregel als een eersten stap in eene huns inziens goede richting.

Weer anderen, die zich voorstanders verklaarden van de inkrimping van het blijvend gedeelte, gaven echter te kennen ten opzichte van het beleid van den Minister zich nog niet voldoende rekenschap te kunnen geven. De richting van 's Ministers plannen lag daarvoor nog te veel in het onzekere. Genoemde inkrimping gaat wel is waar in de richting van het door hen gewenschte volksleger, maar, alvorens hun oordeel over 's Ministers beleid te vestigen, wenschten zij de wijziging af te wachten, welke hij in de Militiewet voornemens is aan te brengen. Zij hoopten, dat alsdan de beginselen van het volksleger zouden worden aanvaard, nl. uitbreiding van het contingent, verkorting van den dienstdag en verplichte aanwijzing voor opleiding van militiekader. Al verschilden deze leden, naar hunne eigen verklaringen, wel op detailpunten, naar hervormingen van het defensiewezen en naar inkrimping van het budget wenschten zij allen met kracht te streven.

Met de laatste opmerkingen volkomen instemmende, was er nog eene andere groep van leden, die verklaarden niet in te zien, dat deze Minister een anderen weg bewandelt dan zijn voorganger. Zij beschouwden de inkrimping van het blijvend gedeelte als een zeer onbelangrijken maatregel in verhouding tot hetgeen nog te wenschen overbleef. Zij verlangden zoowel krachtige besnoeiing der uitgaven als maatregelen op velerlei gebied, die er toe zouden kunnen leiden om den in het leger heerschenden geest te wijzigen. Van het capitulantenstelsel, dat ons volk dreigt te militariseeren, een verschijnsel, dat reeds bij den postdienst valt op te merken, toonden deze leden zich afkeerig.

§ 2. *Eindcijfer en bezuiniging.* Eenige leden verklaarden met ingenomenheid te hebben gezien, dat de Minister aanvankelijk geslaagd is in zijn streven naar bezuiniging. Het eindcijfer, dat de ontworpen begrooting aanwijst, blijft f944 329 beneden dat der begrooting voor 1906. Van dit gunstige verschil moet wel is waar worden afgetrokken f469 700, tot welk bedrag de post voor voltooiing van het vestingstelsel voor 1907 lager is geraamd dan voor 1906, in verband met het ingediende wetsontwerp tot snellere afwerking van de Stelling van Amsterdam, maar dan nog blijft een verschil van f474 629 over. Bedeelde leden oordeelden dit een verrassend resultaat en brachten den Minister daarvoor gaarne hulde. Zij meenden voorts, dat bij nadere beschouwing der begrooting de verkregen besparing nog meer beteekenis krijgt. Dan toch blijkt dat een aantal posten onvermijdelijk hooger moesten worden geraamd, tot een gezamenlijk bedrag van f700 152. Voegt men deze som bij de genoemde f474 629, dan krijgt men een bedrag van f1 174 781, dat op andere posten bezuinigd is. Ook werd hierbij nog opgemerkt, dat uit de in de Memorie van Toelichting voorkomende gegevens valt af te leiden, dat de inkrimping van het blijvend gedeelte en de verkorting der herhalingsoefeningen in laatstgenoemd bedrag deelen voor f693 608; als bezuiniging op andere posten blijft dus over f481 173.

Verscheidene leden konden zich met dit waardeerend oordeel over het eindcijfer der begrooting geenszins vereenigen. Huns inziens leverde integendeel deze begrooting het bewijs, dat de Minister onmachtig is gebleken, de beloften, in 1905 bij de stembus gedaan op het punt van aanzienlijke bezuiniging op militaire uitgaven, in te lossen. Plaatst men deze begrooting, zoo merkten sommige leden op, naast die voor het dienstjaar 1905, de laatste, door den vorigen Minister van Oorlog ingediend, dan vertoont zij een veel ongunstiger beeld dan de laatstgenoemde. Op de begrooting voor 1905 was voor den gewonen dienst toegestaan (d. i. na aftrek van de buitengewone uitgaven en van de gelden, vereischt voor voltooiing van het vestingstelsel) f25 312 690. Op die voor 1907 is voor den gewonen dienst, op dezelfde wijze verstaan, f25 249 256 uitgetrokken. Voor 1907 alzoo wel ruim f60 000 minder, maar dit kleine verschil wordt, naar de hier aan het woord zijnde leden beoogden, een saldo ten nadeele van 1907, indien men bedenkt, dat, terwijl op den dienst 1905, ten gevolge van te hooge ramingen, niet minder dan f516 546,43⁵ is overgebleven, de op de begrooting voor 1907 uitgetrokken sommen blijkbaar met groote nauwkeurigheid zijn geraamd, zoodat stellig niet op een zoo aanzienlijk bedrag voor besparing mag worden gerekend. Integendeel, sommigen vreesden, dat voor 1907 enkele uitgaven te laag zijn geraamd.

Wat voorts 1907 vergeleken bij 1906 betreft, wezen deze leden er op, dat, gezwegen van de inkrimping van het blijvend gedeelte en de verkorting der

herhalingsoefeningen, het vornoemd verschil van f474 629 voor een groot deel voortkomt uit de omstandigheid, dat in 1907 geene landweeroefeningen zullen worden gehouden. Die omstandigheid ontlast 1907 wel belangrijk verzeleken bij 1906, maar op eene eigenlijke besparing wijst zij niet. De Minister had dit huns inziens bij zijne beschouwingen niet onvermeld mogen laten, om zoodoende een verkeerden indruk te voorkomen. Het verschil, dat deze begrooting, naast die voor 1906 gelegd, te aanschouwen geeft, wordt, indien de kosten van landweeroefeningen op de laatste niet worden medegerekend, zeer gering.

Door andere leden, die met deze laatste beschouwingen instemden, werd daarbij nog opgemerkt, dat laatstgenoemd verschil is verkregen door de maatregelen met betrekking tot het blijvend gedeelte en de herhalingsoefeningen, maatregelen, die, naar velen meenen, de weerkracht der natie ten zeerste aantasten, volgens sommigen onze defensie ontwrichten. Het is niet moeilijk met zoodanige maatregelen, die men geene bezuinigingen, maar amputatiën op onze weerbaarheid meende te moeten noemen, besparing te verkrijgen. Is het alleen om een laag eindcijfer te doen, zoo merkten zij op, dan is het het rationeelst de geheele defensie af te schaffen.

Voorts werd er op gewezen, dat, ook blijkens deze begrooting, nog allerlei uitgaven in de naaste toekomst voor de deur staan. Zoo voor de definitieve formatie van het vierde regiment cavalerie en het vierde regiment veldartillerie, voor welk laatste korps slechts $\frac{1}{3}$ der benoodigde kosten op de begrooting voor 1907 is gebracht en voor het voltallig maken van de organisatie der landweer. Ook zullen er gelden noodig zijn voor vrijwillige plaatselijke oefeningen der landweer, voor schietbanen ten behoeve der landweer en voor de te verwachten vooroefeningen. Daarnaast val te wijzen op de noodzakelijke verbetering van positie van het kader en op de verzorging van weduwen en weezen van minderen, terwijl eindelijk, in verband met de plannen van den Minister van Marine, binnen korten tijd waarschijnlijk hoogst aanzienlijke offers zullen worden gevraagd voor de verdediging des lands aan de zeezijde.

Sommige leden voegden aan deze beschouwingen nog toe, dat er huns inziens op verschillende feiten valt te wijzen, die twijfel doen rijzen, of 's Ministers streven naar bezuiniging wel ernstig gemeend is. Zij wezen op het meerdere geld, voor den dienst aan het Departement uitgetrokken, op de geraamde toelagen voor officierenleerlingen der Krijgsschool, op het aanvullen van het personeel der plaatselijke staven met een luitenant, op het aanbrengen van andere biezen op de pantalons der landweermannen. Ook achtte men het uit een oogpunt van bezuiniging onverdedigbaar, dat, terwijl te Bergen op Zoom eene kazerne leeg stond, de landweertroepen in de nabijheid van Bergen op Zoom in een kampement zijn gelegerd geworden. In den afgelopen zomer zijn, naar men voorts opmerkte, in eene zelfde streek in Gelderland twee oefeningen gehouden, eene door cavalerie en eene door pontonniers. In stede van die gelijktijdig te doen plaats hebben, zijn daarvoor verschillende tijdstippen gekozen. Om de soliditeit van eene door de pontonniers gemaakte brug te beproeven moest men dus voertuigen en paarden huren en om de cavalerie over te zetten waren ponten noodig. Door cobineering van beide oefeningen zoude men ongetwijfeld besparing hebben kunnen verkrijgen. Als een ander voorbeeld van afwezigheid van bezuinigingsgeest noemde men de herbesteding van hooi, welke plaats vond niettegenstaande vakmannen voerzagen, dat dit tot verhooging der aannemingssom zoude leiden. Is het waar, zoo vroeg men, dat de Minister daarvoor is gewaarschuwd door een of meer personen, die door den aard van hun werkkring beter op de hoogte waren dan de intendance? Andere leden wezen er op, dat niet lang geleden een kolonel op nonactiviteit nog bevorderd is tot generaal-majoor, om in dien rang te worden gepensionneerd. Sommigen leden was het eindelijk van nabij bekend, dat aan het Departement van Oorlog een overdadig gebruik van schrijfbehoeften wordt gemaakt.

Om te komen tot een werkelijke bezuiniging, die niet eenvoudig neerkomt op het afbreken van de grondslagen van ons defensiewezen, maar bestaat in het wegsnijden der doode takken en verkeerde uitwassen, werd in de eerste plaats wederom, van verschillende zijden, het denkbeeld bepleit om eene groote commissie in te stellen, die dat vraagstuk in zijn vollen omvang onder de oogen zoude hebben te zien. Reeds meermalen is, bij de behandeling van

vorige begrotingen, dat denkbeeld voorgestaan en uitvoerig besproken; men verwees daarom voor de gronden van dezen wensch naar die beschouwingen. Daarbij werd door sommige leden opgemerkt, dat, nu het streven van den Minister op geene grootere besparing is uitgelopen dan in deze begrooting voor den dag treedt, hij wellicht minder bezwaar tegen bedoelde commissie hebben zal dan ten vorigen jare. Het moet hem toch zijn gebleken, dat de gewone middelen, waarover de Minister beschikt, te kort schieten om het gebrek in het stelsel van ons leger te ontdekken, dat het zoo onnoodig kostbaar maakt. In de Memorie van Antwoord betreffende de begrooting voor 1906 zijn meerdere commissiën met beperkte opdracht in uitzicht gesteld, commissiën, waarvan, blijkens de Memorie van Toelichting, er inderdaad een viertal zijn ingesteld. Al achtten verscheidene leden de instelling van meerdere commissiën niet den goeden weg om tot een juist inzicht te komen nopens hetgeen in de administratie en inrichting van het leger kan worden vereenvoudigd en bezuinigd, zoo verklaarde men toch vrij algemeen met belangstelling uit te zien naar de uitkomsten, waartoe de partieele onderzoekingen hebben geleid en vroeg men den Minister of hij bereid is de uitgebrachte rapporten aan de Kamer ter inzage over te leggen.

Ook werden wederom diverse bezuinigingsmaatregelen door verschillende leden der Kamer aanbevolen. Zoo de afschaffing van het korps rijdende artillerie, van den grooten staf en van de provinciale en plaatselijke staven. Andere leden wenschten naar aanleiding van de laatste opmerking gaarne te worden ingelicht omtrent de werkzaamheden van den provincialen staf. In het bijzonder werd door sommige leden aangedrongen op vereenvoudiging in de kleeding. Anderen wezen er op, dat de aanbestedingen der genie dikwijls, door samenspanning van aannemers, buitengewoon kostbaar uitkomen. Zij vroegen of geen betere resultaten van onderhandsche inschrijving zouden zijn te verwachten, een stelsel, dat, naar zij meenden te weten, vroeger wel is toegepast en toen heeft voldaan. Ook achtten sommige leden zoowel op het militair onderwijs als op verschillende der overige onderwerpen, die bij de behandeling der vorige begrooting in dit verband zijn genoemd, belangrijke besparing mogelijk.

Enkele leden gaven in dit verband de wenschelijkheid te kennen, dat aan het hoofd van het Departement een burger-Minister van oorlog zoude staan en dat het burgerelement aldaar een overwegenden invloed zoude hebben.

§ 3. *Inkrimping van het blijvend gedeelte.* Enkele der leden, die de bekende maatregelen met betrekking tot het blijvend gedeelte afkeurden, voerden, met gedeeltelijke herhaling der beschouwingen, die reeds bij de behandeling van hoofdstuk I werden te berde gebracht en in het Voorloopig Verslag over dat hoofdstuk zijn medegedeeld, in de eerste plaats aan, dat een blijvend gedeelte, gelijk dat tot heden onder de wapens was, uit een oogpunt van verzekering der goede orde in het land dringend noodig is. Zij verklaarden niet in te zien, hoe, bij eenigszins omvangrijke en beteekenende ordeverstoringen, de Minister met het kleine blijvend gedeelte, dat in 1907 beschikbaar zal zijn, zal kunnen volstaan. In het bijzonder zal zich in zulk een geval het gebrek aan voldoende cavalerie doen gevoelen, die bij ordeverstoring zulke uitnemende diensten kan bewijzen en door haar optreden het noodlottig gebruik van de moderne vuurwapens dikwijls onnoodig zal maken. Wel is waar is bekend geworden, dat per regiment infanterie een zeker getal manschappen is aangewezen om op het eerste bericht onder de wapenen te komen, maar verwacht de Minister, zoo werd gevraagd, in tijden van onlusten iets van de opkomst van miliciens, die over het geheele land verspreid zijn? In werkelijkheid zal die reserve, zoo durfden verscheidene leden verklaren, van geene betekenis blijken. Wellicht mag echter uit dezen maatregel van voorzorg worden afgeleid, dat de Minister er in zijn hart niet gerust op is, dat het blijvend gedeelte voortaan met het oog op eventueele ordeverstoringen voldoende zal zijn.

Enkele leden meenden, dat zelfs een blijvend gedeelte van 7500 man, bereden en onbereden troepen te zamen, welk getal het maximum is, dat de wet toestaat, ter waarborging der orde in het land nauwelijks voldoende is te achten.

Men verzocht de overlegging van een vergelijkend overzicht van de sterkte van het blijvend gedeelte voor elk garnizoen, zooals die vroeger was en voor het vervolg is vastgesteld.

Met het oog op den invloed, die hij zal hebben op den dienst der troepen werd voorts de maatregel niet minder bedenkelijk geacht. Doordat de troepen onder de wapens zoo belangrijk in aantal slinken, zullen van de manschappen naar evenredigheid meer wacht- en andere diensten moeten worden gevorderd dan thans het geval is. Dit zal vooral gelden voor de bereden wapens, waar bovendien een groot aantal paarden voortaan door weinige manschappen zullen moeten worden verzorgd. Men voorzag van een en ander een ongunstigen invloed op de werving, in het bijzonder bij de cavalerie. Ernstiger is is nog, dat de oefeningen der troepen, in het bijzonder der bereden wapens, onder de inkrimping van het aantal dienende manschappen noodzakelijk zullen lijden. Behoorlijke oefeningen zullen niet meer kunnen worden gehouden. Men kan zich ten deze op een voorbeeld beroepen, nl. op de ondervinding, in den zomer van 1904 opgedaan, toen, door de verplaatsing van de eerste opkomst onder de wapenen, een toestand was geschapen, ongeveer gelijk aan dien, welke voortaan gedurende een gedeelte van het jaar zal bestaan. Een deel der paarden moest toen, bij gebrek aan manschappen in de weide worden gestuurd en van de oefening is zeer weinig terecht gekomen. Het staat te vreezen, dat in de toekomst voor de bereden wapens slechts een deel van den oefenings-tijd dien naam zal verdienen en dat bijgevolg de manschappen, bij die wapens dienende, slechts eene gedeeltelijke goefendheid zullen verkrijgen, voor oorlogstoestand onvoldoende en niet geëvenredigd aan de hooge uitgaven, die dit deel onzer weermacht vraagt. Dat bovendien die onvolledige oefening ongunstig moet werken op den geest der troepen, verergert het bezwaar. De leden, hier aan het woord, verklaarden er hoogen prijs op te stellen te mogen vernemen welk gevoelen de inspecteurs der bereden wapens over den maatregel te kennen hebben gegeven en of zij hebben verklaard, dat, niettegenstaande dien maatregel de hun onderhoorige batterijen en eskadrons voor hunne oorlogstaak behoorlijk kunnen worden voorbereid. Ook werd gevraagd op welke gronden de Minister, wat de vermindering van het blijvend gedeelte bij de onbereden wapens betreft, tot het getal 3900 is gekomen.

Uitvoerig werd de beteekenis van de inkrimping van het blijvend gedeelte voor het vraagstuk der mobilisatie besproken. In zijne rede, op 21 December 1905 in de Tweede Kamer gehouden, waarin hij zijn standpunt ten opzichte van afschaffing van het blijvend gedeelte uiteenzette, heeft de Minister ook dit punt behandeld. Hij verklaarde toen, dat, om het mobilisatiebesluit te doen slagen, de cavalerie op voldoende sterkte moest zijn en dat het blijvend gedeelte ook nog noodig was voor de dekking der mobilisatie. In de toekomst zou dat de taak der landweer zijn, maar zoolang niet was gebleken, dat de landweer daarvoor berekend was, kon het blijvend gedeelte niet worden gemist. Men vroeg welke wijziging in den toestand onzer weermiddelen is gekomen, die verklaring geeft van de geheel veranderde meening, die de Minister nu ten aanzien van dit punt blijkt te zijn toegedaan. De landweer is sedert voor een deel georganiseerd en de eerste oefeningen van die weermacht hebben plaats gevonden. Maar de leden, die hier aan het woord waren, konden zich bezwaarlijk voorstellen, dat de indruk, dien de oefeningen hebben achtergelaten, den Minister de overtuiging heeft kunnen geven, dat bedoelde taak van het blijvend gedeelte thans reeds aan de landweer kan worden toevertrouwd. Zij meenden dat, wordt die taak aan de landweer opgedragen, de mobilisatie bezwaarlijk als gedekt kan worden beschouwd. Men vroeg in verband met deze zijde der kwestie, of de chef van den generalen staf met den maatregel instemt en of deze onze mobilisatie voldoende gedekt acht.

Eindelijk kwam nog het bezwaar ter sprake, dat tegen de inkrimping valt te maken, in verband met de kadervorming. De regiment-commandanten schijnen ten deze de meest competente beoordeelaars van den maatregel. Men vroeg, of die zijn gehoord, en zoo ja, of de Minister de rapporten wilde overleggen.

Gevraagd werd voorts omtrent de volgende punten te worden ingelicht:

- 1°. In hoeverre zijn de landweerdistricten georganiseerd?
- 2°. Op welke wijze zal voortaan het onderhoud der Rijksgoederen op de wapenkamers en in andere magazijnen plaats hebben?
- 3°. Zullen alle munitie-, kruit- en andere magazijnen voortaan op gelijke wijze worden bewaakt als thans plaats heeft?
- 4°. Welk werk zal des winters aan de officieren worden opgedragen?

5°. Op welke wijze zal de opleiding van kader plaats hebben?

Sommige leden maakten nog de opmerking, dat de Minister met terzijdestelling van wat hem wenschelijk mag voorkomen, reeds hierom den bestaanden toestand niet behoorde te veranderen, omdat, al spreekt, art. 109 der Militiewet van *ten hoogste* 7500 man, dat getal inderdaad is te beschouwen als een compromis tusschen Regeering en volksvertegenwoordiging, bij het tot stand brengen der wet aangegaan, waarin niet eenzijdig wijziging mocht worden aangebracht.

Wat de financieele beteekenis van de inkrimping betreft, werd door verscheidene leden verklaard, dat zij van de groote bezuiniging, die zij heet mede te brengen, nog niet zoo zeer overtuigd waren. Zij wezen er op, dat belangrijke uitgaven noodig zullen zijn voor het bewaren en onderhouden van uitrustingsstukken, kleeding enz. in de magazijnen, voor onderhoud en verzorging der paarden enz. In het algemeen was men van oordeel, dat de invloed, dien de inkrimping uit een financieel oogpunt zal hebben, in de Memorie van Toelichting onvoldoende is toegelicht. Men zoude daaromtrent gaarne eene volledige uiteenzetting ontvangen, waaruit ook zoude blijken, in hoeverre de maatregel de kosten van kazerneering zal verminderen en waartoe de militaire bakkers en slaggers, die nu des winters overbodig worden, gedurende dien tijd zullen worden bestemd.

Naast bestrijding vond de inkrimping van het blijvend gedeelte ook krachtige verdediging.

Van deze zijde werd er bovenal op gewezen, dat het verwijt, als zou de Minister zich stelselloos hebben betoond en op zijne inzichten van het vorig jaar terug zijn gekomen, ten eenen male ongegrond is. Integendeel, hetgeen de Minister, in zijne aangehaalde rede op 21 December 1905, aangaande de afschaffing van het blijvend gedeelte heeft verklaard, is zoo geheel in overeenstemming met de maatregelen, waartoe hij thans heeft besloten, dat het bevreesing moet wekken, dat men in die verklaringen een wapen ter bestrijding van den Minister meende te kunnen vinden. Met volmaakte duidelijkheid verklaarde de Minister, dat hij het liefst het blijvend gedeelte reeds dadelijk zoude willen afschaffen en in beginsel tegen sluiting der kazernes in den winter geen bezwaar had. Noch ten behoeve van de kadervorming, noch met het oog op binnenlandsche onlusten achtte hij het blijvend gedeelte noodig. Dat hij er echter niet reeds dadelijk toe wenschte over te gaan, vond vooreerst zijne verklaring in de desorganiseerende werking, welke die wegzending, werd daartoe zoo overijld besloten, op de regeling van tal van aangelegenheden zoude uitoefenen; in allerlei opzichten zouden, gelijk de Minister uitvoerig in het licht stelde, moeilijkheden ontstaan. En in de tweede plaats wenschte de Minister eerst de landweer in oefening te zien, om daaruit te kunnen besluiten, of de taak van dekking der mobilisatie door haar zou kunnen worden overgenomen, voor welke overneming overigens alles was voorbereid en geregeld. Voor het geval de Minister uit die oefeningen de overtuiging kreeg, dat in dit opzicht het blijvend gedeelte niet langer noodig was te achten, viel uit zijne woorden met zekerheid af te leiden, dat hij een volgend jaar tot afschaffing, althans inkrimping, zoude overgaan. Van spoed en overijling kan, voor wie de zaken onbevooroordeeld wil bezien, geen sprake zijn.

Wat de boven omschreven bedenking betreffende de wettigheid van den maatregel aangaat, merkten deze leden voorts op, dat aan die bedenking weinig gewicht kan worden gehecht. Geheel in het midden latende, of het getal van 7500 man inderdaad als een compromis tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging is te beschouwen, wezen zij er op, dat voor de uitvoering der wet slechts hare duidelijke bewoordingen richtsoer kunnen zijn. En die laten geen twijfel open over de vraag, of de Minister bevoegd is den omvang van het blijvend gedeelte naar zijne inzichten te beperken. In het Voorloopig Verslag over de begroting van 1906 werd zelfs omgekeerd twijfel geopperd, of de wettigheid van den maatregel, dat alle dienstplichtigen bij de bereden wapens voor blijvend gedeelte worden aangewezen, wel boven elke bedenking verheven is.

Voor de verdediging van de inkrimping verwijzende naar de rede des Ministers van 21 December 1905, voerden deze leden ten gunste daarvan nog het volgende aan. Het instituut van het blijvend gedeelte kan niet anders

dan als een kwaad in de organisatie onzer weermacht worden beschouwd, ook, naar zij meenden, door hen, die dit kwaad dan overigens noodzakelijk achten. De werkzaamheden, die door de dienstplichtigen, die als blijvend gedeelte onder de wapenen zijn, moeten worden verricht, zijn van zoo weinig opwekkenden aard, dat niet slechts van eigenlijken lust in den dienst geen sprake kan zijn, maar zelfs de tucht en discipline daaronder in hooge mate lijden. Zoo iets op het leger desorganiseerend werkt, dan is het juist het blijvend gedeelte. Daarom juichten deze leden de inkrimping daarvan uit een militair oogpunt ten zeerste toe en meenden sommigen, voor het geval, dat voldaan mocht worden aan den wensch, om het gevoelen te kennen van de inspecteurs der bereden wapens, reeds vooraf te moeten waarschuwen daaraan niet veel gewicht te hechten, wanneer het blijken mocht ongunstig te zijn.

Tegen deze beschouwing werd echter anderzijds opgemerkt, dat, moge zij misschien al juist zijn voor zooveel de onbereden wapens betreft, zij zeker niet is te aanvaarden voor de bereden korpsen. In verband met den langen oefeningstijd bij die korpsen is daar steeds een voldoende contingent onder de wapenen om het mogelijk te maken, dat het blijvend gedeelte zijn tijd aan doeltreffende oefeningen besteedt.

Aangaande de dekking der mobilisatie werd van de zijde der leden, die 's Ministers standpunt wenschten te verdedigen, betoogd, dat die dekking door vermindering, zelfs door afschaffing van het blijvend gedeelte, geene schade zoude lijden. Thans is die dekking in de allereerste plaats opgedragen aan de cavalerie, maar aangezien de sterkte van dit wapen daarvoor geheel onvoldoende is, is zij voor het tegenwoordige metterdaad eene fictie. De landweer zal voortaan die taak hebben te vervullen. Er is, naar deze leden opmerkten, geene reden om 's Ministers oordeel omtrent de bruikbaarheid der landweertroepen, zooals die hem in den afgelopen zomer is gebleken, te wantrouwen. Zij zullen ongetwijfeld zeer spoedig de geschiktheid bezitten voor de genoemde taak, vooral indien ze bij volgende oefeningen, onder leiding van officieren van het leger, speciaal met het oog daarop zullen worden geoefend, dus niet in kampementen vereenigd.

De bedenkingen, welke met het oog op gemis van behoorlijke oefening van de bereden korpsen en uit een oogpunt van handhaving der orde, waren geopperd, werden voorts overdreven geacht.

Wat betreft het nut van het blijvend gedeelte voor kadervorming waren er zoowel leden, die oordeelden, dat voor de kadervorming afzonderlijke manschappen onder de wapenen moesten zijn, als anderen, die verklaarden met den Minister mede te gaan waar deze (*Handelingen Tweede Kamer 1905—1906*, bladz. 934) als zijne meening uitsprak, dat men voor kadervorming geene dienstplichtigen onder de wapenen mag, en ook niet behoeft te roepen, maar dat door onderlinge oefeningen de geschiktheid van het kader moet worden verkregen en onderhouden. In verband hiermede werd de opmerking gemaakt, dat het beter ware de maanden October en November te besteden voor kaderopleiding, dan daarvan gebruik te maken voor allerlei kleine manoeuvres, die eer kwaad dan goed doen. Andere leden meenden daarentegen, dat juist deze oefeningen voor kaderopleiding zeer geschikt kunnen zijn.

Eenige leden waren er, die hun oordeel over de inkrimping van het blijvend gedeelte afhankelijk stelden van nadere inlichting aangaande de vraag, of de maatregel inderdaad desorganisatie onzer weerkracht zal ten gevolge hebben. Zij wenschten op dat punt eene besliste verklaring van den Minister. Was die verklaring bevredigend en afdoende gestaafd, dan zouden zij met den maatregel medegaan.

Ook waren er leden, die den Minister verzochten de verdere uitvoering van den maatregel alsnog op te schorten tot na afloop van de behandeling der begrooting voor 1907 in beide takken der volksvertegenwoordiging.

Ten slotte werd in verband met de quaestie van het blijvend gedeelte door sommige leden nog het denkbeeld aanbevolen, ten vorigen jare door den heer DUYMAER VAN TWIST verdedigd, om de lichte in twee gedeelten, op verschillende tijdstippen, te laten opkomen, een denkbeeld, ook reeds bij de behandeling der Militiewet in overweging gegeven. Het vraagstuk van het blijvend gedeelte zou door zulk eene regeling zijn opgelost. Andere leden vereenigden zich echter met hetgeen daartegen is aangevoerd zoowel in 1901 als

ten vorigen jare door dezen Minister, (*Handelingen Tweede Kamer 1905—1906*, bladz. 938) die er toen op wees, dat tot nog toe niet is gebleken, dat op die wijze eene oplossing zoude kunnen worden verkregen, die geen ernstig nadeel aan de oefeningen zou toebrengen.

§ 4. *Legerorganisatie*. Met betrekking tot de hoofdpunten van legerorganisatie werd van verschillende zijden te kennen gegeven, dat men invoering van algemeenen dienstplicht gewenscht oordeelde en werd de hoop uitgesproken, dat men met dezen Minister daartoe zal komen. Het beginsel der loting, dat medebrengt, dat tal van voor den dienst geschikte jonge mannen van elken dienst bij leger en landweer verschoond blijven, achtten velen met de rechtvaardigheid geheel onvereinbaar. Bovendien is het in lijnrechten strijd met art. 180 der Grondwet.

Overigens werden aangaande de regeling van den dienst in het stelsel van algemeenen dienstplicht verschillende meeningen geuit.

Sommige leden betoogden, dat tegen verlenging der eerste-oefeningen algemeen, althans ten platten lande, weinig bezwaar zoude bestaan. Tegen langere eerste-oefeningen zouden de herhalingsoefeningen afgeschaft, althans verminderd kunnen worden. Uit een militair oogpunt zoude dan, naar zij meenden, een beter stelsel worden gehuldigd dan thans het geval is. Mocht het voor een deel der dienstplichtigen gewenscht zijn een korten eerste-oefeningstijd door te maken met meer herhalingsoefeningen, dan zoude ook daarmede rekening kunnen worden gehouden. De wet zoude kunnen bepalen, dat een derde der geschikt bevonden dienstplichtigen voor eerste-oefening 12 maanden of zelfs langer onder de wapenen zoude komen, maar aan geene herhalingsoefeningen zouden deelnemen; een derde 8 maanden eerste-oefening zoude hebben met drie herhalingsoefeningen en een derde met 4 maanden eerste-oefening zoude kunnen volstaan met nog meer dan drie herhalingsoefeningen.

Andere leden stonden echter het denkbeeld van algemeenen dienstplicht — waaraan zij toevoegden den eisch van verscherpte keuring — in een geheel ander verband voor. Zij beschouwden algemeenen dienstplicht als een element van het volksleger en wenschten hem te gelijk met het volksleger. Ten vorigen jare is het stelsel, dat met dezen term wordt bedoeld, uitvoerig in de stukken betreffende de begroting behandeld; daarnaar werd verwezen. De hierboven voorgestelde regeling had in geenen deele de sympathie van laatstbedoelde groep van leden. Tegen verlenging der eerste-oefening verklaarden zij zich ten zeerste gekant, terwijl zij meenden, dat loslating van het eenheidstelsel noodzakelijk tot algeheele desorganisatie zoude leiden. Bovendien zijn, naar hunne meening, herhalingsoefeningen voor alle dienstplichtigen noodig, met het oog op het onderhouden van de bekwaamheid bij de manschappen zelf, maar in nog meerdere mate om aan het kader gelegenheid te geven tot oefening.

Weer andere leden, ofschoon zich in beginsel met deze laatste beschouwingen kunnende vereenigen, waren echter van oordeel, dat vooreerst van algemeenen dienstplicht nog geen sprake zal kunnen zijn, hoe begeerlijk zij dien ook vonden. Wel kan door scherpere keuring bevorderd worden, dat een kleiner percent der personen, die den dienstplichtigen leeftijd hebben bereikt, voor den dienst worden aangewezen, maar ook dan zullen de financieele gevolgen niet toelaten algemeenen dienstplicht in te voeren, tenzij de eerste-oefeningstijd belangrijk zal kunnen worden ingekrompen.

Kwam het tot algemeenen dienstplicht, dan wenschten sommige leden, dat daarmede eene weerbelasting zoude samengaan voor hen, die van dienst vrij vielen. Zonder dat zou algemeene dienstplicht huns inziens te groote vermeerdering van kosten ten gevolge hebben.

Eenige leden meenden, dat in de aanstaande wijziging der Militiewet 1901 het beginsel niet zoude mogen worden gemist, dat alle jongelieden, die met vrucht het voorbereidend militair onderwijs hebben gevolgd, ook voor een korteren dienstdtijd in aanmerking zouden komen. Andere leden zouden dit echter verkeerd achten. Door zulk eene belooning toe te staan, zouden de beste krachten aan de kaderopleiding onttrokken worden; zij wenschten daarom, dat in de bedoelde wijziging de verplichte kaderopleiding eene plaats zou vinden.

Ten slotte merkten enkele leden, in verband met deze beschouwingen op,

dat zij in ons defensievermogen geen vertrouwen meer hadden. Wij mogen wellicht nog deugdelijke versterkingen hebben en goede wapens, maar op de deugdelijkheid van het leger kan men niet meer staat maken, nu weder kort geleden is gezien, welke hooge eischen van strijdbaarheid aan den eenvoudigen soldaat worden gesteld. Deze leden betwijfelden of onze jonge mannen met acht of vier maanden oefening eventueel aan die eischen zouden kunnen voldoen. Er is niet genoeg oefening, niet genoeg discipline, noch cohesie. Knapen van 17 jaar bekleeden rangen, jonge officieren zijn allen zonder ondervinding, terwijl niet genoeg gebruik wordt gemaakt van de gelegenheid om in Oost-Indië ervaring op te doen. Men bracht hierbij in herinnering, dat in naburige rijken de eerste-oefening twee jaren duurt. Voor 25 à 26 millioen hebben wij thans een leger zonder gevechtswaarde, een soort schutterij. De leden, die deze beschouwingen voerden, zouden liever een klein, maar krachtig en goed geoefend leger hebben dan de massa van thans, half geoefend en half gedisciplineerd. Daartoe achtten zij het budget van Oorlog thans hoog genoeg.

§ 5. *Herhalingsoefeningen.* Blijkens de Memorie van Toelichting zullen de herhalingsoefeningen in 1907 voor hen, die krachtens art. 109 der Militiewet onder de wapenen zijn geweest, met een of twee weken worden verkort en zullen slechts bij één der regimenten huzaren verlofgangers voor die oefening opkomen en dan nog slechts eene halve lichteing.

Meerdere leden keurden deze regeling af, als schadelijk voor de geoefendheid onzer weermacht, en door geene enkele omstandigheid gemotiveerd.

Andere leden hadden haar daarentegen als een maatregel van bezuiniging, die de defensiebelangen niet schaadt, met ingenomenheid begroet. Eene opmerking van eerstbedoelde leden, dat hij lijnrecht ingaat tegen het aankweken van een geest van offervaardigheid en tegen het Zwitsersche stelsel, zoo dikwijls als voorbeeld aangeprezen, in hetwelk vele herhalingsoefeningen zijn opgenomen, zonder dat, als ten onzent, van eenige vergoeding sprake is, wenschten zij terug te wijzen met de verklaring, dat eene vergelijking ten deze niet opgaat, wijl in Zwitserland tegenover de meerdere herhalingsoefeningen eene zeer korte eerste-oefening staat. Overigens werd op de reeds vroeger aangevoerde gronden het denkbeeld bepleit in de richting van vermindering der herhalingsoefeningen nog verder te gaan, door de derde oefening geheel af te schaffen.

Ook werd de wenschelijkheid betoogd van vrijstelling van herhalingsoefeningen voor ieder, die zich in het buitenland bevindt voor studie of arbeid.

§ 6. *Herhalingsoefeningen der lichteingen 1900, 1901 en 1902.* Door enkele leden werd de wensch uitgesproken, dat de lichteingen 1900, 1901 en 1902 dit jaar zouden worden vrijgesteld van herhalingsoefeningen, voor zooverre zij in 1903, tijdens de staking van een deel van het spoorwegpersoneel, buiten, gewoon onder de wapenen zijn geweest.

§ 7. *Inspectie van verlofgangers.* Enkele leden meenden, dat de inspectie van verlofgangers zonder schade zou kunnen worden afgeschaft, een gevoelen, dat bij vele leden tegenspraak vond.

Sommige leden gaven in overweging bedoelde inspectie op een ander tijdstip in het jaar te houden dan thans geschiedt.

§ 8. *Beroepskader.* Verscheidene leden verklaarden met leedwezen te zien dat de kaderquaestie nog steeds hare oplossing geen stap nader komt.

Bij alle wapens blijft nog steeds een groot incompleet aan officieren bestaan, hetgeen uiteraard de oefeningen ten zeerste schaadt. Ter bestrijding van dit tekort wordt weinig of niets gedaan, zoodat men betwijfelde, of de Minister wel ernstig op voorziening bedacht is. De Minister heeft thans meer plaatsen voor de artillerie opengesteld aan de Koninklijke Militaire Academie, een stap, dien men toejuichte, maar ten aanzien waarvan men toch opmerkte, dat zulke partieele maatregelen het euvel niet zullen kunnen wegnemen. Het kadervraagstuk dient in zijn ganschen omvang onder de oogen te worden gezien. Het is echter bekend, dat verschillende voorstanders van een volksleger eene oplossing van het kadervraagstuk in geheel anderen zin dan door krachtige maatregelen tot completeering wenschen. Dit, gevoegd bij de werkeloosheid, die de Minister te aanschouwen geeft, biedt, naar de hier aan

het woord zijnde leden opmerkten, ruimschoots reden om den toestand met zorg gade te slaan.

Door eenige leden werd betoogd, dat fusie van de Nederlandsche en Indische officierskorpsen in sterke mate tot vermindering van het incompleet aan officieren zou kunnen leiden.

Sommige leden vestigden de aandacht van den Minister op de slechte promotie der beroepsofficieren, vooral bij de artillerie en genie en drongen er op aan door tijdelijke maatregelen hierin verbetering te brengen.

Wat het lagere kader betreft, werd er nog eens op gewezen, dat, zal het ooit tot eene verkorting van den oefeningstijd kunnen komen, daarvoor in de eerste plaats noodig zal zijn, dat over een superieur kader kan worden beschikt. Het gehalte is echter achteruitgaande. Over dezen gebrekkigen toestand wordt allerwege geklaagd en het gevolg, mindere geoefendheid d. i. mindere slagvaardigheid van den troep, wordt, naar sommige leden klaagden, reeds bespeurd. De Minister heeft, ter voorziening in den kadernood, de werving voor het instructie-bataillon krachtiger, en met succes, ter hand genomen. De meerdere toeloop naar die opleidingsinrichting heeft inderdaad het tekort eenigszins verminderd, maar kwalitatief heeft het kader hiervan zoo weinig goeden invloed ondervonden, dat het wellicht maar beter ware geweest, dat deze weg niet was ingeslagen. Er zijn daardoor toch vele al te jeugdige personen in het kader opgenomen, wat vooral verkeerd is nu, bij herhalings- en landweeroefeningen, personen van vrij gevorderden leeftijd onder de wapenen komen. De discipline lijdt daaronder noodzakelijk, gelijk, volgens berichten in de dagbladen, zelfs door een opperofficier is erkend.

Sommige leden meenden, dat het meest wenschelijke zoude zijn een deel van het kader lang in dienst te houden als kern voor de anderen. De Pensioenwet werkt dat echter tegen, zoodat thans andere maatregelen moeten worden genomen. Men zou bijv. kunnen besluiten om voor kaderleden van hooger leeftijd, die als goede instructeurs bekend staan, niet al te streng te zijn bij de keuring, indien zij zich wenschen te reëngageeren. Maar vooral meende men goede uitkomsten te mogen verwachten van de invoering van het capitulantenstelsel.

Dat de Minister van den ernst van het kadervraagstuk genoegzaam is doordrongen, meenden enkele leden te mogen betwijfelen op grond van de beslissing, door hem genomen op een verzoekschrift van een onderofficier der vesting-artillerie, hetwelk blijkbaar de belangen raakte van alle sergeant-majors instructeurs. Het betrof nl. de soldijregeling voor die categoriën van onderofficieren, die op 1 September 1905 effectief werden en die door het besluit van 16 Maart 1906 van slechter conditie geworden zijn. Alle chefs hebben in deze zaak de zijde dier onderofficieren gekozen en ook naar het oordeel der leden, die deze zaak ter sprake brachten, zijn deze niet naar billijkheid behandeld. Men vroeg, waarom de Minister bij de nadere soldijregeling geene gelijkstelling van alle sergeant-majors heeft tot stand gebracht; er is immers geene reden, merkte men op, waarom de instructeurs bij de administrateurs behooren ten achter te staan. Men waarschuwde om in deze richting niet voort te gaan; de moeilijkheden, die op het punt van kader bestaan, zullen anders spoedig nog verergeren.

Dezelfde leden verklaarden kennis te hebben genomen van het voorschrift van den Minister van Oorlog dd. 27 Januari 1906, betreffende de terugstelling van het kader bij administratieven maatregel. Bijzonderlijk wanneer de terugstelling *niet* op verzoek plaats heeft en deze geschiedt op een met redenen omkleed voorstel van den commandeerenden officier, achtte men de rechtszekerheid der belanghebbenden niet voldoende gewaarborgd.

Vooral met het oog op de kaderkwestie werd nogmaals krachtig aangedrongen op de oprichting van een pensioenfonds voor weduwen en weezen van mindere militairen en voortvarendheid ten deze dringend noodzakelijk genoemd.

Ter kenschetsing van den huidige toestand wees men er op, dat het incompleet van korporaals bij de infanterie, ondanks grooteren toevoer, nog 499 was en bij de artillerie steeg van 292 op 329.

§ 9. *Militiekader en reservekader.* In tegenstelling met 's Ministers opvatting, verklaarden sommige leden het getal militieofficieren, in 1905 bij de infanterie benoemd, niet bevredigend te kunnen noemen. Vergelijken bij 1904

heeft toch in 1905 geen vooruitgang, maar achteruitgang plaats gehad. In 1904 werden opgeleid 61 aspiranten en slaagden er voor het officiers-examen 52; in 1905 waren die getallen respectievelijk 67 en 42.

Door sommige leden werd betwijfeld, of de bepalingen van het Koninklijk besluit van 3 September 1906 (*Staatsblad* n°. 234) wel voldoende toeloop ten gevolge zullen hebben. Men vreesde, dat de tijd, die onafgebroken onder de wapenen moet worden doorgebracht, voor tal van personen te lang is, met het oog op de nadeelige gevolgen in hunne burgerlijke positie. Het denkbeeld werd geopperd, dat een stelsel van interminteerd dienert er toe zoude kunnen leiden, dat zich meer geschikte elementen voor het militiekader, in het bijzonder voor opleiding tot militieofficier, aanmeldden.

Volgens art. 12 van genoemd besluit zal voorts de militieofficier, die b.v. een jaar vóór de opkomst der lichting, waartoe hij behoort, in dienst is getreden, toch even lang dienstplichtig blijven als bedoelde lichting. Men achtte dit eene bepaling, die de ambitie voor officiersopleiding niet ten goede zal komen.

Verschillende leden waren van oordeel, dat het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 No. 96, betreffende het reservekader bij de infanterie en de vesting-artillerie op den toeloop van jongelieden, die voor militieofficier wenschen te worden opgeleid, ongunstig zal werken. Blijkens art. 8 van dat besluit kunnen ook ingeschrevenen vóór en lotelingen van de militie zich bij het reservekader verbinden tot 1 Maart van het jaar, waarin zij voor eerste-oefening onder de wapens zullen moeten komen. Men vreesde, dat die bepaling van miliciens, die als 't ware zijn aangewezen voor opleiding tot militieofficier, nu naar het reservekader zal trekken.

Men vroeg, of onder de „ingeschrevenen” voor de militie, bedoeld in art. 3 van het Koninklijk besluit van 3 September 1906 (*Staatsblad* n°. 234), die eene verbintenis kunnen aangaan vóór 25 Februari van het jaar, waarin de lichting, waartoe zij behooren, onder de wapenen komt, ook bedoeld worden zij, die reeds voor de milite zijn aangewezen.

Inlichting werd gevraagd omtrent de aanmelding en de aanwijzing van het militiekader bij de onbereden korpsen van de lichting 1906 en van de uitkomsten der militie-kaderopleiding.

Ook werd gevraagd, of de Minister de rapporten betreffende de bruikbaarheid der militieofficieren aan de Kamer wil overleggen.

Enkele leden wenschten te worden ingelicht op welken grond de bepaling steunt, dat bij de militie de minderjarigen, die zich voor kadervorming aanmelden, een bewijs van toestemming hunner ouders moeten overleggen.

Het had de verwondering van sommige leden opgewekt, dat wanneer militie-officieren, ter vermeerdering van hunne praktische kennis, verzoeken gedurende eenigen tijd onder de wapenen te mogen komen, zulk een verzoek in de meeste gevallen afgewezen wordt. Deze leden meenden, dat de legerautoriteiten en ook de Minister dergelijke bewijzen van belangstelling op hoogen prijs moesten stellen en drongen er op aan de gelegenheid voor militie-officieren om zich onder de wapenen te oefenen, op ruime schaal open te stellen.

Ter zake van het weder tot bloei brengen van het reserve-kader verklaarden verscheidene leden van dezen Minister hooge verwachtingen te hebben geoesterd. Deze waren echter door het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 n°. 96 ten zeerste teleurgesteld. Zij voorzagen, dat als gevolg van dat besluit, in het bijzonder van art. 8, het reservekader, in den zin, waarin het steeds was geleid, weldra tot het verleden zal behooren. Het doel toch, dat met de instelling van het reservekader werd beoogd, was: gaandeweg de beschikking te verkrijgen over een groot aantal reserveofficieren. Om dat doel te bereiken was het noodig, dat de deelnemers reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd, 17 jaar, met hunne oefeningen aanvingen, omdat op lateren leeftijd dikwijls de tijd ontbreekt om zich voor den officiersrang te bekwamen. Nu echter, blijkens art. 8 voornoemd, ook ingeschrevenen voor en lotelingen van de militie nog gelegenheid hebben zich te verbinden, zullen in de toekomst zich hoogst waarschijnlijk slechts enkelen op den genoemden jeugdigen leeftijd aanmelden. Zij zouden dan de kans op vrijloting prijsgeven, — zonder noodzaak, — immers ook na de loting is het nog mogelijk door toetreding tot het reservekader zich de daaraan verbonden voordeelen te verzekeren. Reserve-

officieren zullen bijgevolg zoo goed als niet meer worden opgeleid in het reservekader, waarmede het karakter dier instelling geheel verandert.

Evenals ten aanzien van het militiekader valt op te merken, hebben de bepalingen betreffende het reservekader thans iets zóó tweeslachtigs, dat men verder dan ooit verwijderd schijnt van eene behoorlijke wijze van voorziening in de behoefte aan niet-beroepsofficieren.

Voorts werd opgemerkt, dat wel weder de betrekking van hoofdofficier voor het reservekader is ingesteld, — eene eerste voorwaarde voor den bloei van die instelling, — maar dat dit niet tot den vroegeren toestand heeft geleid. Die officier is toch niet bestemd om zelfstandig op te treden, maar heeft in den inspecteur van de infanterie zijn chef te zien. Reeds meermalen is geweest op de bezwaren, die deze verhouding voor het tot bloei brengen van het reservekader medebrengt.

Gevraagd werd nog naar de beteekenis van het 4de lid van art 16 van het bovengenoemd besluit, luidende: „De in de voorgaande alinea bedoelde vrijwilliger echter, die bij het einde van den werkelijken dienst van 7 maanden den rang van reserve-korporaal, (reserve-sergeant) nog niet mocht hebben bereikt, is verplicht in het volgende wintertijdperk de plaatselijke militaire opleiding van den naast hooger rang te volgen”, enz. Men dacht, dat art. 15 IIIb het volgen van den cursus in elk geval verplichtend stelde totdat de sergeantsrang is bereikt. Doch hoe is dan een en ander met elkaar in overeenstemming?

De leden, die de genoemde ongunstige invloeden op het instituut van het reservekader ter sprake brachten, betreurden een en ander ten zeerste. Zij meenden den Minister in overweging te mogen geven, ook op grond van de beoordeeling, die de regeling in de pers en in de vaktijdschriften heeft gevonden, intrekking van het Koninklijk besluit uit te lokken.

Men wees er daarbij op, dat het reservekader, vergeleken bij den bloeienden toestand, waarin het eenmaal verkeerde, reeds zeer achteruit gegaan is. Het aantal reservisten in de verschillende categorieën is ook nu weder met ruim 200 teruggegaan en tusschen 1 November 1905 en 1 Juni 1906 hebben zich bij de infanterie niet meer dan 5 personen verbonden. Deze loop van zaken is, naar sommige leden opmerkten, nog te meer te betreuren, omdat, volgens hun ter oore gekomen berichten, het militiekader, dat bij de landweer is ingedeeld geweest, over het geheel niet heeft voldaan aan de eischen voor aanvoerders. De maatschappelijke positie van het militiekader is over het algemeen niet hoog, zoodat het zich moeilijk kan plaatsen boven het gemiddelde peil der militie. Bij de bevelvoering, als de meerdere in maatschappelijke positie den mindere heeft te gehoorzamen, leidt dit soms tot moeilijkheden. Bij het reservekader is de verhouding meestal anders en wordt beoeld bezwaar niet gevoeld.

Sommige leden uitten hun vrees, dat de bepalingen van het meergenoemd Koninklijk besluit van 8 Mei jl. nadeelig zoude werken op het instituut der viermaanders en op de voorbereidende oefeningen.

Nog werd de vraag gesteld of de Minister hetzelfde standpunt inneemt als zijn voorganger wat betreft de benoembaarheid van met reserveplicht ontslagen beroepsonderofficieren tot reserve-luitenant. Uit de afwijzende beschikkingen op enkele aanvragen was bij sommige leden de meening ontstaan, dat deze Minister niet uitsluitend let op militaire en karaktereigenschappen, maar ook op standseischen. Men wenschte hieromtrent te worden ingelicht.

§ 10. *Landweer.* Algemeen uitte men den wensch te worden ingelicht omtrent de ondervinding, die in den afgelopen zomer is opgedaan met betrekking tot de oefeningen der landweer. De berichten, die men dienaangaande had vernomen, waren verschillend. Moet men de dagbladen gelooven, dan hebben die oefeningen over het algemeen, vooral uit een oogpunt van doelmatige verzorging en van tucht der manschappen, een ongunstigen indruk gemaakt. Sommige leden meenden uit eigen aanschouwing of op grond van berichten van ooggetuigen die voorstelling te moeten bevestigen. Aan andere leden daarentegen was het bekend, dat op verschillende plaatsen, waar de leiding in bekwame en tactvolle handen was, de resultaten alleszins reden hadden gegeven tot tevredenheid. Vooral waar beroepsofficieren en ook lager kader uit het leger in voldoende aantal aanwezig waren, schijnt het resultaat bevre-

digend te zijn geweest. Naar het oordeel dezer leden was gebleken, dat van het nieuwe instituut veel voor 's lands weerkracht is te verwachten. Anderen waren het hiermede geenszins eens, maar gaven toe, dat bij de beoordeeling dezer zaak natuurlijk niet voorbij mag worden gezien, dat het hier de eerste keer gold, dat de oefeningen plaats hadden, zoodat men nog niet kon beschikken over de ervaring, die den autoriteiten volgende jaren ten dienste zal staan en dat ook in andere opzichten de omstandigheden, waaronder de oefeningen zijn gehouden, hoogst ongunstig waren.

Wat de onvoldoende voorbereiding der oefeningen betreft, werd er op gewezen, dat bij de aankomst der landweerplichtigen sommige der kampen nog in orde moesten worden gemaakt, waardoor natuurlijk veel tijd verloren ging. Ook schijnt er veel te zijn geklaagd over de wijze, waarop de cantines zijn beheerd geworden. De prijzen waren er te hoog, bovendien moet het toezicht op den verkoop van sterken drank onvoldoende zijn geweest. Andere leden hadden vernomen, dat de vergoeding niet op tijd werd uitbetaald, hetgeen tot ontstemming heeft geleid en daardoor tot minder goed gedrag der manschappen. Men vroeg inlichtingen aangaande een en ander. Gaarne zoude men daarbij kennis nemen van de verschillende oefeningsprogramma's.

Aangaande de tuchteloosheid der dienstplichtigen en het zwakke optreden daartegen door de officieren wenschte men in het bijzonder te worden ingelicht. De dagbladen vermeldden vele van zoodanige gevallen van indisciplinair optreden. Men haalde o. a. aan dat, hetwelk zich heeft voorgedaan aan het fort Rijnauwen, tijdens de maskeradefeesten te Utrecht, en een ander in het kamp te Katwijk, waar een wachtcommandant werd gedwongen een arrestant weder vrij te laten. Van vele zijden werd er op aangedrongen, om, wanneer deze oefeningen weer worden gehouden, zoodanige maatregelen te nemen, vooral in den aanvang, dat de manschappen gevoelen, dat zij onder de krijgstucht staan. De maatregel om meer troepenofficieren bij de oefeningen in te deelen, zal in die richting krachtig kunnen medewerken.

Sommige leden vroegen of de Minister bereid is de rapporten der landweercommandanten aan de Kamer over te leggen, alsmede haar opgaven te verstrekken omtrent de schietuitkomsten.

Anderen merkten op, dat die rapporten slechts eene zeer betrekkelijke waarde kunnen hebben. Zij zouden liever van den Minister, die de verantwoordelijke persoon is, eene pertinente verklaring wenschen, welke overtuiging omtrent de bruikbaarheid der landweer de oefeningen hem hebben geschonken.

Leden, die zich met betrekking tot de gehouden oefeningen in het bijzonder op de hoogte hadden gesteld, waren van meening, dat het onrustig resultaat, dat de oefeningen naar zeer veler oordeel hebben opgeleverd, voor een groot deel moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de troepen, in stede van in kazernes, in kampementen zijn gelegerd geworden. Reeds op goed geoefende en flink gedisciplineerde troepen werkt het leven in kampen desorganiseerend. Hoeveel meer moeten daaronder dan niet troepen lijden, die aan militaire werkzaamheden en militaire tucht zijn ontwend en die slechts voor enkele dagen onder de wapenen komen. Men had de overtuiging, dat, indien de landweerbataljons in kazernes waren ondergebracht, hetgeen had kunnen geschieden door de onder de wapenen zijnde miliciens tijdelijk kampen te laten betrekken, vele teleurstellingen zouden zijn voorkomen. Andere leden spraken echter de hoop uit, dat de Minister aan den raad, om voortaan de landweer voor oefeningen in kazernes te legeren, geen gevolg zoude geven.

Voorts meende men, dat bij deze gelegenheid is gebleken, dat het encadrement der landweertroepen te wenschen overlaat. Het vast personeel, aan de landweer verbonden, bestaat niet steeds uit gelukkig gekozen elementen. Men wees er op, dat men voor landweerofficieren, in het bijzonder voor compagnies- en districtscommandanten, hoog staande personen moet hebben, die het vertrouwen van hunne ondergeschikten wekken, hun eerbied afdwingen en weten, hoe zij met deze categorie van dienstplichtigen moeten omgaan. Hunne taak is eene zeer moeilijke en dat dit van den beginne af niet voldoende in het oog is gehouden, schijnt eene der oorzaken te zijn, ten gevolge waarvan de gehouden oefeningen niet hebben voldaan.

Sommige leden drongen er op aan, dat de vrijwillige oefeningen der landweer zouden worden bevorderd.

Enkele leden zouden de landweeroefeningen geheel wenschen te zien afgeschaft. Hun inziens zijn die oefeningen nutteloos, terwijl zij het bezwaar medebrengen, dat tal van personen in de weinige dagen, dat zij voor eene oefening onder de wapenen zijn, hunne zaken zien verloopen. Alleen na invoering van nieuwe geweren achtte men deze oefeningen gerechtvaardigd. Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Toelichting, dat de organisatie der landweer zal worden voltooid, merkten enkele leden op, dat het gebrek aan officieren en kader zich dan eerst in zijn vollen omvang zal doen gevoelen. Zij wenschten daarom te vernemen, op welke wijze de Minister zich voorstelt in dat gebrek, dat voor de kapiteins der vesting-artillerie bijv. 41 zal bedragen, te voorzien.

Enkele leden betwijfelden of de landweer wel in hare huidige organisatie behouden kan blijven.

Gevraagd werd in hoeveel voor de landweer bestemde kampen zich thans vaste gebouwen bevinden en uit welken begrootingspost deze betaald zijn.

Om een goed overzicht betreffende de organisatie der landweer te kunnen verkrijgen, zouden sommige leden gaarne bij de begrooting, — liefst ook reeds ditmaal, — eene opgave ontvangen van de organieke sterkte in alle rangen, welke opgave aan bijlage II zou kunnen worden toegevoegd.

Volgens beschikking van den Minister van 20 April 1906 behoorde voor de landweeroefeningen eene aanvulling plaats te hebben van ontbrekende kleeding- en uitrustingsstukken. Gevraagd werd, of die aanvulling op groote schaal heeft plaats gehad, tot welk bedrag en uit welken post de uitgaven zijn gekweten.

Sommige leden verzochten den Minister het voorschrift betreffende de landweerwapenen, genoemd in *Receuil Militair* 1906 bladz. 391, aan de Kamer over te leggen.

Eindelijk werd gevraagd het totaal bedrag te mogen weten van de toelagen, aan officieren en onderofficieren van het leger toegekend voor bewezen diensten bij de landweer.

§ 11. *Geweren der landweer.* Ook het medegeven van geweren aan de landweerplichtigen, welk punt reeds besproken was bij de behandeling van hoofdstuk I der Staatsbegrooting, werd naar aanleiding van dit hoofdstuk wederom ter sprake gebracht.

Verscheidene leden spraken hunne afkeuring over dien maatregel uit. Uit een militair oogpunt had men daartegen in de eerste plaats bezwaar om het gevaar voor beschadiging der wapens door onvoldoende zorg en onderhoud. Men bedenke hierbij, dat het geweer der landweer een subtiel mechanisme heeft, hetwelk gemakkelijk is te bederven en anderzijds, dat in de woningen der meeste landweerplichtigen de gelegenheid om het goed te bewaren, buiten bereik van allen, die er niet mede te maken hebben, uiterst gebrekkig is, zoo niet volkomen ontbreekt. Komt beschadiging eenigszins menigvuldig voor, dan zal het financieel voordeel, dat met den maatregel schijnt te zijn beoogd, weldra nihil blijken te zijn, waarschijnlijk zelfs in nadeel verkeerren. Enkele leden gaven in overweging, mét het geweer, ter bewaring daarvan, een foudraal te verstrekken. Men vroeg of het hoofd der draagbare wapenen ten deze om advies is gevraagd en, zoo ja, hoe dat advies luidde. Van den Minister werd voorts een beslist antwoord verzocht op de vraag, of hij er voor instaat dat de geweren, op het oogenblik, dat zij gebruikt moeten worden, ook werkelijk bruikbaar zullen zijn.

Ernstige bedenking hadden vele leden tegen het medegeven, met het oog op de bedreiging der openbare orde, die zij, in tijden van beroering, in de aanwezigheid van deze wapenen in talloze gezinnen gelegen achtten. Vooral in de groote steden oordeelde men dit bezwaar geenszins denkbeeldig. Zijn de burgemeesters dier steden over dien maatregel gehoord en, indien dat is geschied, hoe luidde dan hun oordeel? Men wees er op, dat in dit geval de autoriteiten, die voor de orde verantwoordelijk zijn, in de eerste plaats de burgemeesters, op het tot stand komen van den maatregel geen wettelijken invloed hebben kunnen uitoefenen; de beslissing over deze belangrijke zaak lag geheel in de handen van den Minister van Oorlog, wien echter, bij ordeverstoring, in de meeste gevallen geene verantwoordelijkheid drukt. Deze verhoudingen achtte men in beginsel onjuist en daarom was men van oordeel, dat er in dit geval bijzondere redenen bestond met de inzichten van de burge-

meesters der groote steden rekening te houden. In verband daarmee gaven vele leden hun verlangen te kennen om te worden ingelicht aangaande de juistheid van het gerucht, dat de burgemeester van Amsterdam bij den Minister van Binnenlandsche zaken zijne bezwaren heeft ingediend, verklarende voor de orde en rust in zijne gemeente moeilijk te kunnen instaan, indien de geweren in handen der landweerplichtigen werd gelaten. Bedoeld gerucht zegt verder, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken het schrijven van den burgemeester heeft doorgezonden naar zijn ambtgenoot van Oorlog en dat die Minister heeft geantwoord geene termen tot wijziging van den maatregel te kunnen vinden.

Verscheidene leden verzochten alsnog om intrekking van den maatregel.

Sommigen gaven in overweging de grendels uit de geweren te nemen en die ten gemeentehuize te doen bewaren.

Ter verdediging van het medegeven werd door verschillende leden opgemerkt, dat de bestemming der landweer in oorlogstijd bovenal een snelle mobilisatie vordert, d.w.z. eene zoo spoedig mogelijke verzameling van gewapenden. Dit schijnt het best verzekerd te worden door de geweren onder het bereik der landweerplichtigen te laten. Worden ze daarentegen in magazijnen opgelegd, dan zou dat voor grensafdeelingen het gevolg kunnen hebben, dat de landweerplichtigen niet tijdig tot optreden gereed zijn. Vooral voor zulke afdeelingen achtten deze leden den maatregel dan ook nuttig; sommigen gaven daarbij te kennen, dat zij voor afdeelingen, niet aan de grens of zee gelegen, tegen oplegging in magazijnen geene bezwaren zouden hebben. Overigens deelde men de vrees voor beschadiging der vuurwapenen en voor misbruik niet. Is dienaangaande den Minister iets gebleken, zoo werd gevraagd. Het gevaar, hetwelk de maatregel in tijden van beroering op zoude leveren, noemden de hier aan het woord zijnde leden hersenschimmig. Zij wezen er op, dat ook de schutters de geweren te hunnen huize plegen te bewaren; het daarin gelegen blijk van vertrouwen is nooit misplaatst gebleken en men zoude het betreuren, indien men bij deze gelegenheid blijk gaf zoodanig vertrouwen in de dienstplichtigen bij de landweer niet te bezitten. Als bezuinigingsmaatregel juichten deze leden den maatregel toe.

Sommige leden prezen het denkbeeld aan de geweren, evenals die, voor vrijwillige wapen oefeningen bestemd, aan de gemeentebesturen ter bewaring en onderhoud te geven. Ter secretarie of in het schoolgebouw zal overal wel eene goede gelegenheid zijn te vinden of te maken. Voor het onderhoud kan dan goed worden gezorgd en de eischen der mobilisatie zouden behoorlijk tot hun recht kunnen komen. Ook rekende men het een voordeel, dat bij dat stelsel op eenvormige wijze zou worden gehandeld. Thans worden de geweren van die landweerplichtigen, die geene eigen woning hebben, van Rijkswegen bewaard. Men vroeg met hoeveel geweren dit het geval is en waar die worden opgeborgen.

Op beschadiging wilden sommige leden strenge straf zien gesteld. Anderen merkten daartegen op, dat het onbillijk zoude zijn iemand te straffen omdat hij, bij gebreke van eene bergplaats in zijne woning, niet heeft kunnen belletten, dat anderen het wapen hebben ter hand genomen en daarbij bedorven.

Nog werd door enkele leden te kennen gegeven, dat zij meenden te weten, dat 's Ministers voorganger reeds eene regeling van deze materie ontworpen had, die weinig kosten zoude hebben medegebracht. Men vroeg of de Minister bereid is dat ontwerp over te leggen.

§ 12. *Bevordering van de godsdienstige en zedelijke belangen der militairen.* In het Voorloopig Verslag betreffende de begroting voor 1906 werd de aandacht gevestigd op het adres van de Algemeene Synodale Commissie der Nederduitsche Hervormde Kerk van 28 Juni 1904 en gevraagd 's Ministers gevoelen te mogen vernemen over de daarin ter sprake gebrachte punten. De Minister heeft toen in de Memorie van Antwoord te kennen gegeven, dat het hem nog had ontbroken aan den noodigen tijd om zich daaromtrent een gevoelen te vormen. Met belangstelling werden thans 's Ministers mededeelingen te gemoet gezien.

Sommige leden wenschten een ernstig beroep te doen op de medewerking van den Minister om ruwe zeden en ruwe taal in de kazernes zooveel mogelijk tegen te gaan. Zonder te willen beweren, dat in dit opzicht de toestand overal

zoo uitermate slecht is, meenden zij toch, dat op verschillende plaatsen nog veel te verbeteren valt. Het vertrouwen van het volk in de kazernes, waaraan het zijne zonen heeft af te staan, moet worden aangekweekt en verhoogd, en daartoe is noodig, dat men het besef heeft, dat ook binnen de kazernemuren een goede toon wordt gewaarborgd.

In denzelfden gedachtengang drong men er op aan, dat er voor worde ge- waakt, dat wie voor het middagmaal wenscht te bidden, daartoe ten volle de gelegenheid heeft.

Ook werd er op aangedrongen, dat aan militairen met verlof zooveel mogelijk worde toegestaan in plaats van des Zondags des Maandags terug te keeren en gevraagd of 's Ministers bevelen ten deze stipt worden opgevolgd.

Door verschillende leden, die met bezorgdheid verslappung der tucht meen- den waar te nemen en dit voor een niet gering deel toeschreven aan onvoldoende behartiging der geestelijke en zedelijke belangen der militairen, bijzon- derlijk ook aan de inrichtingen van onderwijs, werd er met kracht op aangedrongen, dat het kerkgaan zooveel mogelijk zou worden aangemoedigd en dat aan predikanten en andere geestelijken alle mogelijke faciliteiten worden verleend op het punt van bezoeken aan die inrichtingen. Ook vroeg men er de aandacht voor, dat het paedagogische gedeelte in de opleiding der aan- staande officieren beter verzorgd zoude worden.

In den loop van 1906 is de kazerne te Ede in gebruik genomen. Aangezien voor de $\pm$ 400 Roomsch-Katholieke militairen van dat garnizoen ter plaatse geene gelegenheid is om hunne godsdienstplichten waar te nemen, had 's Mi- nisters ambtsvoorganger maatregelen overwogen om daarin te voorzien. Op die plannen schijnt thans te zijn teruggekomen. Vele leden konden dit niet billijken en waren van oordeel, dat, wanneer het legerbestuur de jonge man- nen onder de wapenen roept, het er ook voor heeft te zorgen, dat de gods- dienstige plichten in den diensttijd kunnen worden waargenomen. Men oor- deelde daarom het verlangen, dat in de kazerne te Ede eene localiteit worde afgestaan voor het houden van godsdienstoefeningen voor Roomsch-Katholie- ken, noch ongepast, noch overdreven en hoopte, dat de Minister maatregelen in dien zin zoude willen nemen.

Enkele andere leden waren van tegenovergesteld gevoelen en achtten zulk een innemen in godsdienstige aangelegenheden niet op den weg der Regeer- ing te liggen.

Door verschillende leden werd opnieuw aangedrongen op financieelen steun van Militaire Tehuizen. Terwijl de Minister van Marine zoodanige inrichtingen steunt, schijnt zijn ambtgenoot van Oorlog tot nu toe daartoe ongeneigd te zijn. Men meende, dat de Regeering zich hierdoor aan eene inconsequentie schuldig maakt, die niet goed verdedigbaar is.

Andere leden, die geen bezwaar hadden tegen subsidieering van Militaire Tehuizen, drongen gelijktijdig op betere inrichting der cantines aan.

In verband met 's Ministers mededeeling, in de Memorie van Antwoord be- treffende de begrooting voor 1906 voorkomende, dat hij met betrekking tot de beginselen, neergelegd in § 2 van het Reglement van Krijgstucht, nadere eischen zal stellen zoodra hij daartoe aanleiding heeft, vroegen sommige leden, die ook ditmaal weer opkwamen tegen het menigvuldig uiten van godslasterin- gen in de kazernes en bij de oefeningen, of de Minister nog van meening is, dat een maatregel in bedoelden zin voorshands onnoodig is. Zij hoopten, dat de Minister met betrekking tot deze zaak eene krachtige aanschrijving aan de autoriteiten zoude richten.

§ 13. *Behandeling van militairen.* Door sommige leden werden de bepa- lingen, die voor het sluiten van een huwelijk voor officieren gelden, ter sprake gebracht. Het Koninklijk besluit van 14 Februari 1872 geeft regelen omtrent het verlenen van toestemming voor het aangaan van het huwelijk. Deze re- geling, waarmede velen zich steeds moeilijk hebben kunnen verenigen, steunde op de bepaling van art. 27, sub 7°, der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), die voor het sluiten van een huwelijk de toestemming des Konings eischt. Nu echter eene gelijke bepaling niet meer voorkomt in de wet van 9 Juni 1902 (*Staatsblad* n°. 89), gelijk zij reeds bij de wet van 6

April 1871 (*Staatsblad* n°. 35) voor de zeemacht is geschrapd, mist voornoemd Koninklijk besluit zijn wettelijken grondslag en behoorde het te zijn ingetrokken. Men vroeg de reden, waarom dat niet is geschied en drong alsnog op spoedige intrekking aan.

Een lid had vernomen, dat een luitenant van het 3de regiment veldartillerie te Bergen op Zoom dermate onheusch door zijne chefs was bejegend, dat hij genoodzaakt was non-activiteit aan te vragen. Onder meer zou hem herhaaldelijk zijn euvel geduid, dat hij niet verkoos op de sociëteit te komen en aan drinkgelagen deel te nemen. Men zou hieromtrent gaarne worden ingelicht.

Het optreden der militaire autoriteit, waarbij aan militairen verboden wordt kiesrechtmeetings bij te wonen, zooals bijv. is geschied te Assen en te 's Gravenhage, werd door sommige leden ten strengste afgekeurd. Men verzocht den Minister een order uit te vaardigen, die er toe zoude leiden, dat voortaan militaire bezoekers van zoodanige bijeenkomsten niet meer zouden worden lastig gevallen. Evenzeer vonden deze leden het onverdedigbaar, dat militairen zijn belet vergaderingen bij te wonen van den Bond van miliciens en oud-miliciens, welk geval zich o.a. te Amersfoort heeft voorgedaan. Men achtte dit willekeur, waaraan een einde behoort te komen.

Enkele leden hadden vernomen, dat verscheidene gevallen van machtsmisbruik in het garnizoen te Vlissingen waren voorgekomen en dat de geest bij het bataljon veel te wenschen overlaat. Men vroeg wat den Minister hiervan bekend is.

Sommige leden drongen er op aan de strafregisters na zekeren tijd te vernietigen, zoodat niet voortdurend de lasten worden gedragen van overtredingen, die jaren geleden hebben plaats gehad. Voorts werd aanbevolen straffen, die ongedaan zijn gemaakt, niet door een enkele lijn door te slaan, doch geheel uit het strafregister te verwijderen.

Algemeen was de aandacht getrokken door het geval van ongehoorzaamheid in den dienst, dat zich, volgens de nieuwsbladen, niet lang geleden te Naarden heeft voorgedaan. Naar de berichten zouden de manschappen aldaar den dienst hebben geweigerd, omdat hun niet aan alle eischen voldoende brood is verstrekt geworden. Als vanzelf sprekend aannemende, dat de voeding goed moet zijn — en de enkele uitzondering bewijst, dat dit in den regel het geval is — zoude men het toch zeer bedenkelijk vinden, indien niet met kracht het denkbeeld werd tegengegaan, dat de troep het recht zoude hebben dienstbevelen niet op te volgen, indien zulk een uitzonderingsgeval zich eens voordoet. Men vroeg daarom volledige inlichtingen omtrent het gebeurde, in het bijzonder omtrent het optreden der autoriteiten.

Overigens zijn in den laatsten tijd nog enkele klachten over de kwaliteit van het verstrekte brood gerezen. Men vestigde in verband daarmee de aandacht op een praeparaat, dat een bakker te Alkmaar heet te bezitten om brood langer dan gewoonlijk in smakelijken, goed eetbaren toestand te houden. Andere leden, al waren zij tegen eene proefneming met bedoeld praeparaat niet gekant, verklaarden intusschen niet te begrijpen, dat brood van goede kwaliteit en goed gebakken, spoedig oneetbaar wordt. In tal van gezinnen, vooral ten platten lande, wordt immers het brood dikwijls voor eene geheele week tegelijk opgedaan. Moet men dan besluiten, zoo vroegen zij, dat het aan militairen verschafte brood van minder kwaliteit is of wel niet op de juiste manier gebakken wordt? Gevraagd werd ten slotte nog, of de leverantie van brood niet met voordeel aan fabrieken zoude kunnen worden opgedragen.

Sommige leden hadden vernomen dat in verschillende garnizoenen, o.a. ook te Assen in het hospitaal, in plaats van natuurboter margarine wordt verstrekt. Indien die maatregel uit overwegingen van bezuiniging is genomen, keurden zij hem af. Zij vroegen, wat inderdaad de aanleiding van deze wijziging in de voeding is geweest.

Andere leden gaven daarentegen hunne ingenomenheid met bedoelden maatregel te kennen.

Men drong er op aan, dat er in de kazernes streng tegen worde gewaakt, dat bedden met toebehooren, beslapen door aan besmettelijke ziekten lijdende personen, aan anderen ten gebruike worden gegeven alvorens zij zorgvuldig

ontsmet zijn. Enkele leden hadden vernomen, dat te Amsterdam met betrekking tot een bed, dat door een syphilijslijder was gebruikt, zich zulk een geval had voorgedaan.

Van verschillende zijden werd geklaagd over den toestand, waarin zich vele provoosten bevinden, een toestand, die afschuwelijk werd genoemd.

Ook de toestand der closets en der waschgelegenheden laten in vele oude kazernes alles te wenschen over.

De wensch werd geuit dat het aan militairen zou vergund worden in dienst hun eigen schoeisel te dragen, voor zoover dit aan de te stellen eischen voldoet.

Enkele leden wezen op de wenschelijkheid, dat aan miliciens, die wenschen te solliciteeren naar eene betrekking, daartoe door de militaire autoriteiten zooveel mogelijk de gelegenheid worde gegeven, desnoods met bepaling, dat de daarvoor vereischte verlofdagen later zullen worden ingehaald.

Sommige leden brachten het ongeval ter sprake, dat in de grenadierskazerne te 's Gravenhage plaats had, waar een milicien bij het afgaan van een geladen geweer, dat zich op de chambree bevond, getroffen werd. Men wenschte te weten, of dit daarvan een gevolg was, dat de geweren na afloop eener schiet-oefening niet behoorlijk waren nagezien en drong in het algemeen op een zorgvuldig onderzoek aan.

De ramp in het kampement te Zeist, welke in den afgelopen zomer plaats vond, had bij vele leden een diepen indruk gemaakt. Het voorgevallene had hunne aandacht gevestigd op den verkeerden toestand, dat in zulk een uitgestrekt kampement slechts één officier van gezondheid was gestationeerd, die, toen zijne tegenwoordigheid van het grootste belang was, nog afwezig schijnt te zijn geweest. Gevraagd werd, of voor het vervolg op betere voorziening in den geneeskundigen dienst in dergelijke kampen mag worden gerekend.

In deze zaak had het de ergernis van sommige leden opgewekt, dat de betrekkingen van degenen, die bij het ongeval het leven hebben verloren, zoo langen tijd op eenige vergoeding hebben moeten wachten. Omtrent de oorzaak van dat uitstel wenschten bedoelde leden te worden ingelicht; ook zouden zij gaarne vernemen, welke tegemoetkomingen aan de nabestaanden zijn uitgekeerd.

Te Leeuwarden moet zich eenigen tijd geleden het geval hebben voorgedaan, dat een milicien, die om gemoedsbezwaren weigerde op Zondag den dienst van aardappelenschillen te verrichten, voor dat feit voor den krijgsraad heeft terechtgestaan en zeer zwaar is gestraft.

De leden, die deze zaak ter sprake brachten, wenschten nader te worden ingelicht of bedoelde dienst niet op den Zaterdag te voren had kunnen worden verricht en welke straf bedoelden milicien ter zake is opgelegd.

§ 14. *Beoordeelingslijsten van officieren.* Op het onderwerp der beoordeelingslijsten van officieren, dat ten vorigen jare, bij de behandeling der begroting, uitvoerig is ter sprake gekomen, werd door verscheidene leden teruggekomen.

Verskillende leden constateerden met leedwezen dat in den stand dezer kwestie geene de minste verandering is gekomen.

Van sommige zijden werd er afkeuring over uitgesproken, dat dikwijls op de conduite-staten een ongunstig oordeel over iemands geschiktheid voor hooger rang voorkomt, zonder dat daarbij is aangegeven op welke feiten dat oordeel steunt. Vraagt de betrokken officier nader naar die feiten, dan worden die hem niet of onvolledig opgegeven. Bedoelde leden oordeelden deze practijk met de eischen van rechtvaardigheid niet in overeenstemming. Men mag toch aannemen, dat zulk een oordeel over iemands geschiktheid, hetwelk voor de belangen van den betrokkene van zoo groote beteekenis is, niet op futiliteiten, maar op ernstige gegevens van feitelyken aard berust. De belanghebbende behoort die dan te kennen om zich zoo mogelijk dienaangaande te kunnen rechtvaardigen.

Andere leden wezen er op, dat bij de beslissing der vraag, of een officier

voor bevordering in aanmerking zal worden gebracht, naast den conduite-staat ook gegevens van invloed zijn, die de hoogere autoriteiten zich buiten die staten om verschaffen. En in dat opzicht wordt aan het Departement dikwijls eene gedragslijn gevolgd, die hunne goedkeuring niet kon wegdragen. Soms worden officieren, die volgens de meening hunner omgeving in alles voldoen, voorbijgegaan, terwijl anderen, die op een bepaald punt uitmunten, bevorderd worden. Welke waarde blijven in dat stelsel de conduite-staten behouden? In het algemeen is, naar de meening dezer leden, op het stuk van promotie in het leger, met voorbijgaan van de bedoeling van art. 60, 2de lid, der Grondwet, de macht te veel gelaten bij de chefs van den officier. Voor bevordering, indien hij in alles voldoet, ontbreekt hem de noodige waarborg.

Wat de behandeling der conduite-staten en der memoriën van rechtvaardiging aan het Departement betreft, werd beweerd, dat die veel te wenschen overlaat. Enkele leden meenden te weten, dat de laatste eenvoudig door ambtenaren worden vergeleken met de conduite-staten, terwijl nimmer personen, die aangaande de feiten licht zouden kunnen ontsteken, worden gehoord. Zulk eene wijze van onderzoek kan, naar zij opmerkten, onmogelijk eene rechtvaardige uitkomst waarborgen.

Aan sommige leden was ter oore gekomen, dat, wanneer blijkt dat een officier onbillijk en onrechtvaardig is beoordeeld geworden en de inspecteur van het wapen zich met eene wijziging in den conduite-staat, er toe strekkende om de onbillijkheid weg te nemen, niet kan vereenigen, die beoordeeling niet gewijzigd wordt. Men keurde die regeling ten zeerste af.

Door leden, in wier handen zich enkele dossiers van memoriën van rechtvaardiging bevonden, werd gewezen op het groot aantal bepalingen betreffende de conduite-staten. Zij vroegen den Minister dringend eene verzameling van alle bepalingen, ook de geheime, die omtrent het opmaken der beoordeelingslijsten gelden, aan de Kamer te willen overleggen.¹⁾

Sommige leden waren voor algeheele afschaffing der conduite-staten op de gronden, in het Voorloopig Verslag betreffende de vorige begroting ontwikkeld. Anderen waren echter met den Minister, die ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord zijne zienswijze uitvoerig heeft ontvouwd, van meening, dat, al mogen er aan de inrichting, de opmaking en het gebruik der staten gebreken kleven, zij in een zoo groot korps ambtenaren als het leger is, wel onontbeerlijk zijn. Zonder zulk een stelsel van rapporten — die voor de betrokkenen niet geheim zijn en ten aanzien waarvan toch altijd beroep openstaat op hooger autoriteit — zullen willekeur en bevoorrechting zich veel gemakkelijker kunnen doen gelden dan thans.

In verband met de conduite-staten werd de zaak van den luitenant-kolonel Kock nog weer ter sprake gebracht. Verschillende leden beaamden de voorstelling, die in een door dien hoofdofficier aan de Kamer gericht adres, van deze zaak wordt gegeven en vroegen of de Minister geene aanleiding heeft gevonden een nieuw onderzoek in te stellen.²⁾

§ 15. *Militaire cantines*. Naar aanleiding van het cantinereglement, dat op de griffie der Kamer ter inzage voor de leden is neergelegd — waarvoor den Minister dank werd gebracht —, verklaarden sommige leden met leedwezen te hebben bespeurd, dat nog geene andere regeling is getroffen ten opzichte van de wijze, waarop de door de cantines behaalde winsten ten behoeve van de manschappen worden aangewend. Meermalen is reeds gewezen op de onbillijkheid, dat die gelden slechts aan een deel der manschappen ten goede komen, doordat zij worden besteed om gemakkelikheden bij te wonen, waarvan, uit hoofde van gemoedsbezwaren, niet allen kunnen profiteeren. Men drong er op aan, dat alnog eene andere regeling zoude worden in het leven geroepen, die waarborgt, dat ieder van zijn evenredig deel in de gemaakte winst genot heeft.

Voorts had het teleurstelling gewekt, dat ook het nieuwe reglement den verkoop van sterken drank toestaat.

¹⁾ De Commissie van Rapporteurs merkt op, dat, na het afdelingsonderzoek, nieuwe voorschriften zijn bekend gemaakt.

²⁾ De Commissie van Rapporteurs merkt op, dat in de Vergadering van 19 October namens de Commissie voor de Verzoekschriften verslag is uitgebracht over bedoeld adres en dat verslag aan den Minister is medegedeeld.

Sommige leden klaagden over de censuur, waaraan bladen als *Het Volk*, *Het Anker*, *De Militien* blootstaan, waar het geldt hunne toelating in cantines en kazernes. Anderen keurden het goed, dat die bladen worden geweerd, indien daarin inrichtingen van het leger op ongepaste wijze worden aangevallen.

§ 16. *Toepassing van art. 113bis der Militiewet en art. 15bis der Landweervet.* Sommige leden klaagden, dat de vergoedingen, die ingevolge art. 113bis der Militiewet worden toegekend, dikwijls te laag moeten worden geacht. De Minister schijnt te zeer te handelen in den geest als indertijd in de Eerste Kamer is aangeprezen. Bedoelde leden keurden dat standpunt af.

Ook werd er over geklaagd, dat sommige burgemeesters in gevallen, die wel degelijk in aanmerking behoorden te komen voor vergoeding, hunne medewerking niet willen verleen en of wel bewerken, dat eene te geringe vergoeding wordt verstrekt.

Voorts werd gewezen op het feit, dat het burgerlijk armbestuur van de aan gezinnen van landweerplichtingen toegekende vergoedingen soms afhoudt wat het tot aanvankelijke ondersteuning van het gezin heeft uitgegeven. Men meende, dat die practijk op geen rechtsgrond steunt.

§ 17. *Lotelingen, die invallen voor aanvankelijk aangewezenen.* Door meerdere leden werd de wensch uitgesproken, dat lotelingen, die aanvankelijk niet waren opgeroepen, maar door het uitvallen van anderen, wegens ziekte, desertie enz., aan de beurt komen, niet behoefden op te komen in het jaar, volgende op dat, waarin de lichting, waartoe zij behooren, is opgekomen (art. 99 Militiewet). Die regeling is dikwijls schadelijk voor hunne belangen. Men vroeg hoeveel percent der lichting het getal dier later opgekomenen bedraagt.

Een bijzonder nadeelig gevolg heeft zulk een invallen voor die jongelieden, die voor verkorte oefening in dienst zouden komen. Zij toch kunnen, indien zij op voorschreven grond een jaar later moeten opkomen, voor die verkorte oefening niet meer in aanmerking komen. In streken, zooals er in ons land zijn, waar desertie, door emigratie naar Amerika, meermalen voorkomt, is dat bezwaar niet zonder beteekenis. Men wenschte te dezer zake eene wijziging der wet.

§ 18. *Gymnastische oefeningen.* Enkele leden wezen er op, dat, nu het blijvend gedeelte grootendeels met verlof gaat en het kader alzoo niet meer voor zijne gewone taak benoodigd is, de Minister nochtans geene uitvoering schijnt te geven aan het in zijne reeds aangehaalde rede van 21 December 1905 geopperd denkbeeld, om in dat geval de onderofficieren beschikbaar te stellen voor het leiden van oefeningen in de gymnastiek op verschillende plaatsen. Althans men had ter bestrijding van de aan zulk een maatregel verbonden kosten geen geld op de begrooting uitgetrokken gezien. Men wenschte daarom gaarne aangaande dit punt nader te worden ingelicht en daarbij ook omtrent de aan dat onderwijs verbonden kosten.

§ 19. *Viermaanders.* Ten vorigen jare zeide de Minister eene bijzondere proef met de viermaanders toe. Men vroeg nu of die proef heeft plaats gevonden en of de Minister de resultaten daarvan kan mededeelen.

Sommige leden hadden vernomen, dat het in 's Ministers bedoeling ligt, de viermaanders van de lichting 1906 na afloop van den eersten oefeningstijd niet meer onder de wapenen te doen komen. Onder opmerking, dat zij zulk een maatregel als schadelijk voor onze weerkracht zouden afkeuren, vroegen zij den Minister om inlichtingen omtrent zijne plannen op dit punt en in hoeverre de berichten juist zijn, dat aan de bedoelde dienstplichtigen reeds kennis is gegeven van voorschreven plan, zij het onderhands.

§ 20. *Keuze van plaatsen voor garnizoenen.* Sommige leden maakten de opmerking, dat, met het oog op de voordeelen, die een garnizoen uitteraard voor de bevolking der gemeente, binnen welker grenzen het is gelegen, medebrengt, het wel aanbeveling zoude verdienen de garnizoenen eenigszins regelmatig over het land te verdeelen, althans niet, gelijk thans het geval is, een klein gedeelte van het land in dat opzicht bovenmatig te bevoordeelen.

Anderen gaven echter te kennen, dat huns inziens de keuze van garnizoensplaatsen door geene andere overwegingen mag worden beheerscht dan dezulke, die het militair belang betreffen. Daarom is het in het algemeen rationeel,

dat de meeste kazernes binnen onze voornaamste verdedigingsliniën liggen.

Daartegen werd door eerstbedoelde leden aangevoerd, dat in tijden van oorlog de troepen niet bestemd zijn om in de kazernes te verblijven en deze dus, uit dit oogpunt, even goed buiten als binnen de liniën kunnen worden gebouwd.

§ 21. *Rechtspleging.* Men vroeg, of bij het reclameproces voor den krijgsraad ook het vrijwillig arrest wordt opgeheven, evenals dit sedert jaren bij het Hoog Militair Gerechtshof gebruikelijk is. Zoo neen, dan vroeg men of de Minister bereid is in dien zin op eenvormigheid aan te sturen.

Er werd gevraagd eene opgaaft te mogen ontvangen van het aantal malen dat, in de laatste vijf jaren, door het Hoog Militair Gerechtshof veranderingen in de vonnissen der krijgswraden zijn gebracht.

§ 22. *Ontslag wegens eigenschappen, die ongeschikt maken voor den militairen dienst.* Sommige leden wenschten dat, evenals bij de Marine, militairen, die wegens anti-militaire eigenschappen voor den dienst ongeschikt blijken, zouden kunnen worden ontslagen. Men vroeg naar de meening van den Minister omtrent dit denkbeeld.

§ 23. *Aanschaffing van levensmiddelen.* Enkele leden vestigen de aandacht op de zeer uiteenloopende prijzen bij aanbesteding van levensmiddelen, met name van aardappelen. Zij meenden daaruit te moeten afleiden, dat de aanschaffing niet oordeelkundig is geregeld.

§ 24. *Samensmelting van de Nederlandsche en Indische officierskaders.* Sommige leden wenschten te worden ingelicht welke eindbeslissing genomen is ten opzichte van het uitgebracht rapport betreffende samensmelting van het Nederlandsch en het Nederlandsch-Indisch officierenkorps.

§ 25. *Legerinrichting in Rumenië en Zwitserland.* Enkele leden verzochten, dat aan de Kamer ter inzage zoude worden verstrekt het rapport van den kapitein VAN DER HOOG over diens studiereis naar Rumenië en Zwitserland.

§ 26. *Zangoefeningen.* Voor eenige jaren werd den miliciens gelegenheid gegeven zich te oefenen in het zingen. De goede invloed dezer zanglessen is merkbaar geweest bij de keuze van liederen door de miliciens bij marschen, op manoeuvres enz.

Verschillende leden meenden te weten, dat in den laatsten tijd aan zangonderricht minder zorg wordt besteed. Zij betreurden dat met het oog op den veredelenden en nuttigen invloed, die huns inziens daarvan zoude kunnen uitgaan.

§ 27. *Dienstweigering.* Sommige leden verlangden, dat, wat betreft de behandeling van personen die weigeren dienst te verrichten, een vast stelsel zou worden aangenomen. Men zoude, naar de meening dezer leden, op dienstweigering eene strenge straf kunnen stellen, maar men wenschte, dat, is eenmaal de straf ondergaan, de dienstweigeraar, die uit gemoedsbezwaren handelde, vrij uit zoude kunnen gaan.

Andere leden merkten op, dat, wat het tegenwoordige betreft, het voor militairen geldende strafrecht zulk eene practijk niet zoude toelaten.

§ 28. *Weerbaarheidskorpsen.* Gaarne zoude men worden ingelicht aangaande de bedoeling van den Minister ten aanzien der weerbaarheidskorpsen. Is eene reorganisatie daarvan te verwachten en ook eene wijziging in de benoeming van officieren? Zoo ja, in welken zin?

§ 29. *Pensioenwet.* Bij aanschrijving van 27 Februari 1906, IIIde Afd., n°. 136, heeft de Minister eene nadere interpretatie gegeven van art. 7 der Pensioenwet. Sommige leden kwamen tegen die interpretatie op en verzochten te mogen vernemen op welke gronden zij steunt. Van andere zijde werd over die aanschrijving leedwezen uitgesproken en op hare intrekking aangedrongen, omdat men vreesde, dat zij al te zeer tot ontduiking aanleiding zal geven en in zooverre geen verheffenden invloed zal hebben.

Meerdere leden drongen er op aan dat het toekennen van pensioenen en het uitkeeren van toegekende pensioenen met meer spoed plaats vinden.

Sommige leden wezen er op, hoe talrijk in den laatsten tijd de adressen aan de Kamer worden, waarin wordt opgekomen tegen de ten opzichte van de adressanten gegeven toepassing aan de bepalingen der Pensioenwet. Het in de wet voorkomende criterium „in en door den dienst” wordt in uiterst gestrengen zin opgevat en het gevolg daarvan is, dat vele beslissingen het rechtsbewustzijn zoowel van belanghebbenden als van velen, die geheel buiten de zaak zelve staan, niet bevredigen. Bedoelde leden zouden gaarne zien, dat de Pensioenraad, op wiens adviezen de beslissing der Regeering gewoonlijk steunt, in haar uitleg van genoemden term wat milder ware, maar gaven, indien dat niet kan worden verwacht, eene wetswijziging in overweging, waardoor met „ongeschiktheid in en door den dienst verkregen”, gelijk zoude worden gesteld ongeschiktheid, ontwijfelbaar in den dienst verkregen en in zoverre ook dóór den dienst, dat een gebrek dóór den dienst is verergerd.

Gevraagd werd hoe de Minister denkt te handelen ten opzichte van J. BAAN, op wiens aan de Kamer gericht adres in de vergadering van 30 Juni jl. eene beslissing is genomen, die aan den Minister is medegedeeld.

§ 30. *Staten, bij de begroting overgelegd.* Sommige leden merkten op, dat de opgaven, opgesomd op bladz. 1 der Memorie van Toelichting, geen beeld geven van de beweging der verschillende voorraden gedurende het afgelopen jaar. Zij zouden het op prijs stellen, indien zij in dien zin werden uitgebreid, dat de Kamer daaruit bedoelde beweging volledig zoude kunnen kennen, ook in hare in geld uitgedrukte beteekenis.

Verschillende andere leden wenschten, dat het tot nu toe geldend gebruik gehandhaafd bleef, dat bedoelde opgaven gedrukt bij de begroting werden gevoegd.

Artikelen.

ISTE AFDEELING.

Dienst aan het Departement. Artt. 2 en 3. Sommige leden verklaarden van oordeel te zijn, dat het overgroot getal ambtenaren en officieren, aan het Departement werkzaam, geenszins in goede evenredigheid staat tot het betrekkelijk kleine leger, dat wij hebben. Zij drongen er op aan toch naar beperking te streven, waartoe het huns inziens noodig ware in meerdere mate het beginsel van decentralisatie, toe te passen en tal van minder belangrijke zaken aan de bemoeiingen van het Departement te onttrekken.

Daarbij werd nog door enkele leden in overweging gegeven bij tijdelijke drukte gebruik te maken van bureau's in de residentie, welke tijdelijke hulp van burgerpersonen kunnen verschaffen.

In verband met de mededeeling, op bladz. 5 der Memorie van Toelichting, dat de vermeerdering van werkzaamheden tot aanstelling van meer tijdelijke hulp heeft geleid, werd de vraag gedaan of verlenging der bureau-uren als middel om aan het meerdere werk het hoofd te bieden, niet in aanmerking kon komen. Men vroeg, hoe lang de werktijd aan het Departement is.

Raad-adviseur. Art. 2. De vraag werd gedaan, of in dit artikel niet ten onrechte wordt gesproken van een raad-adviseur, welken rang het Koninklijk besluit van 19 Mei 1906 (*Staatsblad* n°. 110) immers niet kent.

Aanstelling van een adjunct-commies. Enkele leden hadden bedenking tegen het bedrag van f 1400, dat aangevraagd wordt met het oog op de benoeming tot adjunct-commies van een gepensionneerd officier. Vermits de promotie der ambtenaren in het bijzonder aan het Departement van Oorlog slecht is, kon men het niet goedkeuren, dat tusschen de reeds werkzame ambtenaren iemand van buiten wordt ingeschoven. Gevraagd werd welk maandgeld bedoelde officier thans geniet en uit welken post dit wordt betaald. Voorts hoeveel dienstjaren de oudste klerk als zoodanig heeft.

Verhooging van salaris. Men vroeg voor welke andere burgerlijke ambtenaren dan die in de Memorie van Toelichting worden genoemd, verhooging der jaarwedde uit de genoemde som van f 2550 wordt aangevraagd.

Bodenpersoneel. Sommige leden meenden dat, aangezien alle vaste knechts

bodendiensten verrichten, het noodig is het bodenpersoneel uit te breiden. Anderen kwamen daartegen op

Tijdelijke schrijvers. Art. 3. De wijze, waarop de positie van de tijdelijke schrijvers is geregeld, ontmoette bij sommige leden verzet. Deze hadden uit goede bron vernomen, dat die personen schrijversdiensten hebben te verrichten 's morgens van 9½ uur tot 's middags 4 uur en vaak ook 's avonds nog van 6 tot 9 uur, waarvoor zij dan beloond worden met f 0.75 daags. Men achtte dit geene behoorlijke betaling en kon daarom met 's Ministers meening instemmen, dat tijdelijk aangestelden bij gebleken geschiktheid na een niet te lang tijdsverloop voor opneming in het vaste korps in aanmerking behoorden te komen. Ook de werkzaamheden moeten onder genoemde onbevredigende loontoestanden lijden, want voortdurend schijnen de tijdelijke schrijvers er op bedacht te zijn in eene andere positie over te gaan.

Officieren, bij het Departement gedetacheerd. Enkele leden wenschten dat aan officieren geene toelagen werden toegekend ter zake van hunne detachering aan het Departement.

Lage raming. Art. 5. De verschillen van de voor de onderdeelen van dit artikel aangevraagde bedragen en de overeenkomstige voor 1906, kwamen aan sommige leden moeilijk verklaarbaar voor, in het bijzonder wat betreft den post brandstoffen. Er is bij het Departement een nieuwe vleugel in gebruik genomen; de prijzen der brandstoffen zijn dit jaar zeer hoog en men meent des ondanks met f 2200 minder dan in 1906 te kunnen volstaan.

II DE AFDEELING.

Inspectie militair onderwijs. Art. 7. Wederom werd er door enkele leden op aangedrongen de inspectie van het militair onderwijs op te heffen. Zij meenden, dat op eenvoudiger, minder kostbare wijze in den dienst, dien het hier geldt, kon worden voorzien.

Plaatselijke staf. Art. 10. Hoewel instemmende met 's Ministers voornemen om de plaatselijke commandanten gaandeweg af te schaffen, achtten sommige leden dezen maatregel niet voldoende en wenschten zij opheffing van den plaatselijken staf in zijn geheel. Zij hadden daarom overwegend bezwaar tegen het geld, dat meer aangevraagd wordt voor een tweede-luitenant.

III DE AFDEELING.

Nadere inlichting gevraagd. Art. 13. Enkele leden wenschten nadere toelichting aangaande de mindere raming voor zooveel een eerste-luitenant betreft.

IV DE AFDEELING.

Nadere inlichting gevraagd. Artt. 15—18. De mededeelingen, betreffende de artt. 15, 16, 17 en 18 op bladz. 8 e.v. der Memorie van Toelichting welke aangeven en toelichten de aantallen eerste- of tweede-luitenants, waarvoor, voor de verschillende wapens, hetzij meer, hetzij minder wordt geraamd dan verleden jaar, werden door sommige leden niet zeer duidelijk geacht. Zij zouden gaarne nader zien uiteengezet hoe bedoelde getallen zijn berekend. Daarbij werd opgemerkt, dat alleen in de toelichting, die de infanterie betreft, sprake is van de bepalingen der Bevorderingswet van de landmacht 1902, als oorzaak van het benodigde „meer”. Doet niet voor alle wapens die wet haar invloed gelden op het benodigde aantal officieren van de verschillende rangen? Voorts wordt in de toelichting, de infanterie betreffende, gesproken van de te verwachten aanstellingen van cadetten en leerlingen van den hoofdcursus, bij de cavalerie echter de factor van nieuwe aanstellingen geheel onbesproken gelaten, terwijl bij de artillerie en genie weer wel sprake is van de aanstelling van cadetten tot officier. Waarop steunt dit verschil, zoo werd gevraagd.

Bovendien is er geene overeenstemming met de gegevens van n°. 4, staat A. Te meer wekt dit alles bevreemding, waar bij de loopende begrooting geene rekening gehouden werd bij de aanvraag van gelden met de Bevorderingswet noch met de benoeming van tweede-luitenants.

Inspecteur der infanterie. Art. 15. Enkele leden wezen er op dat, tot hunne teleurstelling, de inspecteur der infanterie nog steeds den generaal-majoor-rang heeft, terwijl het gebruik steeds was, dat die titularis ook op zijn beurt den rang van luitenant-generaal verkreeg.

Opperofficieren bij de artillerie. Art. 17. Sommige leden waren van oordeel, dat drie generaals bij het korps der artillerie te veel moet worden geacht. In verband daarmee vroeg men hoe de Minister denkt over geheele scheiding van vesting- en veld-artillerie.

4de regiment veld-artillerie. In verband met de omstandigheid, dat op de begroting wordt gerekend op uitbreiding van het 4de regiment veld-artillerie en dat een deel van dat regiment te Ede in garnizoen zal komen, werd gevraagd, of het wel waarschijnlijk is, dat op 1 September 1907, blijkens de Memorie van Toelichting den dag der oprichting, te Ede over kazernes en stallen zal kunnen worden beschikt. Men vreesde, dat noch het een noch het ander dan reeds aanwezig zoude zijn.

Commissie van proefneming. Verschillende leden hadden bezwaar tegen de wijze, waarop de commissie van proefneming is gereorganiseerd geworden. Nu de hoofdofficier en de andere officieren in de sterkte van twee compagnieën vesting-artillerie te 's-Gravenhage zullen worden opgenomen, zal van de oefeningen dier troepen niet veel te recht komen. Men achtte het evenwel onverantwoordelijk de geoefendheid dier onderdeelen, die in tijd van oorlog een belangrijken werkkring zullen hebben, aan de proefnemingen op artilleristisch gebied op te offeren. De taak der commissie wenschten deze leden te zien opgedragen aan de artillerie-schietschool.

Officieren der landweer. Ter tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing van uniform is uitgetrokken f 15 000, d. i. voor 100 officieren. Zullen er in 1907 inderdaad 100 worden aangesteld?

Verhoogde soldij voor scherpschutters. Artt. 22—25. Verschillende leden verklaarden niet te kunnen goedkeuren, dat aan scherpschutters niet langer eene verhoogde soldij zal worden toegekend. Die maatregel zal den lust in het schieten niet bevorderen en misschien ook ongunstig werken op de werving bij de infanterie en de cavalerie. Zij noemden dit eene verkeerde bezuiniging, evenals sommige leden het eene kleine bezuinigingsstactiek vonden om den sabel aan de scherpschutters te ontnemen.

Men vroeg op welke wijze de f 5300, waarmee thans art. 55 wordt verhoogd, zal worden besteed.

Sergeanten-onderwijzers. Enkele leden drongen aan op verbetering van de positie der sergeanten-onderwijzers, wier werkzaamheden belangrijk zijn toegenomen, nadat de tweede adjudant-onderofficier is komen te vervallen.

Gewijzigde salarisregeling voor sergeant-majoor. Sommige leden gaven te kennen, dat de gewijzigde salarisregeling voor sergeant-majoor, die bestaat in eene vermindering van de soldijverhooging na drie jaren dienst, hunne instemming niet had. Zij vroegen welke grond er voor die vermindering in 's Ministers oogen bestaat.

Vergoedingen voor den dag van opkomst en dien van vertrek. Aangezien de betrekkelijke bepalingen verschillend schijnen te worden toegepast, wenschten sommige leden te worden ingelicht op welke vergoedingen een milicien voor den dag der opkomst onder de wapenen en voor dien van vertrek met groot verlof aanspraak heeft.

Reservekader. Verschillende leden betreurden het, dat voor het reservekader wederom, voor alle wapens, minder wordt aangevraagd dan ten vorigen jare. Voor de vier wapens te samen bedraagt het verschil niet minder dan f 18 070. Wat de infanterie betreft, is daarmee het aangevraagd bedrag gedaald tot f 19 650, tegen f 89 151.60 voor 1902.

Gevraagd werd, of er bijzondere bepalingen bestaan om aan onderwijzers de toetreding tot het reservekader mogelijk te maken.

Algemeen depot van discipline. De vraag werd gedaan of het Algemeen depot van discipline nog steeds in onze legerinrichting onmisbaar wordt geacht.

Sommige leden meenden dat de werking van dat depot de instandhouding er van niet rechtvaardigt. Gaarne zouden zij dienaangaande inlichtingen ontvangen, in het bijzonder wat betreft de laatste vijf jaren.

Van enkele zijden werd geklaagd, dat de wijze van behandeling der gedetacheerden te streng is.

Er werd aangedrongen op betere verlichting en verwarming en op vermeerdering van de verhoogde soldij van soldaten voor speciale diensten.

Desertiën te Venlo. Art. 23. Teleurstelling werd uitgesproken over het groot aantal desertiën, die te Venlo hebben plaats gehad.

Miliciens. Gevraagd werd aan hoeveel miliciens is toegestaan in Maart in plaats van in October op te komen en aan hoevelen dat is geweijerd. Tevens wenschte men te worden ingelicht hoeveel miliciens der lichtingen 1905 en 1906 als vrijwilliger hadden dienst genomen.

Hoefsmeden en zadelmakers. De aandacht werd gevestigd op de geringe inkomsten der hoefsmeden en der zadelmakers. Verscheidene leden bevalen den Minister dringend aan de positie dezer categorieën van dienenden te verbeteren door de traktementen te verhoogen en de oudsten der hoefsmeden en zadelmakers in rang te verhoogen. Reeds vroeger is in dien zin eene toezegging gedaan, maar er is desondanks niets van gekomen.

Kolbak. Er werd op aangedrongen den kolbak als ondoelmatig hoofddekseel af te schaffen.

Machinisten bij de pantserfort-artillerie. Art. 24. Sommige leden wenschten de aandacht van den Minister te vestigen op de traktementen van de 5 machinisten bij de pantserfort-artillerie, die huns inziens verbetering eischen. Het betreft hier een klein korps militairen, van wie veel gevergd wordt, maar die ten achter staan bij hunne gelijken. Verdienen deze machinisten, zoo merkte men op, niet gelijk te staan met de opzichters der genie? Hun maximum traktement bedraagt f 1200; vrije woning wordt hun niet verstrekt.

VIDE AFDEELING.

Onvolledige toelichting. Art. 26. Enkele leden merkten op dat in de toelichting tot dit artikel wel sprake is van andere factoren, die tot eene belangrijk mindere behoefte voor 1907 dan voor 1906 hebben geleid, maar niet van het ontbreken van landweeroefeningen in het aanstaande jaar. Men vond daarin aanleiding om de vraag te stellen, of bij de raming wel rekening is gehouden met genoemde omstandigheid.

Vergoeding wegens gemis van brood. Art. 27. Gevraagd werd, wanneer de maatregel in werking treedt, dat gehuwde onderofficieren vergoeding wegens gemis van brood ontvangen. Voorts werd opgemerkt, dat, terwijl uit den toelichtenden staat moet worden opgemaakt, dat de prijs van een ration 6 cents is, deze onderofficieren niet meer dan 5 cent uitgekeerd krijgen. Men vroeg naar de verklaring dezer tegenstrijdigheid.

Van andere zijde werd de opmerking gemaakt, dat eene vergoeding van 5 cent voor een ration brood, wanneer dat niet in werkelijkheid wordt verstrekt, te gering schijnt. Men meende, dat die vergoeding op 10 cent behoorde te worden bepaald.

Verzoek om nadere inlichtingen. Art. 28. Enkele leden wezen er op, dat voor te verstrekken levensmiddelen aan militaire hospitalen een gelijk bedrag wordt geraamd als voor 1906. In verband met de opheffing van sommige hospitalen wekte dat hunne bevreemding. Zij vroegen daarom nadere inlichting.

In de Memorie van Toelichting wordt gezegd: „Het zoogenaamde uitputten der aardappelen zal daarbij worden opgedragen aan daarvoor aan te wijzen personeel.” Gevraagd werd welk personeel men daarvoor op het oog heeft.

VIDE AFDEELING.

Aanschaffing van diverse voorwerpen voor militairen. Art. 33. Enkele leden zouden gaarne vernemen welke de diverse voorwerpen zijn, waarvoor, blijkens de Memorie van Toelichting, f 5000 meer noodig wordt geacht dan voor 1906.

Paarden van het reservekader bij de cavalerie. Art. 35. De vraag werd gedaan, of de maatregel, dat het reservekader bij de cavalerie eigen paarden berijdt, wel goedkeuring verdient: men achtte bij zulk eene regeling de toetreding alleen mogelijk voor vermogende jongelieden.

Andere leden meenden op grond van eigen ervaring de verzekering te kunnen geven, dat laatstgenoemde opvatting onjuist is; ook voor kleinvermogens is voornoemde omstandigheid gebleken geenszins een bezwaar te zijn.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 35. Enkele leden hadden met bevreemding gezien, dat de voorgenomen inkrimping van het blijvend gedeelte niet meer dan f 1000 besparing op dezen post, naar de raming voor 1906, ten gevolge zal hebben. Zij vroegen nadere inlichting.

Belangrijke verhooging. Art. 38. Enkele leden spraken hunne bevreemding uit over de belangrijke verhooging, die het onderdeel „Benoodigdheden voor het onderhouden van wapenen in de wapenkamers bij de korpsen” ondergaat, eene verhooging van f 4000 op f 8100.

VII DE AFDEELING.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 40. Door sommige leden werd er op gewezen, dat blijkens den toelichtenden staat, behoorende bij de begroting voor 1906, van het op die begroting op dit artikel uitgetrokken bedrag f 5000 was bestemd voor de opkomst der militieplichtigen van de landweer. Terwijl nu in 1907 de landweer niet ter oefening opkomt, wordt dit keer niet f 5000 minder geraamd dan voor 1906, doch slechts f 4000 minder. Echter beroept de Memorie van Toelichting zich op geene andere omstandigheid, dan het achterwege blijven der landweeroefeningen. Bedoelde leden verklaarden een en ander niet te begrijpen en drongen op nadere inlichting aan.

Vergoeding wegens gemis van vrije woning. Art. 41. De vraag werd gedaan naar welke regelen de schadeloosstellingen, welke de Minister voornemens is toe te kennen wegens gemis van vrije woning, zullen worden vastgesteld.

Vrije woning voor hoefsmeden. Enkele leden drongen er op aan, dat aan hoefsmeden vrije woning zoude worden gegeven.

Verwarming der lokalen. Art. 42. Er werd op aangedrongen, dat wanneer de manschappen zich na oefeningen bij guur weer moeten verkleeden, de verrekken, waar dat moet plaats hebben, verwarmd worden.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 44. Gevraagd werd, welk werk van het in dit artikel bedoelde personeel voortaan zal worden gevorderd gedurende den tijd, dat een deel der kazernes zal zijn gesloten.

Gelegenheid voor scheren. Art. 46. Enkele leden wenschten in de kazernes betere gelegenheid voor de manschappen om zich te laten scheren.

VIII STE AFDEELING.

Paardenrecruteering. Art. 47. Sommige leden wenschten te vernemen, hoe het met de paardenrecruteering in het land staat.

Turfstrooisel. Art. 50. De vraag werd gesteld of het turfstrooisel blijvend voldoet.

IX DE AFDEELING.

Rechtskundige opleiding van officieren. Art. 52. Verschillende leden klaagden over de schrale toelichting van het sub b genoemde onderdeel van dit artikel en vroegen nadere mededeelingen aangaande 's Ministers plannen. Het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905 n°. 49 is ingevolge Koninklijk besluit van 23 September 1905 n°. 106 niet in werking getreden. Met de bepaling van eerstgenoemd besluit kon de Minister zich nl. — blijkens de Memorie van Antwoord betreffende de begroting voor 1906 (bladz. 72) — niet in allen deele vereenigen. Bijgevolg schijnt thans te mogen worden aangenomen, dat het in zijne bedoeling ligt de voorgenomen opleiding op eene andere wijze in te richten. Daarentrent is echter niets naders bekend geworden.

Wat de waardeering der zaak betreft, werd verwezen naar de uitvoerige beschouwingen, in het Voorloopig Verslag over de begrooting voor 1906 voorkomende. Sommige leden drongen er voorts op aan den leerlingen geene toelagen toe te kennen. Zij meenden, dat het voordeel van eene detachceering naar eene hoofdplaats er toch al toe zal leiden, dat niet steeds belangstelling alleen de lust tot deelneming aan den cursus zal beheerschen en wenschten niet bovendien nog door eene toelage degenen, voor wie de studie niet de hoofdzaak is, te trekken. Anderen meenden dit bezwaar te kunnen ondervangen door alleen toelagen te verleenen aan officieren, die blijkens een afgelegd examen de gewenschte leerlingen voor den cursus beloven te zijn.

Ook werd door anderen gevreesd, dat deze opleiding tot uitbreiding van uitgaven leiden zal, doordat het gevolg er van zal wezen, dat in de toekomst een afzonderlijk dienstvak, de militaire rechtspleging, wordt geschapen.

Sommige leden meenden, dat de opzet van den cursus, zooals die in het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905 is bedoeld, onnoodig grootscheepsch was en vroegen of het niet de voorkeur zoude verdienen eene juridische opleiding in het leven te roepen, die vooral op de eischen der practijk is gericht. Zulk een vorm zoude weinig uitgaven vorderen.

Door vele leden werd er op aangedrongen om, zoo de cursus tot stand komt, bij de keuze van den persoon, aan wien de leiding zal worden toevertrouwd, uiterst voorzichtig te zijn, in het bijzonder ter voorkoming van eenzijdigheid in het onderwijs.

Toelagen voor krijgskundige nasporingen. Art. 53. Voor toelagen van den directeur van het krijgsgeschiedkundig archief en van andere bij dat archief werkzaam gestelde personen wordt thans f 100 minder uitgetrokken dan op de begrooting voor 1906. Men vroeg wiens toelage dit verschil betreft.

Cursussen. Art. 54. Gevraagd werd naar de standplaatsen der cursussen bij het wapen der infanterie.

Schietprijzen. Art. 55. Enkele leden wenschten te worden ingelicht welk bedrag van de f 17 300, uitgetrokken voor prijzen en belooningen aan officieren en soldaten bij de oefeningen in het schieten en andere militaire oefeningen, in het bijzonder voor schietprijzen is bestemd.

Bespanning eener batterij met gehuurde paarden. In de Memorie van Toelichting is sprake van vroeger genomen proeven met betrekking tot het gebruik van gehuurde paarden voor de bespanning eener batterij veld-artillerie bij de oefeningen. Men vroeg welk het resultaat van bedoelde proeven is geweest.

Kampementen; kosten van vervoer. Art. 57. Enkele leden stelden de vraag of er geene maatregelen zijn te nemen, waardoor de kampementen in meerdere mate beveiligd worden tegen het gevaar van het inslaan van den bliksem. Voorts werd gewezen op de onvoldoende inrichting der cantines; men drong er op aan daarin verbetering te brengen.

De opmerking werd gemaakt, dat een bedrag van f 125 000 alleen voor kosten van vervoer enz. hoog voorkomt.

Landweeroefeningen. Sommige leden opperden het denkbeeld de oefeningen der landweer aan de groote manoeuvres te verbinden.

Schietoefeningen buiten het leger. Art. 59. Verschillende leden wenschten te worden ingelicht hoe het staat met het schietonderricht buiten het leger. Op welke wijze worden de hiervoor uitgetrokken sommen besteed en wat zijn de resultaten van dezen Rijkssteun?

Enkele leden meenden te weten, dat medewerking van hooger hand bij pogingen om de schietvaardigheid van het volk te verhoogen, dikwijls ontbreekt. Zij wezen op het feit, dat aan eene afdeeling van „Volksweerbaarheid” voor schietoefeningen geschikte terreinen, op korten afstand van den zetel van bedoelde afdeeling gelegen, en waarover het Ministerie van Oorlog de beschikking had, geweigerd zijn, en in stede daarvan een ver afgelegen terrein werd aangewezen. De lust voor de oefeningen is toen spoedig verflauwd, hetgeen op rekening moet worden gesteld van de weinig tegemoetkomende houding van de militaire autoriteiten.

Paarden van het reservekader bij de cavalerie. Art. 35. De vraag werd gedaan, of de maatregel, dat het reservekader bij de cavalerie eigen paarden berijdt, wel goedkeuring verdient: men achtte bij zulk eene regeling de toetreding alleen mogelijk voor vermogende jongelieden.

Andere leden meenden op grond van eigen ervaring de verzekering te kunnen geven, dat laatstgenoemde opvatting onjuist is; ook voor kleinvermogens is voornoemde omstandigheid gebleken geenszins een bezwaar te zijn.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 35. Enkele leden hadden met bevreemding gezien, dat de voorgenomen inkrimping van het blijvend gedeelte niet meer dan f 1000 besparing op dezen post, naar de raming voor 1906, ten gevolge zal hebben. Zij vroegen nadere inlichting.

Belangrijke verhooging. Art. 38. Enkele leden spraken hunne bevreemding uit over de belangrijke verhooging, die het onderdeel „Benodigdheden voor het onderhouden van wapenen in de wapenkamers bij de korpsen” ondergaat, eene verhooging van f 4000 op f 8100.

VII DE AFDEELING.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 40. Door sommige leden werd er op gewezen, dat blijkens den toelichtenden staat, behoorende bij de begroting voor 1906, van het op die begroting op dit artikel uitgetrokken bedrag f 5000 was bestemd voor de opkomst der militieplichtigen van de landweer. Terwijl nu in 1907 de landweer niet ter oefening opkomt, wordt dit keer niet f 5000 minder geraamd dan voor 1906, doch slechts f 4000 minder. Echter beroept de Memorie van Toelichting zich op geene andere omstandigheid, dan het achterwege blijven der landweeroefeningen. Bedoelde leden verklaarden een en ander niet te begrijpen en drongen op nadere inlichting aan.

Vergoeding wegens gemis van vrije woning. Art. 41. De vraag werd gedaan naar welke regelen de schadeloosstellingen, welke de Minister voornemens is toe te kennen wegens gemis van vrije woning, zullen worden vastgesteld.

Vrije woning voor hoefsmeden. Enkele leden drongen er op aan, dat aan hoefsmeden vrije woning zoude worden gegeven.

Verwarming der lokalen. Art. 42. Er werd op aangedrongen, dat wanneer de manschappen zich na oefeningen bij guur weer moeten verkleeden, de vertrekken, waar dat moet plaats hebben, verwarmd worden.

Verzoek om nadere inlichting. Art. 44. Gevraagd werd, welk werk van het in dit artikel bedoelde personeel voortaan zal worden gevorderd gedurende den tijd, dat een deel der kazernes zal zijn gesloten.

Gelegenheid voor scheren. Art. 46. Enkele leden wenschten in de kazernes betere gelegenheid voor de manschappen om zich te laten scheren.

VIII STE AFDEELING.

Paardenrecruteering. Art. 47. Sommige leden wenschten te vernemen, hoe het met de paardenrecruteering in het land staat.

Turfstrooisel. Art. 50. De vraag werd gesteld of het turfstrooisel blijvend voldoet.

IX DE AFDEELING.

Rechtskundige opleiding van officieren. Art. 52. Verschillende leden klaagden over de schrale toelichting van het sub b genoemde onderdeel van dit artikel en vroegen nadere mededeelingen aangaande 's Ministers plannen. Het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905 n°. 49 is ingevolge Koninklijk besluit van 23 September 1905 n°. 106 niet in werking getreden. Met de bepaling van eerstgenoemd besluit kon de Minister zich nl. — blijkens de Memorie van Antwoord betreffende de begroting voor 1906 (bladz. 72) — niet in allen deele vereenigen. Bijgevolg schijnt thans te mogen worden aangenomen, dat het in zijne bedoeling ligt de voorgenomen opleiding op eene andere wijze in te richten. Daarentrent is echter niets naders bekend geworden.

Wat de waardeering der zaak betreft, werd verwezen naar de uitvoerige beschouwingen, in het Voorloopig Verslag over de begroting voor 1906 voorkomende. Sommige leden drongen er voorts op aan den leerlingen geene toelagen toe te kennen. Zij meenden, dat het voordeel van eene detachering naar eene hoofdplaats er toch al toe zal leiden, dat niet steeds belangstelling alleen de lust tot deelneming aan den cursus zal beheerschen en wenschten niet bovendien nog door eene toelage degenen, voor wie de studie niet de hoofdzaak is, te trekken. Anderen meenden dit bezwaar te kunnen ondervangen door alleen toelagen te verleenen aan officieren, die blijkens een afgelegd examen de gewenschte leerlingen voor den cursus beloven te zijn.

Ook werd door anderen gevreesd, dat deze opleiding tot uitbreiding van uitgaven leiden zal, doordat het gevolg er van zal wezen, dat in de toekomst een afzonderlijk dienstvak, de militaire rechtspleging, wordt geschapen.

Sommige leden meenden, dat de opzet van den cursus, zooals die in het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905 is bedoeld, onnoodig grootscheepsch was en vroegen of het niet de voorkeur zoude verdienen eene juridische opleiding in het leven te roepen, die vooral op de eischen der practijk is gericht. Zulk een vorm zoude weinig uitgaven vorderen.

Door vele leden werd er op aangedrongen om, zoo de cursus tot stand komt, bij de keuze van den persoon, aan wien de leiding zal worden toevertrouwd, uiterst voorzichtig te zijn, in het bijzonder ter voorkoming van eenzijdigheid in het onderwijs.

Toelagen voor krijgskundige nasporingen. Art. 53. Voor toelagen van den directeur van het krijgsgeschiedkundig archief en van andere bij dat archief werkzaam gestelde personen wordt thans f 100 minder uitgetrokken dan op de begroting voor 1906. Men vroeg wiens toelage dit verschil betreft.

Cursussen. Art. 54. Gevraagd werd naar de standplaatsen der cursussen bij het wapen der infanterie.

Schietprijzen. Art. 55. Enkele leden wenschten te worden ingelicht welk bedrag van de f 17 300, uitgetrokken voor prijzen en belooningen aan officieren en soldaten bij de oefeningen in het schieten en andere militaire oefeningen, in het bijzonder voor schietprijzen is bestemd.

Bespanning eener batterij met gehuurde paarden. In de Memorie van Toelichting is sprake van vroeger genomen proeven met betrekking tot het gebruik van gehuurde paarden voor de bespanning eener batterij veld-artillerie bij de oefeningen. Men vroeg welk het resultaat van bedoelde proeven is geweest.

Kampementen; kosten van vervoer. Art. 57. Enkele leden stelden de vraag of er geene maatregelen zijn te nemen, waardoor de kampementen in meerdere mate beveiligd worden tegen het gevaar van het inslaan van den bliksem. Voorts werd gewezen op de onvoldoende inrichting der cantines; men drong er op aan daarin verbetering te brengen.

De opmerking werd gemaakt, dat een bedrag van f 125 000 alleen voor kosten van vervoer enz. hoog voorkomt.

Landweeroefeningen. Sommige leden opperden het denkbeeld de oefeningen der landweere aan de groote manoeuvres te verbinden.

Schietoefeningen buiten het leger. Art. 59. Verschillende leden wenschten te worden ingelicht hoe het staat met het schietonderricht buiten het leger. Op welke wijze worden de hiervoor uitgetrokken sommen besteed en wat zijn de resultaten van dezen Rijkssteun?

Enkele leden meenden te weten, dat medewerking van hooger hand bij pogingen om de schietvaardigheid van het volk te verhoogen, dikwijls ontbreekt. Zij wezen op het feit, dat aan eene afdeeling van „Volksweerbaarheid” voor schietoefeningen geschikte terreinen, op korten afstand van den zetel van bedoelde afdeeling gelegen, en waarover het Ministerie van Oorlog de beschikking had, geweigerd zijn, en in stede daarvan een ver afgelegen terrein werd aangewezen. De lust voor de oefeningen is toen spoedig verflauwd, hetgeen op rekening moet worden gesteld van de weinig tegemoetkomende houding van de militaire autoriteiten.

Voorts bracht men in herinnering, dat onder het vorige Ministerie eene aanschrijving is uitgevaardigd, waardoor het schieten op Zondag zeer werd tegengewerkt. Verscheidene leden betreurden dat en vonden het onpractisch en verkeerd; de vrijheid om de oefeningen op Zondag te houden, moet huns inziens blijven bestaan. Voor het grootste gedeelte onzer jongelingschap is de Zondag de eenige geschikte dag der week; in het Zuiden wordt hij dan ook veel voor deze oefeningen gebruikt. De hier aan het woord zijnde leden wenschten in dat opzicht geen enkele beperking; anderen zouden echter den Zondagvoormiddag willen uitsluiten, omdat schietoefeningen, die des Zondagsochtends plaats vinden, vele jongelieden uit de kerk zouden houden.

Verscheidene andere leden verklaarden zich beslist tegen schietoefeningen op Zondag.

Ook waren er leden, die tegen schietoefeningen van burgers des Zondags op zich zelf geen bezwaar hadden, maar die van meening waren, dat daardoor kader en manschappen tot werken gedwongen werden, wat in hunne oogen niet kon worden goedgekeurd. Tegen hen werd echter opgemerkt, dat voor zulke oefeningen steeds vrijwilligers te vinden zijn.

Voorbereidend militair onderwijs. Van verschillende zijden werd de wensch geuit ook ditmaal weder inlichtingen te mogen ontvangen omtrent de uitgebreidheid van het voorbereidend onderricht en omtrent de verkregen resultaten. Hoe groot, zoo vroeg men, is het getal van hen, die gedurende het tijdvak 1905—1906 aan het onderricht hebben deelgenomen, met hoeveel deelnemers zijn de nieuwe cursussen op 1 October j.l. aangevangen en hoeveel zijn daarvan na de loting afgevallen? Ook wenschte men het aantal uitgereikte getuigschriften over het laatste jaar te kennen. Voorts waren er leden, die vroegen, in hoeveel gemeenten het onderricht in het tijdvak 1905—1906 is gegeven, hoeveel instructeurs respectievelijk van het actieve leger, de reserve en de landweer met het onderricht belast zijn geworden en eindelijk wat de totaal-kosten zijn geweest.

Ingevolge beschikking van den Minister zijn de oefeningen dit jaar op 1 October aangevangen, d. i. eene maand vroeger dan in 1906. Verschillende leden verklaarden niet te begrijpen waarom die winst nu is prijsgegeven door ook het einde eene maand vroeger te stellen dan ten vorigen jare, n.l. reeds op 1 Februari. Een oefeningstijd van vijf maanden oordeelden zij al kort genoeg.

Men vroeg overlegging van de circulaire, door den Minister ter zake van het voorbereidend militair onderwijs uitgevaardigd.

Naar aanleiding van dezen post werd voorts de Minister verzocht zijn oordeel te willen doen kennen over de vraag in hoeverre het stelsel om voor viermaanders de dienstplichtigen aan te wijzen, die aan voorbereidende oefeningen hebben deelgenomen, gunstig werkt. In verband daarmee werd gevraagd, of naar 's Ministers meening art. 104 der Militiewet geene wijziging behoort te ondergaan.

Wordt art. 104 niet gewijzigd, dan zal het, naar enkele leden opmerkten, toch zeer wenschelijk zijn, dat dit artikel op meer oordeelkundige wijze wordt toegepast. Het komt toch herhaaldelijk voor dat jongelieden, die geregeld en vol ijver het voorbereidend onderricht hebben bijgewoond, om eene kleine tekortkoming op het examen geen getuigschrift kunnen verkrijgen, in welk geval uit dezelfde gemeente anderen bij de viermaanders worden ingedeeld. Het ligt in den aard der zaak, dat voorbeelden van dien aard den lust tot het bijwonen der oefeningen ten zeerste doen verflauwen.

Andere leden voerden echter tegen deze opmerkingen aan, dat het nu eenmaal bij elk examen noodzakelijk is voor slagen vaste grenzen te stellen.

Subsidiën voor vereenigingen. Art. 61. Enkele leden wenschten gaarne te vernemen aan welke vereenigingen de in dit artikel bedoelde subsidiën worden uitgekeerd.

XDE AFDEELING.

Stijging der administratiekosten. Art. 66. Sommige leden zagen met leedwezen en bezorgdheid de aanzienlijke stijging, die de bureel- en administratiekosten voor de staven van het leger enz. de laatste jaren vertoonen. Zij wezen er op, dat op de begrootingen voor 1904, 1905, 1906 en 1907 respec-

tievelijk is uitgetrokken f 93 460, f 98 595, f 107 288 en f 113 312 en meenden met die cijfers voor oogen, ernstig op zuinigheid te moeten aandringen.

Deze leden hadden gaarne uitvoeriger zien toegelicht waarom voor de inspecteurs der cavalerie en artillerie respectievelijk f 263 en f 70 meer noodig is en waarom, terwijl voor 1906 voor den commandant der vesting-artillerie f 460 meer werd uitgetrokken, volgens de Memorie van Toelichting tot die begrooting noodig voor *buitengewone uitgaven*, thans voor dien opper-officier niet f 460 doch f 365 minder is uitgetrokken dan ten vorigen jare.

Ten dienste der landweer wordt f 4974 meer aangevraagd. Men verzocht te mogen vernemen, of hierbij gerekend is op de volledige organisatie en, zoo ja, of hier dan geen aftrek moet plaats hebben wegens het incompleet, terwijl, zoo die vraag ontkennend is te beantwoorden, men vroeg welk bedrag dan later nog voor dit artikel zal worden aangevraagd.

Kosten van commissiën. Art. 68. Enkele leden vroegen voor welke commissiën uit dezen post uitgaven worden gedaan. En uit welke artikelen worden de kosten der kleine commissiën, op bladz. 4 der Memorie van Toelichting genoemd, bestreden? Ook zouden deze leden gaarne vernemen hoeveel laatst-bedoelde kosten bedragen.

XI DE AFDEELING.

Muziekkorps der grenadiers en jagers. Art. 73. Sommige leden hadden vernomen, dat het muziekkorps van het regiment grenadiers en jagers als korps van het regiment eigenlijk geen dienst meer doet, doch alleen bestemd is voor het geven van concerten. Was dit juist, dan zoude er, naar deze leden meenden, geene reden meer bestaan om geld voor dit muziekkorps uit te trekken. Men vroeg den Minister om inlichtingen.

Vergoeding ingevolge art. 113bis der Militiewet. Art. 75. In verband met de opmerkingen in de Memorie van Toelichting vroegen enkele leden of reeds is te overzien hoeveel in 1906 voor vergoedingen ingevolge art. 113bis der Militiewet noodig zal zijn. Indien blijkt dat voor dat jaar met het uitgetrokken bedrag, ad f 425 000, kan worden volstaan, zoude bezwaarlijk de in de Memorie van Toelichting voorkomende voorstelling, dat de raming voor 1907 eene gunstige is, kunnen worden beaamd. Immers zullen de vergoedingen ten behoeve van het blijvend gedeelte, zoowel als die voor het opkomen voor herhalingsoefeningen belangrijker minder zijn.

Aanbrengpremiën. Art. 76. Van verschillende zijden werd instemming betuigd met de afschaffing der aanbrengpremiën.

Enkele leden vroegen welke omstandigheid aanleiding heeft gegeven om voor de werving bij de infanterie en genie een lager bedrag uit te trekken.

Tamboers en hoornblazers. Gevraagd werd naar de uitkomsten der werving van tamboers en hoornblazers bij de onbereden wapens.

XII DE AFDEELING.

Hygiëne. De opmerking werd gemaakt, dat de officieren bij den geneeskundigen dienst en zijne verschillende vertakkingen niet dien invloed op hygiënische maatregelen in het leger kunnen uitoefenen, die met hunne bekwaamheid in overeenstemming zoude zijn, omdat de verschillende reglementen te weinig met hen, als deskundigen, rekening houden. Men meende, dat het, in het belang der gezondheid en der verpleging, tijd was daarin verbetering te brengen.

Hoofdofficieren onder de militaire paardenartsen en militaire apothekers. Artt. 80 en 81. Enkele leden wenschten de aandacht te vestigen op het verschil dat bestaat tusschen de verhouding, waarin bij de paardenartsen het getal hoofdofficieren staat tot dat der overige officieren eenerzijds en diezelfde verhouding in het korps militaire apothekers anderzijds.

In laatstgenoemd korps is die verhouding veel ongunstiger dan in het korps paardenartsen.

Premiën aan artsen enz. Art. 82. Gevraagd werd of het noodig blijft, de premiën aan artsen, die tot officier van gezondheid benoemd worden en aan studenten, die officier van gezondheid zullen worden, toe te kennen.

Traktement concierge. Art. 83. Enkele leden achtten eene verhooging van het traktement van den concierge van het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, in eens met f 250, ongemotiveerd hoog.

Militaire hospitalen. Art. 86. Verscheidene leden keurden de opheffing van de militaire hospitalen te Dordrecht, Maastricht, Haarlem en Leeuwarden ten zeerste af. In de eerste plaats uit een militair oogpunt, omdat zulke maatregelen ten gevolge hebben, dat het Rijk op het punt van verpleging zijner zieke militairen te zeer afhankelijk wordt van gemeentebesturen en beheerders van ziekenhuizen. Er moet integendeel naar gestreefd worden, dat het Rijk in dit opzicht onafhankelijk zij.

Voorts schijnt de maatregel niet in het belang eener goede verpleging. Nu toch is het reeds voorgekomen, dat patiënten uit Leeuwarden naar Assen moesten worden geëvacueerd. Het springt in het oog, dat aan zulk vervoer groote nadeelen verbonden zijn en de leden, die hierop wezen, zouden daarom wenschen, dat althans geen hospitaal wordt opgeheven, indien niet met het bestuur van een burgerlijk ziekenhuis ter plaatse een contract is gesloten, dat voortdurende gelegenheid tot verpleging van militairen waarborgt en de behandeling dier patiënten aan officieren van gezondheid opdraagt. Men vroeg, hoe de Minister zich voorstelt den dienst in de garnizoensplaatsen, waar de hospitalen zijn opgeheven, te organiseren. De Memorie van Toelichting vermeldt dat niet.

Ook achtte men van de vermindering van het aantal hospitalen een bezwaar, dat daardoor vele officieren van gezondheid tot leegloopen worden gedwongen. Het korps inkrimpen is niet mogelijk, omdat het rijk ook in dit opzicht onafhankelijk moet blijven van particuliere hulp.

Van andere zijden werd daarentegen de opheffing toegejuicht. In particuliere gestichten, waar de verpleging in geen enkel opzicht minder goed behoeft te zijn dan in de hospitalen, is zij dikwijls wel minder kostbaar, zoodat de maatregel tot vrij groote bezuiniging leiden kan.

gevraagd werd of de 26 titularissen, die blijkens de Memorie van Toelichting, in 1907 niet meer noodig zullen zijn, ontslagen zullen worden dan wel hun een andere werkring zal worden gegeven en, zoo ja, welke.

Verscheidene leden spraken er hunne bevreemding over uit, dat de Minister tot deze opheffing van hospitalen overgaat, terwijl de commissie, benoemd bij beschikking van 10 Maart 1906, waarvan sprake is op bladz. 4 der Memorie van Toelichting, haar advies nog niet heeft uitgebracht.

Naar aanleiding van de mededeelingen in de Memorie van Toelichting werd nog gevraagd, waar de administrateurs van de militaire hospitalen te Deventer en te Gorinchem tot nu toe woonden en opgemerkt, dat de opgegeven reden voor verhooging der traktementen van de administrateurs der hospitalen 2de en 3de klasse vrij gezocht schijnt. Hoeveel bedragen de traktementen dier administrateurs en welk is het bedrag der verhoogingen, zoo vroeg men.

Verhouding van 's Rijks magazijn van geneesmiddelen tot het Departement van Koloniën. Art. 89. Naar aanleiding van de mededeelingen, vervat in de Memorie van Toelichting aangehaalde Nota van den Minister van 22 Mei 1906, werd gevraagd, hoever de uitvoering van het voornemen, om aan het Departement van Koloniën (en ook aan de andere Departementen) een kleiner percentage van de waarde der door 's Rijks magazijn van geneesmiddelen uitgezonden goederen, als bijdrage in de algemeene kosten van het magazijn enz., in rekening te brengen, is gevorderd.

XIIIde AFDEELING.

Militair onderwijs. Van meer dan ééne zijde werd de vraag gedaan, of van den Minister eene herziening van het militair onderwijs te wachten is. Hoe denkt hij over de instelling eener commissie, die eene herziening van de militaire onderwijswetten zoude voorbereiden?

Enkele leden klaagden er over, dat op het punt van het militair onderwijs aan bezuiniging niets te bespeuren valt.

Door enkele leden werd de aandacht gevestigd op het onbillijke, dat gelegen is in de omstandigheid, dat onderofficieren, behoorende tot het vaste personeel van inrichtingen van onderwijs, zijn opgenomen onder de categorie van personen, op welke punt 6 van art. 2 der Pensioenwet niet van toepassing is.

Art. 12 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 n°. 95 heeft eene uitbreiding ondergaan, die genoemde omstandigheid tot gevolg heeft gehad. Gevraagd werd, welke beginselen bij eene aanwijzing als deze gelden. Men achtte het artikel in strijd met de Pensioenwet 1902.

Mocht de Minister op goede gronden kunnen aantoonen, dat ook het vaste personeel der genoemde inrichtingen onder art. 12 eene plaats behoort te vinden, dan zouden de hier aan het woord zijnde leden toch 's Ministers aandacht willen vestigen op de minder gunstige positie van dat personeel; bevordering is voor hen bijna uitgesloten. Men vroeg of voor dit personeel niet eene zelfde regeling zou kunnen gelden als voor het korps schrijvers.

Toelagen voor leerlingen der Hoogere Krijgsschool. Art. 95. Verschillende leden konden zich niet vereenigen met de toelagen voor officieren-leerlingen van het leger hier te lande wegens detachering bij de Hoogere Krijgsschool, waarvoor f 7100 wordt uitgetrokken. Sommigen hadden daartegen vooral bezwaar, omdat zij het een verkeerd stelsel vonden den studielust bij officieren met een geldelijke toelage in verband te brengen. Dat de opleiding kosteloos is, scheen hun voldoende toe. Andere leden hadden vooral bezwaar uit een financieel oogpunt.

Daarentegen vonden bedoelde toelagen bij meerdere leden krachtige toewijding.

Aanschaffing en onderhoud van dienstpaarden. De nieuw geraamde uitgaven van f 600 voor tegemoetkoming in de kosten van aanschaffing van twee dienstpaarden voor één officier-leeraar en één officier-leerling van het Nederlandsch-Indische leger en van f 400 voor verhooging van tractement van twee officieren-leerlingen van het Nederlandsch-Indische leger, die gerechtigd zijn tot het houden van een dienstpaard, vonden, ook om financiële redenen, bij sommige leden afkeuring.

Opgaaf gevraagd. Enkele leden wenschten eene opgave te ontvangen van de aantallen officieren, die zich in de laatste tien jaren voor het examen voor de Krijgsschool hebben aangemeld en van het getal plaatsen, in elk dier jaren beschikbaar, zoowel wat betreft de afdeeling voor algemeene militaire wetenschappen als den intendantecursus en wat de laatste aangaat, hoeveel hunner tot het dienstvak der administratie behooren.

Gebouwen der Hoogere Krijgsschool. Art. 95. Op de begrooting voor 1906 werd f 2435 aangevraagd voor het inrichten van een gedeelte der voormalige geschutgieterij ten behoeve der Hoogere Krijgsschool, een bedrag, waarmee de begrooting voor 1907 is verminderd geworden. Thans wordt eene som van f 982 voor diverse uitgaven gevraagd. Men verzocht omtrent de verschillende verhoogingen nader te mogen worden ingelicht.

Militaire Academie. Artt. 97 en 98. Sommige leden drongen aan op inperking van de uitgaven voor de Koninklijke Militaire Academie. Zij meenden, dat deze inrichting op te weelderigen voet is geschoeid, o. a. wat betreft de voeding der leerlingen.

Anderzijds ware door eene progressieve bijdrage, verband houdende met de draagkracht der ouders, het netto kostencijfer wat te verlagen.

Tegen laatstgenoemd denkbeeld, als zijnde een onrechtvaardig stelsel, kwamen echter andere leden op.

Gevraagd werd of alle kosten der Academie op de artt. 97 en 98 voorkomen. Men vond tot die vraag aanleiding in verband met de mededeeling, op bladz. 31 der Memorie van Toelichting, dat f 12 000, betreffende de verstrekking van laken, leder enz., van art. 98 is overgebracht naar art. 32.

Sommige leden zouden het in het belang der duidelijkheid achten, indien op deze artikelen de *totaal* kosten van de Academie werden geraamd, dat wil zeggen zoowel het aandeel dier kosten dat voor rekening van Nederland komt als dat, hetwelk door het Departement van Koloniën moet worden betaald. Laatstbedoeld bedrag zoude dan door Koloniën moeten worden terugbetaald en onder de middelen van het Rijk zijn te verantwoorden. Gelijke opmerking werd gemaakt met betrekking tot de Cadettenschool en den Hoofdcursus.

Nadere inlichting gevraagd. Art. 98. Sommige leden merkten op, dat voor fourage van officierspaarden f 0,68 per dag wordt geraamd en voor troepen-

paarden *f* 0,61, terwijl op de loopende begrooting voor beide soorten van paarden eene zelfde som, nl. *f* 0,64 per dag, is uitgetrokken. Men werd hieromtrent gaarne nader ingelicht en tevens omtrent het verschil, dat op deze begrooting, wat de kosten van fourage betreft, bestaat tusschen paarden bij de Militaire Academie in gebruik en die bij de korpsen. Voor officierspaarden bij de korpsen wordt *f* 0,60 per dag nitgetrokken, voor troepenpaarden *f* 0,61 of *f* 0,62.

Voorts achtten deze leden de verhoogingen en verlagingen, die de onderdeelen van dit artikel hebben ondergaan, onvoldoende toegelicht. Zij wezen op de vermindering van *f* 2500 op „reiskosten, verblijfkosten en vacatiën” enz., die in den uitgewerkten staat wordt toegelicht met eene verwijzing naar de vermindering van oefeningsreizen. Welke reizen zijn hier bedoeld?

Cadettenschool. Artt. 99 en 100. Verschillende leden hadden vernomen, dat de geest aan de Cadettenschool veel te wenschen overlaat. Er schijnen ergerlijke toestanden te bestaan en het gedrag der cadetten zou van dien aard zijn, dat vele en zware straffen moeten worden opgelegd. Vooral in verband met den leeftijd van de leerlingen dezer inrichting vond men een en ander bedenkelijk en men wenschte daarom te worden ingelicht. Gevraagd werd eene opgaaaf van de in het laatste jaar opgelegde straffen, onder mededeeling van den aard der begane overtredingen.

Meerdere leden drongen weer op opheffing der instelling aan. Zij is zeer duur en kan uitstekend worden gemist. De gebouwen waren dan voor kazerne of wapenmagazijn te gebruiken.

Enkele leden kondigden een voorstel aan om tot opheffing te besluiten.

Hoofdcursus. Art. 101. Sommige leden maakten de opmerking, dat de Minister met de opleiding aan den hoofdcursus minder ingenomen schijnt. Zij leidden dat af uit het feit, dat de Minister, hoewel het incompleet aan officieren groot is, het aantal plaatsen voor toelating tot deze inrichting vermindert. Gevraagd werd, of voormelde indruk juist is.

Normaal-Schietschool. Art. 103. Wederom werd door sommige leden op groote vereenvoudiging van de inrichting der Normaal-Schietschool aangedrongen. Zij meenden, dat eene commissie van proefneming hier voldoende zoude zijn.

XIVDE AFDEELING.

Verbetering van positie. Art. 105. Sommige leden wenschten hunne instemming te betuigen met de verbetering van positie, die de Minister voor verschillende categoriën van loontrekkenden, onder dit artikel begrepen, heeft tot stand gebracht of wil tot stand brengen. Er waren echter ook leden, die, geleet op den financieelen toestand, zulke maatregelen niet konden goedkeuren. Gevraagd werd, of de hulpschrijvers, als zij tot schrijvers worden aangesteld, in traktement vooruitgaan.

Velduitrusting voor de landweer. Art. 107. De vraag werd gedaan, welke voorwerpen van velduitrusting ten behoeve van de landweer het zijn, die eene uitgaaf van *f* 8000 noodzakelijk maken.

Miliciens voor bakkersdiensten. Art. 108. Het gebruik van miliciens als bakkers werd door enkele leden afgekeurd. Zij waren van oordeel, dat zulks alleen in de uiterste noodzakelijkheid mocht geschieden.

Administrateurs. Artt. 109 en 110. Verscheidene leden wezen op eene onbillijkheid, hierin bestaande, dat als een gepensioneerde adjudant-onderofficier benoemd wordt tot administrateur 3e klasse (sergeant-majoor), hem de *titulaire* rang van adjudant-onderofficier wordt toegekend, zoodat hij, indien hij bij het verlaten van den dienst het maximum pensioen niet had, dat in zijne nieuwe betrekking niet bereiken kan. Verandering van dien toestand scheen dezen leden gewenscht toe, door nl. in zulk een geval den gepensioneerden adjudant-onderofficier in zijn rang te handhaven.

Ook werd de opmerking gemaakt, dat de toelagen en beloningen van de administrateurs niet staan in billijke verhouding tot die van magazijnoppassers en tot de groote geldelijke verantwoordelijkheid, die op hen rust.

Aandrang tot zuinigheid. Art. 109. Sommige leden vonden in de toelichting van het bedrag aan meer, dat voor 1907 wordt aangevraagd, aanleiding om op zuinigheid aan te dringen. Zij vroegen, of de schadevergoedingen, wegens gemis van vrije woning aan de administrateurs te Ede en te Gouda toe te kennen, niet konden worden vermeden door voor die ambtenaren woningen in de magazijnen aan te wijzen. Te Gouda althans was, naar men meende, daarvoor ruimte genoeg aanwezig.

XVDE AFDEELING.

Snelvuurgeschut. Door enkele leden werd beweerd, dat het snelvuurgeschut hier en daar niet aan de noodzakelijk te stellen eischen voldoet, welke bewering met de mededeeling van verschillende bijzonderheden werd toegelicht. De leden wenschten daarom te vernemen, of van den leverancier voor eenigen tijd garantie is bedongen en ook of de op de levering toezicht houdende officier alleen de eerste aflevering had nagegaan, dan wel tot het einde toe aan de fabriek is gebleven. Anderen meenden, dat de medegedeelde gevallen slechts gebreken van minder beteekenis betroffen, die gemakkelijk zouden kunnen worden hersteld. Echter waren zij zelve ingelicht, dat de buizen niet voldoen, hetgeen hun ernstiger voorkwam. Daarom zouden zij gaarne van den Minister vernemen, wat hiervan waar is.

Artillerie-inrichtingen. Artt. 113 en 114. Verscheidene leden stelden de vraag welke 's Ministers plannen zijn ten opzichte van de artillerie-inrichtingen. In de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat het personeel geleidelijk zal worden ingekrompen, maar het doel dat de Minister daarmee voor heeft, treedt niet duidelijk aan het licht. Ten opzichte van de constructie-werkplaatsen gaan geruchten rond, dat de Minister die inrichtingen wil opheffen.

Naar aanleiding van bedoelde inkrimping gaven verscheidene leden als hunne meening te kennen, dat het Rijk eigen inrichtingen op dit gebied niet kan missen en dat het stelsel van aanbesteding niet aanbevelenswaardig zoude zijn. Sommigen hunner hadden vernomen, dat goederen buiten de Rijksinrichtingen vervaardigd, veel meer moesten kosten dan bij aanmaak in die inrichtingen het geval is. Bovendien had men uit goede bron gehoord, dat de kwaliteit der goederen dan dikwijls veel te wenschen overlaat en telkens groote partijen door de keuringscommissie worden afgekeurd. Men vroeg een onderzoek omtrent de juistheid van deze berichten.

Met betrekking tot het uitbesteden van werk werd er nog op gewezen, dat aan het licht is gekomen, dat personen, die het werk hadden aangenomen, op de constructie-werkplaatsen het werk lieten uitvoeren. Men vroeg of de Minister deswege inlichtingen kan geven.

Sommige leden drongen er op aan, dat bij het uitgeven van werk buiten de Rijksinrichtingen bepalingen werden gemaakt omtrent arbeidsduur en loon en verboden werd dat het werk elders werd verricht dan op eene werkplaats. Men haalde voorbeelden aan van te langen arbeidsduur en te lage loonen.

De salarisregeling van de administratieve ambtenaren der artillerie-inrichtingen werd ter sprake gebracht. Sinds lang schijnt eene nieuwe traktementsregeling gereed te liggen en de Minister heeft de toezegging gegeven die regeling te zullen invoeren. Nochtans laat zij steeds op zich wachten. Nu de lagere ambtenaren op 1 Juni 1906 eene betere salarisregeling hebben gekregen en het werkliedenreglement op 1 April 1906 is ingevoerd, schijnt er te meer reden te bestaan om de lotsverbetering van het administratief personeel met spoed ter hand te nemen.

Ook de positie der opzichters en onderopzichters eischte naar veler meening verbetering. Het salaris werd te laag geacht, en het stelsel van toelagen kan in dien misstand niet voorzien. Aan dat stelsel kleven trouwens door de ongelijke toepassing, die het vindt, zulke gebreken, dat het naar de meening der hier aan het woord zijnde leden slechts afkeuring verdient. Als voorbeeld van willekeur in de toepassing werd door enkele leden het geval aangehaald, dat, terwijl de onderopzichters-instrument- en metaaldraaiers een salaris hebben van f 1000 met 3 jaarlijksche verhoogingen van f 50 elk, een dier titularissen, na 2 jaar in dienst te zijn geweest, eene toelage van f 150, zoogenaamd als tegemoetkoming in de storting voor het pensioen, ontving, doch geene periodieke verhooging. Na 6 jaar dienst werd bedoelde persoon opzichter buiten

de formatie op een traktement van f1300. Zulk eene bevoorrechtting leidt uitteraard tot ontevredenheid; onder de ambtenaren leeft het besef, dat men niet naar verdienste wordt beloond, maar naar de gunst van hooger geplaatsten. Voorts is ook de loonverhouding tusschen onderopzichters en werklieden (uit welke categorie de onderopzichters voortkomen) onjuist; tal van werklieden ontvangen meer loon dan de eerstgenoemden, wat tot scheeve verhoudingen aanleiding geeft.

Aan dezen toestand zou, naar men had vernomen, door den Minister een einde worden gemaakt. Men drong er op aan, dat daarbij spoed zoude worden betracht.

Voor wat betreft verbeteringen in de arbeidsvoorwaarden der werklieden verwees men ten slotte naar eene uitgaaf van het Algemeen Nederlandsche Rijkswerklieden verbond, getiteld „De toestanden der Rijkswerklieden aan onze artillerie-inrichtingen aan de Hembrug en andere inrichtingen en magazijnen omtrent loon, arbeidsduur, enz.”, waarin, naar sommige leden meenden, wenschen voorkomen, die ernstige overweging verdienen. In het bijzonder werd er op gewezen, dat, nu kort geleden de arbeidsduur is ingekort zonder dat dit gepaard ging met eene evenredige verhooging van het loon, de verdiensten lager zijn geworden. Voorts werd gepleit voor het geven van verlof bij ziekte van naaste familieleden, — ook andere dan ouders, — voor eene loonregeling, die het maximumloon op 35-jarigen leeftijd verzekert, voor verwarming gedurende de wintermaanden van de lokalen der inrichtingen bij de Hembrug, voor vol dagloon, als de werklieden tot oefening van de landweer onder de wapens moeten komen, voor betere regeling van de straffen aan de inrichtingen bij de Hembrug, voor toekenning aan de werkliedenvertegenwoordiging van het recht, dat persoonlijke aangelegenheden door haar mogen worden behandeld. Bovendien werd wederom aangedrongen op uitbreiding van het burgerlijk element onder het leidend personeel aan de inrichtingen bij de Hembrug en daarmee gepaard gaande inkrimping van het militair element. Daardoor zoude mede worden vermeden, dat felkens officieren, na er betrekkelijk korten tijd te zijn geweest, de inrichtingen verlaten en door nieuwe, met de toestanden onbekend, worden vervangen.

In genoemde brochure is ook sprake van invoering van den achturigen werkdag, waarbij een beroep wordt gedaan op rijksinstellingen in het buitenland. Naar aanleiding daarvan vroeg men of de Minister in staat is aangaande de daar opgedane ondervinding eenige inlichtingen te geven.

Enkele leden vroegen, of kon worden opgegeven hoeveel jaarlijks aan Indië door middel van de artillerie-inrichtingen wordt afgeleverd en welke van deze leverantiën de voornaamste artikelen zijn.

Mindere aanmaak van patronen. Art. 118. Enkele leden wenschten gaarne nader te worden ingelicht omtrent de belangrijke verlaging, welke de post voor grondstoffen enz. voor den aanmaak van patronen voor draagbare vuurwapenen ondergaat.

Ook zouden zij gaarne vernemen of er voldoende munitie voorhanden is.

Vuistvuurwapenen. Art. 121. Verschillende leden hadden gaarne eenige meerdere toelichting ontvaangen omtrent de voorgenomen aanschaffing van draagbare wapens met toebehooren, blijkens de Memorie van Toelichting vuistvuurwapenen, tot een bedrag van f40 000. Zij meenden dat na het gebeurde ten vorigen jare, toen de Minister, tijdens de behandeling der begrooting in de Kamer, een post van gelijke omschrijving en blijkens de Memorie van Antwoord bestemd voor den aankoop van zelflaadpistolen, stelsel BORCHARDT-LUEGER (Para bellum), terug nam, eene uitvoerige toelichting hier bezwaarlijk kon worden gemist. Is het wederom de bedoeling zelflaadpistolen aan te schaffen, dan zoude men dit gemis van toelichting te sterker afkeuren.

Munitie voor de geweren der landweer. Art. 122. De vraag werd gedaan, of het toezicht op de munitie der landweer wel voldoende is. Men had vernomen, dat door landweermannen met Rijksmunitie op herten is geschoten. De leden, die deze vraag stelden, deden daarbij uitkomen, dat zij haar geheel los wenschten te houden van de beschouwingen over het doelmatige van het medegeven der geweren aan de landweermannen.

Torpedodienst. Art. 132. Opnieuw werd er door sommige leden op aange-

drongen den torpedodienst bij de marine over te brengen. Deze leden meenden, dat de splitsing van den dienst over Oorlog en Marine onnoodig kostbaar is.

Echter waren er ook leden, die zich voorstanders toonden van een gesplitsten dienst. Torpedodienst in stroomen binnengaats is, naar zij opmerkten, niet een werk voor zeelieden.

XVI DE AFDEELING.

Topographische inrichting. Art. 135. Van enkele zijden werd gewezen op de onvoldoende toestanden, die bij de topographische inrichting op het punt van loonen bestaan. Zoo zouden, naar men had vernomen, personen met 6 tot 12 dienstjaren (gerekend van af hun 18-jarigen leeftijd) nog steeds een inkomen hebben van 400 tot 570 gulden. Is het niet mogelijk voor de ambtenaren bij deze inrichting eene regeling in het leven te roepen, overeenkomende met die, welke voor de klerken van de Departementen van algemeen bestuur geldt?

Voorts wenschten de hier aan het woord zijnde leden gaarne te vernemen, of bij de inrichting behoorlijk gelegenheid bestaat tot opleiding tot verschillende functiën.

XVII DE AFDEELING.

Brug te Geertruidenberg. Art. 136. Naar aanleiding van het antwoord, dat ten vorigen jare, in de Memorie van Antwoord betreffende de loopende begrooting, is gegeven op de vraag, of het niet mogelijk zoude zijn de penantensluis in de rivier de Donge, bij Geertruidenberg, zóó te wijzigen, dat eene doorvaartwijdte van 12 M werd verkregen, werd thans gevraagd, of de Minister bereid is de totstandkoming van bedoelde wijziging te bevorderen, zij het dan ook dat de kosten daarvan ten laste van een ander Departement dan dat van Oorlog worden gebracht.

Stallen te 's Hertogenbosch. Gevraagd werd hoe het staat met den opbouw der afgebrante stallen te 's Hertogenbosch.

Draadlooze telegraphie. Art. 138. Men vroeg of de sub *d* uitgetrokken gelden voor het aanschaffen van een verplaatsbaar station voor draadloze telegraphie de volle kosten van zulk een station vertegenwoordigen. Bestaat voorts het plan in de toekomst meerdere stations aan te schaffen, of kan het bij één blijven?

Huur van gebouwen te 's Gravenhage. Art. 144. Sommige leden wezen op het groote bedrag, dat benoodigd is voor huur van gebouwen te 's Gravenhage. Zij meenden, dat het verkrijgen van een gebouw, waarin al de diensten, die het hier geldt, zouden kunnen worden ondergebracht, voordeliger zoude zijn en bevalen dit denkbeeld in 's Ministers overweging aan.

XVIII DE AFDEELING.

Militair tarief en reservekader. Art. 148. Enkele leden wezen er op, dat er onzekerheid heerscht over de vraag of de eigen paarden van reserve-cavaleristen al of niet volgens militair tarief moeten worden vervoerd bij aankomst bij en terugkomst van het korps. Zij hoopten dat daarin spoedig verandering zoude komen.

Voorts werd de wensch geuit dat reserve-luitenants, wat het vervoer per spoor betreft, op dezelfde wijze zouden worden behandeld als het mindere personeel van het reservekader.

XIX DE AFDEELING.

Subsidie voor oud-strijders. Art. 155. De opmerking werd gemaakt, dat sommigen der oud-strijders in kommervolle omstandigheden verkeerden. Men drong er op aan, dat de gesubsidieerde vereeniging hieromtrent een onderzoek zoude instellen, om, waar noodig, hulp te verschaffen.

Gratificatiën. Art. 158. Sommige leden klaagden, dat miliciens, die in den dienst ongelukkig zijn geworden, veel te lage gratificatiën ontvangen.

Verzekering ingevolge de Ongevallenwet 1901. Art. 164. Sommige leden wenschten, dat het Departement van Oorlog ten opzichte van de naleving der bepalingen van de Ongevallenwet 1901 het standpunt zoude innemen, dat de meeste andere Departementen van algemeen bestuur hebben gekozen, alzoo het risico noch zelf drage, noch overdrage.

XXIste AFDEELING.

Marechaussee. Art. 175. Verschillende leden hadden vernomen, dat de Minister een onderzoek heeft ingesteld naar de diensten, welke de marechaussee bewijst ten bate van belangen, die onder andere Departementen van algemeen bestuur ressorteeren en dat op grond van de uitkomsten van dat onderzoek hij zijn ambtgenoot van Waterstaat heeft uitgenoodigd een gedeelte van de kosten van dat korps ten laste van de begrooting van Waterstaat te brengen. Op de weigering van laatstgenoemden Minister om in dien zin zijne medewerking te verleenen, zoude aan de divisie-commandanten eene aanschrijving zijn gericht om voortaan geene diensten meer ten behoeve van het Departement van Waterstaat te bewijzen.

Voor het geval deze berichten juist zijn, verklaarden vele leden er met groote bevreemding van te hebben kennis genomen. Zij doen dan de vraag rijzen, of de Minister zich wel goed rekenschap geeft van de bestemming van het korps, welke geene andere is dan mede te werken tot de uitvoering en handhaving van 's Rijks wetten en daartoe politiediensten te verrichten. Bij de te handhaven wetten moge nu dit, dan dat Departement vooral zijn betrokken, — die omstandigheid mag er allermint toe leiden om het voor te stellen, alsof het korps marechaussee dan aan bedoeld Departement in het bijzonder diensten bewijst.

Men wenschte omtrent het bovenstaande en omtrent 's Ministers inzichten betreffende de vermelde quaestie nauwkeurig te worden ingelicht. Daarbij werd nog opgemerkt, dat, indien de Minister met voorschreven stappen bij zijne ambtgenooten bedoelde tot bezuiniging op zijne begrooting te komen, men aan zoodanige bezuiniging, die slechts eene schijnbezuiniging zoude zijn, weinig hechtte.

Enkele leden wenschten overbrenging van het korps marechaussee naar het Departement van Justitie, enkele anderen naar dat van Binnenlandsche Zaken. Door verscheidene leden werd echter betoogd, dat de bestaande toestand de juiste is. De groote waarde van het korps ligt juist in zijn militair karakter, waardoor het in vele gevallen in staat is veel betere diensten te praesteeren dan de Rijksveldwacht. Overigens mag niet worden vergeten, zoo merkten enkele leden op, dat het korps vooral in oorlogstijd noodig is voor de politie in het leger, het opvangen van deserteurs, het bewaken van convooien en magazijnen enz.

Sommige leden achten het noodzakelijk, dat de traktementen van het kader verbeterd worden. Dat zoude wellicht kunnen leiden tot vermindering van het bezwaar, dat tal van goede elementen het vak verlaten.

Van verschillende zijden werd er op gewezen, dat de Minister bij vestiging van eene brigade marechaussee in eene gemeente, verlangt, dat de gemeente de kosten van den bouw eener kazerne dragen zal en die dan aan het Rijk zal verhuren tegen een door den Minister willekeurig te bepalen prijs. Wenscht het gemeentebestuur, misschien wegens financieel onvermogen daartoe, zulke bouwkosten niet te dragen of geen genoeg te nemen met den vastgestelden, soms te lagen, huurprijs, dan dreigt de haar toegedachte brigade haar te ontgaan om in eene andere gemeente, die zich gewilliger naar 's Ministers eischen schikt, te worden gevestigd. Dergelijke gedragslijn wordt gevolgd ten opzichte van gemeenten, die reeds lang eene brigade binnen hare grenzen hebben, maar bezwaar maken aan 's Ministers verlangen te voldoen, om tot den bouw van eene nieuwe kazerne, welke noodig wordt geacht, over te gaan. Onder meer zijn de gemeenten Weert, Eysden, Berg-Eyk, Willemstad en Hontenisse van deze wijze van optreden het slachtoffer geworden.

Vele leden keurden de beschreven wijze van handelen ten sterkste af. De marechaussee behoort gevestigd te zijn op de plaatsen waar zij het meest

noodig is en niet op die, waar de gemeentebesturen zich om haar de hoogste geldelijke offers willen getroosten. Was dit laatste wel het geval, dan zoude het eenvoudig een stelsel van loven en bieden worden. Men verzocht nadere inlichtingen en mededeeling of stappen, als hier beschreven werden, in overleg met den Minister van Justitie plaats hebben gevonden.

Hierbij werd nog opgemerkt, dat aan 's Ministers wijze van handelen blijkbaar ten grondslag ligt de opvatting, dat de uitgaven van de marechaussee voor verreweg het grootste deel geen gewone militaire uitgaven zijn te achten, eene meening, die ook uit de desbetreffende opmerking op bladz. 2 der Memorie van Toelichting spreekt. Moge deze opvatting al juist zijn, de gemeenten behooren niet de dupe te worden van de omstandigheid, dat zulks in de inrichting der Staatsbegroting nog niet is erkend. Is er sprake van afwenteling dezer uitgaven van het Departement van Oorlog, dan behooren zij in plaats van dit Departement dat van Justitie te bezwaren.

Enkele leden vestigden de aandacht op het ongerief, dat er voor het platteland in was gelegen, dat tijdens de groote manoeuvres tal van marechaussees aan hun werk werden onttrokken. Zij herinnerden er aan, dat in 1904 de geheele politiedienst tijdens de manoeuvres in Limburg aan 20 rijksveldwachters was opgedragen. Zouden voor die diensten niet met cavaleriepatrouilles kunnen worden volstaan.

Het had meermalen de aandacht van sommige leden getrokken dat marechaussees zoo dikwijls van standplaats verwisselen. Is het juist, zoo vroegen zij, dat zulks dikwijls zijne oorzaak vindt in de omstandigheid, dat, reeds na kort verblijf op eene plaats, de onderlinge verstandhouding bij de manschappen te wenschen overlaat?

Gevraagd werd naar de meening van den Minister in zake het vakvereenigingsleven bij de marechaussee. Sommige leden zouden zulk eene organisatie afkeuren, om het militante karakter, dat zij meestal draagt; anderen verklaarden daarentegen wel iets voor zulk eene vereeniging te gevoelen.

Gaarne wenschte men de meening van den Minister te kennen omtrent het plaatsen van een eigen commandant aan het hoofd der marechaussee, een maatregel, die volgens verscheidene leden, slechts gunstig op dit korps zoude kunnen werken.

XXIISTE AFDEELING.

Kazernement voor bereden troepen te Ede. Art. 185. Sommige leden brachten naar aanleiding van onderdeel *i* van dit artikel, betreffende het bouwen van een kazernement voor bereden wapens te Ede (2de termijn), in herinnering, dat de Minister een eersten termijn voor dat kazernement bij zijne Memorie van Antwoord betreffende de begroting voor 1906 van de ontwerp-begroting heeft teruggenomen, omdat de Minister zich niet door nieuwen bouw van kazernementen wenschte te binden, alvorens de dislocatie van het leger in haar geheel te hebben overzien. In verband daarmee had het hunne bevreemding gewekt, dat de Minister, thans wederom een post voor bedoelden kazernebouw op de begroting brengende, — een tweeden termijn, terwijl de eerste termijn wordt aangevraagd bij de aangeboden wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1906 (Gedrukte Stukken 1906—1907 No. 43) —, niet in eenige mededeeling aangaande zijne inzichten op het punt der dislocatie treedt. Staan zijn plannen dienaangaande nog niet vast, dan hadden bedoelde leden bezwaar het thans aangevraagde geld toe te staan. Men vroeg om inlichtingen, c. q. overlegging van het dislocatieplan.

Dislocatie in verband met de koloniale reserve. In de Memorie van Toelichting tot de begroting van Nederlandsch-Indië voor 1907 wordt medege-deeld, dat overleg tusschen de Ministers van Koloniën en Oorlog uitzicht heeft geopend op eene regeling, waardoor de uitvoering van het dislocatieplan van het leger hier te lande dienstbaar zoude zijn te maken aan eene voorziening, die minder kostbaar zoude zijn dan de bouw van een nieuwe kazerne voor de Koloniale Reserve. Gevraagd werd op welk uitzicht in deze passage wordt bedoeld.

Leegstaande kazernes. Er werd door sommige leden op aangedrongen, dat, ter wille van besparing, toch vooral gebruik worde gemaakt van leegstaande kazernes, bijv. de pupillenschool te Nieuwersluis en een gebouw voor reconvallescenten te Maastricht.

Andere leden stelden daarentegen, dat de dislocatie van het leger niet mag geregeld worden naar leegstaande kazernes en andere soortgelijke invloeden. De opheffing van kleine garnizoenen en het vereenigen van verschillende wapens in groote garnizoenen is een voordeel voor de oefeningen en zal ook het minst kostbaar blijken.

Militaire huisvesting te 's Gravenhage. Verschillende leden wenschten gaarne te vernemen in welk stadium de plannen voor eene andere militaire huisvesting te 's Gravenhage, waarvan al zoo lang sprake is geweest, thans verkeerden.

Badinrichting te den Helder. Enkele leden vroegen of de badinrichting der matrozen te den Helder niet tevens voor de landmacht ware in te richten.

Verharding van wegen. Art. 186. Eenige leden verklaarden zich moeilijk te kunnen vereenigen met het stelsel dat voor eenzelfde doel, — verharding van wegen, — door meer dan één Departement van algemeen bestuur subsidie werd verleend. Anderen hadden, waar de verschillende Departementen alle belang bij de zaak hebben, tegen die wijze van handelen geen bezwaar.

Verbetering weg Assen-Witten. Enkele leden vestigden de aandacht op den weg Assen-Witten, die steeds of zanderig of modderig is. Verkeerde die weg in goeden toestand, dan zouden de marschen van de kazerne te Assen naar het oefeningsterrein, een afstand van $\frac{3}{4}$ uur gaans, in hooge mate vergemakkelijkt worden. Zij vroegen of er daarom geene termen bestaan voor het Rijk om voor de verbetering van dien weg eene bijdrage te verleen.

XXIVste AFDEELING.

Uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel. Art. 192. Onderscheidene leden konden het niet goedkeuren dat voor de Stelling van Amsterdam geene andere gelden worden aangevraagd dan benodigd zijn voor de betaling van reeds gesloten contracten. Of het bij Koninklijke boodschap van 22 September 1906 ingediend wetsontwerp, betreffende de instelling van een fonds voor de spoedige afwerking dier Stelling, tot wet zal worden verheven, blijft toch eene open vraag. Bedoelde leden voorzagen nu, dat de voltooiing van die Stelling minstens twee jaar achteruit zal worden gezet en meenden, dat het moeilijk is te verklaren, dat de Minister, die spoedige afwerking van de Stelling zoo zeer begeert, tot dit gevolg medewerkt. Deze laatste opmerking werd ook gemaakt door enkele leden, die overigens volstrekt niet op spoedige voltooiing wenschten aan te dringen.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 14 November 1906.

SCHOKKING.
DUYMAER VAN TWIST.
ELAND.
VAN VLIJMEN.
VERHEY.